

T.C.
YILDIRIM BEYAZIT ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

**KURUM BAKIMINDAN AYRILAN BİREYLERİN
YAŞAMIN DÜZENLENMESİ VE UYUM SÜRECİNDE
KARŞILAŞTIĞI SORUNLAR VE SOSYAL DESTEK
KAYNAKLARI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

GÖKHAN BODUROĞLU

SOSYAL HİZMET POLİTİKALARI VE UYGULAMALARI
TEZLİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

ANKARA, 2016

T.C.
YILDIRIM BEYAZIT ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

**KURUM BAKIMINDAN AYRILAN BİREYLERİN
YAŞAMIN DÜZENLENMESİ VE UYUM SÜRECİNDE
KARŞILAŞTIĞI SORUNLAR VE SOSYAL DESTEK
KAYNAKLARI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

GÖKHAN BODUROĞLU

SOSYAL HİZMET POLİTİKALARI VE UYGULAMALARI
TEZLİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

ANKARA, 2016

T.C.
YILDIRIM BEYAZIT ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

Kurum Bakımından Ayrılan Bireylerin Yaşamın Düzenlenmesi ve Uyum Sürecinde
Karşılaştığı Sorunlar ve Sosyal Destek Kaynakları

Gökhan BODUROĞLU

Yüksek Lisans Tezi

30.05.2016

Doç. Dr. Cengiz ÖZBESLER

Jüri Üyeleri

Doç. Dr. Cengiz ÖZBESLER

Doç. Dr. Rıza GÖKLER

Yrd. Doç. Dr. Gonca POLAT

Okuduğumuz ve Savunmasını dinlediğimiz bu tezin bir Yüksek Lisans derecesi için gereken tüm kapsam ve kalite şartlarını sağladığını beyan ederiz.

Prof. Dr. Özen ÖZENSOY GÜLER

Enstitü Müdürü

Bu tezin Yüksek Lisans derecesi için gereken tüm şartları sağladığını tasdik ederim.

BEYAN

Bu tez çalışmasının kendi çalışmam olduğunu, tezin planlanmasından yazımına kadar bütün aşamalarda patent ve telif haklarını ihlal edici etik dışı davranışımın olmadığını, bu tezdeki bütün bilgileri akademik ve etik kurallar içinde elde ettiğimi, bu tezde kullanılmış olan tüm bilgi ve yorumlara kaynak gösterdiğimi beyan ederim.

30.05.2016

Gökhan BODUROĞLU

TEŞEKKÜR

Yüksek lisans eğitime başladığım andan itibaren beni her konuda destekleyip yüreklendiren, yoğun çalışma temposuna rağmen çalışmalarımı sabırla ve titizlikle inceleyip bana her zaman yol göstererek motive eden kıymetli hocam ve tez danışmanım sayın Doç. Dr. Cengiz ÖZBESLER'e şükranlarımı sunarım.

Yüksek lisans eğitimim boyunca hiçbir zaman desteğini esirgemeyen değerli Müdür'üm Davut GÜNEŐ'e ve değerli arkadaşlarım Aykut DELİBAŐ, Ziya TEZ Ceyhun EYLENSEL, Ümit YALDIZ, Tolga BAYBURT, Ramazan KOCAKAYA, Oğuz BİRCAN ve Mehmet Can AKTAN'a,

Araştırma boyunca yanımda olan Tuğçe BULUT'a, maddi ve manevi olarak her türlü desteklerini arkamda hissettiğim babam Hakkı annem Medine BODUROĞLU'na, erkek kardeşim Kadir BODUROĞLU ve kız kardeşim Kıymet BODUROĞLU'na çok teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

ÖZET	vi
ABSTRACT	vii
KISALTMALAR DİZİNİ.....	viii
TABLolar DİZİNİ.....	ix
ŞEKİLLER DİZİNİ.....	x
1. GİRİŞ	1
1.1. Problemin Tanımı	1
2. GENEL BİLGİLER.....	2
2.1. Çocuk Koruma Politikaları	2
2.2. Çocuk Koruma Politikalarına Yön Veren Başlıca Yasal Dayanaklar.....	4
2.2.1. Çocuk Hakları Sözleşmesi'nde Çocuğun Korunması.....	5
2.2.2. 1982 Anayasası'nda Çocuğun Korunması.....	8
2.2.3. 4721 Sayılı Medeni Kanunu'nda Çocuğun Korunması.....	9
2.2.4. 5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu'nda Çocuğun Korunması	12
2.2.5. 6284 Sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun.....	13
2.2.6. 2828 Sayılı Sosyal Hizmetler Kanunu'nda Çocuğun Korunması	15
2.2.7. 5395 Sayılı Çocuk Koruma Kanunu'nda Çocuğun Korunması	16
2.3. Korunması Gereken Çocuk Olgusunun Sebepleri	19
2.4. Korunması Gereken Çocuklara Yönelik Bakım Hizmetleri	22
2.4.1. Korunması Gereken Çocuklara Yönelik Kurum Bakım Hizmetleri	23
2.4.1.1. Çocuk Yuvaları	25
2.4.1.2. Yetiştirme Yurtları	26
2.4.1.3. Çocuk Evleri	26

2.4.1.4. Çocuk Evleri Sitesi (Sevgi Evleri)	27
2.4.1.5. Çocuk Koruma İlk Müdahale ve Değerlendirme Birimleri	28
2.4.1.6. Çocuk Destek Merkezleri.....	29
2.4.2. Kurum Bakım Hizmetlerine Alternatif Sosyal Hizmet Uygulamaları....	30
2.4.2.1. Koruyucu Aile Hizmet Modeli.....	31
2.4.2.2. Evlat Edindirme Hizmet Modeli	35
2.4.2.3. Aile Yanında Destek Hizmetleri	39
2.5. Kurum Bakımının Çocuklar Üzerine Etkileri	43
2.6. Kurum Deneyimi Olan Bireylerin Kurum Bakımı Sonrasında Toplumsal Yaşama Geçiş Süreci.....	46
2.6.1. Sosyal Dışlanma ve Etiketlenme İle İlgili Mevcut Durum	46
2.6.2. Rehberlik ve Danışmanlık İle İlgili Mevcut Durum	50
2.6.3. Ekonomi İle İlgili Mevcut Durum.....	52
2.6.4. Sağlık İle İlgili Mevcut Durum	54
2.6.5. İstihdam Edilme İle İlgili Mevcut Durum.....	55
2.6.6. Barınma İle İlgili Mevcut Durum	58
2.6.7. Aile Yaşamına İlişkin Mevcut Durum	59
2.6.8. Eğitim Hayatı İle İlgili Mevcut Durum.....	60
2.7. Sosyal Destek Kaynakları	63
2.7.1. Sosyal Destek Kavramı	63
2.7.2. Sosyal Destek Kaynakları ve Sosyal Desteğin Boyutları	65
2.7.3. Kuruluş Bakımı Deneyimi Olan Birey ve Sosyal Destek Kaynakları Arası İlişkinin İncelenmesi.....	67
2.8. Araştırmanın Dayandığı Kuram: Ekolojik Yaklaşım.....	71
3. MATERYAL VE YÖNTEM.....	79
3.1. Araştırmanın Amacı	79
3.2. Araştırmanın Modeli	80
3.3. Katılımcıların Belirlenmesi.....	81

3.4. Verileri Toplama Aracı	82
3.5. Verilerinin Toplanma Süreci ve Verilerin Analizi.....	84
3.6. Araştırmanın Varsayımları.....	86
3.7. Etik Konular	86
3.8. Araştırmanın Sınırlılıkları	87
4. BULGULAR VE YORUMLAR	88
4.1. Katılımcıları Tanıtıcı Bilgiler.....	88
4.2. Kurum Bakımında Geçirilen Yaşam Sürecine İlişkin Bulgular.....	90
4.2.1. Korunma Altına Alınma Hikâyesi	90
4.2.2. Olumlu Deneyimler.....	96
4.2.2.1. Arkadaş İlişkileri.....	96
4.2.2.2. Kurumsal İmkânlar	98
4.2.2.3. Personel Yaklaşımı	103
4.2.3. Olumsuzluklar Yaşanılan Alanlar	104
4.2.3.1. Aile İlişkileri	104
4.2.3.2. Akran Şiddeti	108
4.2.3.3. Etiketlenme ve Dışlanma	110
4.2.3.4. Kurumsal İşleyiş	115
4.2.3.5. Personel Yaklaşımı	118
4.2.4. Yaşanılan Olumsuzluklar İle Baş Etme Yolları	125
4.2.2.1. Yaşanılan Olumsuzlukları Paylaşma ve Baş Etme Yolları.....	123
4.2.2.2. Alınan Sosyal Destek Türleri.....	127
4.2.5. Yaşanılan Olumsuzlukları Ortadan Kaldırmak İçin Yapılabilecekler.....	129
4.2.5.1. Çocuklar İle İlgili Olarak.....	129
4.2.5.2. Kurumsal Yapı İle İlgili Olarak.....	132
4.2.5.3. Personel İle İlgili Olarak.....	136
4.3. Kurum Bakımından Ayrıldıktan Sonraki Yaşama İlişkin Bulgular.....	142

4.3.1. Kurum Bakımından Ayrılan Bireylerin Geçimini Sağlama Biçimi	143
4.3.2. Yaşanılan Sorunlar	148
4.3.2.1. Aile Yaşamına İlişkin Sorunlar.....	148
4.3.2.2. Barınma Sorunu	152
4.3.2.3. Eğitim Sorunları.....	159
4.3.2.4. Ekonomik Sorunlar	162
4.3.2.4. Etiketlenme ve Dışlanma Sorunu.....	168
4.3.2.5. Rehberlik ve Danışmanlık Sorunları.....	175
4.3.2.6. Sağlık Sorunları	176
4.3.2.7. Sosyal Yaşama Uyum Sorunları	178
4.3.3. Yaşanılan Sorunlarla Baş Etme Yolları	184
4.3.3.1. Sorunları Paylaşma ve Baş Etme Yolları.....	184
4.3.3.2. Alınan Sosyal Destek Türleri.....	189
4.3.4. Yaşanılan Sorunların Ortadan Kaldırılması İçin Yapılabilecekler	193
4.3.4.1. Barınma İle İlgili Yapılabilecekler	194
4.3.4.2. Ekonomik Sorunlar İle İlgili Yapılabilecekler.....	199
4.3.4.3. İstihdam İle İlgili Yapılabilecekler	202
4.3.4.4. Rehberlik ve Danışmanlık Sorunu İle İlgili Yapılabilecekler.....	205
4.3.4.5. Sosyal Yaşama Uyum Sağlaması İle İlgili Yapılabilecekler	209
4.3.5. İşe Yerleştirme Uygulaması	212
5. TARTIŞMA	220
5.1. Kurum Bakımında Geçirilen Sürece İlişkin Bulguların Tartışılması.....	220
5.2. Kurum Bakımından Sonraki Yaşamın Düzenlenmesi ve Uyum Sürecine İlişkin Bulguların Tartışılması.....	222

6. SONUÇ VE ÖNERİLER.....	228
6.1. SONUÇ	228
6.2. ÖNERİLER.....	229
7. KAYNAKLAR	232
8. EKLER	248
EK-1. GÖRÜŞME FORMU	248
EK-2. BİLGİLENDİRİLMİŞ ONAM FORMU	249
EK-3. İZİN YAZISI.....	250
EK-4. ETİK KURUL KARARI.....	251
EK-5. ÖZGEÇMİŞ	252

ÖZET

Kurum Bakımından Ayrılan Bireylerin Yaşamın Düzenlenmesi ve Uyum Sürecinde Karşılaştığı Sorunlar ve Sosyal Destek Kaynakları

Bu araştırma çeşitli nedenlerle korunma altına alınarak kurum bakımı hizmeti alan bireylerin kurum bakımından ayrıldıktan sonra yaşamın düzenlenmesi ve uyum sürecinde karşılaştığı sorunlar ve sosyal destek kaynaklarını belirlemek amacıyla yapılmıştır.

Araştırma kapsamında amaçlı ölçüt örnekleme yöntemi ile kurum bakımı deneyimi olan 19 (on dokuz) katılımcı ile yüz yüze görüşmeler yapılmıştır. Araştırma verileri araştırmacı tarafından literatür göz önünde bulundurularak alanda çalışan uzmanların görüşleri alınarak hazırlanan görüşme formu kullanılarak toplanmıştır. Görüşmeler, öncelikle metinlere aktarılmış ve sonrasında Nvivo 10 programı kullanılarak içerik analizi yöntemiyle ana ve alt temalara ayrılarak kodlama işlemine tabi tutulmuştur. Araştırma verileri katılımcıları tanıttıcı bilgiler, kurum bakımında yaşam ve kurum bakımından sonraki yaşam olarak üç ana temaya ayrılarak araştırmanın amaçları doğrultusunda alt tema ve kodlara ayrılarak yorumlanmıştır.

Araştırmanın bulguları literatürle büyük oranda paralellik göstermekle birlikte kurum bakımı deneyimi olan bireylerin kurum bakımından ayrıldıktan sonraki yaşamlarına ilişkin yeni bulgular ortaya çıkarmıştır. Araştırma kapsamında kurum bakımından ayrılan bireylerin yaşamın düzenlenmesi ve uyum sürecinde barınma, ekonomik, sağlık, eğitim, rehberlik ve danışmanlık, etiketlenme, istihdam edilme, iş yerinde etiketlenme, sosyal yaşama uyum sorunları ile karşı karşıya kalmakta olduğu tespit edilmiştir. Kurum bakımından ayrılan bireylerin çevresinde yer alan sosyal destek kaynaklarının, yaşamın düzenlenmesi ve uyum sürecinde bireyin karşılaştığı sorunlarla baş etme becerisi kazanmasına katkı vererek bireyin yaşamında önemli bir rol oynadığına dair bulgulara ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Kurum Bakımı, Korunmaya Muhtaç Çocuk, Sosyal Destek Kaynakları

ABSTRACT

Life Arrangement And Adaptation Problems Among Individuals Leaving Institutional Care And Their Resources Of Social Support

This research has been carried out to arrange the lives of individuals who were taken under protection due to certain reasons and who took institutional care service, determine the problems encountered by them during adaptation process and the social support resources.

Within the scope of the research, face to face interviews were held with 19 (nineteen) participants who have institutional care experience through purposive criterion sampling method. The researcher gathered the research data by taking into consideration the literature through using the interview form prepared by taking the opinions of experts who studied on site. First of all, the interviews were transferred into the texts and then subjected to the coding process by dividing them into main and sub themes through content analysis method by using Nvivo 10 program. The research data was interpreted by dividing participants into main and sub themes in line with the objectives of the research as in the form of following three themes: introductory information, life during institution care and life after institution care.

Although the findings of the research display significantly parallelism with the literature, they put forward new findings regarding to the lives of individuals who have institutional care experience after leaving the institutional care. Within the scope of the research, it has been noted that the individuals who left the institutional care face the problems such as sheltering, economic, health, education, guidance and consultancy, tagging, employment, tagging at work, adaptation to the social life during the arrangement of their lives and the adaptation process. Findings have been found regarding to the fact that the social support resources within the surrounding of the individuals who left the institutional care play a significant role in the lives of the individuals, since such resources make contribution in tackling the problems faced during the arrangement of their lives and the adaptation process.

Key Words: Institutional Care, Child In Need Of Protection, Social Support Resources

KISALTMALAR DİZİNİ

ASPB : Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı

TMK : Türk Medeni Kanunu

TCK : Türk Ceza Kanunu

SHK : Sosyal Hizmet Kanunu

ÇKK : Çocuk Koruma Kanunu

ÇHS : Çocuk Hakları Sözleşmesi

KMÇ : Korunmaya Muhtaç Çocuk

TABLULAR DİZİNİ

Tablo 2.1. 2015 Yılı Sonu İtibariyle Bakım Hizmetleri Daire Başkanlığına Bağlı Kuruluşlarda Bulunan Çocuk Sayısı.	25
Tablo 2.2. Çocuk Destek Merkezlerinde Kalmakta Olan Çocuklara İlişkin İstatistikler.....	29
Tablo 2.3. Koruyucu Aile Yanında Bakımı Sağlanan Çocuk Sayısı.....	34
Tablo 2.4. 2003-2015 Yılları Arasında Koruyucu Aile Hizmetinden Yararlandırılan Çocuk Sayısı.....	34
Tablo 2.5. Yıllar İtibariyle Evlat Edindirilme Hizmetinden Yararlanan Çocuk Sayısı.....	38
Tablo 2.6. 2015 Yılı İçerisinde Yönetmelik Maddesine Göre Sosyal Yardım Grupları ve Kişi Sayıları	41
Tablo 2.7. Yıllara Göre Sosyal ve Ekonomik Destek Verilen Çocukların Sayısı.....	42
Tablo 2.8. 1995-2012 Arası Form A Belgesi Düzenlenen Gençlerin Öğrenim Durumları.....	61
Tablo 4.1. Katılımcılarına Ait Bilgiler	89

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 2.1. Çevresi İçinde Birey	74
Şekil 2.2. Bronfenbrenner'in Ekolojik Sistemler Kuramı	77
Şekil 6.1. Kurum Bakımından Ayrıldıktan Sonra Yaşamın Düzenlenmesi ve Uyum Sürecinde Karşılaşılan Sorun Alanları.....	228

1. GİRİŞ

1.1. Problemin Tanımı

Literatürde kurum bakımı hizmetlerinden yararlanan bireylere yönelik olarak birçok araştırma bulunmuşsa da, kurum bakımından ayrılan bireylerin kurum bakımından ayrıldıktan sonraki yaşamı ile ilgili araştırmalar oldukça sınırlıdır. Kurum bakımından ayrılan bireylere yönelik olarak iş hayatı, evlilik uyumları ve ruh sağlıkları gibi birkaç yönden ele alınmış olsa da bütüncül bir bakış açısıyla kurum bakımından ayrılan bireylerin kurum bakımından ayrıldıktan sonra yaşamın düzenlenmesi ve uyum sürecinde ne tür sorunlarla karşılaştıklarına ve karşılaştıkları sorunlarla nasıl baş etmeye çalıştıklarına ilişkin bir araştırmaya rastlanmamıştır.

Bu araştırmanın temel sorusu, “Uzun yıllar her türlü ihtiyacı kurum yetkilileri tarafından sağlanan korunması gereken çocuklar, kurum bakımından ayrıldıktan sonra yaşamın düzenlenmesi ve uyum sürecinde ne tür sorunlarla karşılaşmakta ve karşılaştıkları sorunların üstesinden gelebilmede ne tür desteklerden yararlanmaktadır?” biçiminde oluşturulmuştur.

Araştırmanın temel sorusu doğrultusunda araştırmanın sorunu; korunması gereken çocukların kurum bakımı sonrasında toplumsal yaşama uyum sürecinde ne tür sorunlarla ve güçlüklerle karşılaştıklarını, kurum bakımından ayrılma öncesi, sırası ve sonrasında karşılaştıkları sorunların üstesinden gelebilmede ne tür bir sosyal desteğe gereksinimleri olduğunun, ne tür desteklerden yararlandıklarını ortaya koymaktır. Böylece kurum bakımından ayrılan bireylerin yaşamın düzenlenmesi ve uyum sürecinde karşılaştıkları sorunları ve sosyal destek kaynaklarının sorunlar karşısında ne tür roller üstlendiğinin gündeme getirilmesine, tartışılmasına ve kurum bakımından ayrılan bireylere yönelik geliştirilecek sosyal hizmet politikalarına katkıda bulunması ümit edilmektedir.

2. GENEL BİLGİLER

2.1. Çocuk Koruma Politikaları

Çocuklar, hiç şüphesiz günümüz modern toplumlarının tamamı tarafından "korunmaya değerli" oldukları tartışmasız şekilde kabul edilen özel bir insan topluluğunu ifade etmektedir. İnsanlık tarihinin son üç yüz yılı boyunca çocuklarla ilgili pozitif ayrımcı hukuk kuralları sürekli dikey bir ivmeyle hareket etmiş, sosyal gerçekler ve koşullar değişse bile, çocukların korunması temel düşüncesi konusunda tereddüt yaşanmamıştır (1).

Çocuk masum, duyarlı, bağımlı ve gelişmekte olan bir insan varlığıdır; aynı zamanda da meraklı, canlı ve umut doludur. Çocukluk çağını sağlıklı bir şekilde öğrenerek ve gelişerek geçirirse hem kendisi mutlu olur, hem de ileride toplumun refahı ve mutluluğuna katkı sağlar. Bu nedenle, ülkeler gelişmek, barış ve refah içinde yaşamak istiyorsa çocukların sağlıklı büyümelerine ve yetenekleri doğrultusunda gelişmelerine önem vermek zorundadırlar (2).

Çocukların toplumun geleceğini şekillendirmede etkisinin çok büyük olmasından dolayı çocukların fiziksel ve ruhsal açıdan sağlıklı olmaları, kendi değerlerinin farkında olarak yetişmeleri ve bu değerleri insanlığın yararına kullanabilmeleri, onlara sağlanacak olan koşullarla yakından ilgilidir. Çocuğun, bir birey olarak çıkarını gözeten ve çocuğun çıkarını toplumun çıkarı ile bütünleştiren bir yaklaşım, çocuğun, toplumun geleceği olduğu düşüncesine zemin hazırlamaktadır. Çocukların sorumluluk sahibi, bilinçli ve nitelikli bireyler olarak yetiştirilmeleri toplumun bugünü ve geleceği için önem arz etmektedir (3).

Toplumsal yapının en önemli unsurlarından birisi olan toplumun geleceği çocukların fiziki, zihinsel, ruhsal ve ahlaki olarak gelişmesine ve eğitilmesine bağlıdır. Bu durum ise çocuğun toplum içinde hukuki durumunu düzenleyen kurallarla yakından alakalıdır. Bu kuralların insan haysiyet, hak ve hürriyetlerine

uygun olarak düzenlenmesi çocuğun ve çocuk kadar toplumun geleceğinin teminatını teşkil eder (4).

Devletler çocuğa kendi toplumunun medeniyet idealini geleceğe taşıması adına, çağın gerekleriyle donatılması gereken varlıklar olarak bakmaktadır. Bu nedenle günümüz çocukluk anlayışı çocukluğun kendine özgü nitelikleri barındıran bir gelişimsel dönem olduğu ve çocukların özel olarak korunması ve desteklenmesi gerektiği ön kabulü üzerine kurulmuştur. Her ne kadar yetişkinlere sağlanan koşullar ve haklar, çocuklar için geçerli olsa da çocukların yetişkinlerden farklı ihtiyaçları ve hakları bulunmaktadır. Çocuklar için yapılan hukuki düzenlemelerde; çocuğun yüksek yararının gözetilmesi ve gelişimini engelleyecek her türlü risk ve uygulamalardan uzak tutulması temel esas olarak kabul edilmektedir. Bu nedenle devletler, çocuğun korunması amacıyla risklerle karşılaşmadan önce önlemler almak, eğer risklerle karşılaşmışsa da koruyucu destekleyici müdahalelerde bulunma görevi üstlenmişlerdir (5).

Bir insani kurum olarak "devletin" çocukları koruma görevi, "*parens patriae*" ilkesinden, yani devletin aynı zamanda "*tüm ulusun ebeveyni*" olma özelliğinden kaynaklanır. Devlet, çocuğun haklarını gözetmeli ve aynı zamanda onu zarar görebileceği her durumdan bir ebeveynin özeni ve şefkatiyle sakınmalıdır. Bu ilkenin bir sonucu olarak devletin ebeveynlik hakkı, gerektiğinde ve her durumda çocuğun üstün yararı söz konusu olduğunda, biyolojik ana-babanın haklarının bile önüne geçebilecektir (1).

Modern çocukluk paradigması, çocuğu hak sahibi birey olarak görür. Çocuk nesne değil, öznedir ve ne ailenin ne toplumun ne de devletin malıdır. Çocukluk farklı bir toplumsal kategoridir. Bu bağımsızlık, çocukluğun yetişkin dünyasından ve o dünyaya ait değerlerden ayrılmasını beraberinde getirmiştir. Böylece çocukluk kendi değerleri olan bir toplumsal süreç haline dönüşmektedir. Baskın çocukluk anlayışı, çocukların korunması sorumluluğunu yetişkinlere vermektedir. Bu sorumluluk, makro çerçevede, aileler ve devlet tarafından paylaşılmaktadır(6). Modern devletin çocuğa karşı görevi bedensel, duygusal, zihinsel ve ahlâkî güvenliğine, diğer bir deyişle "yüksek yararına" özen göstermek bakımından yalnızca ana babayı desteklemek ve denetlemek değildir. Devlet aynı zamanda

çocukların yetenekleri doğrultusunda gelişmelerini güvence altına almak, onların ekonomik ve sosyal refahını da sağlamak zorundadır (2).

1960'lı yıllardan itibaren "sosyal bir hukuk devleti" olma yolunca ciddi çaba göstermeye başlayan ülkemiz içinde girdiği hızlı toplumsal değişme süreci ve uluslararası gelişmelerin de itici gücüyle "çocuk" konusunda bazı önemli adımlar atmıştır. Bu anlamda Anayasa'da ailenin, çocuğun ve gencin korunmasına ilişkin hükümler yer almış, kalkınma planlarında ve çeşitli kanunlarda "korunmaya muhtaç çocuk " ve "suca sürüklenen çocuk" ile ilgili bazı değerlendirmeler yapılmıştır ve önerilerde bulunulmuştur (7).

Sosyal hizmet uygulamaları, toplumun korunmaya muhtaç kesimlerini toplumsal yaşama dâhil edebilmek için farklı politikaların uygulanmasını gerekli kılmaktadır. Bu politikaların uygulanması gereken kesimlerden birisi olan korunmaya muhtaç çocuklara yönelik sosyal hizmetler, oldukça geniş ve dinamik toplumsal faaliyet alanıdır. Korunmaya muhtaç çocukların tespiti, korunma altına alınması, yerleştirildikleri kuruluşlar ve onlar için uygulanacak bakım ve koruma yöntemleri sosyal hizmet uygulamaları içerisinde yer almaktadır. Çocuğun korunmasında öncelik ailenin sorumluluğunda olsa da bazen ailenin çocuğu koruyamadığı bazen de çocuğun ailenin yanında kalmasının çocuğun gelişimi açısından risk oluşturduğu görülmektedir. Kimi çocuklar ise, bir aileye bile sahip olamamaktadır. Bu bağlamda, toplumsal sorumluluk gereği çocuk koruma yöntemleri devreye sokularak çocuklar devlet eliyle kanunlar aracılığı ile korunmaktadır (8).

2.2. Çocuk Koruma Politikalarına Yön Veren Başlıca Yasal Dayanaklar

Birleşmiş milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme, çocuk koruma sisteminin çocuk bakım uygulamalarının en önemli uluslararası yasal dayanağıdır. Çocuğun korunması açısından, Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, Türk Medeni Kanunu, Türk Ceza Kanunu, 2828 sayılı Sosyal Hizmetler Kanunu ve 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu önemli yer tutmaktadır (9).

2.2.1. Çocuk Hakları Sözleşmesi'nde Çocuğun Korunması

Birleşmiş Milletlerce, 1979 yılı Dünya Çocuk Yılı olarak ilan etmesinin ardından başlatılan çalışmalar kapsamında 20 Kasım 1989 tarihinde, 1959 yılında kabul edilen Çocuk Hakları Bildirgesi genişletilmiş ve Çocuk Hakları Sözleşmesi'ne dönüştürülerek üye ülkelerin sözleşmeyi imzalaması ve sözleşmede belirtilen şartları yerine getirmesi şartı benimsenmiştir. 193 ülkenin taraf olduğu ÇHS, Türkiye tarafından 14 Ekim 1990 yılında imzalanmış, 27 Ocak 1995 tarihinde 22184 sayılı Resmi Gazete 'de yayınlanarak ulusal hukuki bir belge haline gelmiştir (10).

Çocuk Hakları Sözleşmesiyle çocuk haklarının korunması amaçlanmış ve taraf devletlerin sözleşme maddelerine kesinlikle uymaları gerektiği hükme bağlanmıştır. Çocuk Hakları Sözleşmesine göre çocuğa uygulanabilecek olan kanuna göre daha erken yaşta reşit olma durumu hariç, on sekiz yaşına kadar her insan çocuk sayılmaktadır (11, md/1).

Sözleşmeye taraf devletler:

- Sözleşmede yazılı olan hakları kendi yetkileri altında bulunan her çocuğa, kendilerinin, anne babalarının veya yasal vasilerinin sahip oldukları ırk, renk, cinsiyet, dil, siyasal ya da başka düşünceler, ulusal, etnik ve sosyal köken, mülkiyet, sakatlık, doğuş ve diğer statüler nedeniyle hiçbir ayırım gözetmeksizin tanımayı taahhüt etmişlerdir. Çocuğun anne-babasının, yasal vasilerinin veya ailesinin öteki üyelerinin durumları, faaliyetleri, açıklanan düşünceleri veya inançları nedeniyle her türlü ayırıma veya cezaya tabi tutulmasına karşı etkili biçimde korunması için gerekli tüm uygun önlemi almakla yükümlü tutulmuştur (11, md/2).
- Kamusal ya da özel sosyal yardım kuruluşları, mahkemeler, idari makamlar veya yasama organları tarafından yapılan ve çocukları ilgilendiren bütün faaliyetlerde, çocuğun yararı temel düşüncedir. Sözleşmeye taraf devletler, çocuğun anne-babasının, vasilerinin ya da kendisinden hukuken sorumlu olan diğer kişilerin hak ve ödevlerini de göz önünde tutarak, esenliği için gerekli bakım ve bu amaçla tüm uygun yasal ve idari önlemleri alırlar. Taraf

Devletler, çocukların bakımı ve korunmasından sorumlu kurumların, hizmet ve faaliyetlerin özellikle güvenlik, sağlık, personel sayısı ve uygunluğu ve yönetimin yeterliliği açısından, yetkili makamlarca konulan ölçülere uymalarını taahhüt ederler (11, md/3). Her çocuğun temel yaşama hakkına sahip olduğunu kabul eder ve çocuğun hayatta kalması, gelişmesi için mümkün olan azami çabayı gösterirler (11, md/6).

- Yasanın tanıdığı şekli ile çocuğun kimliğini; tabiiyeti, ismi ve aile bağları dâhil, koruma hakkına saygı göstermeyi ve bu konuda yasa dışı müdahalelerde bulunmamayı taahhüt ederek, çocuğun kimliğinin unsurlarının bazılarında veya tümünden yasaya aykırı olarak yoksun bırakılması halinde, çocuğun kimliğine süratle yeniden kavuşturulması amacıyla gerekli yardım ve korumada bulunurlar(11, md/8).
- Çocuğun yetiştirilmesinde ve gelişmesinin sağlanmasında anne-babanın birlikte sorumluluk taşıdıkları ilkesinin tanınması için her türlü çabayı göstermek ve çocuğun yetiştirilmesi ve geliştirilmesi sorumluluğu ilk önce anne-babaya ya da durum gerektiriyorsa yasal vasilelere düşmektedir. Bu kişiler her şeyden önce çocuğun yüksek yararını göz önünde tutarak hareket ederler. Bu Sözleşmede belirtilen hakların güvence altına alınması ve geliştirilmesi için taraf devletler, çocuğun yetiştirilmesi konusundaki sorumluluklarını kullanmada anne-baba ve yasal vasilerin durumlarına uygun yardım yapar ve çocukların bakımı ile görevli kuruluşların, faaliyetlerin ve hizmetlerin gelişmesini sağlarlar. Çalışan anne-babanın, çocuk bakım hizmet ve tesislerinden, çocuklarının da bu hizmet ve tesislerden yararlanma hakkını sağlamak için uygun olan her türlü önlemi alırlar (11, md/18).
- Çocuğun anne-babasının ya da onlardan yalnızca birinin, yasal vasi veya vasilerinin ya da bakımını üstlenen herhangi bir kişinin yanında iken bedensel saldırı, şiddet veya suiistimale, ihmal ya da ihmalkâr muameleye, ırza geçme dâhil her türlü istismar ve kötü muameleye karşı korunması için; yasal, idari, toplumsal, eğitsel bütün önlemleri alırlar. Bu tür koruyucu önlemler; burada tanımlanmış olan çocuklara kötü muamele olaylarının önlenmesi, belirlenmesi, bildirilmesi, yetkili makama havale edilmesi, soruşturulması,

tedavisi ve izlenmesi için gerekli başkaca yöntemleri ve uygun olduğu takdirde adliyenin işe el koyması olduğu kadar durumun gereklerine göre çocuğa ve onun bakımını üstlenen kişilere, gereken desteği sağlamak amacı ile sosyal programların düzenlenmesi için etkin usulleri de içermelidir (11, md/19).

- Uygun aile ortamından yoksun çocuğu özel olarak korumak ve bu amaçla çocuğun kültürel kimliğine saygı gösterecek uygun çözümler bularak bakımını sağlamakla yükümlüdür (11, md/20).
- Çocuklarla ilgili her türlü kurumun çocuk haklarına uygun olarak yeniden düzenlenmesi ile yükümlüdür (11, md/25).
- Her çocuk, fiziksel, zihinsel, ruhsal, ahlaki ve sosyal gelişmesi açısından yeterli yaşam standardına ulaşma hakkına sahiptir. Çocuğun yeterli yaşam standardına sahip olmasını sağlamak, en başta anne babaların sorumluluğudur. Devlet, gerekirse anne babalara maddi yardımı da kapsayan her türlü imkânı sağlamakla yükümlüdür (11, md/27).
- Esenliğine herhangi bir biçimde zarar verebilecek başka her türlü sömürüye karşı çocuğu korurlar (11, md/36).

Türkiye, sosyal devlet olmanın gereği olarak çocuk koruma konusunda uluslararası düzenleme olan Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşmesini 14 Ekim 1990 yılında imzalayarak, 27 Ocak 1995 tarihinde 22184 sayılı Resmi Gazete 'de yayınlaması üzerine çeşitli politika belgeleri ile birlikte birçok yasal düzenlemelerle çocuğun korunması konusunu düzenlemeye çalışmıştır (10).

Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'nin getirdiği en önemli özellik çocuklar üzerinde sorumluluğun kamusal alana taşınması olmuştur. Açıkça görüldüğü gibi çocukluk dönemine bütünsel bir bakış oluşturulmakta ve ayrı bir toplumsal sınıf olarak çocukluk döneminin en iyi koşullarda oluşturulması hedeflenmektedir. Sözleşmeye taraf devletler, çocukların gelişimlerini -kavramın en geniş anlamıyla- desteklemek için her türlü önlemleri -burada ihtiyaç ve gelişimsel

süreçlere odaklanmak gerekir- önlemi almakla yükümlüdür. Sözleşme'nin ortaya koyduğu bakış, çocuklara yönelik hizmetlerin ihtiyaç temelli bir politika oluşturulması gerekliliğine işaret etmektedir (6).

2.2.2. 1982 Anayasası'nda Çocuğun Korunması

1982 Anayasası'nın 41, 42, 50, 56, 58, 61 ve 62. maddelerinde çocuk haklarını özel olarak koruyan hükümler bulunmaktadır. Bu maddelerin dışında, Anayasa'nın kişi hakları ve ödevleri bölümünde yer alan haklardan çocuklar da yararlanırlar (2).

Anayasamızda “Cumhuriyetin Nitelikleri” başlıklı ikinci maddesinde; sosyal bir hukuk devleti olarak tanımlanan Türkiye Cumhuriyeti, sosyal bir hukuk devleti olmanın doğrultusunda “Devletin Temel Amaç ve Görevleri” başlıklı beşinci maddesinde insanın maddi ve manevi varlığının gelişmesi için gerekli şartları hazırlamaya çalışmayı temel amaç ve görev edinmiş ve doğrudan ve dolaylı olarak çocuklarla ilgili birçok hüküm yer almaktadır.

Anayasamızın “Sosyal ve Ekonomik Haklar ve Ödevler” bölümünde yer alan “Ailenin Korunması ve Çocuk Hakları” kısmında yer alan dördüncü madde Türk toplumunun temelini aile olduğunu ve ailenin eşler arasında eşitliğe dayandığını belirterek; devletin, ailenin huzur ve refahı ile özellikle ananın ve çocukların korunması ve aile planlamasının öğretimi ile uygulanmasını sağlamak için gerekli tedbirleri almak ve gerekli teşkilatı kurma yükümlülüğü vermiştir. Ayrıca her çocuğun, korunma ve bakımdan yararlanma, yüksek yararına açıkça aykırı olmadıkça, ana ve babasıyla kişisel ve doğrudan ilişki kurma ve sürdürme hakkına sahip olduğunu ve devletin, her türlü istismara ve şiddete karşı çocukları koruyucu tedbirleri alması gerektiğini belirtmiştir.

Anayasamızın, “Sosyal Güvenlik Bakımından Özel Olarak Korunması Gerekenler” başlıklı 61 inci maddesinde; “Devlet harp ve vazife şehitlerinin dul ve yetimleriyle, malul ve gazileri korur ve toplumda kendilerine yaraşır bir hayat

seviyesi sağlar. Devlet, sakatların korunmalarını ve toplum hayatına intibaklarını sağlayıcı tedbirleri alır. Yaşlılar, devletçe korunur, yaşlılara devlet yardımı ve sağlanacak diğer haklar ve kolaylıklar kanunla düzenlenir. Devlet, korunmaya muhtaç çocukların topluma kazandırılması için her türlü tedbiri alır. Bu amaçlarla gerekli teşkilat ve tesisleri kurar veya kurdurur.” hükümleri yer almakta olup bu bağlamda, Anayasamızın yukarıda belirtilen ilgili maddelerinde devletin sosyal hayattaki ödevleri belirtilmiş, özel ihtiyaç grubu içerisinde yer alan çocukların korunmasına ve çocuğun yüksek yararına yönelik her türlü tedbirin alarak çocuğun topluma kazandırılmasının önemini belirtmiştir.

2.2.3. 4721 Sayılı Medeni Kanun’da Çocuğun Korunması

4721 sayılı Türk Medeni Kanunu, 22 Kasım 2001 tarihinde kabul edilmiş ve 1 Ocak 2002’de yürürlüğe girmiştir. Medeni kanun çocuk için doğmuş veya doğabilecek zararlardan korunması düşüncesiyle çeşitli tedbirler öngörerek anne, babaya ve devlete yönelik çeşitli düzenlemelere yer verilmiştir.

Medeni kanunda kişilik, çocuğun sağ olarak tamamıyla doğduğu anda başlar ve ölümle sona erer. Çocuk hak ehliyetini, sağ doğmak koşuluyla, ana rahmine düştüğü andan başlayarak elde eder (12, md/28).

Evlenmeyle eşler arasında evlilik birliği kurulmuş olur ve bu birliğin mutluluğunu elbirliğiyle sağlamak ve çocukların bakımına, eğitim ve gözetimine beraberce özen göstermekle yükümlüdürler(12,md/185). Çocuk ile ana arasında soy bağı doğumla kurulur. Çocuk ile baba arasında soy bağı, ana ile evlilik, tanıma veya hâkim hükmüyle kurulur. Soy bağı ayrıca evlât edinme yoluyla da kurulur (12,md/282).

Evliliğin iptal veya boşanma kararıyla sona erdirilmesi hâlinde, eşlerin ekonomik ve sosyal durumlarını ve varsa çocukların menfaatlerini göz önünde bulundurarak bu hakka hangisinin sahip olacağına iptal veya boşanma kararıyla birlikte re'sen karar verir (12, md/ 254). Boşanma veya ayrılık davası açılınca hâkim,

davanın devamı süresince gerekli olan, özellikle eşlerin barınmasına, geçimine, eşlerin mallarının yönetimine ve çocukların bakım ve korunmasına ilişkin geçici önlemleri re'sen alır ve ana ve babanın haklarını ve çocuk ile olan kişisel ilişkilerini düzenler (12, md/169- md/182). Ana ve babadan her biri, velâyeti altında bulunmayan veya kendisine bırakılmayan çocuk ile uygun kişisel ilişki kurulmasını isteme hakkına sahiptir (12, md/323).

Ana ve babadan her biri, diğerinin çocuk ile kişisel ilişkisini zedelemekten, çocuğun eğitilmesi ve yetiştirilmesini engellemekten kaçınmakla yükümlüdür. Kişisel ilişki sebebiyle çocuğun huzuru tehlikeye girer veya ana ve baba bu haklarını birinci fıkrada öngörülen yükümlülüklerine aykırı olarak kullanırlar veya çocuk ile ciddi olarak ilgilenmezler ya da diğer önemli sebepler varsa, kişisel ilişki kurma hakkı reddedilebilir veya kendilerinden alınabilir (12, md/324).

Çocuğun bakımı, eğitimi ve korunması için gerekli giderler ana ve baba tarafından karşılanır. Ana ve baba, yoksul oldukları veya çocuğun özel durumu olağanüstü harcamalar yapılmasını gerektirdiği takdirde ya da olağan dışı herhangi bir sebebin varlığı hâlinde, hâkimin izniyle çocuğun mallarından onun bakım ve eğitimine yetecek belli bir miktar sarf edebilirler (12, md/327).

Ana ve babanın bakım borcu, çocuğun ergin olmasına kadar devam eder. Çocuk ergin olduğu halde eğitimi devam ediyorsa, ana ve baba durum ve koşullara göre kendilerinden beklenebilecek ölçüde olmak üzere, eğitimi sona erinceye kadar çocuğa bakmakla yükümlüdürler (12, md/328). Ergin olmayan çocuk, ana ve babasının velâyeti altındadır. Yasal sebep olmadıkça velâyet ana ve babadan alınamaz. Hâkim vasi atanmasına gerek görmedikçe, kısıtlanan ergin çocuklar da ana ve babanın velâyeti altında kalırlar (12, md/335).

Çocuğun menfaati ve gelişmesi tehlikeye düştüğü takdirde, ana ve baba duruma çare bulamaz veya buna güçleri yetmezse hâkim, çocuğun korunması için uygun önlemleri alır (12, md/346).

Çocuğun bedensel ve zihinsel gelişmesi tehlikede bulunur veya çocuk manen terk edilmiş hâlde kalırsa hâkim, çocuğu ana ve babadan alarak bir aile yanına veya bir kuruma yerleştirebilir. Çocuğun aile içinde kalması ailenin huzurunu onlardan katlanmaları beklenemeyecek derecede bozuyorsa ve durumun gereklerine göre

başka çare de kalmamışsa, ana ve baba veya çocuğun istemi üzerine hâkim aynı önlemleri alabilir. Ana ve baba ile çocuğun ödeme gücü yoksa bu önlemlerin gerektirdiği giderler devletçe karşılanır (12, md/347).

Çocuğun korunmasına ilişkin diğer önlemlerden sonuç alınamaz ya da bu önlemlerin yetersiz olacağı önceden anlaşılırsa, hâkim aşağıdaki hâllerde velâyetin kaldırılmasına karar verir:

1. Ana ve babanın deneyimsizliği, hastalığı, başka bir yerde bulunması veya benzeri sebeplerden biriyle velayet görevini gereği gibi yerine getirememesi.

2. Ana ve babanın çocuğa yeterli ilgiyi göstermemesi veya ona karşı yükümlülüklerini ağır biçimde savsaklaması. Velâyet ana ve babanın her ikisinden kaldırılırsa çocuğa bir vasi atanır. Kararda aksi belirtilmedikçe, velâyetin kaldırılması mevcut ve doğacak bütün çocukları kapsar (12, md/348).

Velâyete sahip ana veya babanın yeniden evlenmesi, velâyetin kaldırılmasını gerektirmez. Ancak, çocuğun menfaati gerektirdiğinde velâyet sahibi değiştirebileceği gibi, durum ve koşullara göre velâyet kaldırılarak çocuğa vasi de atanabilir (12, md/349). Velâyetin kaldırılması hâlinde ana ve babanın çocuklarının bakım ve eğitim giderlerini karşılama yükümlülükleri devam eder. Ana ve baba ile çocuğun ödeme gücü yoksa bu giderler devletçe karşılanır. Nafakaya ilişkin hükümler saklıdır (12, md/350).

Küçüklerin koruma amacıyla bir kuruma yerleştirilmesine vasinin başvurusu üzerine vesayet makamı veya gecikmesinde sakınca bulunan hâllerde bizzat vasi karar verir ve durumu derhâl vesayet makamına bildirir. Bunun dışında usul ve yetkiyle ilgili konularda kısıtlı olsun veya olmasın erginlerin korunması amacıyla özgürlüklerinin kısıtlanmasına ilişkin hükümler uygulanır. On altı yaşını doldurmamış çocuk bu konuda mahkemeye bizzat başvuramaz (12,md/446).

2.2.4. 5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu'nda Çocuğun Korunması

5237 sayılı Türk Ceza Kanunu 26 Eylül 2004 tarihinde kabul edilmiş ve 1 Haziran 2005 tarihinde yürürlüğe girmiştir. 5237 sayılı TCK da çocuklar hakkında uygulanacak güvenlik tedbirleri düzenlenmemiş, bu tedbirlerin çocuklara özgü kanunda düzenlenmesi öngörülmüştür. Türk Ceza Kanununun 6. maddesinin (b) bendinde; “Çocuk henüz on sekiz yaşını doldurmamış kişi” şeklinde tanımlanmıştır (13, md/6).

Türk Ceza Kanununun 31.maddesine göre yaş küçüklüğü nedeniyle:

- Fiili bir suçu işlediği sırada on iki yaşını doldurmamış olan çocukların ceza sorumluluğu yoktur. Bu kişiler hakkında, ceza kovuşturması yapılamaz; ancak, çocuklara özgü güvenlik tedbirleri uygulanabilir.
- Fiili işlediği sırada on iki yaşını doldurmuş olup da on beş yaşını doldurmamış olanların işlediği fiilin hukukî anlam ve sonuçlarını algılayamaması veya davranışlarını yönlendirme yeteneğinin yeterince gelişmemiş olması hâlinde ceza sorumluluğu yoktur. Ancak bu kişiler hakkında çocuklara özgü güvenlik tedbirlerine hükmolunur. İşlediği fiilin hukukî anlam ve sonuçlarını algılama ve bu fiille ilgili olarak davranışlarını yönlendirme yeteneğinin varlığı hâlinde, bu kişiler hakkında suç, ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasını gerektirdiği takdirde on iki yıldan on beş yıla; müebbet hapis cezasını gerektirdiği takdirde dokuz yıldan on bir yıla kadar hapis cezasına hükmolunur. Diğer cezaların yarısı indirilir ve bu hâlde her fiil için verilecek hapis cezası yedi yıldan fazla olamaz.
- Fiili işlediği sırada on beş yaşını doldurmuş olup da on sekiz yaşını doldurmamış olan kişiler hakkında suç, ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasını gerektirdiği takdirde on sekiz yıldan yirmi dört yıla; müebbet hapis cezasını gerektirdiği takdirde on iki yıldan on beş yıla kadar hapis cezasına hükmolunur. Diğer cezaların üçte biri indirilir ve bu hâlde her fiil için verilecek hapis cezası on iki yıldan fazla olamaz (13, md/ 31).

Bu Kanunun, fiili işlediği sırada on iki yaşını doldurmamış olan çocuklara ilişkin hükümleri, on beş yaşını doldurmamış olan sağır ve dilsizler hakkında; on iki yaşını doldurmuş olup da on beş yaşını doldurmamış olanlara ilişkin hükümleri, on beş yaşını doldurmuş olup da on sekiz yaşını doldurmamış olan sağır ve dilsizler hakkında; on beş yaşını doldurmuş olup da on sekiz yaşını doldurmamış olanlara ilişkin hükümleri, on sekiz yaşını doldurmuş olup da yirmi bir yaşını doldurmamış olan sağır ve dilsizler hakkında da uygulanır (13, md/33).

2.2.5. 6284 Sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun

6284 Sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanunun amacı; şiddete uğrayan veya şiddete uğrama tehlikesi bulunan kadınların, çocukların, aile bireylerinin ve tek taraflı ısrarlı takip mağduru olan kişilerin korunması ve bu kişilere yönelik şiddetin önlenmesi amacıyla alınacak tedbirlere ilişkin usul ve esasları düzenlemektir.

Bu Kanun kapsamında korunan kişilerle ilgili olarak aşağıdaki tedbirlerden birine, birkaçına veya uygun görülecek benzer tedbirlere mülkî amir tarafından karar verilebilir:

- Kendisine ve gerekiyorsa beraberindeki çocuklara, bulunduğu yerde veya başka bir yerde uygun barınma yeri sağlanması.
- Diğer kanunlar kapsamında yapılacak yardımlar saklı kalmak üzere, geçici maddi yardım yapılması.
- Psikolojik, meslekî, hukukî ve sosyal bakımdan rehberlik ve danışmanlık hizmeti verilmesi.
- Hayatî tehlikesinin bulunması hâlinde, ilgilinin talebi üzerine veya resen geçici koruma altına alınması.

- Gerekli olması hâlinde, korunan kişinin çocukları varsa çalışma yaşamına katılımını desteklemek üzere dört ay, kişinin çalışması hâlinde ise iki aylık süre ile sınırlı olmak kaydıyla, on altı yaşından büyükler için her yıl belirlenen aylık net asgari ücret tutarının yarısını geçmemek ve belgelendirilmek kaydıyla Bakanlık bütçesinin ilgili tertibinden karşılanmak suretiyle kreş imkânının sağlanmasına karar verebilir (14, Md/3)

Şiddet uygulayanlarla ilgili olarak şiddet mağduruna yönelik olarak şiddet tehdidi, hakaret, aşağılama veya küçük düşürmeyi içeren söz ve davranışlarda bulunmaması, müşterek konuttan veya bulunduğu yerden derhâl uzaklaştırılması ve müşterek konutun korunan kişiye tahsis edilmesi, korunan kişilere, bu kişilerin buldukları konuta, okula ve işyerine yaklaşmaması, çocuklarla ilgili daha önce verilmiş bir kişisel ilişki kurma kararı varsa, kişisel ilişkinin refakatçi eşliğinde yapılması, kişisel ilişkinin sınırlanması ya da tümüyle kaldırılması, gerekli görülmesi hâlinde korunan kişinin, şiddete uğramamış olsa bile yakınlarına, tanıklarına ve kişisel ilişki kurulmasına ilişkin hâller saklı kalmak üzere çocuklarına yaklaşmaması gibi önleyici tedbirlerden birine, birkaçına veya uygun görülecek benzer tedbirlere hâkim tarafından karar verilebilir (14, md/5).

Bu Kanun hükümlerinin yerine getirilmesinde kurumlar arası koordinasyon Bakanlık tarafından gerçekleştirilir. Kamu kurum ve kuruluşları ile diğer gerçek ve tüzel kişiler, bu Kanunun uygulanmasıyla ilgili olarak kendi görev alanına giren konularda işbirliği ve yardımda bulunmak ve alınan tedbir kararlarını ivedilikle yerine getirmekle yükümlüdür. Gerçek ve tüzel kişiler, bu Kanun kapsamında Bakanlık çalışmalarını desteklemek ve ortak çalışmalar yapmak üzere teşvik edilir. Türkiye Radyo ve Televizyon Kurumu ile ulusal, bölgesel ve yerel yayın yapan özel televizyon kuruluşları ve radyolar, ayda en az doksan dakika kadınların çalışma yaşamına katılımı, özellikle kadın ve çocukla ilgili olmak üzere şiddetle mücadele mekanizmaları ve benzeri politikalar konusunda Bakanlık tarafından hazırlanan ya da hazırlattırılan bilgilendirme materyallerini yayınlamak zorundadır (14, md/16.)

2.2.6. 2828 Sayılı Sosyal Hizmetler Kanunu'nda Çocuğun Korunması

2828 sayılı sosyal Hizmetler Kanunu toplum içerisinde özel ihtiyaç grubu bireylerin tamamı için özellikle de korunmaya muhtaç çocukların, korunma altına alınma işlemleri, korunma kararının kaldırılması korunma altına alınan korunmaya muhtaç çocuklara yönelik kurum bakım hizmetleri ve alternatif bakım hizmetlerini tanımlayarak çocuklara yönelik kurulan teşkilatın kuruluş, görev, yetki ve sorumluluklar ile faaliyet ve gelirlerine ait esas ve usulleri düzenleyerek çocuklara yönelik iş ve işlemlere yasal zemin oluşturmaktadır.

2828 sayılı Sosyal Hizmetler Kanunun amacı; korunmaya, bakıma veya yardıma muhtaç aile, çocuk, engelli, yaşlı ve diğer kişilere götürülen sosyal hizmetlere ve bu hizmetleri yürütmek üzere kurulan teşkilatın kuruluş, görev, yetki ve sorumluluklar ile faaliyet ve gelirlerine ait esas ve usulleri düzenlemektir. 2828 sayılı kanun ile "Korunmaya Muhtaç Çocuk"; beden, ruh ve ahlak gelişimleri veya şahsi güvenlikleri tehlikede olup;

- Ana veya babasız, ana ve babasız,
- Ana veya babası veya her ikisi de belli olmayan,
- Ana ve babası veya her ikisi tarafından terk edilen,
- Ana veya babası tarafından ihmal edilip; fuhuş, dilencilik, alkollü içkileri veya uyuşturucu maddeleri kullanma gibi her türlü sosyal tehlikelere ve kötü alışkanlıklara karşı savunmasız bırakılan ve başıboşluğa sürüklenen çocuğu ifade etmektedir (15, md/3).

Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlükleri tarafından incelemesi yapılan ve korunma altına alınması uygun görülen çocuklara yetkili ve görevli mahkemeden korunma/tedbir kararı alınarak çocuğun yaşına ve gelişimsel özelliklerine uygun bir kuruluşa yerleştirilmektedir. Korunma altına alınan çocuğun korunma altına bulunma süreci çocuk reşit olana kadar devam eder. Ancak bu karar, korunma/ tedbir kararına neden olan şartların ortadan kalkması halinde kurum yetkililerinin önerisi üzerine

ilgili mahkemece çocuk reşit olmadan önce kaldırılabilceği gibi, reşit olduktan sonra da çocuğun rızası alınmak şartıyla devamı hususunda karar verilebilir. Reşit olduktan sonra korunma kararının devamı 2828 sayılı Kanunun 24. maddesinde düzenlenmiş olup, aşağıda belirtilen şartlara bağlıdır;

a) 18 yaşını tamamlamış olan korunmaya muhtaç çocuklardan;

1- Orta öğretime devam edenlerin 20 yaşına kadar,

2- Yükseköğrenime devam edenlerin 25 yaşına kadar,

b) Öğrenime devam etmeyen 18 yaşını doldurmuş çocukların bir iş veya meslek sahibi edilerek kendi kendilerine yeterli olabilmelerinin sağlanması amacıyla 20 yaşına kadar,

c) Bedensel, zihinsel ve ruhsal engelleri nedeniyle sürekli bakıma muhtaç durumda bulunan ve bu engellerinden dolayı çalışmayan çocukların korunma kararları uzatılabilir (15, md/24).

2.2.7. 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu'nda Çocuğun Korunması

5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunun amacı, korunma ihtiyacı olan veya suçla sürüklenen çocukların korunmasına, haklarının ve esenliklerinin güvence altına alınmasına ilişkin usul ve esasları düzenlemektir. Kanun, korunma ihtiyacı olan çocuklar hakkında alınacak tedbirler ile suçla sürüklenen çocuklar hakkında uygulanacak güvenlik tedbirlerinin usul ve esaslarına, çocuk mahkemelerinin kuruluş, görev ve yetkilerine ilişkin hükümleri kapsamaktadır.

5395 sayılı Çocuk Koruma Kanuna göre çocuk: Daha erken yaşta ergin olsa bile, on sekiz yaşını doldurmamış kişiyi; bu kapsamda Korunma ihtiyacı olan çocuk: Bedensel, zihinsel, ahlaki, sosyal ve duygusal gelişimi ile kişisel güvenliği tehlikede olan, ihmal veya istismar edilen ya da suç mağduru çocuğu,

Suça sürüklenen çocuk: Kanunlarda suç olarak tanımlanan bir fiili işlediği iddiası ile hakkında soruşturma veya kovuşturma yapılan ya da işlediği fiilden dolayı hakkında güvenlik tedbirine karar verilen çocuğu ifade etmektedir (16, md/3).

Bu kanun uygulanmasında, çocuğun haklarının korunması amacıyla;

- a) Çocuğun yaşama, gelişme, korunma ve katılım haklarının güvence altına alınması,
- b) Çocuğun yarar ve esenliğinin gözetilmesi,
- c) Çocuk ve ailesinin herhangi bir nedenle ayrımcılığa tâbi tutulmaması,
- d) Çocuk ve ailesi bilgilendirilmek suretiyle karar sürecine katılımlarının sağlanması,
- e) Çocuğun, ailesinin, ilgililerin, kamu kurumlarının ve sivil toplum kuruluşlarının işbirliği içinde çalışmaları,
- f) İnsan haklarına dayalı, adil, etkili ve süratli bir usul izlenmesi,
- g) Soruşturma ve kovuşturma sürecinde çocuğun durumuna uygun özel ihtimam gösterilmesi,
- h) Kararların alınmasında ve uygulanmasında, çocuğun yaşına ve gelişimine uygun eğitimini ve öğrenimini, kişiliğini ve toplumsal sorumluluğunu geliştirmesinin desteklenmesi,
- i) Çocuklar hakkında özgürlüğü kısıtlayıcı tedbirler ile hapis cezasına en son çare olarak başvurulması,
- j) Tedbir kararı verilirken kurumda bakım ve kurumda tutmanın son çare olarak görülmesi kararların verilmesinde ve uygulanmasında toplumsal sorumluluğu paylaşılmasının sağlanması,
- k) Çocukların bakılıp gözetildiği, tedbir kararlarının uygulandığı kurumlarda yetişkinlerden ayrı tutulmaları,

- 1) Çocuklar hakkında yürütülen işlemlerde, yargılama ve kararların yerine getirilmesinde kimliğinin başkaları tarafından belirlenememesine yönelik önlemler alınması ilkeleri gözetilir (16, md/4).

Çocuklar hakkında koruyucu ve destekleyici tedbir kararı; çocuğun anası, babası, vasisi, bakım ve gözetiminden sorumlu kimse, Kurum ve Cumhuriyet savcısının istemi üzerine veya re'sen çocuk hâkimi tarafından alınabilir. Tedbir kararı verilmeden önce çocuk hakkında sosyal inceleme yaptırılabilir. Tedbirin türü kararda gösterilir. Bir veya birden fazla tedbire karar verilebilir. Hâkim, hakkında koruyucu ve destekleyici tedbire karar verdiği çocuğun denetim altına alınmasına da karar verebilir. Hâkim, çocuğun gelişimini göz önünde bulundurarak koruyucu ve destekleyici tedbirin kaldırılmasına veya değiştirilmesine karar verebilir. Bu karar acele hâllerde, çocuğun bulunduğu yer hâkimi tarafından da verilebilir. Ancak bu durumda karar, önceki kararı alan hâkim veya mahkemeye bildirilir. Tedbirin uygulanması, on sekiz yaşın doldurulmasıyla kendiliğinden sona erer. Ancak hâkim, eğitim ve öğrenimine devam edebilmesi için ve rızası alınmak suretiyle tedbirin uygulanmasına belli bir süre daha devam edilmesine karar verebilir. Mahkeme, korunma ihtiyacı olan çocuk hakkında, koruyucu ve destekleyici tedbir kararının yanında 22.11.2001 tarihli ve 4721 sayılı Türk Medenî Kanunu hükümlerine göre velayet, vesayet, kayyım, nafaka ve kişisel ilişki kurulması hususlarında da karar vermeye yetkilidir (16, md/7).

Türkiye’de çocuğa yönelik hizmetlerin kurgulanmasında yaşanan en önemli dönüşüm 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanununun 2005 yılında kabul edilmesidir. Çocuk Koruma Kanunu kullandığı paradigma ve kapsamı açısından önemli bir dönemeç olarak tanımlanabilir. ‘Muhtaçlık’ kavramı yerine çağdaş çocukluk paradigması ile uyumlu olarak ‘korunma ihtiyacı içinde olan çocuk’ kavramını kullanan kanunda çocuk hakları anlayışına atıfta bulunulması dikkat çekicidir. Kanun kapsadığı yaş sınırı ile de uluslararası standartlarla uyumludur. Kanunun en önemli katkısı ise önemli bir paradigma değişikliği ile suça sürüklenen çocukları da çocuk koruma paradigmasının kapsamına almasıdır. Böylece Türkiye’de çocuk koruma tarihinde ilk kez suça sürüklenen çocuklar, salt ceza-adalet sisteminin sorunu olarak görülmekten çıkmıştır (6).

2.3. Korunması Gereken Çocuk Olgusunun Sebepleri

Bir biyo-psiko-sosyal gelişim evresi olarak çocukluk olgusu incelendiğinde küresel düzeyde giderek artan toplumsal eşitsizliklerin ulusal ve küresel düzeyde toplumsal adaleti ve çocukluğu tehdit ettiği görülmektedir (6). Korunmaya muhtaçlık olgusu toplumsal yapı içerisinde ortaya çıkan sosyal sebepler çerçevesinde; ailenin ya bilinçli olarak dağılması ya da kişilerin kendi tasarrufları olmaksızın ailenin varlığının devam edememesi halinde ortaya çıkan bir sorundur. Toplumun temel kurumlarından en önemlisi olarak değerlendirilen ve sosyolojik kurumlar arasında birçok fonksiyonu olan aile, değişik sebeplerle birliğini yitirdiği veya dağıldığı zaman en korunmasız fertleri çocuklar olmaktadır (17).

Toplum içinde ki birey/grupların bir koruma sistemine gereksinim duyma nedenleri ve bu süreçten en çok etkilenen grup olan çocuklar da, çocuğun, aile içinde veya aile dışında ihmal ve istismara maruz kalması koruma sistemine dâhil olmasında önemli bir yere sahip olmaktadır. Çocukların fiziksel, ruhsal ve sosyal açıdan sağlıklı olarak gelişmeleri için, anne-baba ya da çocuğa bakan kişi ile çocuk arasındaki karşılıklı sevgi bağının kurulmasının önemi yüzyıllardan beri bilinmektedir. Ancak yoksulluk, aile içi sorunlar, anne babada bedensel, ruhsal ya da zihinsel yetersizlikler, annenin ya da babanın ölümü, ihmal ya da istismar, ergen evlilikleri ya da evlilik dışı doğumlar sonucu terkler gibi pek çok nedenle anne-babalık görevleri yetersiz kalabilmekte ve çocuk korunmasız hale gelebilmektedir. Çünkü ihmal ve istismar; çocuğun, fiziksel, sosyal ve psikolojik gelişimini olumsuz etkilemektedir (18).

Koşar (1992)'a göre en geniş anlamıyla, sağlıklı yetişmesi için gerekli koşullar sağlanamayan çocuk, korunmaya muhtaçtır. Dar anlamda ise korunmaya muhtaç çocuk denilince, toplum standartlarına göre tehlikede sayılan ve durumuna toplumca el konulması gerekli görülen çocuk anlaşılmaktadır. Cılgı (1986)'ya göre çocukların korunmaya muhtaç hâle gelmelerinde ailenin ekonomik koşulları ve demografik özellikleri; anne ve babanın medeni durumları ve hayatta olup olmamaları; anne ve babanın çocuk yetiştirme anlayışı; çocuğa yönelik değerler ve tutumlar; çocuğu kötü yola yönlendirme eğilimleri; aile bireylerinin yaşam tarzları, evlilik dışı ilişkiler gibi unsurlar etkili olabilmektedir (19).

2828 sayılı Sosyal Hizmetler kanuna göre beden, ruh ve ahlak gelişimleri veya şahsi güvenlikleri tehlikede olmak koşuluyla; Ana veya babasız, ana ve babasız çocuklar; ana veya babası veya her ikisi de belli olmayan çocuklar; ana ve babası veya her ikisi tarafından terk edilen çocuklar; ana veya babası tarafından ihmal edilip fuhuş, dilencilik, alkollü içkileri veya uyuşturucu maddeleri kullanma gibi her türlü sosyal tehlikelere ve kötü alışkanlıklara karşı savunmasız bırakılan ve başıboşluğa sürüklenen çocuklar korunmaya muhtaçtır (15, md/3). 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanuna göre korunma ihtiyacı olan çocuk; bedensel, zihinsel, ahlaki, sosyal ve duygusal gelişimi ile kişisel güvenliği tehlikede olan, ihmal veya istismar edilen ya da suç mağduru çocuğu, suça sürüklenen çocuk; kanunlarda suç olarak tanımlanan bir fiili işlediği iddiası ile hakkında soruşturma veya kovuşturma yapılan ya da işlediği fiilden dolayı hakkında güvenlik tedbirine karar verilen çocuğu ifade etmektedir (16, md/3).

Korunması gereken çocuklara götürülecek hizmetlerin yerine getirilmesi geniş bir kamusal iş bölüşümü ve dayanışma ile mümkündür. Korunmaya muhtaçlık olgusu içinde ekonomik nedenler daha ağırlıklı olduğundan, gelir dağılımının bozulduğu dönemlerde, bu sorun daha da ağırlaşmaktadır. Sosyal güvenlik programlarının tam nüfusu kapsamaması, işsizliğin yaygın olması, kadının eğitimi ve toplumsal statüsünün yeterince geliştirilememiş olması bu sorunu daha da büyütmektedir. Diğer bir deyişle, sorun, ilkede yaşam kalitesinin geliştirilmesi ile yakından ilişkilidir. Bir çocuğun en iyi bakılıp, korunacağı yer, kuşkusuz sağlıklı bir aile ortamıdır. Ancak bu her zaman mümkün olamamaktadır. Terk, kimsesizlik, ailenin ihmal ve istismarı, sosyo-ekonomik yetersizlikler, aile parçalanması gibi bir çok benzer sorunlar nedeniyle her toplumda korunmaya muhtaç çocuk ve gençlerle karşı karşıya kalınmaktadır (20).

Sosyal politikalarındaki değişimler, ebeveynlerden birinin kaybı, aile üyelerinin işini kaybetmesi, boşanma gibi sistemde meydana gelebilecek her türlü değişiklik ve olumsuz durum, çocuğu da aynı şekilde etkileyecektir. Ekolojik sistem kuramının sunduğu yaklaşım açısından, “korunması gereken çocuklar” sorununu açıklayabilecek bir çerçeve şu şekilde oluşturulmaktadır: Ülkemizde var olan korunması gereken çocuklar sorunu, toplumsal değişme, sosyoekonomik değişmeler, göç, kentleşme, işsizlik ve yoksulluk gibi toplumsal değişmeye yol açan yapısal etmenlerle ailelerin durumu ve özelliklerinin (aile yapısı ve işlevleri vb.)

etkileşiminin bir ürünüdür. Toplumsal değişme, göç, kentleşme, işsizlik, ve yoksulluk gibi faktörler hem aileleri etkilemekte hem de onlardan etkilenmektedir (9).

Ülkemizde var olan korunması gereken çocuklar sorunu, toplumsal değişme, sosyoekonomik değişmeler, göç, kentleşme, işsizlik ve yoksulluk gibi toplumsal değişmeye yol açan yapısal etmenlerle ailelerin durumu ve özelliklerinin (aile yapısı ve işlevleri vb.) etkileşiminin bir ürünüdür. Toplumsal değişme, göç, kentleşme, işsizlik ve yoksulluk gibi faktörler hem aileleri etkilemekte hem de onlardan etkilenmektedir (9). Teknolojik gelişmeler, gelir dağılımındaki adaletsizlikler, aile içi iletişim ve ekonomik sorunlar, göç, eğitimsizlik, yoksulluk ve fırsat farklılıkları ailenin bütünlüğünü tehdit etmeye başlamış; ailede yabancılaşma ve sosyal çözülme yaşanmasına neden olmuştur. Bunun sonucunda; aileden kopan, koparılan veya koparılması zorunlu çocukların sayısında önemli artışlar olmasına neden olmuştur (21).

Birey, genelde sosyal hizmet uygulamasının odak noktalarından birisi olan ailesi içerisinde karşılaşılan sorunlardan etkilenir ve aile içerisinde meydana gelen değişiklikler aile üyesi olan tüm bireyleri etkilemektedir. Aile içerisinde; boşanma, alkol ve madde kullanımı, istenmeyen gebelikler, yoksulluk, ölümcül hastalıklar, kronik hastalıklar, ölüm, ayrılık, mutsuz evlilikler, çocuk ihmal ve istismarı, eşler arası geçimsizlik, ailede bir çocuğun suça sürüklenmesi, eşler arası aldatma, gibi birçok sorun ortaya çıkabilmektedir (22). Çeşitli nedenlere bağlı olarak çocuk ve ailesi içerisinde veya aileyi etkileyecek türde bir olayın meydana gelmesi aile içerisinde kriz veya bu olaya bağlı olarak krizlerin ortaya çıkmasına bağlı olarak ortaya çıkan gelişmeler aile içerisinde çocuğun korunma ihtiyacının oluşmasına neden olabilmektedir. Aile içerisinde meydana gelen sorunların aile içerisinde çözüme ulaşılamaması, ailede meydana gelen sorunların aile içerisinde çocukları olumsuz olarak etkilemeye başlaması üzerine sağlıklı bir aile hayatından yoksun kalan çocuklar sorunlar karşısında fiziksel, zihinsel ve duygusal olarak olması gerektiği gibi korunamaması ve durumun çocuğu olumsuz olarak etkilemeye başlaması çocuğun aile dışından korunması gerekliliğini ortaya çıkarmaktadır.

Bütün devletlerde bir çocuğun anne babasının vefatı, çocuğa bakamaması ya da ebeveynlerinin bulunmasına rağmen bu kişilerin çocuğa karşı görevlerini yerine getirmemesi, çeşitli tehlikelere karşı koruyamaması; hatta çocuğu ihmal ve istismar

etmesi durumunda devlet derhal müdahale ederek çocuğun daha sağlıklı koşullarda korunmasını ve bakılmasını sağlamak zorundadır. Bu durumdaki bir çocuk belirlendiğinde hakkında korunma kararı alınarak, yaş ve cinsiyet durumuna uygun bir kuruluşa kabul edilmekte, evlat edindirilmekte ya da koruyucu aile yanına yerleştirilerek daha sağlıklı koşullarda yaşaması sağlanmaktadır (19).

2.4. Korunması Gereken Çocuklara Yönelik Bakım Hizmetleri

Toplumsal koruma hizmetleri; aile refahını geliştirmeye yönelik hizmetler, yoksul ailelere sağlanan ayni ve nakdi yardımlar, korunmaya muhtaç çocukların belirlenmesi ve korunma altına alınmasına yönelik hizmetler, kimsesiz çocukların çocuk yuvası ve yetiştirme yurtlarında bakımına yönelik hizmetler, korunma altına alınan çocukların evlatlık olarak uygun ailelere verilmesi ve koruyucu ailelere yerleştirilmesi hizmetleri ve bakım kurumlarında yetişen çocukların kurumdan ayrılışlarından sonraki yaşamlarında izleme ve destekleme hizmetleri olmak üzere geniş bir hizmet yelpazesini içerir (23).

Çocuğun yetiştirilme ve eğitilmesinde, birinci derece yükümlülük normal koşullar altında aileye; ailenin olmaması, dağılması veya herhangi bir nedenle görevini yerine getirememesi durumunda durumun da ise devlete düşer. Bu nedenle aile bakım ve eğitilmesinde yoksun kalmış çocuklara "Korunmaya Muhtaç Çocuklar" adı verilir (24). Çocukların korunması açısından toplum sorumluluk taşımaktadır. Bu sorumluluk bir kamu hizmeti olarak gönüllülük veya zorunluluk esasıyla yerine getirilir. Çocukların korunması açısından gönüllü kamu hizmetleri isteğe bağlı olarak özel ve tüzel kişilerce yani Sivil Toplum Kuruluşları tarafından, zorunlu kamu hizmetleri ise "sosyal hizmet" olarak devletin denetim ve gözetiminde çeşitli kurum ve kuruluşlarca yerine getirilir (9).

Ülkemizde hakkında sosyal inceleme yapılması sonucunda korunmaya ve bakıma muhtaç durumda olduğu tespit edilerek hakkında mahkemece 2828 sayılı Sosyal Hizmetler Kanunu ya da 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu kapsamında bakım/korunma kararı alınan ya da Acil Valilik Onayı ile korunma altına alınan

alınan çocukların bakım ve sorumluluğu ülkemizde Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğüne bağlı olarak hizmet vermekte olan Çocuk Yuvası, Yetiştirme Yurdu, Çocuk Evleri, Sevgi Evleri, Çocuk Destek Merkezleri vs. gibi farklı tip ve yapıda düzenlemiş olan kuruluşlarda ya da kuruluş bakım hizmetlere alternatif olarak ortaya çıkmış olan aile temelli bakım hizmetleri olan koruyucu aile, evlat edindirme ve aile yakınlarının yanında bakım hizmetlerinden yararlanmaktadır.

Bakım hizmetlerinin ortak hedefi; çocukların ve gençlerin:

- Medeni,sosyal kültürel ve ekonomik haklarından yararlanmalarını sağlamak,
- Koruma, bakım ve yetiştirme modellerini evrensel yaklaşımlar doğrultusunda ve demokratik bir işleyiş içerisinde geliştirmek,
- Kendisi ve çevresi ile barışık, fiziksel ve ruhsal yönlerden sağlıklı, mutlu ve geleceğe güvenle bakan insanlar yetiştirmek için çağdaş gelişme ve ilerlemelerin sunduğu bilimsel bilgilerle yetiştirilmelerine ve eğitilmelerine yardımcı olmak,
- Toplumsal kalkınma ve gelişmeye katkı verebilmeleri için katılma, gelişme ve barış ilkeleri doğrultusunda yetiştirmek ve toplumsal yaşamı ile bütünleştirmek,
- Her düzeyde yaşadıkları sorunları çözmeye yönelik hizmetlerle gelişmelerini engelleyen risklere karşı sosyal ve ekonomik güvence sağlayarak, gelir ve hizmetlerden yeterli pay almalarını ve yaşam standartlarını yükseltmektir (23).

2.4.1. Korunması Gereken Çocuklara Yönelik Kurum Bakımı Hizmetleri

Ailenin bütünlüğü ve çocukların aile içerisinde ebeveynlerinden yoksun bırakılmayarak sosyal ve ekonomik açılardan desteklenerek kendi öz ailesi yanında

büyümesi ve topluma kazandırılması her ne kadar temel amaç olsa da çocuklar farklı gerekçelere bağlı olarak devlet korunmasında bakım altına alınması söz konusu olabilmektedir. Korunmaya muhtaç çocuk durumunda olduğu tespit edilerek korunma ve bakım altına alınan çocuklara yönelik bakım hizmetlerinde öncelikle söz konusu çocuğun korunma altına alınma nedeni temel alınarak aile ortamını aratmayacak şekilde bakım hizmet verilmesi temel esas olarak alınmaktadır. Ancak her korunma altına alınan çocuğun, evlat edindirme hizmet modelinden, koruyucu aile hizmet modelinden ve aile yakınlarının yanında sosyal ekonomik destek hizmetlerinden yararlandırılması mümkün olmamaktadır. Böyle durumlarda aile temelli bakım hizmetlerinden yararlanamayan çocuklar devlet tarafından korunmaya muhtaç çocuklara yönelik hizmet verilmesi amacıyla açılan çocuk yuvası, yetiştirme yurdu, çocuk evleri, çocuk evleri sitesi, çocuk destek merkezleri vb. gibi kurum bakımı hizmet modellerinden yararlandırılır.

Taştekel (1989)'a göre genel bir sınıflandırma yapılacak olursa, kurum bakımına alınacak çocuklar şu şekilde ifade edilebilir: Manevi olarak yıkıma uğramış, aile geçimsizliği veya faciasına şahit olmuş, sokağa düşmüş, kötü deneyimler geçirmiş, ailesi, yakınları veya bir başkasının yanında kalmasına olanak bulunmayan, diğer bakım yöntemlerinin verilmesi mümkün olmayan çocuklardır. Bununla birlikte, kurum yaşamının dışında, başka bir düzene uyum sağlaması mümkün olmayan çocukların da kurum bakımına alınmasının uygun olduğu kabul edilmektedir. Bir başka ifadeyle, kurum bakımına alınması uygun olan çocuklar aşağıdaki gibi sınıflandırılabilir:

- a) Kendisinin ve toplumun menfaati için bir süre, içinde bulunduğu çevreden uzaklaşması gereken çocuklar,
- b) Sorunları olan ve bu sorunlarının ortaya çıkmasına neden olan ortamdan ayrılmadıkça, sorunları çözülemeyecek durumda olan çocuklar,
- c) Yoğun bir psikolojik tedavi, özel eğitim ve yaşlılarıyla birlikte ortak bir yaşam alanında yaşamak suretiyle rehabilite edilebilecek çocuklar,
- d) Birbirlerinden ayrılmamaları gerekli görülen kardeşler,
- e) Ailesine olan bağlılığı nedeniyle bir başka ailenin yanına verilemeyen çocuklardır (25).

Ülkemizde çocuklara yönelik bakım hizmetlerini yürütmekte olan Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü son yıllarda özellikle kurum bakımının ekonomik maliyetinin yüksek olması, hem de çocuk üzerinde farklı olumsuz gelişmelerin ortaya çıkmasına sebep olmasından dolayı toplu yaşam bakım hizmet kuruluşları olan Yetiştirme Yurdu ve Çocuk Yuvalarını kapatarak, daha az sayıda korunmaya muhtaç çocuğun bakım ve sorumluluğunun yürütüldüğü Çocuk Evleri, Çocuk Evleri Sitesi (Sevgi Evleri) gibi kurum bakım hizmet modellerine doğru hizmet dönüşümü içerisine girmiştir.

Tablo 2.1. 2015 Yılı Sonu İtibariyle Bakım Hizmetleri Daire Başkanlığına Bağlı Kuruluşlarda Bulunan Çocuk Sayısı (26)

Bakım Hizmetleri Daire Başkanlığına Bağlı Kuruluşlardan Hizmet Alan Çocuk Sayısı			
Kuruluş Türü	Sayı	Kapasite	Fiilen Bakılan
Çocuk Yuvası (0-6 Yaş)	1	50	37
Çocuk Yuvası (7-12)	3	158	159
Çocuk Yuvası (0-12)	3	288	194
Çocuk Evleri Sitesi (0-18)	86	6.011	4.950
Çocuk yuvası ve Yetiştirme Yurdu (0-18)	6	655	319
Kız Yetiştirme Yurdu	3	140	116
Erkek Yetiştirme Yurdu	7	423	285
Çocuk Evi (0-18)	1.057	6.107	5.366
Genel Toplam	1.166	13.832	11.426

2.4.1.1.Çocuk Yuvaları

Çocuk Yuvaları, 0 - 12 yaş arası korunmaya muhtaç çocuklarla gerektiğinde 12 yaşını dolduran kız çocuklarının, bedensel, eğitsel, psiko sosyal gelişimlerini,

sağlıklı bir kişilik veya iyi alışkanlıklar kazanmalarını sağlamakla görevli ve yükümlü yatılı sosyal hizmet kuruluşlarını ifade etmektedir (15, md/ 3).

2015 yılı sonu itibariyle Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğüne bağlı olarak hizmet vermekte olan 7 çocuk yuvasında toplam 390 çocuğumuza fiilen bakılmaktadır (26).

2.4.1.2.Yetiştirme Yurtları

Yetiştirme Yurtları; 13 - 18 yaş arası korunmaya muhtaç çocukları korumak, bakmak ve bir iş veya meslek sahibi edilmeleri ve topluma yararlı kişiler olarak yetiştirmelerini sağlamakla görevli ve yükümlü olan yatılı sosyal hizmet kuruluşlarını ifade etmektedir(15, md/3). Bu yurtlar 13-18 yaş ve 18 yaşın üzerinde korunma kararının devamını gerektiren koşulları taşıyan korunmaya muhtaç çocukları; Atatürk İlke ve İnkılaplarına bağlı, demokrasi bilincine sahip, insan haklarına saygılı, çağdaş, beden, ruh ve duygusal gelişimleri sağlıklı, topluma yararlı bireyler olarak yetiştirmek, korumak, bir iş veya meslek sahibi yapmakla görevli ve yükümlü olan çocuk bakım kuruluşlarıdır (27, md/2).

2015 yılı sonu itibariyle Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğüne bağlı olarak hizmet vermekte olan 10 yetiştirme yurdunda toplam 401 çocuğa fiilen bakılmaktadır. Ayrıca, çocuk yuvası ve kız yetiştirme yurdu olarak 0-18 yaş çocuklara hizmet veren 6 kuruluşta 319 çocuğumuza fiilen bakılmaktadır (26).

2.4.1.3.Çocuk Evleri

Çocuk Evleri, çocuk yuvaları ve yetiştirme yurdu gibi korunmaya muhtaç çocuklara yönelik toplu bakım hizmetlerinin yürütüldüğü kuruluşlar yerine farklı ikamet adreslerinde bulunan birbirinden bağımsız hanelerde en çok yedi çocuğun

barınıp yaşamlarını sürdürdüğü özellikle korunma altında bulunan çocuklara yönelik yurtlu ve yuvalı etiketlenmesinin önüne geçilerek toplu bakım hizmet modellerinin beraberinde getirdiği olumsuzlukları en aza indirgemesi amacıyla yaygınlaştırılan çocuk bakım modelidir.

Çocuk Evleri; her ilin, sosyal, kültürel açıdan çocuk yetiştirmeye en uygun bölgelerinde, tercihen, okul ve hastanelere yakın apartman dairesi veya müstakil dairelerde, çocukların korunması hizmetini veren evlerin genel adıdır (28, md/4).

İlk çocuk evi Ankara İl Sosyal Hizmetler Müdürlüğüne bağlı Çevre Eğitim Sağlık Sosyal Yardımlaşma Vakfı ile işbirliği protokolü ile 2000 yılında Ankara İlinde açılmıştır. Uygulamanın son derece başarılı olması, sağlıklı, kendine güvenli, kendisiyle barışık çocuklarımızın yetişmesi sonucu bu hizmet 2005 yılı içerisinde yaygınlaştırılmaya başlamıştır (29).

Yaşar ve Dağdelen (30) tarafından yapılan bir araştırmaya göre, korunma altında olan çocukların büyük bir çoğunluğu ailesi ile birlikte olamamaktan kaynaklanan sorunlar yaşamakta olduğundan dolayı aile ortamına en çok benzeyen bakım hizmeti olan çocuk evleri uygulaması çocukların gelişimini yurtlardan daha fazla desteleyen bir uygulama olarak hizmet vermektedir.

2015 yılı sonu itibariyle Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğüne bağlı olarak hizmet vermekte olan 1057 Çocuk Evi (0-18) bulunmakta ve bu bakım hizmet modelinde toplamda 5366 çocuğun bakımı sürdürülmektedir (26).

2.4.1.4.Çocuk Evleri Sitesi (Sevgi Evleri)

Çocuk Evleri Sitesi; Korunma ihtiyacı olan çocukların bakımlarının sağlandığı aynı yerleşkede bulunan birden fazla ev tipi sosyal hizmet biriminden oluşan kuruluşunu ifade etmektedir (31, md/14).

Çocuk Evleri Siteleri özellikle yetiştirme yurtları ve yuva gibi tek bir bina içerisinde birçok çocuğun toplu olarak yaşamını sürdürmesinden kaynaklanan

sorunların önüne geçilmesi amacıyla genel olarak aynı bahçe içerisinde müstakil olarak inşa edilmiş yapılardan oluşmaktadır. Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğüne bağlı olarak hizmet vermekte olan çocuk yuvası ve yetiştirme yurdu gibi tek bir binada kalan çocuk bakım kuruluşlarında her ne kadar çocukların odaları yaş ve çocukların özellikleri doğrultusunda düzenlense de çocuklar aynı koridor, aynı yemekhane ve birçok ortak alanı beraber kullanmaktadır. Çocuk Evleri Siteleri hizmet modeli özellikle çocuk yuvası ve yetiştirme yurtları gibi geleneksel bakım hizmetlerinde doğan bazı sorunları önlemek ve çocukları özellikle aile ortamına yakın bir şekilde düzenlenmiş müstakil binalarda çocuklar için en etkin ve verimli bakım hizmetini sunmak amacıyla faaliyete geçirilmiş bir çocuk bakım modelidir.

Çocuk Evleri Siteleri, Aile ve Sosyal Politikalar Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü'nün özellikle 2014 yılı sonuna kadar çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtları gibi çocuk bakım hizmetlerini kapatarak çocuk evleri ve çocuk evleri sitelerine geçme planları doğrultusunda giderek yaygınlaşan bir hizmet modelidir.

2015 yılı sonu itibariyle korunmaya muhtaç çocuklara hizmet vermek üzere 86 çocuk evleri sitesinde (593 Villa Tipi Ev) toplam 4590 çocuğa fiilen bakılmaktadır (26).

1.4.1.5.Çocuk Koruma İlk Müdahale ve Değerlendirme Birimleri

Çocuk hizmetleri genel müdürlüğü tarafından 07.05.2012 tarihinde yayınlanan çocuk hizmetlerine ilişkin 2012/15 sayılı genelgede doğrultusunda korumaya ihtiyacı olan veya suça sürüklenen çocuklar hakkında mahkeme kararı alınıncaya ve / veya uygun hizmet modeli belirleninceye kadar barınma ve temel gereksinimleri karşılanmak üzere aile ve sosyal politikalar il müdürlüklerine bağlı çocuk kabul ilk müdahale ve değerlendirme birimini kurulması ve bu genelgede belirtilen esaslar doğrultusunda hizmet vermesi gerektiği belirtilmiştir.

Kriz anında aile yanından uzaklaştırılan veya kuruma intikal eden çocukların kurum bakımına alınmadan durumunun kısa sürede ve ivedilikle değerlendirilerek uygun hizmet modelinden yararlandırılmasının sağlanmasına yönelik Çocuk Koruma

İlk Müdahale ve Değerlendirme Birimleri Aile Sosyal Politikalar İl Müdürlükleri bünyesinde oluşturulmaktadır. Bu hizmet birimleri ile çocukların kuruluş bakımı sistemi ile tanışmadan, çocuklar için önceliklendirilen aile odaklı hizmet modellerinden yararlandırılması hedeflenmektedir (32).

2015 yılsonu itibariyle ülke genelinde 36 ilde 46 Çocuk Koruma ve İlk Müdahale Birimi hizmet vermektedir (26).

1.4.1.6.Çocuk Destek Merkezleri

Çocuğun suça sürüklenmesi, suç mağduru olması veya sokakta sosyal tehlikelerle karşı karşıya kalması sebebiyle haklarında bakım tedbiri veya korunma kararı verilen çocuklardan psikososyal desteğe ihtiyaç duyduğu tespit edilenlerin, bu ihtiyaçları giderilinceye kadar geçici süre ile bakım ve korunmalarının sağlandığı, bu süre içinde aile, yakın çevre ve toplum ilişkilerinin düzenlenmesine yönelik çalışmaların yürütüldüğü; çocukların mağduriyet, suça sürüklenme, yaş ve cinsiyet durumuna göre ayrı ayrı yapılandırılan veya ihtisaslaştırılan yatılı sosyal hizmet kuruluşlarıdır (31, md/14).

Çocuk Destek Merkezleri Bakım ve Sosyal Rehabilitasyon Merkezleri, Koruma Bakım ve Rehabilitasyon Merkezleri ve Çogemler (yatılı) gibi farklı isimlerde bulunan merkezlerinden oluşmaktadır.

Tablo 2.2. Çocuk Destek Merkezlerinde Kalmakta Olan Çocuklara İlişkin İstatistikler (26)

Çocuk Destek Merkezi sayısı	67
Çocuk Destek Merkezlerinin kapasitesi	2.336
Çocuk Destek Merkezlerinde 2015 yıl sonu itibariyle hizmet alan çocuk sayısı	1.241
Çocuk Destek Merkezlerinde 2015 yıl içerisinde hizmet alan çocuk sayısı	2.326

2015 yılı sorunu itibariyle toplamda 2,336 kapasiteye sahip 67 Çocuk Destek Merkezi bulunmakta olup, 2015 yılsonu itibariyle hizmet alan çocuk sayısı 1.241 iken 2015 yıl içerisinde hizmet alan çocuk sayısı 2.326'dır (26).

a) Bakım ve Sosyal Rehabilitasyon Merkezi: Duygusal, cinsel ve/veya fiziksel istismara uğramış çocukların olumsuz yaşam deneyimlerinden kaynaklanan travma ve/veya davranış bozukluklarını giderme amacıyla rehabilitasyon süreci tamamlanıncaya kadar geçici süre bakım ve korunmalarının sağlandığı bu süre içerisinde aile, yakın çevre ve toplum ile ilişkilerinin düzenlenmesine yönelik çalışmaların yürütüldüğü kız ve erkek çocuklara yönelik ayrı ayrı yapılandırılacak yatılı sosyal hizmet kuruluşlarıdır (15, md/3).

b) Koruma Bakım ve Rehabilitasyon Merkezleri: Ülkemizde suça yönelen çocuklar ceza sisteminin içinde değerlendirilerek çeşitli ıslah kuruluşlarına yerleştirilmektedir. Bu çocuklardan bir kısmı ise işledikleri suçun türüne göre alternatif olarak kurum bakımına alınmakta, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü'ne bağlı olarak hizmet veren koruma bakım ve rehabilitasyon merkezlerine yerleştirilmektedir (33). Koruma Bakım ve Rehabilitasyon Merkezleri suça yöneldikleri tespit edilen çocukların davranış bozukluklarını gidermek amacıyla rehabilitasyon süreci tamamlanıncaya kadar geçici süre bakım ve korunmalarının sağlandığı bu süre içerisinde aile, yakın çevre ve toplum ile ilişkilerinin düzenlenmesine yönelik çalışmaların yürütüldüğü, 7-18 yaş kız ve erkek çocuklara yönelik ayrı ayrı yapılandırılan yatılı sosyal hizmet kuruluşlarıdır (15, md/3).

c) Çocuk ve Gençlik Merkezleri: Eşler arası anlaşmazlık, ihmal, hastalık, kötü alışkanlık, yoksulluk, terk ve benzeri nedenlerle sokağa düşerek sosyal tehlike ile karşı karşıya kalan veya sokakta çalışan çocuk ve gençlerin geçici süre ile rehabilitasyonlarını ve topluma yeniden kazandırılmalarını sağlamak amacıyla kurulan yatılı ve gündüzlü sosyal hizmet kuruluşlarıdır (15, md/3).

2.4.2. Kurum Bakım Hizmetlerine Alternatif Sosyal Hizmet Uygulamaları

Bir çocuğun ailesi yanında bakımı ve korunması için alınabilecek önlemler ve hizmetler deyince, bu alanda geliştirilecek sosyal politika ve planlar, yasal düzenlemeler, ailenin güçlendirilmesi ve desteklenmesini amaçlayan her türlü karar ve uygulama anlaşılmalıdır. Bu yöndeki tüm çabalara karşın çocuğun ailesi yanında korunup bakımı sağlanamadığında, aileye seçeneğe olabilecek bakım türlerinin devreye sokulması gerekmektedir. Alternatif bakım türleri arasında da önceliğin yine “aile yanında bakım” türlerinde olması gerekli olduğu anlaşılmaktadır (35).

Çocuklar korunmaya muhtaçlık durumunda olmaları durumunda 2828 sayılı Sosyal Hizmetler Kanunu ve 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu kapsamında devlet korunmasına alınarak çocuk bakım kuruluşları aracılığıyla topluma yararlı bireyler olarak yetiştirilmeye çalışılmaktadır. Korunma altına alınan çocuklar anne veya babanın ya da çocuğun yakınlarından birisinin çocuğun bakımı ve sorumluluğu üstlenmek istemesi durumunda ilgili meslek elemanları tarafından incelenir ve uygun bulunması durumunda çocuğun bakımı için alternatif olarak aile bireyleri ya da aile yakınlarının yanında sosyal ve ekonomik olarak desteklenmektedir.

Devlet korunması altına alınarak bakım ve sorumluluğu çocuk bakım kuruluşları tarafından gerçekleştirilen çocukların aile bireylerinden ya da aile yakınlarından birisinin bulunmaması durumunda çocuk bakım kuruluşlarının beraberinde getirdiği olumsuzlukları en aza indirmek için çocuğun aile yanında desteklenmesi, koruyucu aile yanına yerleştirilmesi ve evlat edindirilmesi gibi alternatif bakım hizmetleri uygulanmaktadır.

2.4.2.1. Koruyucu Aile Hizmet Modeli

Koruyucu aile bakımı, çocuğa öz ailesi tarafından bakılmadığı, çocuğun evlat olarak verilmesi mümkün olmadığı ya da uygun görülmediği durumlarda bir

aile yanında geçici veya devamlı bir süre içinde bakımının sağlanmasıdır (35). Koruyucu aile hizmeti, aileleri tarafından hangi nedenle olursa olsun korunamayan, bakımı ve eğitimi sağlanamayan, sağlıklı gelişimleri tehlikede olan çocukların devletin bir ayağı olan kurum bakımı yerine somut olan koruyucu ana baba tarafından bakımının sağlanması ve gelişiminin normal bir şekilde yerine getirilmesidir (36).

Koruma altına alınan çocukların, kendilerini koruyacak, sevecek, destekleyecek, onlara güven sağlayacak, sosyokültürel ve ekonomik gereksinimlerini karşılayacak bir aileye ihtiyacı olduğu düşüncesi bu uygulamanın temelini oluşturmuştur (9).

Koruyucu aile kurumu yasalarda ve yönetmeliklerde uzun zamandır yer alan fazla sıklıkla olmasa da çocuk yetiştirme kurumları aracılığı ile işletilmeye çalışılan ancak, son dönemlerde özellikle batı dünyasındaki uygulamaların incelenmesi ve olumlu sonuçlar vermesi neticesinde alternatif bir bakım türüdür. Ayrıca, kurum bakımının yerini alması beklenen, korunmaya muhtaç çocukların en azından öz anne babalarının yanında almadıkları ya da alamadıkları sıcak bir aile ortamını farklı kişilerden de olsa alabilmesini sağlayan yasalarımızda öngörülmüş de bir bakım türüdür (36).

Koruyucu Aile Hizmeti' nin dayanağı, Türk Medeni Kanunu'nun 347.maddesi ile 2828 sayılı Sosyal Hizmetler Kanunu'nun 22. ve 23. maddeleri ile 08.06.2011 tarihli ve 633 sayılı Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin 2 nci maddesinin birinci fıkrasının (c) ve (d) bentleri, 8 inci maddesinin birinci fıkrasının (ç), (d) ve (ı) bentleri, 22 nci maddesinin birinci fıkrasının (d) bendi ile 28 inci ve geçici 6 ncı maddeleridir. Koruyucu Aile Hizmeti bu maddeleri temel alarak hazırlanan 14.12.2012 tarihli ve 28497 sayılı Resmi Gazete' de yayınlanarak yürürlüğe giren Koruyucu Aile Yönetmeliğine uygun olarak yürütülmektedir (32).

Sosyal Hizmetler Kanunu'nun 23. Maddesine dayalı olarak çıkarılan yönetmeliğe göre hakkında korunma kararı alınan çocuğun bakımı ve yetiştirilmesi 2828 sayılı kanuna göre kurulmuş kuruluşlarda olduğu kadar Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'nın denetim ve gözetiminde bir "koruyucu aile" tarafından da yerine getirilmektedir. Koruyucu aile, KMÇ' nin bakımını ve yetiştirilmesini gönüllü

olarak üstlenebileceği gibi bakanlıkça belirlenecek ve ödenecek bir ücret karşılığında da yapabilir (10).

Akraba veya yakın çevre koruyucu aile modeli, Geçici koruyucu aile modeli, Süreli koruyucu aile modeli, Uzmanlaşmış koruyucu aile modeli olmak üzere dört koruyucu aile hizmet modeli bulunmakta olup koruyucu aile olmak isteyen bireyler mevzuatta belirtilen şartları taşımaları durumunda Aile ve Sosyal Politikalar İl ve İlçe Müdürlüklerine başvurarak bu müdürlüklerde görev yapmakta olan meslek elemanları ile işbirliği içerisinde hareket ederek koruyucu aile olabilmektedir. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü ve bakanlığın taşra teşkilatları koruyucu aile olmak isteyen bireylerin başvuru aşamasından başlayarak çocuğun koruyucu aile yanına yerleştirildikten sonraki süreci takiben çocuk ve aile ilişkilerinin sağlıklı bir şekilde sürmesi için her türlü sosyal hizmet desteğini vermeye çalışmaktadır.

Son yıllarda korunmaya muhtaç çocuklar sorununu ilişkin olanlara yiyecek ve barınak sağlama şeklindeki anlayışın, çocuğa her yönden mutlu olabileceği bir ortam sağlama yönündeki olumlu bakış açısının kazandırılmasıyla, çocukların kurum bakımının olumsuzluklarından etkilenmemesi, öz ailesine benzer bir ortam içinde her yönden olumlu girişimlerinin sağlanması, kurum bakımında gerçekleştirilmeyen öz aile çocuk ilişkisinin sağlanması gibi amaçlarla koruyucu aile hizmetinin canlandırılması yönünde girişimler başlatılmıştır (36).

Koruyucu Aile Hizmetinde amaç, çocuk için karmaşık ve sorunlu olan bir dönemde özenli davranılarak çocuğun bu dönemi örselenmeden geçirmesini ve normal hayatını devam ettirmesini sağlamaktır. Koruyucu aile çocuklara, öz ailesi, okulu ve çevresiyle ilişkilerini devam ettirmelerini sağlayarak yardımcı olur (37).

Bakım altındaki çocuklar için evlat edinme, her zaman en uygun uygulama olmayabilir. Bu durumdaki çocuklar için istikrarlı bir aile yaşantısının biyolojik aileyle olan ilişkinin devam ettirilerek sağlanması gerekmektedir. Bu gibi durumlarda özel koruyucu aile uygulaması en doğru seçeneklerden birisidir (38).

Tablo 2.3. Koruyucu Aile Yanında Bakımı Sağlanan Çocuk Sayısı (26)

Yıllar	Koruyucu Aile Yanında Bakımı Sağlanan Çocuk Sayısı
2004	604
2005	663
2006	813
2007	973
2008	1103
2009	1155
2010	1227
2011	1282
2012	1492
2013	3351
2014	4008
2015	4615

Tablo 2.4. 2003-2015 Yılları Arasında Koruyucu Aile Hizmetinden Yararlandırılan Çocuk Sayısı (26)

Yıllar	Koruyucu Aile Olmak İçin Sırada Bekleyen Aile Sayısı	Yıl İçinde Yanına Çocuk Yerleştirilen Aile Sayısı	Yıl İçinde Koruyucu Aile Yanına Yerleştirilen Çocuk Sayısı	Koruyucu Aile Sayısı	Koruyucu Aile Yanında Bakılan Çocuk Sayısı
2003 yılına kadar koruyucu aile hizmetlerinden yararlandırılmış olan toplam çocuk sayısı 3.573					
2003		75	78	520	520
2004		111	113	589	604

2005		121	127	648	663
2006		209	204	798	813
2007		206	241	958	973
2008		217	224	1.025	1.103
2009		191	216	1.032	1.155
2010		197	232	1.085	1.227
2011		160	173	1.190	1.282
2012		249	306	1.350	1.492
2013	1.004	1.549	1.934	2.776	3.351
2014	1.142	846	1.046	3.283	4.008
2015	975	900	1.070	3.820	4.615

2015 yılında koruyucu aile hizmeti kapsamında; 1.070 çocuk, 900 koruyucu aile yanına yerleştirilmiş olup, koruyucu aile hizmetinden yararlandırılan çocuk sayısı 4.615'e ulaşmıştır (26).

2.4.2.2.Evlat Edindirme Hizmet Modeli

Evlat Edinme; durumu evlat edindirilmeye uygun bir çocukla, durumu evlat edinmeye uygun kişi/eşler arasında hukuki bağlar sağlanarak çocuk ebeveyn ilişkisinin kurulmasıdır (39). Evlat edinme, aile ortamında yetişmekten yoksun çocuklara bu olanağı sağlayan ve çocuğun fiziksel zihinsel, duygusal güvenliğini korumaya hizmet eden önemli bir kurumdur. Bu hizmetin amacı biyolojik ailesi tarafından bakılmayan çocuğa devamlı bir aile, aileye de çocuk hasretini giderme olanağı sağlamaktır (40).

Korunmaya muhtaç çocuklara sağlanan hizmetler arasında en yaygın olanlarından birisi olan evlat edindirme Türk Medeni Kanunu'nun ilgili maddeleri doğrultusunda yürütülmekte ve çocuk yeni ailesinin soyadını alarak bu aileye mirasçı olma hakkı elde etmektedir (36). Evlat edinme hizmeti, çocuğun ailesi olmadığı ya

da ailesiyle yasama olanağı olmadığı durumlarda uygulanan, evlat edinilen çocuğa sürekliliği olan bir aile sağlayan ve bu çocuğun bir daha biyolojik ailesine dönmesinin söz konusu olmadığı hizmet türüdür (38).

Evlat edinmenin sosyal, psikolojik ve ahlaki yönden taşıdığı önem ve her şeyden önce insana özgü bir takım ihtiyaçlara cevap vermesi, bu kurumun hemen hemen tüm modern hukuk sistemlerinde yer almasının sebebinin oluşturmaktadır. Çünkü sosyal politika açısından önem taşıyan ve güncelliğini sürdüren esas sorun çocuğun korunmasını üstlenecek ona biyolojik ve psikolojik gelişmesi için gerekli bakım olanaklarını sağlayacak asıl toplumsal kurumun belirlenmesi sorunudur (41).

Ülkemizde evlat edinme işlemleri:

Türk Medeni Kanununun 305’den 320’ye kadar maddeleri,

Çocukların korunması ve Ülkelerarası Evlat Edinme Konusunda İşbirliğine Dair Sözleşmenin Onaylanmasının Uygun Bulunduğu Hakkında Kanun,

Küçüklerin Evlât Edinilmesinde Aracılık Faaliyetlerinin Yürütülmesine İlişkin Tüzük,

Bu mevzuat ve işleyişe yönelik olarak hazırlanan genelge ve dağıtımli yazılar kapsamında yürütülmektedir (39).

Medeni Kanuna göre: Bir küçüğün evlât edinilmesi, evlât edinen tarafından bir yıl süreyle bakılmış ve eğitilmiş olması koşuluna bağlıdır. Evlât edinmenin her hâlde küçüğün yararına bulunması ve evlât edinenin diğer çocuklarının yararlarının hakkaniyete aykırı bir biçimde zedelenmemesi de gerekir (12, md/305).

Eşler, ancak birlikte evlât edinebilirler; evli olmayanlar birlikte evlât edinemezler. Eşlerin en az beş yıldan beri evli olmaları veya otuz yaşını doldurmuş bulunmaları gerekir. Eşlerden biri, en az iki yıldan beri evli olmaları veya kendisinin otuz yaşını doldurmuş bulunması koşuluyla diğerinin çocuğunu evlât edinebilir(12, Md/306). Evli olmayan kişi otuz yaşını doldurmuş ise tek başına evlât edinebilir. Otuz yaşını doldurmuş olan eş, diğer eşin ayırt etme gücünden sürekli olarak yoksunluğu veya iki yılı aşkın süreden beri nerede olduğunun bilinmemesi ya da mahkeme kararıyla iki yılı aşkın süreden beri eşinden ayrı yaşamakta olması

yüzünden birlikte evlât edinmesinin mümkün olmadığını ispat etmesi hâlinde, tek başına evlât edinebilir (12, md/307).

Evlât edinme, küçüğün ana ve babasının rızasını gerektirir. Rıza, küçüğün veya ana ve babasının oturdukları yer mahkemesinde sözlü veya yazılı olarak açıklanarak tutanağa geçirilir. Verilen rıza, evlât edinenlerin adları belirtilmemiş veya evlât edinenler henüz belirlenmemiş olsa dahi geçerlidir (12, md/309)

Küçük, gelecekte evlât edinilmek amacıyla bir kuruma yerleştirilir ve ana ve babadan birinin rızası eksik olursa, evlât edinenin veya evlât edinmede aracılık yapan kurumun istemi üzerine ve kural olarak küçüğün yerleştirilmesinden önce, onun oturduğu yer mahkemesi bu rızanın aranıp aranmamasına karar verir. Diğer hâllerde, bu konudaki karar evlât edinme işlemleri sırasında verilir. Ana ve babadan birinin küçüğe karşı özen yükümlülüğünü yeterince yerine getirmemesi sebebiyle rızasının aranmaması hâlinde, bu konudaki karar kendisine yazılı olarak bildirilir (12, md/312).

Ana ve babaya ait olan haklar ve yükümlülükler evlât edinene geçer. Evlâtlık, evlât edinenin mirasçısı olur. Evlâtlık küçük ise evlât edinenin soyadını alır. Evlât edinen isterse çocuğa yeni bir ad verebilir. Ergin olan evlâtlık, evlât edinilme sırasında dilerse evlât edinenin soyadını alabilir. Eşler tarafından birlikte evlât edinilen ve ayırt etme gücüne sahip olmayan küçüklerin nüfus kaydına ana ve baba adı olarak evlât edinen eşlerin adları yazılır. Evlâtlığın, miras ve başka haklarının zedelenmemesi, aile bağlarının devam etmesi için evlâtlığın naklen geldiği aile kütüğü ile evlât edinenin aile kütüğü arasında her türlü bağ kurulur. Ayrıca evlâtlıkla ilgili kesinleşmiş mahkeme kararı her iki nüfus kütüğüne işlenir. Evlât edinme ile ilgili kayıtlar, belgeler ve bilgiler mahkeme kararı olmadıkça veya evlâtlık istemedikçe hiçbir şekilde açıklanamaz (12, md/314).

Evlât edinmeye, ancak esaslı sayılan her türlü durum ve koşulların kapsamlı biçimde araştırılmasından, evlât edinen ile edinilenin dinlenmelerinden ve gerektiğinde uzmanların görüşünün alınmasından sonra karar verilir. Araştırmada özellikle evlât edinen ile edinilenin kişiliği ve sağlığı, karşılıklı ilişkileri, ekonomik durumları, evlât edinenin eğitime yeteneği, evlât edinmeye yönelten sebepler ve aile ilişkileri ile bakım ilişkilerindeki gelişmelerin açıklığa kavuşturulması gerekir. Evlât

edinenin altsoyu varsa, onların evlât edinme ile ilgili tavır ve düşünceleri de değerlendirilir (12, md/316)

Küçüklerin evlât edinilmesine ilişkin aracılık faaliyetleri, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü bünyesinde il ve ilçelerde Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığını temsil eden il ve ilçe teşkilatları aracılığı ile yürütülmektedir.

Tablo 2.5. Yıllar İtibariyle Evlat Edindirilme Hizmetinden Yararlanan Çocuk Sayısı (26)

Yıllar	Evlat Edindirilme Hizmetinden Yararlanan Çocuk Sayısı
2003	425
2004	460
2005	620
2006	565
2007	478
2008	492
2009	570
2010	538
2011	570
2012	613
2013	765
2014	824
2015	869

2015 yılında 869 olmak üzere 2003-2015 yılları arasında toplamda 7,789 çocuk evlat edindirilme hizmetinden yararlandırılmıştır (26).

2.4.2.3. Aile Yanında Destek Hizmetleri

Çocukların korunması, bakımı ve yetiştirilmelerine yönelik hizmetlerin mümkün olduğu ölçüde kendi yaşam ortamlarında verilmesi amaçlanmaktadır. Bu kapsamda, birçok çocuk korunma kararı alınmadan sosyal ve ekonomik destek, eğitim ve danışmanlık hizmeti verilerek aile veya yakınları yanında desteklenmiştir. Bu hizmetler ilgili müdürlüklerce ülke düzeyinde korunmaya, yardıma ve bakıma muhtaç kişilere kurum bakımına alternatif hizmet olarak sunulmakta böylece ekonomik yetersizlikten kaynaklanan nedenlerle kurum bakımı hizmeti almak isteyen kişiler aile yanında sosyal yardımlarla desteklenerek aile bütünlüğü korunmuş olmaktadır (42).

Tüm anne babalar çocuklarını en iyi biçimde yetiştirmek isterler ancak, ana babaların yaşam koşulları ve yaşam olayları her zaman bunu olanaklı kılmamaktadır. Bazı aileler, aile bütünlüğü dağıldıktan sonra fiziksel, psikolojik, sosyal, ekonomik nedenlerle güçsüz kalarak, sorunlarını çözemez bir hale gelerek çocuklarına bakamayacak duruma düşebilmektedirler. Ailedeki çözilemeyen problemlerden dolayı, çocukları kurum bakımına alındıktan sonra, aileler normal koşullarına döndüklerinde ya da ailelerin gereksinimleri karşılandığında, aileye sosyal çalışma müdahalesi yoluyla “ailenin yeniden birleştirilmesi” çözümü sonucu, çocuklar ailesine dönebilecek ve normal yaşamlarına devam edebileceklerdir (9).

Çocuk refahı kurumları, çocuğun bakım sisteminde kalış süresini kısaltmak ve böylece çoklu yerleştirmenin önüne geçmek için biyolojik ailenin, çocuğun ev dışına itilmesine neden olan koşullarının iyileştirilmesi yönünde hizmet sunmaktadırlar (18).

Korunma kararı alınmaksızın ekonomik yoksunluk yasayan ve yapılacak yardımla ailesi yanında bakımı sağlanabilecek korunmaya muhtaç statüsündeki çocuklar ile korunma kararlı olup kuruluştaki bakılan çocuklardan ailesi yanında bakılabilecek olanlar bu hizmetten yararlandırılmaktadır. Bu hizmet, muhtaçlıkları nedeniyle korunma kararı alınarak kurum hizmetlerinden yararlanmak isteyen çocukların korunması, bakımı ve yetiştirilmelerine yönelik hizmetlerin mümkün olduğu ölçüde kendi yaşam ortamlarında verilmesi amacıyla oluşturulmuştur. Kurum

bakımına alınan çocukların ise, öz ailelerinin sosyal yardım ve sosyal hizmetlerle güçlendirilerek çocuklarını kurum bakımından en kısa zamanda geri almalarına yönelik çalışmalara öncelik ve ağırlık verilmesini içermektedir (32).

Korunma altına alınan çocuğun, ailesine başarılı şekilde geri döndürülmesi için gerek geri dönüş öncesi, gerekse geri dönüşün yaşanmasının ardından danışmanlık hizmetleri, ebeveyn eğitimi hizmetleri, gelir yardımı gibi hizmetlerin kombine olarak sunulması gereklidir. Bir başka deyişle, çocuğun bir kez biyolojik ailesine döndürülmesinin ardından bakım sistemine bir daha girmemesi olarak tanımlanan; aileye dönüş uygulamasının başarısı için gerek aileye, gerekse çocuğa ayrılığın yaşanmasına neden olan koşulların ortadan kaldırılmasında yardımcı olacak hizmetlerin bir arada sunulması son derece önemlidir (43).

Çocuğun aile içinde bakımı ve korunması, toplum-temelli bir hizmet modeli olarak korunması gereken çocuklara yönelik çocuğun yararını gözeten ideal sosyal çalışma uygulaması olarak ele alınmaktadır (9). Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü tarafından gerçekleştirilen yardımların en önemli fonksiyonu; Kurum'un öncelikli hedef grubu olan korunmaya muhtaç çocuk ve gençlerin korunma altına alınmasına esas oluşturacak nedenin ekonomik yoksunluk olması halinde, bu kişilere ve ailelerine kuruluş bakımı yerine, ekonomik yardım ve diğer destekleyici sosyal hizmet uygulamalarıyla ailenin parçalanmadan bir arada yaşamasına fırsat sağlamaktır (44).

Çeşitli sebeplere bağlı olarak hakkında 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu kapsamında koruyucu ve destekleyici tedbir kararlardan 'Barınma' tedbiri haricinde Danışmanlık tedbiri, Eğitim tedbiri, Bakım tedbiri, Sağlık tedbiri ve olmak üzere dört farklı koruyucu ve destekleyici tedbir kararları alınarak çocukların aileleri yanında desteklenmesi sağlanmaktadır.

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü tarafından yürütülmekte olan aile yanında sosyal ve ekonomik destek hizmetleri Sosyal ve Ekonomik Destek Yönetmeliği kapsamında yürütülmekte olup yönetmelik doğrultusunda korunma kararlı bulunan ve çocuk bakım kuruluşlarında bakım hizmeti verilen çocuklardan ailesi yanında bakılabilecek olanlara, hakkında korunma kararı alınma talebiyle başvuruda bulunulup, korunma kararı alınmaksızın ekonomik destek ile ailesi yanında bakılabilecek durumda olan çocuklar ile korunma kararı

olup da yaş sınırlarını tamamlamaları nedeniyle çocuk bakım kuruluşlarından ayrılan bireylerin yaşamlarını düzene koymaları ve ihtiyaçlarını girebilmeleri amacıyla çocuk bakım kuruluşu deneyimi olan bireylere ve korunma kararı olmamakla birlikte eğitimine devam edemeyecek durumda olan ilk ve orta öğretim öğrencilerini desteklemek amacıyla verilmektedir.

Aile yanında sosyal ve ekonomik destek hizmetleri kapsamında çocuğun aile bireylerinden birisi ya da aile yakınlarından birisinin söz konusu çocuk adına kendisine sosyal ve ekonomik destek sağlanması durumunda bakabileceği ve sorumluluğunu alabileceğini taahhüt etmesi durumunda dilekçe ile yakını olan çocuk ile ilgili olarak sosyal ve ekonomik destek talep etmektedir. Söz konusu sosyal ve ekonomik destek talebi dilekçe verilen kuruluşta yer görev yapmakta olan meslek elemanın yapacağı sosyal inceleme ve değerlendirme sonucunda sosyal ve ekonomik destek verilmesi uygun görülmesi durumunda çocuk adına talepte bulunan bireye resmi prosedürlerin tamamlanması sonrasında sosyal ve ekonomik destek işlemleri başlatılır.

Tablo 2.6. 2015 Yılı İçerisinde Yönetmelik Maddesine Göre Sosyal Yardım Grupları ve Kişi Sayıları (26)

Yönetmelik Maddesine Göre Gruplar	2015 Yılı
(6/a) Korunma Kararlı	3.474
(6/b) Korunma Kararından Vazgeçilen	93.256
(6/c) Kurum Bakımından Ayrılan	563
(6/d) 60-64 Yaş arası yaşlılar	111
(6/e) Eğitimini Devam Ettiremeyen (İlk ve ortaöğretim)	3
(6/g) Olağanüstü felaket, hastalık, kaza	43
Geçici Yardım	4.111
Toplam	101.561
2005 Yılından itibaren Ailesi Yanına Döndürülen Çocuk Sayısı	11.085

Tablo 2.7. Yıllara göre Aileye Dönüş ve Aile Yanında Destek Uygulaması Kapsamında Sosyal ve Ekonomik Destek Verilen Çocukların Sayısı (26)

Yıllar	Korunmaya Muhtaç Durumda olup korunma kararı alınmadan aile yanında desteklenen çocuk sayısı			Destek Verilen korunma kararı çocuk sayısı (Kuruluştan aileye döndürülen)		
	Kız	Erkek	Toplam	Kız	Erkek	Toplam
2002						268
2003				579	768	1.347
2004				668	1.218	1.886
2005	1.999	3.996	5.995	1.276	2.341	3.617
2006	4.776	5.449	10.225	1.662	2.978	4.640
2007	6.956	14.632	14.632	1.889	3.285	5.174
2008	8.842	9.239	18.081	1.950	3.266	5.174
2009	11.085	11.140	22.225	1.942	3.191	5.133
2010	13.392	13.275	26.667	2.086	3.181	5.267
2011	17.563	17.419	34.982	2.076	3.285	5.361
2012	21.869	21.613	43.482	1.850	2.975	4.825
2013	27.941	27.146	55.087	1.808	3.053	4.861
2014	37.216	35.948	73.164	1.570	2.561	4.131
2015	47.461	45.795	93.256	1.380	2.094	3.474

2.5. Kurum Bakımının Çocuklar Üzerindeki Etkileri

Çeşitli nedenlere bağlı olarak korunmaya muhtaçlık durumu tespit edilen çocuklar bakım ve sorumlulukları devlet kurumlarına verilerek topluma yararlı bireyler olarak yetiştirilmek üzere özellikle ülkemizde çocukların bakımı ve yetiştirilmesinde sorumluluk sahibi olan Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğüne bağlı olarak hizmet vermekte olarak kuruluşlar aracılığı ile sağlanmaktadır. Farklı nedenlere bağlı olarak 0-18 yaş aralığında korunmaya muhtaç olarak kurum bakımına alınan çocuklar anne-baba ve diğer aile bireyleriyle düzenli olarak veya uzun süre hiç görüşmemektedir. Bu durum korunma altına alınarak devlet korunmasına alınan çocukların öz aile bireyleri ile beraber hayatını sürdürememesi çocuklarda farklı biopsikososyal özelliklere sahip olmasına neden olmaktadır.

Korunmaya muhtaç çocukların kurum bakımında bulunma sürecinde nasıl etkilendiği yapılan araştırmalara dayalı tespit ettikleri şunlardır:

Gökçe (45), “Kimsesiz Çocuklar Sorunu” adlı araştırmasında; çocukların zihinsel, toplumsal ve duygusal sorunları olduğunu, çevrelerindeki kişilere güvensiz ve kuşku içinde yaklaştıklarını, sosyal ilişkilerde başarısız olduklarını tespit etmiştir.

Yörükoğlu (46) 'nun “Değişen Toplumda Aile ve Çocuk” adlı çalışmasında; uzun süre kurum bakımında kalan çocuklarda donuk bakışlar, çevre ile ilgiyi kesme ve içe kapanıklık gibi davranış bozuklukları çok sık yaşandığı ortaya konmuştur.

Parker, kurumlarda da çocuk merkezli hizmet verilmesine rağmen çocuk kurum bakımında bile sosyal ve psikolojik, hatta fiziksel risklere karşı korunmasız kalmaya devam edebilmektedir (47).

Cılga'nın (48), “Yetiştirme Yurtlarının yapısı ve İşlevlerinin Toplumsallaşma Açısından İncelenmesi” adlı araştırmasında, yetiştirme yurdunda kalan çocuklar geleceğe belirsizlik, karamsarlık ve korkuyla bakarken; evde, aile ortamında yetişen gençlerin geleceğe daha güvenle baktığı tespit edilmiştir.

Yörükoğlu (49) tarafından yapılan araştırma sonuçlarına ve gözlemlerine göre; Türkiye’de kurum bakımının, çocukların fiziksel, sosyal, zihinsel ve duygusal

gelişimlerini olumsuz etkilediğini, gözlenebilen çeşitli gelişim gerilikleri ve davranış bozukluklarına neden olduğunu belirtmiştir.

Cılga (50) tarafından yapılan “Gençlik ve Yaşam Niteliği” adlı araştırmanın verilerine göre; yetiştirme yurtlarında fazla itina gösterilen disiplin ve kontrol davranışı nedeniyle; gençlerin bağımsız, demokrat ve hoşgörülü davranış kalıplarını benimsemekte zorlandıkları, topluma katılma ve toplumla olan ilişki ve etkileşimlerinin zayıf ve verimsiz olduğu sonucuna varılmıştır.

Demirel'in (51) yaptığı çalışmada kurum bakımının uygulayıcısı olan yetiştirme yurtlarındaki ortam yapısal olarak aile ortamında oldukça farklı olduğundan, gençlerin psikososyal ihtiyaçlarını karşılamada yetersiz kalmakta olduğu görülmüştür.

Tümkiye (52) tarafından yapılan bir çalışmada yetiştirme yurduda kalan ve ailesini çok az gören ya da hiç görmeyen ergenlerin umutsuzluk düzeylerinin, ailesini daha sık görenlere oranla daha yüksek olduğu saptanmış, kurumda kalan ergenlerin kuruma geliş yaşı büyüdükçe, ailesiyle görüşme sıklığı arttıkça, anne-babası ile birlikte yaşamayı sürdürdükçe tekrar kendi ailesiyle birlikte olma umudunun artmakta olduğu ve dolayısıyla umutsuzluk düzeyinin azaldığı tespit edilmiştir. Ayrıca aynı çalışmada umutsuzluk düzeyi yüksek olan ergenlerin tamamının yetiştirme yurdunda kalanların olduğu, bu ergenlerin hayal kuramadıkları, problemlerini paylaşamadıkları, intiharı düşündükleri hatta bazılarının intihara teşebbüs ettiklerini, psikolojik destek alamadıkları, duygusal ya da fiziksel istismara uğradıklarını üniversite eğitimlerine devam etmek yerine çalışmayı daha çok önemsedikleri ve geleceğe ilişkin beklentilerinin olumsuz olduğu ifade edilmiştir.

Cebe (53) “Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Yetiştirme Yurtlarında Barınan Çocukların Benlik Saygısı, Kaygı, Depresyon Skorlarının Değerlendirilmesine” yönelik yapmış olduğu çalışmada, İstanbul ilindeki yetiştirme yurtlarında yaşayan 13-18 yaşları arasındaki çocukların, aileleri yanında kalan çocuklardan daha düşük özsaygıya sahip olduklarını, bununla birlikte daha yüksek seviyede depresyon ve kaygı geliştirdiklerini bulmuştur.

Browne (54), kurum bakımının çocukların fiziksel, zihinsel, davranışsal, sosyal ve duygusal beceri eksikliklere ve gecikmelere neden olduğu, çocukların

beyin gelişiminin en kritik ve eşsiz dönemde nöral işleyişini olumsuz etkileyerek çocukların gelişimine zararları olduğunu ortaya koymuştur.

Yalçın (47) tarafından gerçekleştirilen "Çocuk Koruma Kanunu kapsamında Korunmaya Muhtaç Çocukların Kaygılarının İncelenmesi" adlı araştırmasında kurumlarda çocuklara onların memnuniyetlerini artıracak düzeyde ve yeterlilikte bakım hizmetlerinin verildiği, haklarının öğretildiği, hayata hazırlanmaya yönelik hizmetlerin verildiği, ancak bunlara karşın çocukların eğitime devam etmedikleri, yatılı sosyal hizmet kuruluşlarında bakılan çocuk profiline deşışerek daha çok parçalanmış aile çocukların olduğu, ailenin yozlaşarak çözüldüğü, kurumların ailenin alternatifi haline gelerek anayasanın ailenin korunması hükmü ile kurum bakımının karşıt kutuplaşma halinde olduğu, çocukların kurum bakımının farklı boyutları nedeniyle farklı düzeylerde gelecek kaygısı yaşadıkları, az veya çok yaşanan kaygının hiç bitmediği belirlenmiştir.

Yüceer'in (55) "Kurum Bakımı Deneyimi Olan Bireylerin Evlilik Uyumları" adlı araştırmasında kurum bakımı deneyimi olan bireylerin anne-babasının hayatta olmasına rağmen kurum bakımında kalıyor oluşu çocuğu psikososyal açıdan daha fazla örselenmekte, bu da ileriki yaşama ve evliliğine olumsuz şekilde yansımakta olduğunu tespit etmiştir.

Yazıcı (56) 'nın kurum bakımı hizmetlerinden yararlanmış bireyler üzerine yaptığı araştırmada, kurum bakımına alınan çocukların ziyaret edilmelerinin çocuklarının psikososyal gelişimleri açısından önemli olduğu, çocukların kurum bakımında ziyaret edilme sıklığının çocukların toplumla, aileyle ve diğer yakınlarıyla olumlu ilişkiler sürdürmesini engellediğini ortaya koymuş ve kurum bakımında kalan çocuklara her şeyin hazır verilmesinin, çocukların dış ortama uyum beceri kabiliyetlerini geliştirmediği ayrıca kurum bakımında kalan çocuklara kuruluşlardan hiç ayrılamayacak gibi bir yaşantı içinde olmalarının sorumluluk alma alışkanlıklarının gelişmemesinde etkili olduğunu tespit etmiştir.

Kurum bakımı ideal ölçütler anlamında, çocuğun bütün fiziksel ihtiyaçlarını karşılanmış olsa dahi, kurum havası çocuğu psikolojik yönden olumsuz etkilemekte ve çocuğun kişisel ilişkiler, günlük yaşantı, sosyal becerilerin yetersizliği ve deneyimler yönünden eksik kalmasına neden olabilmektedir (57).

Çocuk Bakım Kuruluşları çocukların özellikle aile özlemi duygusu doldurulamamaktadır. Kurum bakımında bulunan çocukların kişisel gelişimleri yeterince tamamlanamamaktadır. Özgüven ve bağımsız yaşamını sürdürebilme konusunda yetersizlikleri bulunmakta ve kuruluşlar çocukların gelişim ve öğretimden çok bakım üzerine odaklanılmıştır (58).

Kurum bakımı çocuğa ne kadar iyi yaşam koşulları, şefkat, sevgi, ilgi ve kendini ifade edebildiği, benimsendiği ortamı oluştursa oluştursun ilişkiler hiçbir zaman ikincil (resmi) olmaktan kurtulamaz. Yani kurum bakımında (yatılı sosyal hizmet kuruluşlarında) ailedeki biyolojik sevgi ortamı oluşturulması mümkün değildir. Bu da, korunmaya muhtaç çocukların yaşam sevinçlerini, değerlilik duygularını azaltıcı, onları toplumdan koparıcı etki oluşturduğundan çocukların gelecek kaygılarını sürekli artırıcı faktör olarak ortaya çıkmaktadır (47).

2.6. Kurum Deneyimi Olan Bireylerin Kurum Bakımı Sonrasında Toplumsal Yaşama Geçiş Süreci

2.6.1. Sosyal Dışlanma ve Etiketlenme ile İlgili Mevcut Durum

İnsanların, toplumsal yaşamdan uzaklaşacak düzeyde maddi ve manevi yoksunluk içinde olmaları, haklarını ve yaşamlarını koruyacak kurumlardan ve sosyal destekten yoksun olmalarını ifade eden sosyal dışlanma günümüzün en önemli sorunlarından biridir. Sosyal dışlanmayı ortaya çıkaran unsurlar ekonomik dışlanma, sosyal ilişkilerin zayıflaması ve sosyal destek yoksunluğu ile kurumsal dışlanma/kurumsal destekten yoksunluğu şeklinde ele alınmaktadır (59).

Sosyal olarak dışlanmış birey ya da gruplar da eşitsizliğe uğramış, her türlü riske karşı; korunmasız, savunmasız ve zayıf kişiler olarak tanımlanmaktadır. En genel şekli ile sosyal dışlanma, bireyin toplumla bütünleşmesini sağlayan sivil,

politik, ekonomik ve sosyal haklara bazı kişi ve grupların ulaşamaması süreci olarak tanımlanmaktadır (60).

Haan'a göre, sosyal dışlanma, topluma katılmanın veya toplumun bir parçası olarak kabul edilmişliği yansıtan sosyal bütünleşmenin ve kaynaşmanın karşıtı olarak tanımlanmakta ve sosyal dışlanma tartışmalarında önemli olan anahtar konular aşağıdaki gibidir:

- Sosyal dışlanma, toplumun bir parçası olma anlamına gelen sosyal bütünleşme kavramının tersidir.
- Sosyal dışlanma, ekonomik, sosyal, kültürel ve politik alanları içine alan çok boyutlu bir kavramdır ve güç ilişkileri, kimlik ve işgücü piyasaları gibi konulara odaklanmaktadır. Kavramın bu özelliği yoksulluğu, yoksunluğu, mal, hizmetler ve varlıklara erişim olanaklarını ve sosyal haklardaki istikrarsızlıkları bir araya getirmektedir.
- Sosyal dışlanma dinamik süreçler neticesinde ortaya çıkmaktadır. Bu nedenle, analizlerde dışlanmaya neden olan çok çeşitli kurumlar, mekanizmalar ve aktörler göz önünde bulundurulmalıdır (61).

Toplumsal yaşam içerisinde sosyal dışlanmayı önlemeye yönelik olarak toplumsal bütünleşme politikalarının yeterince geliştirilmemesi ve toplumun kendisinden olmayanı, kendisinden farklı olanı dışlama eğiliminin bulunmasından dolayı toplum içerisinde yaşamını sürdürmeye çalışan korunmaya muhtaç çocuk, yaşlı, engelli, kadın gibi özel ihtiyaç grubunda yer alan bireylerin dışlanmasına, etiketlenmesine ve ihtiyaç duyduğu özellikleri üzerinden yaftalanmasına yol açmaktadır.

Sosyal destekten mahrum olanların sosyal dışlanma ile karşılaşma riskinin daha yüksek olduğu da söylenebilir. Sosyal destek, formel ve enformel destek kaynaklarından oluşmaktadır. Aile, akrabalar, iş arkadaşları, okul arkadaşları gibi enformel destek kaynakları ve toplum adına çalışan kurum ve hizmet sağlayıcıları, sivil toplum örgütleri gibi formel kaynaklar kişinin toplumla bütünleşmesini sağlamaktadır. Birey sosyal çevresi içerisinde kendini gerçekleştirebilmektedir. Hizmetlerden yoksun kaldığında formel kaynağa erişimi mümkün olmadığında enformel kaynaklarına başvurmaktadır. Bu kaynaklardan yoksun kalan bireyin

toplumla ilişkisi zayıflamış ve bireyin sosyal işlevselliği zarar görmüştür. Bu durum bireyin sosyal dışlanmasını meydana getirecektir. Sosyal dışlanma ister mikro ister mezo düzeyde meydana gelsin doğurduğu sonuçların hem bireye hem de bireyin içinde bulunduğu topluma olumsuz etkileri bulunmaktadır. Bireysel düzeyde toplumsal kaynak ve hizmetlere erişimde güçlük çeken kişilerin kendilerini toplumun bir parçası gibi hissetmedikleri, yabancılaşmaya başladıkları görülmektedir. Yaşadığı sorunlar için içinde bulunduğu toplumun desteğini alamayan kişi kendini güçsüz ve güvensiz hissetmektedir. Bu durum, bireyde psiko -sosyal olumsuz etkiler yaratmaktadır (62).

Toplumun korunmaya muhtaç çocuklara karşı oldukça hassas olduğu söylenebilir; ancak özellikle öksüz, yetim, kimsesiz gibi kavramlarla korunmaya muhtaç çocuklara duygusal olarak yaklaşmak bazı hatalara neden olabilmektedir. Toplumun bu hassas yaklaşımlarına bağlı olarak öksüzlük ve yetimlik imgeleri çeşitli edebî eserlerde ve filmlerde sıkça kullanılması durumu insanların korunmaya muhtaç çocuklara ve yetiştirme yurtlarına bakış açılarını etkilediği söylenebilir. Benzer şekilde çeşitli romanlarda da öksüzlük, yetimlik ve kimsesizliğin hep olumsuzluklarla beraber ele alındığı görülmektedir. Örneğin, Charles Dickens'ın "*Oliver Twist*" romanında yetimhane açlık ve acının yaşandığı bir yer olarak işlenmiş ve yetimhane dışında da acılar çocuğun peşini bırakmamıştır. Türk edebiyatında da Kemalettin Tuğcu gibi bazı yazarlar tarafından öksüz-yetim çocuklar acılarla, zulümlerle dolu bir yaşam içinde ele alınmıştır. Filmlerde ve edebî eserlerde öksüz-yetim çocukların bu şekilde ele alınış tarzlarının, insanların kurum bakımı altındaki çocuklara daha çok acıma duygularıyla yaklaşımlarına neden olmaktadır (63).

Korunmaya muhtaç çocuk konusunda medya duyarlılığı yeterince gelişmiş değildir. Daha çok olumsuzluklar, trajediler üzerine odaklanmış, bir bölümü kurgulanmış yaklaşımlar öne çıkmaktadır. Toplumun korunmaya muhtaç çocuğa bakışında olumlu gelişmeler olmakla birlikte, acıma/dışlama ve etiketleme yaklaşımı hala etkindir (20).

Korunmaya muhtaç çocuk olarak kurum bakımında yaşayan çocuklar hakkında yapılan farklı araştırmalarda kurum bakımında kalmakta olan ve kurum bakımından ayrılan bireyin farklı şekillerde etiketlenme ve sosyal dışlanma sorunları ile karşı karşıya kaldığı bilinmektedir. Korunmaya muhtaç çocukların aile yoksunluğu yaşamaları ve kurum bakımının duygusal, psikolojik ve toplumsal

ihtiyaçlarını tam olarak karşılayamaması, toplumla bütünleşmelerini zorlaştıran önemli faktörler olarak dikkat çekmektedir. Burada yaşanan dışlanmanın hem toplumun yerleşik zihniyet ve bakış açısından ve hem de çocukların topluma katılmamasını netice veren sosyo-psikolojik sebepler olmak üzere iki yönlü işlediği düşünülmektedir. Her iki kesim de karşılıklı güvensiz bir toplumsal çevrede bulunmakta olup, bu anlamda toplum, bu çocuklara bağrını açmakta tereddüt yaşamakta, çocuklar da tam bir sosyalleşme sürecinden geçemedikleri için topluma katılmakta çekince ve güvensizlik yaşamaktadırlar (17).

Hayat Sende Akademi tarafından düzenlenen Kurum Bakımından Topluma Geçişte Gençler Çalıştay sonuç raporunda devlet korumasında yetişen çocuk ve gençler birçok şekilde ayrımcılığın objesi haline getirilerek, sosyal dışlanmaya ve ötekileştirilmeye maruz kalmakta olduğu, kurumlarda yetişen çocuk ve gençler ile ayrılanlar yurt çocuğu, yuva çocuğu gibi kategorize edilerek etiketlenmekte ve bu etiketlenme kurum bakımından yararlanmış her birey için korunmaya atına alındığı süreçten başlayarak bireyin tüm hayatının farklı aşamalarında bireyi takip etmekte olduğu ifade edilmiştir (64). Ayrıca; Hayat Sende Akademi tarafından gerçekleştirilen Sosyal Duvarları Yıkılım Projesi Kapanış Toplantısı Basın Bültenine göre; devlet korumasında yetişen çocuk ve gençlerle ilgili medyada yer alan haberlerin yalnızca yüzde 1.12'si olumlu, yüzde 9,64'ü olumsuz, yüzde 77.58'i ise hatalı dil kullanılan içerikleri barındırmaktadır. Etiketleme içeren olumsuz haberlerde ilk üç sırada devlet korumasındaki çocuk ve gençler ile ilgili istismar (yüzde 40), aşağılama (yüzde 23.53) ve intihar (yüzde 21.18) konuları yer aldığı, etiketleme içeren olumsuz haberlerin yüzde 38.82'si ise 13-18 yaş grubu kız çocukları hakkında yapıldığı ifade edilmiştir. Bu etiketlemelerin genellikle kasıtsız bir şekilde yapıldığı konuyla ilgili bilgi ve deneyim eksikliğinden kaynaklandığı belirtilerek, bazı durumlarda ise söz konusu basın organı tarafından haberlerin okunma oranını artırıcı bir etken olarak kullanıldığı ifade edilmektedir (65).

Yüceer'in "Kurum Bakımı Deneyimi Olan Bireylerin Evlilik Uyumları" konusunda yaptığı araştırmasında kurum bakımında kalan çocukların sosyal uyumlarında yaşadıkları sorunların, bireyin toplum içerisinde ve okulların da damgalanmalarına ve dışlanmalarına neden olduğu tespit edilmiştir (55).

Özellikle kurum bakımına suça sürüklenen çocuk olarak 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu kapsamında alınan çocukların kurum bakımında ve kurum bakımından ayrıldıktan sonra suça sürüklenen çocukların suça sürüklenme durumunu

devam ettirmesi ve suç unsurları ile ilişkisi kurum bakımından ayrılan bir birey olarak devam ettirmesi sonucuna bağlı olarak diğer çocuklar üzerine yapılan genellemeler kurum bakımında kalan ve ayrılan bütün bireyler üzerine olumsuz genellemelerin yapılmasına sebebiyet vermektedir.

Elçin' in Kurum Bakımından Ayrılan Çocuklar üzerine yaptığı araştırması kapsamında yaptığı görüşmelerde kurum bakımından ayrılan gençler görev yaptıkları kurumda daha önce görev yapıyorken müstafi sayılan kurum bakımından ayrılmış gençler nedeniyle kurumdakilerin ön yargılı davranışlarına maruz kalmaları ve tepki görmelerine sebep olduğunu belirtilmektedir (10).

2.6.2.Rehberlik ve Danışmanlık ile İlgili Mevcut Durum

Rehberlik; bireye yönelik, bireyin gelişim ve topluma uyumu için ona gerekli her türlü yardım ve yönlendirme hizmetlerini kapsamaktadır (66). Kurum bakımına alınan ve uzun yıllar kurum bakımında kaldıktan sonra ayrılan bazı bireyler aile ve akraba gibi sosyal destek kaynaklarından yoksun bir şekilde toplumsal yaşama uyum sağlamaya çalışmaktadır. Aile bireylerinin hayatta olmaması, birbirlerinden çok uzaklaşarak birer yabancı haline gelerek birbirlerini kabullenememe gibi durumlar kurum bakımı deneyimi olan bireyin aile ve akrabalarından yeterince destek görememesine ve uzak kaldığı aile/akrabalarının rehberliği ve danışmanlığından yoksun kalmasına neden olmaktadır. Kurum bakım hizmetlerini yürütmekte olan Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü bünyesinde kurum bakımında kalmakta olan çocuklar ve kurum bakımından ayrılan gençlere yönelik olarak Eğitim ve Toplumsal Destek Hizmetleri Dairesi Başkanlığı aracılığı ile gerekli rehberlik ve danışmanlık çalışmalarını yürütmektedir.

Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü bünyesinde Eğitim ve Toplumsal Destek Hizmetleri Dairesi Başkanlığı:

- 1- Çocukların Hayata Hazırlanması ve Eğitimi Birimi;

- 2- Toplum İçinde İzleme ve İşe Yerleştirme Birimi
- 3- Bakım Sonrası Rehberlik Hizmetleri Birimi
- 4- Gönüllü ve Toplumsal Bilinç Artırıcı Hizmetler Birimlerinden oluşmaktadır.

Bu birimler sosyal hizmet kuruluşlarında bakım ve korunma altında bulunan çocukların eğitim başta olmak üzere sportif, sanatsal ve kültürel başarılarının artırılmasına yönelik tedbirler alınarak gerekli programların hazırlanması, çocukların başarı durumlarını artırmak, psiko-sosyal açıdan desteklenmesi konusunda gerek kurum içi gerekse ilgili kurum ve kuruluşlarla işbirliğine ilişkin tedbirler almak, eğitim etkinliklere ilgili programlara ilişkin iş ve işlemleri koordine etmektedir.

Korunmaya Muhtaç Çocukların İşe Yerleştirilmesine İlişkin Tüzük'te belirtildiği üzere, “ Haklarında korunma kararı alınmış olup reşit oluncaya kadar sosyal hizmet kuruluşlarında kalmış, bir koruyucu aile yanına yerleştirilmiş veya ayni ve nakdi yardım yapılarak ailesinin yanına gönderilmiş gençlerimiz hakkında kuruluşlar aracılığı ile düzenlenen Form-A kayıt altına alarak gençlerimizin bir iş veya meslek sahibi edilerek, kendi kendilerine yeterli olabilmelerinin sağlanması ve kurumdan ayrıldıktan sonra sosyal güvencesi olan bir işe yerleştirilmeleri, yaşamlarını devam ettirecek geliri kazanmaları ve böylece topluma yararlı bireyler olmaları amacıyla gerekli çalışmaları yürütmektedir” (67).

Kurum bakımından ayrılan bireylerin toplumsal yaşama uyumu konusunda devlet kurumlarının dışında kurum bakımından ayrılan bireyler aracılığı ile kurum bakımından ayrılan bireyler arasında yardımlaşma ve dayanışmayı teşvik etmek, gençlerin haklarını savunarak toplumda kurum bakımında bulunan ve kurum bakımından ayrılan bireylere yönelik farkındalık artırıcı çalışmalar yapmak amacıyla kurulmuş olan Sivil Toplum örgütleri (Yetiştirme Yurtlarından Ayrılanlar Yardımlaşma Dernekleri, Hayat Sende Akademi gibi vb.) kurum bakımında ayrılan bireylere yönelik rehberlik ve danışmanlık yapmaya çalışmaktadır.

Kuruluştan ayrılan çocuklar ile ilgili olarak SHÇEK Genel Müdürlüğünün 18.05.2010 tarih ve 149 sayılı 3413 sayılı Kanundan yararlanacak gençler, Form A belgesi konusunda dikkat edilecek hususlar hakkında yayımlanan 2010/08 No'lu Genelgede korunma ve bakım altında bulunan çocukların ileriki yaşamlarında sorunlarla karşılaşmaması için kuruluşlarda çocukların kendilerini ifade etme, meslek seçimi, eş seçimi, kariyer planlama, beden dili vb. gibi eğitimlerin verilmesi, bütçe planlama, kredi kartı kullanma, ev kiralama ve fatura ödeme vb. konularda beceri kazandırılmasını, devlet memuru olması durumunda iş yerinde amirlerine ve iş arkadaşlarına nasıl davranılması gerektiği konusunda gerekli rehberliğin yapılarak bireyi gerekli bilgi ve becerilere sahip bir birey olarak topluma uyum sağlaması amaçlanmaktadır. Ayrıca aynı genelge de reşit olarak kurum bakımından ayrılan her gencin üçer aylık periyotlarla izlenmesi ve rehberlik edilmesi amacıyla kuruluşlardan personel görevlendirilmesinin gerekliliği belirtilmektedir (68).

Geçici bir bakım modeli olması beklenen kurum bakımına alınan çocukların ve ailelerinin izlenip desteklenmesine yönelik çalışmaların nitelikli personel (sosyal hizmet uzmanı, çocuk gelişim uzmanı, psikolog vb.) yetersizliği, var olan personel arasındaki eşgüdümsüzlük, uzmanlaşmaya gerekli önemin verilmemesi, çocukların uzun süre kurum bakımında kalmalarına neden olmakta ve çocuğun topluma katılımını engellemektedir (69). Ayrıca kurumlarda çalışan sosyal hizmet uzmanı, psikolog, sosyolog gibi meslek elemanlarının sayısı yeterli olmaması mevcut meslek elemanlarının mesleki acından yetersizliği nedeniyle çocuk ve gençlere ilişkin gerekli yönlendirme yapılamamakta olduğu kurumdan ayrılmadan önce son bir yardım istasyonunun bulunmamasının kurum bakımındaki gençlerin kurumdan ayrılmadan önce yeterli şekilde hayata hazırlanmamasına neden olduğu belirtilmektedir (70).

2.6.3. Ekonomi ile İlgili Mevcut Durum

Devlet korunması altında uzun yıllar kurum bakım hizmetlerinden yararlanan bireylerin reşit olması ve korunma ve bakım tedbir kararlar sürelerinin

tamamlanması sonrasında eğitim durumlarına göre Form A belgeleri doldurularak kurum bakımı ile olan ilişkisi sonlandırılmaktadır. Kurum bakımından ayrılan gençlerin Form A'larının Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğüne ulaştırılması sonrasında birkaç yıl içerisinde meslek sahibi edindirilerek, kendi kendilerine yeterli olabilmelerinin sağlanması, kurumdan ayrıldıktan sonra sosyal güvencesi olan bir işe yerleştirilmeleri, yaşamlarını devam ettirecek geliri kazanmaları ve böylece topluma yararlı bireyler olmaları amacıyla 2828 Sayılı Kanuna 3413 Sayılı Kanunla eklenen Ek 1. Madde hükümlerinden; 10.2.1995 tarih ve 95/6542 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile yürürlüğe konulan 02.03.1995 tarih ve 22218 sayılı Resmi Gazete' de yayımlanan Korunmaya Muhtaç Çocukların İşe Yerleştirilmesine İlişkin Tüzük kapsamında devlet kadrolarına yerleştirilmektedir.

Korunma ve bakım tedbir kararların süresinin tamamlanması sonrasında kurum bakımı hizmet veren kuruluşlar ile ilişkisi kesilen bireylerin herhangi bir meslek edindirilmemiş olması durumunda 3413 sayılı tüzük kapsamında işe yerleştirilene kadar olan süreçte kendi ayakları üzerinde durması gerekmektedir. Kurum bakımı ile ilişkisi kesilen gençler 3413 sayılı tüzük kapsamında işe yerleştirilmeyi beklemek zorunda kalmakta kurum bakımı dışarısında yaşamını sürdüren aile bireyleri, akraba veya arkadaşlarından destek almaya çalışmaktadır. Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü kendi bünyesinde kurum bakımından ayrılan bireylerin işe yerleştirilene kadar acil ihtiyaçlarını karşılaması için Sosyal ve Ekonomik Destek yönetmeliğinin 6/c maddesi doğrultusunda koruma kararlı iken reşit olarak kurum bakımından ayrılan çocuklara yapılan süreli olarak acil ihtiyaçlarını karşılamaları amacıyla nakdi yardım vermektedir.

Kuruluştan ayrılan çocuklar ile ilgili olarak 18.05.2010 tarih ve 149 sayılı 3413 sayılı Kanundan yararlanacak gençler, Form A belgesi konusunda dikkat edilecek hususlar hakkında yayımlanan 2010/08 No'lu Genelgesinde korunma ve bakım altında bulunan gençlerin, ileriki yaşamlarına hazırlamak amacıyla gelirine göre bütçesini planlama, kredi kartı kullanma, ev kiralama, elektrik, su, gaz, faturalarını yatırma, vb. konularında gerekli becerilerin kazandırılması amacıyla kurum bakımında kalan çocuklara ekonomik geçimlerini sağlamaları amacıyla gerekli bilgi ve becerilerin kazandırılması ve kurum bakımından ayrılan bireyin üçer aylık periyotlarla izleme ve rehberlik hizmetlerinin yürütülmesi gerektiğini belirtilmiştir (68).

Elçin'e göre kurum bakımından ayrılan genç, 3413 kapsamında işe yerleştikten sonra aldığı ilk maaştan itibaren kendisini ekonomik açıdan bağımsız hissetmekte ve bu durum gencin kendisine daha çok güvenmesini ve hayata daha umutla bakmasını sağlamaktadır. Ancak yurttan ayrılarak işe yerleşen gençlerin birçoğu ilk maaşla birlikte ekonomik açıdan ciddi sorunlar yaşamaya başlamaktadır. Çoğu zaman ekonomik bağımsızlığını kazanan genç yeterli birikim yapamamakta, kazandığı parayı nasıl harcayacağını bilememekte, kredi kartından yaptığı alışverişler sonrasında banka borçlarını ödeyememekte ya da yeterince tanımadıkları kişilere kefil olarak uzun yıllar bankalara borç ödemek durumunda kalmaktadırlar. Gençler yurttan bütçe yönetimi konusunda yeterince eğitim alamamaları, yurttan ayrıldıktan sonra para harcama, tasarruf yapma konusunda kendilerini yönlendirebilecek kimsenin olmaması, yurt yaşamının etkisiyle kısa zamanda herkese güvenmeleri gibi nedenlerle bu sıkıntıları yaşamaktadırlar. Bütçesini dengeleyemeyen genç zaman zaman icra takibine maruz kalmakta ve bu durum işten çıkarılmaya kadar varabilmektedir (10).

Kurum bakımı deneyimi olan bireylerin bir işlerinin olması ekonomik bir gelire sahip olmalarını, bu da insan yaşamında en önemli sosyal destek sistemlerinden biri olan aile sisteminin içinde yer alabilmelerini yani bir aile kurabilmelerini sağlamaktadır (55).

2.6.4. Sağlık İle İlgili Mevcut Durum

Kurum bakımlarından ayrılan gençler uzun yıllar tüm ihtiyaçlarını profesyonel meslek elemanlarının desteği ile gidermektedir. Eğitimi konusunda kurum içerisinde görev yapan öğretmenlerden, psikososyal destek ihtiyaçları ise sosyal çalışmacı ve psikologlar tarafından sağlanan çocukların sağlık ile ilgili tüm ihtiyaçları kurum bakımı bünyesinde görev yapmakta olan sağlık personelleri aracılığı ile sağlanmaktadır. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı bünyesinde kurum bakımı hizmeti alan çocuklar 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanununun 60'ncü maddesinin birinci fıkrasının (c) bendinin; 7 numaralı alt bendinde

korunma, bakım ve rehabilitasyon hizmetlerinden ücretsiz yararlanmaya başladıkları giriş tarihin kurumca girilmesi durumunda ise bu bent kapsamında tescil işlemi yapıldıktan sonra genel sağlık sigortası kapsamında sigortalı sayılmakta ve kurum bakımından ayrılanlara kadar bu kapsamda sigortalı sayılmaktadır.

Kurum bakımında her türlü ihtiyacında profesyonel meslek elemanları aracılığı ile sağlanan gençlerin kurum bakımından ayrıldıktan sonra sağlık konusunda tüm ihtiyaçlarını kendisinin gidermesi gerekliliği ile karşı karşıya kalmaktadır. Kurum bakımından ayrılan bireyin kurumla ilişkisi kesildikten sonra SHÇEK 60-c/7 kapsamındaki genel sağlık sigortası kesilmekte ve kurum bakımından ayrılan gençlerin işe yerleşene kadar geçen süre içinde ücretsiz olarak genel sağlık sigortası kapsamında ücretsiz sağlık hizmetlerinden yararlanmaları mümkün olmamaktadır. Bu durum özellikle ciddi fiziksel ve ruhsal travma yaşayan ve sağlık ile ilgili tedavi ve rehabilitasyon süreçleri devam eden gençlerin tedavi ve rehabilitasyon süreçlerinin aksamasına sebep olmaktadır.

2.6.5. İstihdam Edilme İle İlgili Mevcut Durum

Korunmaya Muhtaç Çocukların İşe Yerleştirilmesine İlişkin Tüzük 24/05/1983–2828 tarih ve sayılı Sosyal Hizmetler Kanununa dayanarak hazırlanmış, 10.02.1995 tarih ve-95/6542 Bakanlar Kurulu Karar Tarih ve nolu Bakanlar Kurulu Kararı ile çıkartılmış ve Tüzük 02.03.1995 tarih ve 22218 sayılı Resmi gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Bu Tüzük, korunmaya muhtaç çocukların, korunmaları sona erdikten sonra işe yerleştirilmelerinin esas ve usullerini, kamu kurum ve kuruluşlarının bu konudaki yükümlülükleriyle Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı ve diğer kurumlar arasındaki eşgüdümün sağlanmasına ilişkin hükümleri düzenlemektedir.

Korunmaya Muhtaç Çocukların İşe Yerleştirilmesine ilişkin olarak 06.02.2014 tarihinde kabul edilerek 19.02.2014 tarihinde Resmi Gazetede yayımlanan 6518 sayılı Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname İle Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde

Kararnemelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanununun 20. Maddesinde kurum bakımından ayrılan gençlerimizin istihdamı yeniden düzenlenmiş ve bu yerleştirme işlemlerine yalnızca 2828 sayılı Sosyal Hizmetler Kanununun ek 1 inci maddesi kapsamında; haklarında korunma veya bakım tedbir kararı alınmış, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığının sosyal hizmet modellerinden en az iki yıl süre ile yararlanmış ve reşit olduğu tarih itibariyle de bu hizmetlerden yararlanmaya devam eden, 18 yaşının dolduğu ve korunma ya da bakım tedbir kararının sona erdiği tarihten itibaren iki yıl içinde Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığına başvurarak işe yerleştirilme konusunda hak sahibi olduğunun tespitini yaptırmış kişilerin bu şartları taşıdığıının kontrolü yapıldıktan sonra hak sahibi olacağı belirtilmiştir.

Sosyal Hizmetler Kanunu Kapsamında İstihdam Edilecekler olan bireyler Ortaöğretim, Ön lisans veya lisans düzeyinden mezun adayları Kamu Personel Seçme Sınavlarından (Lisans ve Ortaöğretim/ön lisans) birine girmiş ve bu sınavların en az birinden KPSS puanını almış olmaları gerekmektedir. Devlet kadrolarına memur olarak yerleştirme işlemlerinde ortaöğretim mezunları için KPSSP94, önlisans mezunları için KPSSP93 ve lisans mezunları için KPSSP3 puanı kullanılmaktadır. İlkokul/ortaokul/ilköğretim düzeyi kadrolar için ise 657 sayılı Devlet Memurları Kanununun 41 inci maddesinde öngörülen hükümler çerçevesinde tercihlere göre kura usulü ile yerleştirme yapılmaktadır.

Kurum bakımında 18 yaşını dolduran çocuklar, kurum bakımı sisteminden ayrıldıktan sonraki sosyal yaşamlarında birçok zorluklarla karşılaşmaktadırlar. Hayata atılmak için küçük bir yaş olması itibariyle 18 yaş, sosyal hayatta yalnız kalmak için risklerle doludur. Destek sistemleri olmadan bir iş hayatı içine girmekte, işe girme sürecinin uzaması durumunda ise yabancı oldukları bir sosyal çevrede uyum sorunu yaşamakta ve tehlikelerin içine düşebilmektedirler (1).

1988 yılında, 2828 sayılı kanunda, gençlerin kamu kurumlarında işe yerleştirilmesine imkân tanıyan bu değişiklik yapılmadan önce reşit olana kadar yetiştirme yurdunda kalmış genç, yurttan ayrılma sürecinde ve ayrıldıktan sonra kuruluş tarafından takip edilerek olanaklar ölçüsünde desteklenmiş ve daha çok özel sektörde işe yerleştirilmeye çalışılmıştır. Ancak bu “olanaklar ölçüsünde” ifadesi, ülkenin çeşitli bölgelerindeki her kuruluşun ve her gencin aynı olanaklara sahip

olamaması nedeniyle eşit olmayan bir uygulamaya dönüşmüştür. Bu dönemde birçok genç reşit olup yurttan ayrıldıktan sonra herhangi bir işe girememiş ve düzenli bir hayata sahip olamamıştır (55).

Cılga,“Gençlik ve Yaşam Niteliği” adlı çalışmasında korunmaya muhtaç çocuklar için kurum sonrası yaşamlarını desteklemek için yapılan en önemli düzenlemenin 3413 sayılı kanunun çıkarılmış olması olduğunu bu kanun ile kamu kurum ve kuruluşlarına mevcut kadrolarının binde biri oranında bir bölümünü ayırarak bakım kurumlarındaki gençlerin işe alınmaları görevi yüklenmesi sonucu olarak kurum sonrası yaşam şartlarının geliştirilmesine ve çocukların iş sahibi yapılmalarına önemli katkı sağlamakta olduğunu belirtmiştir (50).

2.6.6. Barınma İle İlgili Mevcut Durum

2828 sayılı Sosyal Hizmetler Kanunu ve 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu kapsamında hakkında korunma ve bakım tedbiri alınan çocuk reşit olana kadar kurum bakımında ya da yapılan inceleme ve değerlendirmeler sonucunda uygun hizmet modeli belirlenerek yaş ve gelişim özelliklerine uygun bir kurum bakım hizmet modelinden yararlandırılır. 2828 sayılı Sosyal Hizmetler Kanunu kapsamında korunma kararı uzatılabileceği gibi 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu kapsamında alınan bakım tedbir kararının kararlarının uygulanması on sekiz yaşın doldurulmasıyla kendiliğinden sona erer ve söz konusu birey ile ilgili bakım tedbiri bireyin reşit olmasından sonra eğitimlerinin devamlılığının kurum bakımı çatısı altında devam edebilmesi için söz konusu bakım tedbir kararı rızası alınmak suretiyle belli bir süre daha devam edilmesi sağlanabilmektedir.

Reşit olduktan sonra korunma kararının devamı aşağıda belirtilen şartlara bağlıdır.

a) 18 yaşını tamamlamış olan korunmaya muhtaç çocuklardan;

1. Ortaöğrenime devam edenlerin 20 yaşına kadar,

2. Yükseköğrenime devam edenlerin 25 yaşına kadar korunma kararları uzatılabilir.

b) Öğrenime devam etmeyen 18 yaşını doldurmuş çocukların bir iş veya meslek sahibi edilerek kendi kendilerine yeterli olabilmelerinin sağlanması amacıyla 20 yaşına kadar korunma kararları uzatılabilir. Bunlardan korunma kararı kalkmış; ancak tek başına yaşamını sürdüremeyecek durumda bulunan kız çocukları, kurumca himaye olunur. Bu çocukların emek karşılığı iâşe, ibate ve harçlıkları Kurumca karşılanmak kaydıyla Kurum hizmetlerinde çalışmaları da sağlanabilir.

c) Bedensel, zihinsel ve ruhsal engellilikleri nedeniyle sürekli bakıma muhtaç durumda bulunan ve çalışmaktan aciz olan çocukların korunma kararı uzatılır. Korunma kararı kalkan çocukların Kurumla ilişkilerinin devamı sağlanır. Bu çocuklara gerektiğinde imkânlar ölçüsünde kurumca yardımcı olunur (15).

Kuruluş bakımının amacı çocukları ve gençleri hayata hazırlamak iken; bu gençler 18 yaşına kadar kuruluştaki bakıldıktan sonra hayata tamamen hazır hale gelmeden ve birçoğunun kalacak yeri yokken kuruluştan ayrılmış, hiç bilmediği tanımadığı bir dünyada zaman zaman olumsuz yollara sapmaktadır. Korunmaya muhtaç çocuklara yönelik işe yerleştirilmelerine yönelik yasa değişikliğinden önce korunma kararının kalkması ile birlikte yurt sonrası yaşamına geçen çocuk, korumasız ve güvencesiz kalmış, toplumla bütünleşemediği, ekonomik bağımsızlığına kavuşamadığı, düzenli bir yaşama sahip olamadığı için çeşitli fiziksel, cinsel ve sosyal istismarla karşılaşmıştır. Bu gençler, kendi kendilerine yeterli duruma gelemedikleri için toplumda önemli bir risk grubunu oluşturmuş, toplumsal normlardan saparak suça yönelmiş, fuhuş yoluyla cinsel istismarın objesi haline gelmiş şekilde diğer toplumsal sorunlarla iç içe yaşamak zorunda kalmaktadır (50).

Elçin' in Türkiye'de Korunmaya Muhtaç Çocukların İstihdamı Üzerine Bir Araştırmasında gençlerin reşit olarak kurum bakımından ayrıldıktan sonra işe yerleşene kadar geçim ve barınma konusunda ciddi sorunlar yaşamakta olduğu, aile ya da akrabaları olmayan gençler yaşamlarını tek başına sürdürmek zorunda kalmakta ve marjinal işlerde çalışarak kazandığı parayla geçimini sağlamaya çalıştığı ve devlet kadrolarında bir işe yerleştirilme süreleri uzadıkça gençlerin yaşadıkları sıkıntılar artmakta olduğunu bu durum özellikle kurum bakımından ayrılarak

toplumsal yaşama uyum sağlama çalışan gençleri olumsuz olarak etkilemekte olduğunu ortaya koymuştur (10).

2.6.7. Aile Yaşamına İlişkin Mevcut Durum

Korunmaya muhtaç çocuklara yönelik kurum bakımı hizmeti vermekte olan Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı çocuğun öz aile bireylerinden yoksun bir şekilde bakım hizmeti almakta olan çocuklara yönelik yetiştirme yurdu, çocuk yuvası gibi toplu yaşam kuruluşlarının getirdiği dezavantajları azaltmak çocukların bakımını aile ortamına benzer şekilde çocukların yetişebileceği çocuk evleri ve çocuk evleri siteleri gibi bakım hizmet modellerinin yaygınlaştırılmasına yönelik çalışmaları büyük bir hızla sürdürmektedir. Ancak bu çalışmalar çocukların aile hayatına uyum problemleri yaşamasının tamamen önüne geçememektedir. Kurumlar her ne kadar korunmaya muhtaç çocuklara yönelik olarak her ne kadar aile ortamına benzer yapıda bakım hizmeti vermeye çalışsa da kurum bireyin sahip olduğu anne ve baba figürünü tamamen üstelenememekte ve çocuğa ailesinin yokluğunu gidermeye çalışsa da mutlak suretle bu ihtiyacı karşılayamamaktadır.

Her çocuk, gelişiminin değişik evrelerinde çeşitli sorunlarla karşılaşmaktadır. Ancak öz ailesinin yanında yaşayan çocuklarda görülebilecek sorunlar, kurum bakımı altındaki çocuklarda daha sık ve yoğun yaşanmakta ve uzun sürmektedir. Bunda kurum bakımının bir aile ortamından daha farklı özelliklere sahip olması etkilidir. Kurum bakımı; kurumların yapısal özelliklerine, hizmet veren personelin nitelik ve niceliğine, hizmetlerden beklentilerine göre farklılıklar gösterebilir. Ülkemizde yürütülme biçimiyle, çocuklarla yüz yüze temas halinde olan personel anne-baba rolü almayı istemektedir. Ancak vardiyalı çalışmalar, çalışma süresinin sınırlılığı personelin çocuklarla günün değişik saatlerinde birlikte olabilmelerine izin vermektedir (71).

Üstün'ün “Yetiştirme Yurdu Deneyimi Olan Genç Yetişkinlerin Çocuklarının Duygusal ve Davranışsal Sorunları” adlı çalışmada kurum deneyimi olan yetişkinlerin daha çok kaçınan bağlanma geliştirdiklerine, çocuklarına karşı daha

kabul edici, ilgili, sevgi dolu tutumlar sergilediklerine ve stres belirti düzeylerinin biyolojik ailesi yanında büyüyen yetişkinlerden farklı olmadığına yönelik bilgiler edinilmiştir (72).

Yüceer'in "Kurum Bakımı Deneyimi Olan Bireylerin Evlilik Uyumları" adlı araştırmasında kurum bakımı deneyimi olan bireylerin evliliklerinde uyumlu olmadığı ortaya çıkmış, araştırmaya katılanların genellikle evliliği bir sosyal destek mekanizması olarak gördüğü ve evliliğe ilişkin olumlu düşüncelere sahip oldukları saptanmasına rağmen geçmiş yaşam deneyimlerinin evlilik uyumlarını etkilediğini ortaya koymuştur (55).

2.6.8.Eğitim Hayatı İle İlgili Mevcut Durum

Yaşam kalitesi yüksek, iyi eğitilmiş, sağlıklı nesiller yetiştirmek, geleceğin güvencesi olan çocukların her açıdan desteklenmesi ve iyi yetiştirilmesi ile yakından ilgilidir. Özellikle küçük yaşlarda içinde buldukları koşullar itibariyle zor şartlar altında yetişen çocuklar, ülkenin geleceği açısından risk potansiyeli taşıyan bireyler olabileceklerdir. Başka bir deyişle sosyal ve psikolojik açıdan çeşitli nedenlerle yoksunluk içinde bulunan çocuklar gençlik ve yetişkinlik dönemlerinde toplumsal uyum açısından sorunlarla karşıımıza çıkabileceklerdir. Bu nedenle çeşitli nedenlerle aileleri yanında ya da onlardan ayrı oldukları ortamlarda büyüyen çocukların devletin koruması altında büyümeleri ve gelişmeleri oldukça önemlidir (73).

Çocukların korunmasına yönelik ulusal ve uluslararası düzenlemekle ve çeşitli politikalar geliştirmekte yükümlülüklerine sahip olan ASPB Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü çeşitli nedenlerle korunma altına alınarak bakım hizmetleri verdiği çocukların eğitimlerini geliştirmek amacıyla Eğitim ve Toplumsal Destek Hizmetleri Dairesi Başkanlığı oluşturmuştur. Bu başkanlık:

- Sosyal Hizmet kuruluşlarında bakım ve korunma altında bulunan çocukların eğitim başta olmak üzere sportif, sanatsal ve kültürel başarılarının

artırılmasına yönelik tedbirlerin alınması ve gerekli programların hazırlanması.

- Ortaöğretim ve üniversite giriş sınavlarına hazırlanacak çocukların başarı durumlarını artırmak amacıyla özel dersane hizmetlerinden yararlandırmak için ilgili kurum ve kuruluşlarla iş birliğine ilişkin tedbirler almak.
- Çocukların psiko-sosyal açıdan desteklenmesi konusunda gerek kurum içi gerekse ilgili kurum ve kuruluşlarla işbirliğine ilişkin tedbirler almak.
- Özel eğitime ihtiyacı olan çocukların başarılarının artırılmasına yönelik olarak ilgili kurum ve kuruluşlarca gerekli tedbirler almak. Eğitim etkinliklere ilgili programlara ilişkin iş ve işlemleri koordine etmek ve uygulanmasını sağlamaya yönelik çalışmaları yürütmekle görevlendirilmiştir.

1995-2012 arası Form-A Belgesi Düzenlenen Gençlerin Öğrenim Durumları incelendiğinde kurum bakımından ayrılan bireyler karşılaştıkları sosyoekonomik sıkıntıları hemen aşarak kendi ekonomik bağımsızlığını kazanmak amacıyla lise eğitimini tamamladıktan sonra hemen Form A belgesini doldurarak Ön lisans, Lisans, Yüksek Lisans ve Doktora gibi eğitim süreçlerine girmeden devlet memuru olmaya çalışmakta olduğu için kendisine tanınan devlet kadrolarına yerleşmeyi düşündüğünden dolayı yükseköğrenime devam eden birey sayısı oldukça düşük olduğu görülmektedir.

Tablo 2.8. 1995-2012 arası Form A Belgesi Düzenlenen Gençlerin Öğrenim Durumları (10)

Yıl	İlkokul	İlköğretim	Lise	Lise Dengi	Ön lisans	Lisans	Toplam
1995	494	489	178	450	16	27	1.654
1996	403	489	220	503	17	30	1.662
1997	333	499	229	529	24	36	1.650

1998	374	486	178	525	23	21	1.607
1999	359	497	187	520	15	30	1.608
2000	352	488	184	427	21	26	1.498
2001	298	466	147	441	48	27	1.427
2002	297	488	176	416	55	32	1.464
2003	194	528	176	369	52	23	1.342
2004	140	606	212	467	58	34	1.517
2005	31	621	181	455	67	50	1.405
2006	27	696	181	514	70	26	1.514
2007	22	725	203	478	62	25	1.515
2008	26	849	197	358	46	42	1.518
2009	18	931	119	303	61	29	1.461
2010	23	902	97	326	31	25	1.404
2011	18	971	145	380	62	31	1.607
2012	21	958	138	320	98	28	1.563
Toplam	3.430	11.689	3.148	7.781	826	542	27.416

Hayat Sende Akademi Derneğinin düzenlemiş olduğu Topluma Geçişte Gençler Çalıştayının ardından hazırladığı çalıştay raporunda kurum bakımından ayrılan gençlerimizin 4 yıllık üniversite bitirme oranının %10, Ön lisans eğitimini bitirme oranı ise %40 olarak belirtilmiştir (70).

Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü tarafından hazırlanan 2010-2014 Stratejik Planında gençlik hizmetleri alanında zayıf yönlerden birisinin kurum bakımından ayrılan her 10 gençten 2 si kendinde eğitim eksikliği olduğunu düşünmektedir. Bu konuda SHÇEK'in daha eğitimli, nitelikli kişiler yetiştirmesi gerekmekte olduğu vurgulanmıştır (74).

Kalaycı, Yetiştirme Yurdundaki Çocuklarda Sosyal Dışlanma Riski adlı araştırmasında kurum bakımında bulunan gençlerin üniversite kazanma ve üniversitede okuma oranlarının da çok düşük olduğunu görmüş, yurttan hemen sonra kurumsal destekle bir işe girmek ve hayata atılmak gayelerine sahip oldukları, akademik başarısızlığın temelinde devletin, korunmaya muhtaç çocuklara sağladığı

binde bir oranında ayrılan devlet kademelerinde çalışmalarına imkân tanıyan kadro desteğinin de olduğu ifade etmiştir (17).

Yetiştirme yurtlarında kalan gençlerin tamamı yurttan ayrıldıktan sonra işe yerleştirileceklerini bilmekte; bu durumun verdiği rahatlıkla okula devam etmek ya da derslerinde başarı göstermek için yeterli çabayı göstermemektedir. Kısa yoldan gençleri devlet memuru olarak işe yerleştiren bu uygulama bir anlamda gençleri hazırlığa teşvik etmektedir. Bunu önlemek için öncelikle yetiştirme yurdunda kalan gençlerin geleceğe ilişkin tek hedeflerinin, yurttan çıktıktan sonra devlet memuru olarak işe yerleştirilme olmasının önüne geçilmesi gerekmektedir (55).

2.7. Sosyal Destek Kaynakları

2.7.1. Sosyal Destek Kavramı

İnsanoğlu dünyaya geldiği andan başlayarak yaşamının son anına kadar içinde bulunduğu toplum fertlerinin onay ve desteğini alma ihtiyacı hisseder. Onaylanmak ve destek görmek bireyi yaşamak için tutan temel unsurlardandır. İnsan en mutlu anında olduğu kadar en sıkıntılı anında da içinde bulunduğu toplumu oluşturan ailesinin, arkadaşlarının ve çevresinde bulunan diğer kişilerin desteğine ihtiyaç duyar (75).

Günlük yaşamda karşılaşılan problemler karşısında genellikle en yakın arkadaş eş ya da akraba gibi sosyal destek kaynaklarına problemin çözümü için başvurur. Söz konusu kaynaklardan elde edilen sosyal desteğin bireyin problemlerle başa çıkma becerilerini geliştirme, beden ve ruh sağlığı açısından önemli etkisi bulunmaktadır (76).

Sosyal destek; bireyin çevresinden gördüğü ilgi, sevgi, saygı, takdir ve güvenin yanı sıra, bilgi edinme ve maddi yardım gibi sosyal, psikolojik ve ekonomik

nitelikli destek olarak tanımlanabilir (77). Sosyal destek, bireyin ihtiyaçlar hiyerarşisinde var olan ait olma, sevgi, takdir ve kendini gerçekleştirme gibi temel ihtiyaçlarının başka bireylerle (arkadaşları, ailesi, üstleri veya profesyonel danışmanlar vb.) kurduğu etkileşim sonucunda tatmin edilmesi anlamına gelmektedir (78).

Sosyal desteğin sosyal kimliği devam ettirme boyutu makro açıdan bireyin geniş toplumla ilişkisinin nasıl olduğunu ortaya koyar. Bireyin toplumdan destek görmesi yani sosyal yapı ile bağlarını sürdürmesi kendi kimliği hakkındaki anlayışını sağlamlaştırır; yalnızlık ve izolasyon gibi sağlıksız duygularının ortaya çıkmasını önler. Mikro açıdan ise sosyal desteği verenlerle bu desteği alanlar arasındaki etkileşim, bireyin sosyal kimliği hakkında bir geri bildirim sağlama olanağıdır (79).

Özbesler'e göre sosyal destek her türlü yaşam durumunda her birey açısından gereksinime yönelik doyumun sağlanmasında olduğu gibi biyo-psiko-sosyal iyilik halinin güçlenmesi, korunması ve devamının sağlanması bakımından da son derece önemli bir yere sahiptir (80).

Hoş ve hoş olmayan duyguların (sıkıntıların, üzüntülerin, kaygıların, korkuların ve sevinçlerin vb.) yaşanması her bireyde farklı şekillerde gelişmesine rağmen kişilerin bu durumlarda yanlarında destek sistemlerinin olması başa çıkma mücadelelerinde onlara katkı sağlar. Birey toplumsal bir varlık olmasından kaynaklanan ve bu durumdan doğan bir destek ağı içerisinde olmak ister. Bu ağ bireyin diğerlerinden yardım alma ve ait olma duygusunu arttırarak genel iyilik haline önemli bir katkı sağlamaktadır (81).

Barker'a göre sosyal destek toplumda içinde yaşamaya çabalayan insanların ihtiyaçlarını sağlayan resmi ve resmi olmayan faaliyetler ve ilişkililerdir. Bu ihtiyaçlar eğitim dâhil gelir güvenliği, sağlık hizmeti ve özellikle diğer bireyler ve gruplar ile olan iletişimi teşvik eder ve erişimi, empatiyi, rol modelleri ve sosyal kimliği verir (82).

Başer'e göre Sosyal destek, kişi tarafından algılanacak yardıma ve sevildiklerine korunduklarına, kabul edilip ve sayıldıklarına inanmasını sağlayacak bir sistem olup sosyal desteğin türü ne olursa olsun bireyler üzerinde olumlu etkileri olduğu ve bireyin ruh sağlığı ile yakından ilişkili olduğu görülmektedir (83).

Sosyal destek ve pozitif ilişkiler kurmanın stresli yaşam olayları ile mücadele etme üzerindeki etkisinin araştırıldığı çalışmada, geniş bir sosyal ağı sahip insanların stresli yaşam olaylarına karşı daha iyi direnebildikleri bulunmuştur. Ayrıca, sosyal desteğin stresi azalttığı sonucuna varılmıştır. Aynı çalışmada pozitif bir desteğin psikolojik iyi olmaya yardımcı olduğu sonuçları elde edilmiştir (84).

Birey ve ailenin bazı sorunlarının ortaya çıkışı, destek sistemlerinden yoksun olmalarıyla ilgilidir. Destek sistemler doğa olanlar ve resmi olanlar olmak üzere iki kategoride ele alınabilir. Akrabalar, arkadaşlar, komşular tanıdıklar vb. ailenin doğal destek sistemleridir (77).

2.7.2. Sosyal Destek Kaynakları ve Sosyal Desteğin Boyutları

Sosyal destek kaynakları genel olarak formal ve informal destek kaynakları olarak iki ana bölüm içerisinde ele alınmaktadır. Resmi kurum ve kuruluşlar ile yasal bir çerçeve içerisinde hizmet veren sivil toplum kuruluşları, gönüllü kuruluşlar formal destek kaynaklarıdır. Aile, akraba, komşu, arkadaş gibi çevremizde bulunan ve yakın ilişkilerde bulunduğumuz bireyler ile herhangi bir biçimde destek olan ve katkı sağlayan diğer bireyler ise informal sosyal destek kaynakları olarak belirtilmiştir (80).

Sosyal desteğin:

- a) Bireylere gereksinim duydukları hizmetleri ve malzemeleri sağlayarak duygusal rahatlık vermek
- b) Sorunlarla ilgili olarak bireylere rehberlik ederek bu sorunlarla başa çıkma yolları sağlamak
- c) Bireylerin performanslarını geliştirici geribildirimler sunmak
- d) Olumlu uyuma ve kişisel gelişime katkıda bulunmak

- e) Hem günlük yaşamda hem de gereksinimler ve krizler anında bireyler arası bağlantıları sağlayarak onları stresin olumsuz etkilerine karşı korumak gibi birçok işlevi bulunmaktadır (85).

Caplan (1974) 'a göre sosyal destek sistemlerinin bireylere, (a) bireyin psikobiyojik kaynaklarını harekete geçirmesine yardım ederek, b) isteklerinin karşılanmasına yardım ederek, (c) beceriler kazandırarak ve maddi ve parasal kaynaklara ulaşmasına yardım ederek, d) bireye rehberlik yaparak, bilgi sunarak, yardım sağlamaktadır. House (1981) ise sosyal destek sistemlerinin (a) bireyin yaşam durumlarını olumsuz etkileyen bazı elementleri elimine ederek veya etkisini azaltarak, (b) olumsuz yaşam durumları karşısında bireyin dayanma gücünü artırarak ve böylece sağlık durumunun daha iyileşmesine katkıda bulunarak, (c) çevresel stresörlerin etkilerine karşı kısmen veya tümüyle tampon görevi yaparak bireylere yardım etmekte olduğunu ifade etmiştir (86).

Yapılan bir çok araştırma Sosyal Destek Kaynaklarının bireyin içerisinde bulunduğu duruma göre farklı şekillerde destek sağlamakta olduğunu ortaya koymuş ve Cohen ve Wills (1985) 'dan yola çıkarak sosyal desteği; Duygusal Destek, Araçsal Destek, Bilgi Sağlayıcı Destek ve Yaygın Destek olmak üzere dört boyutta ele almıştır.

1.Duygusal Destek: Sevgi ifadeleri; bakım, saygı, güven sağlama, empati ve ilgi gibi durumları kapsamaktadır (80). Bireyin kişisel sorunlarını ve özel konularını konuşup paylaşabileceği binlerinin yanı sıra daş ilişkilerin varlığı, bireylere kısa ya da uzun süreli sorunların yarattığı katlanılması güç durumlar için direnme gücü sağlar, yalnız olmadıkları, önemli ve değerli oldukları duygusu vererek bireyi rahatlatır. Duygusal destek, yakın ilişki ve başkalarıyla birlikte olma gereksinimlerini de doyurarak olumlu duygulanımı arttırarak stresini azaltarak ya da önleyerek bireyin sağlığına olumlu katkıda bulunur (85).

2.Araçsal Destek: Parasal yardımı, araç gereç yardımı ve materyal kaynaklar gibi somut yardımları içermektedir (87). Araçsal sorunların doğurduğu stresi çözerek ya da kişiye uygun araçları sağlayarak gerçekleşir. Böylelikle rahatlama ya da eğlenme gibi aktivitelere daha çok vakit kalmasının sağlanmasının stresi azaltıcı bir etken olabileceği düşünülmektedir (88).

3.Bilgi Sağlayıcı Sosyal Destek: Sorun kabul edilen olaylarla başa çıkmada, tanımlayıcı ve sorunu anlamayı içeren destek biçimi olarak tanımlanmaktadır. Değerlendirme desteği, bilişsel rehberlik olarak da tanımlanmaktadır. Bireyin sorunun boyutlarını değerlendirme, yol gösterme ve bilişsel rehberlik gibi destekleri içerir (89).

4.Yaygın Destek: Cohen ve Wills'e göre (1985) yaygın destek, bireyin boş zamanlarında insanlarla birlikte olduğu, başkalarına yakın olma ihtiyacını karşıladığı, sosyal arkadaşlık olarak da tanımlanan destek türüdür. Böylece birey eğlenir, sorunlarından uzaklaşacağı için rahatlar, olumlu duygular yaşar (89).

2.7.3. Kuruluş Bakımı Deneyimi Olan Birey ve Sosyal Destek Kaynakları Arası İlişkinin İncelenmesi

Toplumda her bireyin amacı, kendi ideallerini gerçekleştirmeye yönelik toplumun beklentileri doğrultusunda iyi bir yaşam sürmektir. Her birey doğumundan itibaren yaşamı boyunca her bir yaşam dönemini en iyi biçimde yaşamak ve toplumda sevilen, sayılan ve kabul gören bir birey olarak yer almak ister. Her bireyin iyi bir yaşam sürmesi ve kendisini gerçekleştirebilmesi yaşamının her döneminde yerine getirilmesi gereken gelişimsel görevleri ve karşılanması gereken ihtiyaçları sağlıklı bir şekilde yerine getirmesi ile gerçekleşir. Ancak sağlıklı fırsatları yakalamak ve yaşamın iyi bir biçimde devam ettirmek her birey için söz konusu olmamaktadır. Çünkü bireyin kendi kontrolü dışında ortaya çıkan, her biri birer kriz olarak adlandırılacak çeşitli yaşam durumları, bireyin sağlıklı yaşamasının ve gelişmesini olumsuz yönde etkileyebilmektedir. Ancak böyle durumlarda bireyin o kriz döneminde en az zararlı yaşayarak geride bırakması için de desteğe ihtiyacı olacaktır (80).

Sosyal destek, bireyin çevresinden elde ettiği sosyal ve psikolojik destek olarak tanımlanabilir. Sosyal desteğin teorik temeli Kurt Lewin'in Alan Kuramı ve

davranış tanımına dayanır. Lewin, yaşam alanını belirli bir zamanda bireyin davranışını etkileyen etmenlerin tümü; davranışı ise çevre ile bireyin fonksiyonu ($B=f(p+e)$) olarak tanımlanmaktadır. Yaşam alanı yalnızca davranışla ilgili olgularla sınırlıdır ve bu olgular bireyi tanımlayanlar ve çevreyi anlatanlar olmak üzere iki gruba ayrılır. Lewin'in davranış tanımında yer alan "çevre" kavramı fiziksel çevreden farklı ama onun içinde yer alan psikolojik bir çevredir. Psikolojik çevrenin tüm öğeleri davranışı etkiler ve bu nedenle dış durumların anlatımıdır. Nihayet, Lewin'e göre, davranış bu psikolojik çevrede oluşan değişimdir. Bu doğrultu da bireyin olumsuz davranışlarını ortadan kaldırmak ve yeni davranışlar kazanması onun psikolojik çevresinde değişiklik yapmasına yardımcı olmakla mümkün olabilir. Bu anlamda bireyin sosyal destek sistemi onun psikolojik çevresi içerisinde yer almaktadır (86).

Yıldırım (1998)'a göre bireyin ailesi, en geniş ailesiyle çevresi, arkadaşları, karşı cins arkadaşı, iş arkadaşları, komşuları, öğretmenleri, ideolojik, dinsel veya etnik gruplar ile bireyin içinde yaşadığı toplum gibi faktörler o bireyin sosyal destek kaynaklarını oluşturmaktadır. Sosyal destek konusunda yapılan çalışmaları bireyin yaşadığı birçok sorunun temelinde sosyal destek eksikliğinin bulunduğunu ve bireyin zorlanmalı durumlarla başa çıkabilmesinde sosyal desteğin güçlü bir kaynak olduğunu ortaya koymaktadır (90).

Öntaş' ın "Kurum bakımı deneyimi olan Genç Yetişkinliklerin Sosyal Destek Sistemleri ve Ruh Sağlığı Durumları" adlı çalışmasında kurum bakımı deneyimi olan katılımcıların kurum bakımından ayrıldıktan sonra %41.7 oranında kimse tarafından desteklenilmediği ortaya konulmuştur (91).

Yalçın'a göre, suç mağduru ve suça sürüklenen korunmaya muhtaç çocuklardan 15-18 yaş aralığında çocukların ergenlik sorunlarının da etkisiyle aileleri tarafından sahiplenilmediği, kurumlarda çocuklara onların memnuniyetlerini artıracak düzeyde ve yeterlilikte bakım hizmetlerinin verildiği, haklarının öğretildiği, hayata hazırlanmaya yönelik hizmetlerin verildiği, ancak bunlara karşın çocukların eğitime devam etmedikleri, yatılı sosyal hizmet kuruluşlarında bakılan çocuk profiline göre daha çok parçalanmış aile çocukları olduğu, ailenin yozlaşarak çözüldüğü, kurumların ailenin alternatifi haline gelerek Anayasanın ailenin korunması hükmü ile kurum bakımının karşıt kutuplaşma halinde olduğu, çocukların

kurum bakımının farklı boyutları nedeniyle farklı düzeylerde gelecek kaygısı yaşadıkları, az veya çok yaşanan kaygının hiç bitmediği belirlenmiştir (21).

Kurum bakımında kalan çocukların kurumsal sosyal destek kaynaklarının ardından en önemli sosyal destek kaynakları olan aile fertleri ile iletişiminin oldukça önemli olduğu, ailelerin tüm bu düzenlemelere rağmen çocukla bağı kurulamıyorsa ve ailesi tarafından ziyaret edilmeyen çocukların aile yaşantısını ve gelecek yaşantısını güçlendirmesi, kurum bakımında veya koruyucu ailedeki kardeşlerin de birbirinden ayrılmalarının önüne geçilerek, kardeşlerin arasındaki bağı kaybedilmemesi ve gerekli mevzuatsal çalışmaların yapılarak kardeşlerin düzenli görüşmesinin sağlanması büyük önem arz etmektedir (70).

Saral'ın yetiştirme yurdunda kalan ergenlerle ilgili yapmış olduğu çalışmasında Yetiştirme yurdunda kalan ergenlerin ergenlik dönemi problemleriyle baş etmede duygusal destekleri kullanmaları konusunda desteklenmesi gerektiği özellikle akademik alanda desteğe ihtiyaçları olduğunda kurum görevlilerinin yetersiz kaldığı hissedildiğinde, bu çocukların gereksinim duydukları yardımı alabilmeleri için farklı kurumlarla işbirliği yapılarak gerekli desteğin sağlanması gerektiği belirtilmiştir (92).

Üstün'ün "Yetiştirme Yurdu Deneyimi Olan Genç Yetişkinlerin Çocuklarının Duygusal ve Davranışsal Sorunları" adlı çalışmasında sosyal destek ve yardım alma konusunda güçlük yaşamakta olan güvenli bağlanmadan yoksun olarak büyümüş ve kaçınan bağlanma geliştirmiş olan kurum deneyimi olan bireylerin görüşmeler sırasında yardıma ihtiyaçları olduğunu ve yardım almak istediklerini, bu konuda kendilerine yardımcı olunmasını istedikleri ifade edilmiştir. Çalışmada zamanın sınırlı olması nedeniyle katılımcılara sosyal destek sistemleri ve başa çıkma becerileri ile ilgili testler verilememiş; ancak gelecekte yapılacak çalışmalarla bu eksikğin doldurulması literatüre önemli katkılarda bulunacağı belirtilmiştir (72).

Yüceer, kurum bakımı deneyimi olan bireylerin evliliklerinde uyumları adlı araştırmasında kurum bakımı deneyimi olan bireylerin genellikle evliliği bir sosyal destek mekanizması olarak gördüğü ve evliliğe ilişkin olumlu düşüncelere sahip oldukları saptanmasına rağmen geçmiş yaşam deneyimlerinin evlilik uyumlarını etkilediği, destek sistemleri olmadan bir iş hayatı içine girmekte, işe girme sürecinin

uzaması durumunda ise bireyin yabancı oldukları bir sosyal çevrede uyum sorunu yaşamakta ve tehlikelerin içine düşebilmekte olduğu ifade edilmiştir (55).

Aşık (93), tarafından yapılan çalışmada, kurum bakımında kalmakta olan çocukların ziyaret edilme durumu incelendiğinde %27.8'inin hiç ziyaretçisinin gelmediği, ziyaretçisi gelenlerden annelerin daha çok ziyarete geldiği (%13.9'unun sık, %18.5'inin bazen geldiği), baba ve kardeş ziyaretlerinin ise daha az oranda olduğu belirlenmiş ve özellikle yetiştirme yurdunda kalan ergenlerin kendilerini değerli hissetmeleri, kendine güvenen bireyler olmaları, yalnız hissetmemeleri ve sosyal destek kaynaklarını kullanabilmeleri açısından aile üyeleri tarafından ziyaret edilmesi önem taşıdığı, özellikle babaların ziyaretinin az olması erkek ergenlerin babalarını rol modeli alamamalarına neden olabileceğinin düşünüldüğü belirtilmektedir. Aynı araştırmaya katılan ergenlerin, çoğunluğunun (%75.9) duygusal destek kaynağının olduğu, en çok bildirilen destek kaynağının arkadaşlar (%54.7) olduğu, bunu psikolog, sosyal hizmet uzmanı, öğretmen, hemşire ve müdür gibi kurum görevlilerinin (%32.0) takip ettiği, en son gelen duygusal destek kaynağının ise ağabey, abla, amca ve babaanne gibi aile bireyleri (%13.3) olduğu tespit edilmiştir (93).

Erim, yetiştirme yurdundaki ergenler ile ailesiyle birlikte kalan ergenleri benlik saygısı, depresyon düzeyleri ve sosyal destek sistemleri açısından karşılaştırmış ve yetiştirme yurdunda kalan ergenlerin benlik saygılarının daha düşük olduğunu, depresif belirtilerinin daha fazla olduğunu ve sosyal desteklerinin daha az olduğunu tespit etmiştir (94).

Bayoğlu ve Puruçuoğlu' nun Gazi Erkek Yetiştirme ve Atatürk Çocuk Yuvası ve Kız Yetiştirme Yurdunda kalan 13-18 yaş grubunda olan ergenlerin yakın ve uzak çevresinden algıladıkları sosyal destek ile geleceğe ilişkin beklentilerini ortaya koymak amacı ile hazırladıkları çalışmalarında; ergenlerin algıladıkları sosyal desteğin onların toplumsallaşmasında, ergenlik döneminde ortaya çıkan kimlik duygusunda bir bütünlüğe erişilmesinde, idealizmin yarattığı çatışmaların önlenmesinde ve ergenin sevgi arayışı ve beklentilerinin karşılanmasında önemli etkileri olduğu, ergenlerin geleceğe ilişkin olumlu inançların, uzun dönemli planlar, daha iyi bir eğitime ve işe sahip olunacağına ilişkin inanç, okulda daha iyi bir sosyal ve duygusal uyum ile birbirine bağlı olduğu; ergenlerin algıladıkları sosyal destek

arttıkça uyum sorunlarının azalacağı ve gelecek beklentilerinin daha olumlu olacağı ifade edilmektedir (95).

Kurum bakımında kalan ergenlerin geleceğe ilişkin beklentileri içerisinde en çarpıcı sonuç ergenlerin sosyal yaşama ilişkin gelecek beklentilerinin çok düşük olması olarak görülmüş ve bunun nedeni, bu dönemde gereksinim duyulan sosyal destek sistemlerinden ergenlerin uzak kalmaları olarak ifade edilmiştir. Yetiştirme yurdunda, aileden uzak bir yaşam sürdürülmesinden dolayı, arkadaş, öğretmen ve okul ilişkileri önem kazanmakta, ailenin eksikliğinden dolayı ortaya çıkan boşluk, bu kişilerle kurulan iletişimle giderilmeye çalışılmakta olduğu ortaya koyulmuştur.

2.8. Araştırmanın Dayandığı Kuram:Ekolojik Yaklaşım

Yaşanan bilimsel bilgi ve teknoloji patlaması ve bu patlamanın insan yaşamı üzerindeki etkileri, davranış bilimlerinde önemli gelişmelere neden olmuştur. Yaşanan bu hızlı değişim süreci; nükleer tehlikeler, suçluluk, uyuşturucu ve madde kullanımı, şiddet, öğrenme güçlükleri, yıkıcı taraftarlık, yaygın stres ve bunun gibi birçok sorunun gündeme gelmesine neden olmuştur. Çevresel yapıda meydana gelen bu değişimler ile fizik, biyoloji, sosyal bilimler gibi tüm disiplinlerde yaşanan gelişmeler, insan davranışının insanın ekolojik alanı içerisinde gerçekleştiğini ve bu yönüyle değerlendirilmesi gerektiğini savunan ekolojik sistem yaklaşımının temelini oluşturmuştur (96).

Ekolojik bakış açısı, 1976'da Bronfenbrenner'in felsefi görüşlerine dayandırılarak geliştirilen bir yaklaşımdır. Bronfenbrenner'e göre (1976), bir çocuk sosyal ve kültürel bir ortamda doğar ve büyür. Her bir sosyal ve kültürel ortam diğer sosyal ve kültürel ortamların etkisi altındadır. Örneğin; bir çocuk bir ailede doğar ve her ailenin kendi sosyal normları, kültürü, tarihi, değerleri ve kuralları bulunmaktadır. Aile de okul, toplum ve diğer kurumlarla bağlantı içindedir. Çocuğu etkileyen ve birbirleriyle bağlantılı olan bu öğelerin hem çocuk hem de aile üzerinde

büyük etkisi bulunmaktadır (97). Bronfenbrenner'in ekolojik bakış açısına göre çocuğun gelişimini anlayabilmek için yalnızca bireyi değil çevresini de anlamak gerekmektedir. Bronfenbrenner'in kuramında bireyin çevresi birbiri içine yerleşmiş katmanlardan meydana gelen karmaşık ilişkiler sisteminden oluşmaktadır. Bireyin gelişimi bu katmanların birbirleriyle ve kendi içlerindeki ilişkiler ile bu ilişkilerin ortaya çıktığı geniş toplum ile olan ilişkilerinden etkilenmektedir (98).

Sosyal hizmet alanının öncülerinden Mary Richmond çevrenin insanların sosyal işlevselliği üzerindeki rolünü fark etti ve 1970'li yılların başında sosyal hizmet teorisyenleri sosyal hizmet bilgi tabanına ekleyerek kişi-çevre perspektifinin önemini vurgulamaya başladı. Bu dönemde, Germain (1973) ve Hartman (1976) yazarlar sosyal hizmet alanında kişi-çevre bakış açısını vurgulayarak ekolojik yaklaşım için zemin hazırlamıştır. Ekolojik yaklaşım, sosyal uygulayıcılar etkin bir sosyal tedavi için üzerine çizebilir kapsamlı teorik bir temel sunmaktadır. Ekolojik yaklaşımın bireyin sosyal işleyişini geliştirmek için yararlı bir tedavi stratejisi olabileceği düşünülmüştür (99).

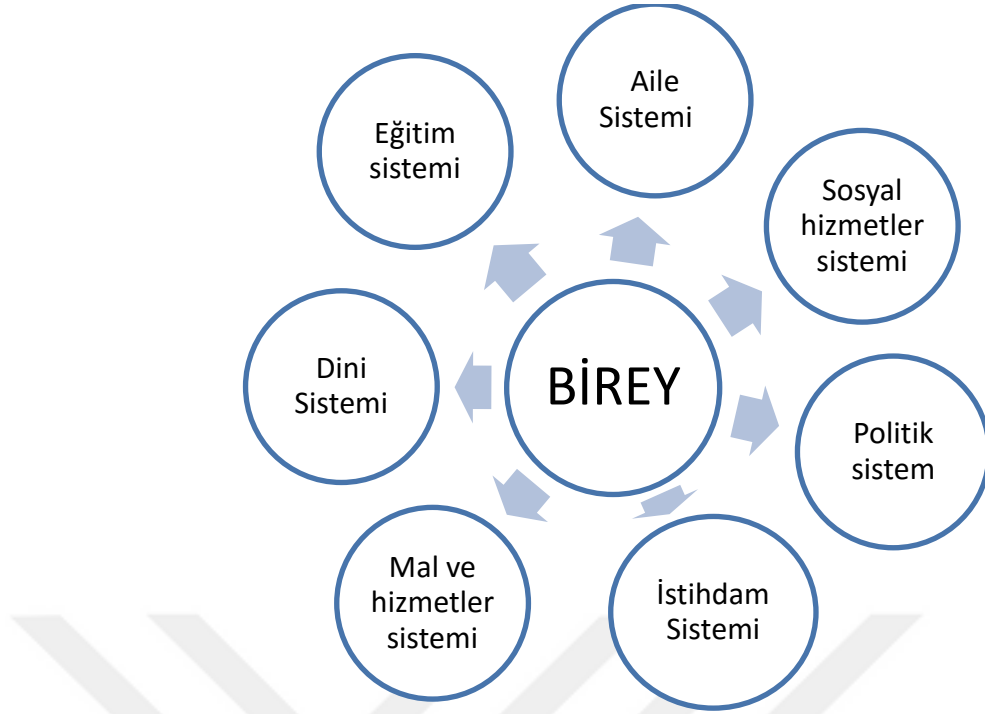
Ekolojik yaklaşım, genel sistem kuramının bir biçimi olarak yaşayan varlıklar arasında ilişkiler ve varlıklar ile çevrelerinin diğer görünüşleri arasındaki ilişkilere odaklanmaktadır. Ekolojik sistem yaklaşımı, bazı konularda yetersiz kalan sistem yaklaşımının çevre vurgusuna önem verilmesi açısından, seçenek olarak ortaya çıkmıştır. Ekolojik yaklaşım, sosyal hizmette ve diğer disiplinlerde insanlar, çevreleri ve arasındaki etkileşimin doğasını anlamayı vurgulayan bir yönelimdir. Profesyonel müdahalelerde odak; birey (grup, aile ve toplum) ve çevresi arasındaki kesişme üzerinedir. Ekolojik görüşün en önemli özelliği; çevre üzerinde yoğun olarak odaklanması ve birey (müracaatçı) ile çevre arasındaki karşılıklı etkileşimi vurgulamasıdır (96).

Turan (2009)' a göre ekolojik yaklaşımda, insan organizması ile çevrenin özellikleri karşılıklı uyum içerisinde olmalıdır. Sorun olarak nitelendirilen bir uyumsuzluğun ortadan kaldırılabilmesi için bireyin fonksiyonlarını tanımlamamıza imkân veren davranışları, bireyin içinde yaşadığı çevre sistemleri ve sorunun tanımlanması gerekir. Bireylere ilişkin sorunları değerlendirilirken:

- a) Bireyin gelişim dönemleri, ego işlevsellersi, kişilik özellikleri, sorun çözme biçimi ve başarılı olduğu durumlar,

- b) Aile yaşamında yer alan gelişim dönemleri, karşılaşılan güçlükler, sorun çözme biçimi, başarılan ve başarılamayan hususlar,
- c) Ana-babanın kişilik özellikleri, evlilikleri, çocuklarıyla ilişkileri ile bu konudaki görevlerini yerine getirme biçimleri,
- d) Aile sistemindeki iletişim biçimleri, roller, yetki paylaşımı, aile içi kurallar, sınırlar, gereksinimleri karşılama ve sorun çözme biçimi vb,
- e) Bireyin dâhil olduğu diğer sistemlerin özellikleri ve
- f) Bireyin ve ailenin yaşadığı sosyal çevrenin özellikleri, sosyal değerler, rol beklentileri ve çevrede mevcut olan hizmet ve kaynaklar gibi hususlar göz önünde bulundurulmalı ve iyi bir şekilde tanımlanmalıdır (100).

Zastrow'a göre; Ekolojik Yaklaşım, hem tedaviyi hem de değişimi kavramsallaştırarak bütünleştiren; insanlar fiziksel ve sosyal çevreleri arasındaki işlevsiz etkileşimleri vurgulayan insan davranışına yönelik bir yaklaşımdır. Ekolojik model "çevresi içinde insan" vurgusu yapmaktadır. Bu durum insanların bir çok sistem içerisinde gösteren Şekil 1'de gösterilmektedir. Bu kavramsallaştırma ile sosyal hizmet üç bağımsız alana odaklanmaktadır. Birincisi, kişiye odaklanarak kişinin problem çözme, problemle baş etme ve gelişimsel kapasitelerini geliştirme yolları arayabilir. İkincisi, birey ve iletişim içinde olduğu sistem arasındaki ilişkiye odaklanarak, gerekli olan kaynaklar, hizmetler ve fırsatlarla kişiyi birbirine bağlanabilir. Üçüncüsü, sistemlere odaklanarak bireyin gereksinimlerini daha etkili olarak karşılamak üzere değişim yapma yollarını araştırabilir (101).

Şekil 2.1. Çevresi İçinde Birey (101)

Toplumsal gereksinimlerin, birey ve çevre etkileşimine ilişkin bilincin artması, sosyal hizmet uygulama ve eğitiminde çevre üzerine dikkatleri toplamış ve sorunların bireyin bio-psiko-sosyal etkileşime bağlı olarak oluşturduğu konusunda fikir birliği oluşmuştur. Sosyal hizmetin, çevresi içinde birey yaklaşımı insan davranışlarının sosyal ve fiziksel çevreyle ilişkili olduğunu ortaya koymaktadır. Bireyin sorunlarının çözümü ve işlevselliğinin geliştirilmesi, büyük çoğunlukla bireyin çevresi ile etkileşimiyle ve onu çevreleyen diğer sistemlerde değişiklikler yapılmasıyla mümkün olabilir (96).

Ekolojik sistem kuramı sosyal hizmet mesleğinin bugün bütünüyle benimsediği "çevresi içinde birey" yaklaşımına uygun bir temele sahiptir. Ekolojik yaklaşım, özellikle sosyal hizmet mesleği gibi, gerek bireylerle gerekse diğer grup ve topluluklarla çalışma sorumluluğunda olan bir meslek için son derece önemli ve uygun bir çerçeve sunmakta ve meslek elemanlarının üzerine çalıştığı sorun alanının detaylı bir analizini yapabilmesi ve müracaatçıların sorunlarını bütüncül ve çok yönlü bir biçimde ele alınmasını sağlayabilmektedir (102).

Ekolojik yaklaşımda birey çevresi içinde değerlendirilmektedir ve bireyin davranışları bireyin geçmiş yaşantısından, bulunduğu özelliklerinden bağımsız olamaz. Birey doğuştan getirdiği kendine has özellikleri ile birlikte çevresinin ona sunduğu fırsatlarla da şekillenir. Ekolojik yaklaşım ve sistem yaklaşımı ile sosyal hizmet uygulamalarında bireyin sorunu çözülürken, çevresel faktörler ve sistemin etkisi hep göz önünde bulundurulur. Birey ile birlikte aile, arkadaş, okul, iş çevresi gibi bireyi çevreleyen sistemlerden destek alır. Bu şekilde bir mücadele sorunların çözümünde birey, aile ve toplumu aynı anda ele almayı gerektirir. Bu nedenle; geneli uygulama modelinde sistem yaklaşımın ve ekolojik yaklaşımın bilgisinden önemli ölçüde yararlanır (96).

Son yıllarda sosyal hizmet giderek artan bir şekilde ekolojik yaklaşımı kullanmaya odaklanmıştır. Bu yaklaşımla insanlar ile sosyal ve fiziksel çevreleri arasındaki bozuk etkileşimi vurgulayarak ve kavramlaştırarak sağaltımı ve reformu birbiriyle bağdaştırır. İnsanoğlu, kişisel çevresinin tüm unsurları ile birlikte hareket yoluyla gelişiyor ve kendisini bu değişiklikler adapte ediyor şeklinde ele alınır. Ekolojik bir model hem iç hem de dış etkenleri araştırır. Bu model insanları çevrelerine pasif olarak tepki verenler olmaktan çok çevrelerine pasif olarak tepki verenler olmaktan çok bu çevrelerle dinamik ve karşılıklı etkileşimciler olarak ele alınır (101).

Sosyal hizmet, sadece bireylerin ve ailelerin işlevi ile ilgilenen bir uzmanlık alanı değildir. Sosyal hizmet aynı anda hem birey hem de bireyin çevresi ile ilgilenmekte olması sosyal hizmeti farklı diğer alanlardan farklı kılmaktadır. Bireyin çevresi, onun sosyal işlevselliğinin etkin olmasında engelleyici ya da destekleyici olabilir. Bunun sebebi hem bireyin hem de çevrenin sürekli değişim halinde olması, uyum sağlama ve alışmanın devamlı olma zorunluluğudur. Bu durumdan dolayı sosyal hizmet, bireyin refah sistemini meydana getirmekte olan sosyal programlar ve politikalar tarafından şekillendirilen çevresinin durumu hakkında tetikte olmalıdır. Sosyal hizmet mesleğinin çevresi-içinde-insan üzerine benzeri olmayan odaklanma durumu sosyal hizmet uzmanlarının insanın birbiri ile ilintili birçok boyutu ilgilenmesini gerektirir: biyolojik, entelektüel, duygusal, sosyal, ailesel, tinsel, ekonomik, toplumsal vb (103).

Sosyal hizmet uygulamaları, geniş sosyal çevre ve sosyal kurum tarafından etkilenirken, müracaatçının işlevselliğine ya da içinde bulunduğu duruma arzulanan değişimi getirmek için çaba göstermektedir. Müracaatçılar çevreden izole olarak var olamaz, bireyin yakın çevresi; arkadaşları, ailesini, okul personelini, işverenlerini, doğal yardımcılarını, komşularını, topluluklarını hatta diğer profesyonel yardımcılarını kapsayabilir. Bütün kişisel ve çevresel etkiler aynı zamanda yardım sürecinin kaynaklarıdır ve bazı olaylarda müracaatçının sorunlarında payları bulunabilir, değişim için hedef haline gelmeleri gerekli olabilmektedir (103).

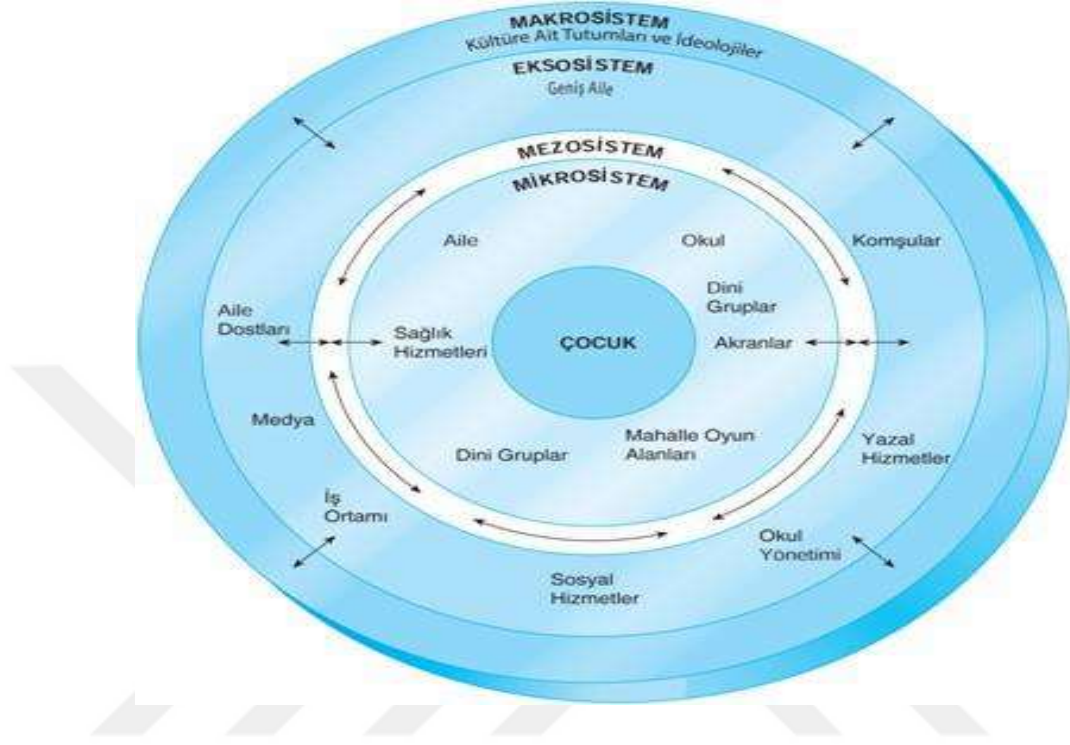
Sosyal hizmet, ekolojik perspektiften hareketle sistemin bozulan kısımlarının yenilenmesi, denge ve uyumun yeniden sağlanmasını hedefleyen uygulamalarla sosyal çevresi içinde birey ve çevre etkileşimi üzerine odaklanır (104).

Genelci sosyal hizmet uygulamasının temel ilkesi, aile-merkezli ve çocuk odaklı bir yönelime sahip olup çocuklar ve ailelerinin iyilik halini sürdürmelerini desteklemektir. Toplumsal sistem tarafından yeterli derecede desteklenemeyen, iş vb. olanaklarla kendine çıkış noktası bulamayan ve sosyal destek sağlayamayan ailelerin, işlevselliklerinde bozulmalar meydana gelebilmektedir. Bunun sonucunda artan riskler karşısında devletin aile ve çocuk politikaları ve sosyal hizmet uygulamaları yetersiz kaldığında, korunması gereken çocuklar sorunu, diğer birçok sosyal sorunla bağlantılı olarak gündeme gelmektedir (105).

Gelişen organizmanın, kendisini çevreleyen koşullardan büyük oranda etkilendiği ilkesine dayanan çevresel (ekolojik) model, bireyin içinde yer aldığı çoklu sistemler, çevreler, bağlamlar ve bunlar arasındaki etkileşim ve bağlantılardan söz etmektedir. Bu modele göre, bireyi çevreleyen koşullar dört katman oluşturmaktadır. Bu dört katman sırasıyla,

- (1) Aile, okul, işyeri, arkadaş grubu gibi bireyin doğrudan iletişim içinde olduğu çevreleri tanımlayan mikro sistem,
- (2) Çeşitli mikro sistemler arasındaki ilişkilerden oluşan mezosistem,
- (3) Bireyin gelişiminde dolaylı etkisi bulunan koşulları temsil eden egzosistem,

- (4) Bir kültür ya da alt-kültürü tanımlayan geniş kurumsal örüntüleri kapsayan ve en dıştaki katmanı oluşturan makro sistemdir(106).

Şekil 2.2. Bronfenbrenner'in Ekolojik Sistemler Kuramı

Korunması gereken çocuklar, bir sistem olarak diğer birçok sistemle ilişki ve sürekli etkileşim içerisindedirler. Bu ilişki sistemi, çocukların yakın aile çevresinden, yaşadığı sosyal çevreye topluma, yasalara ve uygulanan politikalara kadar uzanmaktadır. Bilindiği gibi toplumsal ve ekonomik politikalar, yaşanan çevrenin kültürel değerleri ve aile ilişkileri insan yaşamını şekillendirmekte ve sistemde meydana gelen herhangi bir değişim bir başka alt sistemi ve dolayısıyla sistemin bütününe etkilemektedir. İnsan gelişimi ekolojisinde; gelişen insan organizmasıyla, yaşayıp büyüdüğü çevre arasındaki etkileşim, aile ve akrabaları içeren 'mikrosistem'; çocuğun aktif rol oynamadığı ancak onun yaşantısını ve gelişimini etkileyen kitle iletişim araçları, komşular, akranlar, sosyal hizmet, okul vb. eğitim kurumları, sağlık, sosyal güvenliğe ilişkin kurumlar ve bütün bu sistemlerin

kendi içindeki bağlantılarını sağlayan ‘mezzosistem’; kurumların üst düzeyde sosyoekonomik politikaları ile ülkenin ve toplumun inanç, değer ve ideolojilerini içeren ‘makrosistem’ içerisinde çocukların gelişimi olumlu ya da olumsuz yönde değişebilmektedir. Merkezde yer alan çocuk açısından, ekosistemin bu farklı yüzleriyle, aile-akrabalarıyla birlikte uyum içerisinde çalıştığında sistemin dengede olduğu, çocuğun normal gelişimini sürdürdüğü söylenebilir. Çocukla ekosistem arasında uyumun olmaması halinde ise çocuğun gelişimsel dönemleri ve sağlıklı gelişimi açısından çeşitli riskler söz konusu olabilmektedir (9).

Ekolojik sistem yaklaşımı açısından çocuğu kuşatan makro çevre koşulları çocuğun iyi olma hali üzerinde önemli bir etkiye sahiptir. Çocuğun gelişiminde hem birincil sosyal çevre (aile) ile etkileşimi, hem de çevresindeki sosyal sistemlerle olan ilişkisi önemlidir. Ekolojik yaklaşım risklere karşı dayanıklılığın nedenini biyolojik organizma (çocuk/kişi) ile çevrenin ilişkisine bağlar. İşte bu ilişkinin içeriği ve kalitesi risklerin etkisini azaltmada etken olan dayanıklılığın düzeyini belirler. Bu bakış açısına göre “risk” ya dışarıdan gelen tehditler sonucu gelişir ya da olması gereken ve beklenir durumlar/olanaklar olmadığı zaman gelişir. Bunlar iyi beslenememe, yaralanma gibi biyolojik riskler, çocuğun temel deneyimlerini ve ilişkilerini yoksun bırakacak ve gelişimi örseleyecek sosyo-ekonomik ve kültürel risklerdir (107).

3.MATERYAL VE YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın sorunsalı, amacı, modeli, katılımcıların belirlenmesi, verilerinin toplanma süreci ve verilerin analizi, varsayımları ile etik konular gibi bilgiler yer almaktadır.

3.1. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmada, çeşitli nedenlerle koruma altına alınan çocukların kurum bakımında kalmakta oldukları süreçte, kurum bakımı sonrasında toplumsal yaşama uyum sürecinde ne tür sorunlarla ve güçlüklerle karşılaştıkları, kurum bakımından ayrılma öncesi, sırası ve sonrasında karşılaştıkları sorunlar ve güçlüklerin üstesinden gelebilmede ne tür bir sosyal desteğe gereksinimleri olduğunun, ne tür desteklerden yararlandıklarının belirlenmesi amaçlanmıştır.

Araştırmanın alt amaçları şu biçimde yapılandırılmıştır.

1. Kurum bakımı hizmeti deneyimi olan bireylerin kurum bakımı yaşantısına ilişkin ne tür deneyimleri bulunmaktadır?
2. Kurum bakımı deneyimi olan bireyler kurum bakımından ayrılma sonrası toplumsal yaşama uyum sürecinde ne tür sorunlarla karşı karşıya kalmaktadır?
3. Kurum bakımı hizmeti deneyimi olan bireylerin kurum bakımından ayrıldıktan sonra yaşamın düzenlenmesi ve uyum sürecinde sosyal destek sistemleri nasıldır?
4. Kurum bakımı deneyimi olan bireyler, kurum bakımından ayrılma sonrası toplumsal yaşama uyum sürecinde ne tür sosyal destek kaynaklarından yararlanmaktadırlar?

3.2. Araştırmanın Modeli

Araştırmada çocuklara yönelik bakım hizmetleri veren kuruluşlarından yararlanmış bireylerin yaşamın düzenlenmesi ve uyum sürecinde karşılaştığı sorunlar ve bu süreçte sosyal destek kaynakları ile olan ilişkilerinin yerinin derinlemesine ve tüm boyutları ile incelenmesi amaçlanmıştır. Bu nedenle araştırma kapsamında görüşülen kişilerin yaşadıkları üzerine belli bir dönemin farklı kişilerce nasıl yaşandığının derinlemesine anlaşılması amaçlandığından dolayı "Nitel Araştırma Yönteminde" bir çalışma olmasının araştırmanın amacına ulaşmasında daha doğru bir yöntem olacağı düşünülmüştür.

Araştırma kuruluş bakımı deneyimi olan bireylerin yaşamın düzenlenmesi ve uyum sürecinde yaşadıkları sorunlar ve bu süreçte sosyal destek kaynakları ile olan ilişkileri üzerine odaklanarak bu süreci onların gözünden aktarmaya ve tanımlanmaya çalışmasından dolayı nitel çalışma desenlerinden Olgubilim (fenomenolojik) araştırma deseni temeline dayanmaktadır.

Nitel araştırma, gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırma olarak tanımlanabilir (108).

Nitel araştırma desenlerinden birisi olan olgu bilim çalışmaları birkaç kişinin bir fenomen veya kavramla ilgili yaşanmış deneyimlerinin ortak anlamını tanımlar (109). Olgu bilim deseni farkında olduğumuz ancak derinlemesine ve ayrıntılı bir anlayışa sahip olamadığımız olgulara odaklanmaktadır. Olgu bilim araştırmalarında veri kaynakları araştırmanın odaklandığı olguyu yaşayan ve bulguyu dışa vurabilecek veya yansıtabilecek bireyler ya da gruplardır. Olgu bilim araştırmaları nitel araştırmanın doğasına uygun olarak kesin ve genellenebilir sonuçlar ortaya koyamayabilir. Ancak bir olguyu daha iyi tanımlamamıza ve anlamamıza yardımcı olacak sonuçlar sağlayacak örnekler, açıklamalar ve yaşantılar ortaya koyabilir. Bu yönüyle hem bilimsel alan yazına hem de uygulamaya önemli katkılar getirebilir (108).

3.3. Katılımcıların Belirlenmesi

Araştırmada katılımcıların belirlenmesinde olasılığa dayanmayan amaçlı örnekleme çeşitlerinden “ölçüt örnekleme” yöntemi kullanılmıştır. Bu örnekleme yöntemindeki temel anlayış, önceden belirlenmiş bir dizi ölçütü karşılayan bütün durumların çalışılmasıdır. Burada sözü edilen ölçüt veya ölçütler araştırmacı tarafından oluşturulabilir ya da daha önceden hazırlanmış bir ölçüt listesi kullanılabilir (108).

Amaçlı örnekleme yönteminde araştırmacı çalışma evreninde rastgele değil, belli özelliklerinden dolayı ve/veya araştırmacının kendi kararı/sağduyusuna göre seçilirler. Amaçlı örnekleme örneğin seçileceği evre hakkında araştırmacının oldukça kapsamlı bir bilgiye, tecrübeye sahip olmasını gerektirir ve öyle olduğunu öngörür. Bu yöntem her ne kadar kullanılarak elde edilecek bulgulardan yapılacak çıkarımlar araştırmacının sağduyusuna/kararına dayansa da, amaçlı örnekleme elverişlilik örneklemesine göre daha kuvvetli ve daha belirli çıkarımlar sunar (112).

Olgubilim araştırmalarında veri kaynakları araştırmanın odaklandığı olguyu yaşayan ve bu olguyu dışı vurabilecek veya yansıtabilecek bireyler veya gruplardır (108). Bu bağlamda araştırmanın amacı doğrultusunda kurum bakımı ve kurum bakımından sonrası yaşamın düzenlenmesi ve uyum süreçlerindeki deneyimlerini anlayabilmek bu süreçlerdeki deneyimlerine ilişkin sağlıklı bulgular elde edilmesi amaçlandığından dolayı araştırmanın katılımcıları aşağıda belirtilen ölçütler göz önünde bulundurarak belirlenmiştir.

Araştırma kapsamında katılımcıların belirlenmesinde temel ölçütler;

- 1.Kurum bakımında en az beş yıl kalarak ayrılmış ve araştırma sırasında herhangi bir kurum ile ilişkisi bulunmayan reşit birey olmak,
- 2.Araştırmanın kapsamında görüşmenin yapıldığı sırada katılımcının en fazla üç yıl önce kurum bakımından ilişkisini kesmiş olmak,
- 3.Araştırma doğrultusunda yapılacak görüşmelerde sorulan sorulara cevap verebilecek zihinsel yeterliliğe sahip olmak,
4. Kayseri ilinde ikamet ediyor olmak.

Araştırmanın amaçlarına uygun olarak belirlenen ölçütler doğrultusunda kurum bakımı hizmetlerinde fiilen çalışmakta olan araştırmacının irtibatta olduğu kurum bakımı deneyimi olan bireylerin yardımıyla Kayseri içinde ikamet eden ve toplamda en az beş yıl kurum bakımı deneyimi bulunup son üç yıl içerisinde kurum bakımından ayrılan bireyler belirlemiştir. Araştırmanın örneklem seçim ölçütlerine uygun olduğu tespiti yapılan kurum bakımı deneyimi olan bireylerle telefonla iletişim kurularak görüşme tarihi ve saati belirlenmiştir. Telefon ile ön görüşme yapılan kurum bakımı deneyimi olan bireylerden araştırmaya katılmayı kabul edenler ile randevulaşmış ve görüşmeyi nerede gerçekleştirmek istedikleri sorulmuştur. Dört katılımcı ile toplam dört görüşme katılımcıların işyerinde, sekiz katılımcı ile toplam sekiz görüşme araştırmanın işyerinde gerçekleştirilmiş, diğer katılımcılarla görüşmeler katılımcıların ikamet adreslerinde gerçekleştirilmiştir. Araştırmacının işyerine gelerek görüşme yapılan katılımcıların, geliş-gidiş yol paraları araştırmacı tarafından ödenmiştir. Araştırma kapsamında toplamda on dokuz katılımcı ile toplamda on dokuz görüşme yapılmıştır.

3.4. Verileri Toplama Aracı

Nitel yöntemler; bir süreç veya deneyime yönelik ayrıntılı bir anlayışa ihtiyaç duyulduğunda, araştırılmakta olan konunun sınırlarını veya karakteristik özelliklerini belirlemek için daha fazla bilgi gerektiğinde veya mevcut verinin sadece sayısal olamayan bir biçimde (örneğin metin veya görsel) olduğunda seçilir. Bu tür araştırmalar genellikle amaçlı olarak seçilmiş örneklemden derinlemesine ve /veya geniş bilgi toplamayı gerektirir (110).

Olgu bilim araştırmalarında başlıca veri toplama aracı görüşmedir. Olgulara ilişkin yaşantıları ve anlamları ortaya çıkarmak için görüşmenin araştırmacılara sunduğu etkileşim, esneklik ve sondalar yoluyla irdeleme özelliklerini kullanılması gerekmektedir(108). Olgu bilim araştırmalarında araştırmacılar genelde katılımcıları ile yüz yüze görüşmeyi tercih ederler. Görüşmelerin esas amacı katılımcıların

fenomen ile ilgili deneyimlerinin ne anlama geldiğini, yapısını ve esasını anlamaktır (111).

Araştırma da katılımcıların yaşamın düzenlenmesi ve uyum sürecinde karşılaştığı sorunlar ve bu süreçte sosyal destek kaynakları ile olan ilişkilerinin yerinin derinlemesine ve tüm boyutları ile ortaya çıkarılması amaçlanmasından dolayı verilerin toplanmasında yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılmıştır.

Yarı yapılandırılmış görüşmelerde açık uçlu sorular oluşturulur ve sorular görüşme kılavuzu takip edilerek katılımcı bireye yönlendirilir. Sorular her ne kadar açık uçlu sorular olsalar da, sorular sistematik ve yapı çerçevesinde sorulmakta ve görüşülenden daha detaylı bilgiler verilmesi beklenmektedir (112). Yarı yapılandırılmış görüşmeler hem sabit seçenekli cevaplama hem de ilgili alanda derinlemesine gidebilmeyi birleştirir. Bu tür görüşmeler görüşülene kendisini ifade etme imkânı sağlaması açısından önemli bir avantaja sahiptir (113). Yarı yapılandırılmış görüşmelerde kullanılmak üzere katılımcıların sosyodemografik özellikleri, kurum bakımından ayrılmaya hazırlanma aşaması, ayrılma ve ayrılmasının ardından yaşamın düzenlenmesi ve uyum sürecinde ne tür sorunlar ile karşılaştığı bu dönemde karşılaştığı sorunlar ile baş etmesinde aile, akraba ve arkadaşları gibi sosyal destek kaynaklarının yeri ile ilgili olarak hazırlanmıştır. Görüşme soruları katılımcıların rahatlıkla algılayabileceği ve anlayarak cevap verebilecekleri sorular olarak hazırlanmıştır.

Katılımcılara yöneltilen sorular alan tecrübesine sahip olan araştırmacımızın katılımcıların hassasiyetlerini bilmesinden dolayı katılımcıları incitici ifadelerden sakınarak literatür gözden geçirilerek hazırlanmıştır. Görüşme formunun iç geçerliğini sağlamak amacı ile görüşme formları hazırlanma ilkeleri bakımından incelenmiştir. Görüşme formunda yer alan sorular hakkında kurum bakımı deneyimi olan sosyal hizmet alanında uzman bir akademisyen ve kurum bakımı deneyimi olan sivil toplum örgütünde lider bir kişiliğe sahip bir uzman görüşü alınmıştır. Görüşme formlarında yer alan sorular uzmanların görüşü alındıktan sonra tekrar değerlendirmeye alınarak soru maddelerinin geçerliği saptanmıştır. Görüşme sorularının, araştırmanın amaçlarına ulaşabilecek yeterlilikte olduğu kanaatine varılmasının ardından soru formuna son hali verilmiştir.

3.5. Verilerinin Toplanma Süreci ve Verilerin Analizi

Araştırma, Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitü Müdürlüğü'nün 09.04.2015 tarih ve 56 sayılı Etik Kurul Karar toplantı kararı ile Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı Etik Kurulu Yönergesi kapsamında değerlendirilerek çalışmanın etik açıdan (EK-4) uygun bulunması ile öncelikle Kayseri Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü ve Kayseri Valiliğinden gerekli izin talep edilmiştir. Söz konusu izin, Kayseri Valiliği Makamının 04.05.2015 tarih ve 1497 sayılı yazıları ile (EK-3) uygun görülmüş ve izin doğrultusunda araştırmaya ilişkin veri toplama çalışmaları başlamıştır. Araştırma kapsamında katılımcıların uygun olduğu tarih ve saatlerde uygun görüşme ortamı ayarlanarak, bilgilendirilmiş onam formları aracılığı ile katılımcıların onayları alınarak görüşmeler gerçekleştirilmiştir.

Araştırma verileri yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılarak yüz yüze derinlemesine görüşmeler aracılığıyla toplanmıştır. Araştırmanın verileri, amaçsal ölçüt örnekleme yöntemi ile belirlenen kurum bakımından ayrılmış 19 reşit birey ile yarı yapılandırılmış derinlemesine görüşmeler yoluyla toplanmıştır. Görüşmeler katılımcılar ile derinlemesine görüşmeler şeklinde gerçekleştirilmiştir. Katılımcılar ile yapılacak olan derinlemesine görüşmelerde araştırmanın amacı doğrultusunda hazırlanan görüşme yönergesi kullanılmıştır.

Olgubilim araştırmalarında veri analizi, yaşantıları ve anlamları ortaya çıkarmaya yöneliktir. Bu amaçla yapılan içerik analizinde verinin kavramsallaştırılması ve olguyu tanımlayabilecek temaların ortaya çıkarılması çabası vardır. Sonuçlar betimsel bir anlatım ile sunulur ve sık sık doğrudan alıntılara yer verilir. Bunun yanında ortaya çıkan temalar ve örüntüler çerçevesinde elde edilen bulgular açıklanır ve yorumlanır (108).

İçerik analizinde temel amaç, toplanan verileri açıklayabilecek kavramlara ve ilişkilere ulaşmaktır. İçerik analizinde veriler, betimsel analize oranla daha derin bir işleme tabi tutulur ve betimsel bir yaklaşımla fark edilmeyen kavram ve temalar bu analiz sonucu keşfedilebilir. İçerik analizi yoluyla verileri tanımlamaya, verilerin içinde saklı olabilecek gerçekleri ortaya çıkarmaya çalışılır. İçerik analizinde temelde yapılan işlem, birbirine benzeyen verileri belirli kavramlar ve temalar çerçevesinde

bir araya getirmek ve bunları okuyucunun anlayabileceği bir biçimde düzenleyerek yorumlamaktır (108).

Araştırmanın amacı doğrultusunda gerçekleşen görüşmeler bireyin kendini ifade etme, aldığı eğitim ve kurum bakımında kaldığı süreç ve sonrası ile hatırladıklarına göre değişiklik göstermiştir. Araştırma kapsamında katılımcıların rızaları alınarak araştırma verilerinin kayıpsız bir şekilde aktarımının sağlanması amacıyla katılımcılarla yapılan görüşmelerin tamamı dijital bir ses kayıt cihazına kaydedilmiştir. Kayıtların gizliliği açısından kayıtlar korumalı bir bilgisayara aktarılarak araştırmacı haricinde başkalarının ulaşmasının önüne geçilmiştir.

Araştırmacı 25-26 Haziran 2015 tarihleri ve 27-28 Haziran 2015 tarihleri arasında Ankara’da Anı Yayıncılık Eğitim ve Danışmanlık tarafından düzenlenen, “Nvivo Başlangıç Düzeyi ve İleri Düzey Nvivo Programını Kullananlar için Proje Odaklı Destek” adlı eğitimlere katılarak araştırma kapsamında bilgisayar destekli analiz yapabilecek duruma gelmiştir.

Görüşmelerde elde edilen veriler ses kayıtlarından metinlere dökülmüş, daha sonra metinler nitel araştırmalar için veri analizi imkanı sunan QSR NVivo 10 programına yüklenmiştir. Görüşme metinleri içerik analizi yöntemi ile QSR NVivo 10 programı yardımıyla araştırma amaçları çerçevesinde ana ve alt temalar altında kodlanmıştır. Araştırmacı analizi Nvivo programı aracılığı ile satır-satır kodlama ile içerik analizi yöntemi ile yapıldığından dolayı tümevarımcı bir şekilde gerçekleştirmiştir. Kurum bakımından ayrılan bireylerin kurum bakımında ve kurum bakımından sonra yaşamın düzenlenmesi ve uyum sürecinde karşılaştığı sorunlar ve sosyal destek kaynakları ile ilgili temalar ve kodlamalar ortaya çıkarılmıştır. Temalara ve kodlara ayrılan araştırma verileri araştırmacı tarafından neden-sonuç ilişkisine dayalı yorumlanmıştır.

3.6. Araştırmanın Varsayımları

Bu araştırmada kabul edilen varsayımlar şunlardır:

Araştırmada örneklem grubu çocuk bakım hizmeti vermekte olan kurumlardan ayrılan reşit bireyleri temsil etmektedir.

Araştırmada katılımcılar ile yapılan yarı yapılandırılmış görüşmeler de kendilerine yönlendirilen görüşme yönergesinde yer alan soruları içtenlikle yanıtlamıştır.

Araştırmaya katılan katılımcılar asıl veri kaynağının doğal durumunun değerlendirilmesi açısından uygundur.

Katılımcıların görüşlerini saptamaya yönelik olarak geliştirilen görüşme soruları araştırmanın amaçları doğrultusunda yeterli geçerliliğine ve güvenilirliğe sahiptir.

Katılımcı bireylerin görüş ve değerlendirmeleri çocuk bakımkuruluşlarından ayrılan bireylerin karşılaştığı sorunların giderilmesine bu bireylerin kurum bakımından ayrıldıktan sonra yeni yaşamının düzenlenmesine ve uyumuna yönelik literatüre katkı sağlayacağı varsayılmaktadır.

3.7. Etik Konular

Araştırmanın etik açıdan uygunluğu, Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Senatosu Etik Komisyonu tarafından (EK-4) onaylanmıştır. Ayrıca Kayseri Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü aracılığı ile Kayseri Valiliğinden araştırmanın uygulanabilmesi için gerekli izin (EK-3) alınmıştır.

Araştırmada yer alan katılımcıların tamamını araştırma konusunda bilgilendirilmiş, araştırmaya katılmaya gönüllü olduklarına dair rızaları bilgilendirilmiş onam formu aracılığı ile yazılı olarak alınmıştır. Görüşme süresince

katılımcıların yanıtlamak istemedikleri sorular konusunda kendilerini rahat hissetmeleri sağlanmıştır. Görüşme sırasında yorulan ve görüşmeyi erken sonlandırmak isteyen katılımcılara saygı duyulmuş, görüşme tarihleri ve görüşme süresi katılımcıların isteklerine göre belirlenmiştir.

Araştırma kapsamında yapılan görüşmelerin gizliliğin sağlanması için katılımcıların kimlik ve iletişim bilgilerini içeren belgeler ve araştırma kapsamında elde edilen tüm ham veriler kopyalanarak şifre korumalı olarak bilgisayarda saklanmıştır. Katılımcıların gizlilikleri araştırmanın raporlaştırılmasında da gözetilerek **erkek katılımcılara ağaç isimlerinden, kadın katılımcılara ise çiçek isimlerinden oluşturulan birer rumuz** verilerek katılımcıların yaşı, cinsiyeti, öğrenim durumu ve mesleklerine ilişkin bilgiler tablo şeklinde verilmiştir. Katılımcıların görüşmeler sırasında bahsettiği kişi, yer ve kurumların gizlilikleri gözetilerek yer, kurum ve şahıs isimleri “X ”olarak adlandırılmıştır.

3.8. Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu araştırmanın nitel araştırmanın doğasından kaynaklanan çeşitli sınırlılıkları vardır. Araştırmanın özellikle sonuçlarının genellenebilirliği açısından sınırlılık mevcuttur. Bu araştırma, araştırmanın örneklem seçiminde belirlenen ölçütler doğrultusunda kurum bakımı deneyimi olan ve görüşme talebini kabul eden 19 katılımcının görüşleri ile sınırlıdır.

4. BULGULAR VE YORUMLAR

Araştırmanın bu bölümünde katılımcılar ile yapılan görüşmelere ilişkin bulgular önceden belirlenmiş kategorilere göre değerlendirilmiştir. Katılımcılar ile yapılan görüşmeler metine haline getirilmiş ve katılımcılardan elde edilen araştırma bulguları bilgisayar destekli veri analizi yapma konusunda büyük kolaylıklar sağlayan Nvivo 10 programı aracılığı içerik analizi yöntemine tabi tutularak kurum bakımından ayrılan bireyleri tanıtıcı bilgiler, kurum bakımında yaşama ilişkin bulgular ve kurum bakımı sonrasında ilişkin bulgular şeklinde üç ana tema altında alt temalar ve kodlamalar oluşturularak yorumlanmıştır.

4.1. Katılımcıları Tanıtıcı Bilgiler

Araştırmaya katılan katılımcıların kurum bakımı hayatı ile ve sonrasındaki yaşamına ilişkin yaşadıkları deneyimlerine ilişkin sağlıklı bulgular elde edilmesi amaçlandığından dolayı araştırmanın katılımcılarını, en az beş yıl kurum bakımında kalmış ve en fazla son üç yıl içerisinde kurum bakımından ayrılmış genç bireyler olmaktadır.

Araştırmaya katılan katılımcılardan on ikisi (12) son bir yıl içerisinde 3413 sayılı kanun kapsamında işe yerleştirilmiş diğer yedi (7) katılımcı ise henüz işe yerleştirilme hakkından faydalanamayan gençlerden oluşmaktadır. Araştırmaya katılan katılımcıların hem işe yerleştirilmiş gençlerden oluşması hem de henüz işe yerleşmemiş gençlerden oluşması iki kategoride daha fazla bulgu elde edilmesi yönünden oldukça önemli olduğu görülmüştür. Görüşme yapılan 19 katılımcının 13'ü İlköğretim mezunu, 3'ü Lise mezunu, 3'ü üniversite mezunudur.

Tablo 4.1. Katılımcılarına Ait Bilgiler:

Katılımcının Rumuzu	Cinsiyeti	Yaşı	Eğitim Durumu	İşi/Mesleği
Ardıç	Erkek	20	İlköğretim	Memur
Meşe	Erkek	19	İlköğretim	Memur
Kayın	Erkek	20	İlköğretim	Müstafi
Ladin	Erkek	20	Lise	Memur
Zambak	Kadın	22	İlköğretim	Çalışmıyor
Gardenya	Kadın	22	Üniversite	Memur
Ihlamur	Erkek	20	İlköğretim	Memur
Lavanta	Kadın	20	Lise	Memur
Gürgen	Erkek	19	İlköğretim	Memur
Zeytin	Erkek	18	Lise	Çalışmıyor
Mimoza	Kadın	20	İlköğretim	Çalışmıyor
Kasımpatı	Kadın	24	Üniversite	Memur
Petunya	Kadın	18	İlköğretim	Çalışmıyor
Söğüt	Erkek	18	İlköğretim	Çalışmıyor
Sardunya	Kadın	23	Üniversite	Memur
İğde	Erkek	19	İlköğretim	Çalışmıyor
Kestane	Erkek	18	İlköğretim	Çalışmıyor
Ceviz	Erkek	21	İlköğretim	Memur
İncir	Erkek	20	İlköğretim	Memur

4.2. Kurum Bakımında Geçirilen Yaşam Sürecine İlişkin Bulgular

Bu bölümde kurum bakımı deneyimi olan gençlerimizin kurum bakımında geçirdikleri yaşam sürecine ilişkin bulguları ele alınmıştır.

4.2.1. Korunma Altına Alınma Hikâyesi

Görüşmelere, katılımcıların kendilerinden bahsetmeleri ile başlanmış, on dokuz (19) katılımcının on yedisi (17) korunma altına alınma öyküsünü aktarmıştır. İki katılımcının cinsel istismar mağduru olarak korunma altına alınarak Çocuk Destek Merkezlerinde kaldığı ve bu kurumlardan ayrıldığı bilindiğinden dolayı korunma altına alınma hikâyeleri ile ilgili soruların katılımcılara geçmişe ait yaşadıkları olumsuzlukları tekrardan hatırlatarak olumsuz etkileyeceği düşünülerek korunma altına alınma hikâyelerine ilişkin konulardan bahsedilmemiştir.

Korunma altına alınma hikâyeleri ile ilgili olarak katılımcılar anne ve babasının boşanması ya da terk etmesi, vefatı, cinsel istismar mağduriyeti, ekonomik yoksunluk, ebeveynlerin sağlık sorunları, aile içi şiddet gibi nedenlerle korunma altına alınarak kurum bakımı altına alındığı ifade etmiştir.

Zeytin, annesi ve babasının boşanması sonrasında annesinin gidebileceği, sığınabileceği herhangi bir yeri olmaması nedeniyle annesi tarafından kurum bakımına verildiğini ifade etmiştir:

Hatırladığım kadarıyla ben zaten o zaman daha kundakta bir bebekmişim yani anlatılana göre yurda beni getiren kişinin annem olduğu söyleniyor işte yani şeydeydim, bu X üzerindeki küçük merdiven altındaki yurttaydım ben orda açtım zaten gözlerimi yani böyle aile yanında üç-dört yaş falan durmadım bile yani direkt zaten gözümü yurttan açtım. Yurttan kalmamın sebebi annemle babam boşanmışlar ama şiddetli bir şekilde boşanmışlar

yani bir anlatılanlara göre ne kadar doğru bilemem ama bir kış günüymüş zaten o gün o gün de annemin götüreceği bir yeri olmadığı için getirmiş aleyhinde acele yurda bırakmış ertesi gün kaydımı yaptırıp koruma altına alınmışım (Zeytin).

Kasımpatı, babasının psikolojik problemlerinin bulunması nedeniyle annesinin babasıyla boşanmak zorunda kaldığını kendisine bakan babaannesinin vefat etmesi sonrasında dedesinin kendisine bakmadığını bu nedenle korunma altına alınmak üzere kurum bakımına alındığını ifade etmiştir:

Annemle babam boşanmışlar sebebi şu babam psikolojik olarak rahatsızmış onun için boşanmışlar yani bu yüzden bize dedem bakmış ama o da babaannem öldüğü için çok önceden ölmüş ama dedem bize bakmaya çalışmış ama yine de bakamamış onun kızları yani halalarım da küçükmüş hani onlar da çocukmuş bakamamışlar dedem de bizi yurda vermiş. Üç yaşındaydım belki de daha küçük bilmiyorum (Kasımpatı).

Sardunya, altı yaşlarında iken bir süre cezaevinde bir kadının (annesinin) yanında kaldığını sonrasında kendisinin cezaevi görevlileri aracılığı ile kurum bakımı hizmeti vermekte olan yaş grubuna uygun olan kuruluşa teslim edildiğini ifade etmiştir:

Altı yaşındaydım, Ondan önce anne baba ayrıldıktan sonra ablalar işte ben yaşlarındayken X 'e götürmüşler beni annem orada çalışıp bize bakmış, daha sonra altı yaşında X'e getirmişler. Şey hatırlıyorum cezaevinde bir kadının yanında kaldığımı hatırlıyorum. O kadının yanında daha sonra beni alıp X kurumuna getirdiler. Ama şey değildi yani kalacak yer olmadığı için yoksa bir suç işlediğimden değil yani orda X'e gittim orda da on dört kız vardı geri kalanı erkekti. Erkeklerle kızları ayırmak için daha sonra bizi aldılar X'e getirdiler. Oradan da madde bağımlısı kızlar vardı bir de kaçan kızlar vardı evli olarak gelen kızlar vardı onlarla hanı okuyanlar okumayanlar ayırmak için. İşte onlarla bizleri ayırmak için bizi daha sonra

X' e gönderdiler X'e geçtikten sonra yaklaşık on dört yıl boyunca orda kaldım (Sardunya).

İğde, henüz bir yaşında iken babasının askerlik görevini yürütmekte iken şehit olduğunu, bir süre annesinin bakımlarını sürdürdüğü ancak annesinin kimseden destek alamaması üzerine annesinin kendisi henüz üç yaşında iken babaannesine terk ederek gittiğini, babaannesinin ise zaman zaman ağabeyi ile birlikte kendisini sokakta dilendirmesi üzerine kolluk kuvvetlerinin kendisini ve ağabeyini babaannelerin yanından alarak kurum bakımına teslim edildiğini ve on sekiz yaşına kadar kurum bakımında kaldığını ifade etmiştir:

Bir yaşına girmeme iki ay kala babam şehit oldu. Annemde işte iki yaşında üç yaşında terk etti bakamadığından. Babaannem bakıyordu bize böyle Çekip arada bir istiyordu böyle sokağa çıkıyorduk dilendiriyordu bizi. Ondan sonra işte askerler bizi kimsesiz olduğumuzdan dolayı sahipsiz şey yaptı. Ondan sonra işte bizi yurda aldılar. Yurttayken büyüdük işte. 15 yıl mı 16 yıl falan oldu. Babam şehit olduktan sonra kimse sahip çıkmadı. Babaannem bakıyordu işte, Sonra askerler aldı yurda teslim ettiler (İğde).

Ardıç, babasının kanser hastalığına yakalanması sonrasında annesinin kardeşleriyle birlikte dedesinin evine terk ettiğini, anneanne ve dedesinin kardeşleriyle birlikte kendisinin bakım ve sorumluluklarını üstlenemediği için kurum bakımına bıraktığını ifade etmiştir:

Ben sekiz yaşında sene 2003 mü neydi, o civarda biz X'de kalıyorduk. X'de kalırken babam kanser hastalığına yakalandı, kanser hastalığına yakalanınca annem çocuklar başıma kalacak deyip bizi köyümüzün otobüsüne bindirip ayağımızda lastik ayakkabı kışın ortasında köye yolladı. Köye gittik, babaannemin evine gittik. Eve baktık evde kimse yok, işte mahallenin, akrabalar falan yardımcı oldu babaannemi falan çağırdılar, X'de halamlarda kalıyorlardı, babam da hastaydı o ara hocam. Babam hastane' de kalıyordu kansere yakalanmıştı. Şu an atlattı, biz de halamlar

falan geldi onlar yardımcı oldu, bir kaç ay babaannem ile yaşadık, babaannem de yaşlı olduğu için bize bakacak hali yoktu, babam da zaten hastaydı hem de annem bizi bırakıp gitmişti, dolayı yurda verilme kararı verilme kararı verildi, yurda gittik (Ardıç).

Ceviz, annesi ve babasının kendisi çok küçükken ayrıldığını o sıralar babasının çalıştığı, kendisine bakan babaannesinin vefat etmesi sonrasında yatılı okula verildiklerini, yaklaşık dört yıl yatılı okulda kaldıktan sonra yatılı okulun yurdunun kapanacağı ifade edilmesi sürecinde kalacak yerleri olmamasından dolayı sosyal hizmetler tarafından korunma altına alınarak kurum bakımı altına alındıklarını ifade etmiştir:

İşte biz küçükken annemle babam ayrılmış. Önce ben dünyaya gelmişim sonra ayrılmışlar işte. İki sene sonra tekrar birleşmişler X meydana gelmiş. X, 1 yaşına geldikten sonra bunlar ayrıldılar işte bir daha da birleşmediler babaannem bakıyordu babam işte çalışıyordu o sıralar kahvede filan. Babaannem öldükten sonra X' de bir yatılı okula gittik abi. İşte dört sene filan orda kaldık. Sonra işte oranın kapanacağını söylediler işte. Ora kapanınca da 2006'da X'e geldik. İşte böyle devam etti. 2006'dan reşit olana kadar yurttta kaldım (Ceviz).

İncir, henüz üç yaşında iken babasının cezaevine girdiğini, annesinin bu nedenle kendisini babaannesine terk ederek gittiğini, dede ve babaannenin ekonomik durumlarının olmadığı için yeterince ilgilenemedikleri gerekçesi ile kurum bakımına verdiklerini ifade etmiştir:

Korunma altına alınma hikâyem ben üç yaşındayken babam cezaevine girmiş. Annem terk edip gitmiş. Babaannemle dedem büyütmüş beni. Yedi yaşına kadar artık büyüyünce onlarda okul masraflarımla benle ilgilenememişler. Parasal yönden maddi, maddi durumları olmadığı için yurda vermişler yedi yaşında (İncir).

Ladin, annesinin babasını aldatması sonrasında annesinin kardeşleriyle birlikte kendisini babasına bırakarak kaçıp gittiğini, ablası ile birlikte babaannesine bırakıldığını, babaannenin de yaklaşık bir ay kendilerine baktığını ve sonra babaannesinin ablası ile kendisinin bakımını sürdüremediğinden dolayı kurum bakımına verdiğini dile getirmiştir:

Benim annemle babam anlaşamıyorlarmış sanırım. Annem babamı aldatmış babam yakalamış annem kaçıp gitmiş ondan sonra babam bize inşaatlarda bakmaya başlamış. Ondan sonra bakamayınca karda kışta bizi şu an kaldığım binanın önüne bırakmış. Komşu beş dakika daha gecikse biz yokmuşuz şu an ablamlarla birlikte ondan sonra babaannelere vermiş. Onlarda bir ay bakmış bakamamış ondan sonra yurda vermiş (Ladin).

Gardenya, anne ve babasının boşanması sonrasında kardeşleri ile birlikte kurum bakımı altına alındıklarını ifade etmiştir:

Küçüğüm ben hatırlamıyorum ama bana anlatıldığı kadarı ile bildiğimi anlatayım. Annemle babam kavga edip dövüşmüşler boşanmışlar. Boşandıklarında annem baba evine koyunca dedemde bizi alıp yurda bırakmış. Ben bir buçuk, abim üç ablam da iki yaşındaymış, üç kardeş birlikte korunma altına alındık (Gardenya).

Ihlamur, babasının henüz iki yaşında iken vefat ettiğini annesinin de kendisinin bakımını yürütemediğinden dolayı korunma altına alınmak üzere kurum bakımına teslim edildiğini ifade etmiştir:

Babam ben iki yaşında iken vefat etmiş hocam yani benim bildiğim bilgiye göre iki yaşındayken vefat etmiş. Hastalığından dolayı. Annemde bakamayacağı için yurda vermişler. Hani öyle korunma altına alınmışım, iki yaşındayken hocam (Ihlamur).

Lavanta, babasının geçirdiği kaza sonrasında gözlerinin görmediğini annesinin ise psikiyatrik problemlerinin bulunmasından dolayı hem annesinin hem de babasının hastaneye yattığını bu süreçte kendisine bakacak kimselerinin kalmamasından dolayı kurum bakımına verildiklerini ifade etmiştir:

Şimdi benimki biraz filmlerdeki gibi hocam. Şimdi televizyonlara falan çıkıp grev yapılıyor ya öyle bir şey. Maddiyattan verildik babam bir kaza geçirmiş göz kazası, annem zaten psikiyatri hastası çocukluğundan beri ikisi de hastaneye yatınca kimse bakamamış o yüzden yurda verilmişiz (Lavanta).

Meşe, babasının hapis yattığı hapisten çıkan babanın psikolojik problemlerinin bulunduğu ve kendisine şiddet uyguladığı bunu üzerine kendisinin jandarma aracılığı ile kuruma teslim edildiğini ifade etmiştir:

2009 yılında yurda geldim korunma altına alındım 2014'e kadar yurtda durdum yaşım dolunca yurttan çıktım ondan sonra aile içi şiddet gördüm babamdan, babam annemi öldürdü annemi öldürdükten sonra hapse girdi hapisten sonra çıkınca psikolojisi bozuktu ondan dolayı şiddet gördük işte ondan sonra kardeşim bende önce yurda gitti o daha fazla şiddet görmüştü onu jandarma aldı götürdü yurda verdi sonra da beni verdi işte ondan sonra korunma altına alındık (Meşe).

Petunya, babasının çok fazla alkol kullandığını ve bu nedenle hem annesini hem de kendisini sık sık dövdüğünü babasının baskılarına dayanamayan annesinin başka bir adamla kaçmasından sonra babasının kendisi ve kardeşlerini kurum bakımına bıraktığını ifade etmiştir:

Altı yaşında yurda verildim aslında biz yurda verileceğimizi bilmiyorduk. Annemin bir arkadaşı vardı. Babam çok fazla içki içerdi, içip içip eve içkici arkadaşlarını getirirdi annemi döverdi bizi döverdi. Annemin de bir arkadaşı vardı kızlık arkadaşımı bizim karşımıza taşıdılar ya annem ona rağmen babama bizim için katlanırdı. Annemi başka adamlarla tanıştırdı

annem bizi evde koydu ve tanıştığı o adamla kaçtı gitti. Babam taşıyoruz şöyle böyle diyerek bizi yurda götürdü beş kardeş yurda verildik (Petunya).

Kayın, annesinin vefatı sonrasında babasının ruh sağlığının bozuk olmasından dolayı şiddet gördüğü ve bunun sonucunda iki kardeşi ile birlikte kurum bakımı altına alındıklarını ifade etmiştir:

2008 falan işte hocam annem öldükten sonra babamla şiddet olayı vardı, ruh sağlığı bozdu ben ve iki kardeşim yurda geldik, erkek yetiştirme yurduna. Kardeşimde küçükler yurdunda kaldılar onlar, sonradan koruyucu aileye geçtiler onlar. Şu an koruyucu ailede kalmaya devam ediyorlar (Kayın).

4.2.2.Olumlu Deneyimler

Korunma altına alınarak farklı yaşlarda kurum bakımı altına alınan birçok çocuk kurum bakımı altında kaldığı süreç içerisinde birçok olumlu ve olumsuz etkileşim içerisine girerek deneyimlemektedir. Bu bölüme özellikle katılımcıların hatırladıkları kadariyle kurum bakımında kaldıkları süreç içerisinde olumlu olarak neleri deneyimlediklerine ilişkin bulgular yer almaktadır.

4.2.2.1.Arkadaş İlişkileri

Korunma altına alınarak kurum bakımına alınan çocuklarımızın kurum bakımından ayrıldıktan sonra hatırladıkları olumlu deneyimlerinin başında arkadaş ilişkileri gelmektedir. Kendisi ile kan bağı olmayan çocuklarla aynı ortamda uzun yıllarını geçirmesinden dolayı birçok olumlu sevinç ve olumsuz hüzneleri birlikte

paylaştığı bu nedenle kurum bakımında kaldığı süreçte arkadaş ilişkilerini olumlu deneyimleri olarak aktarmışlardır.

Petunya, kurum bakımında kalmakta iken arkadaşlarına kardeşlerinden daha bağlı olduğu, zamanının büyük bir kısmını arkadaşlarıyla beraber geçirdiklerini ifade etmiştir:

Her şey güzeldi arkadaşlık güzeldi. Ben dokuz kardeşim ama dokuz kardeşime o kadar bağlı değilim arkadaşlarıma daha bağlıydım, onlarla yemek yemek, yatmak aynı yatakta yatmak daha başka bir şeyler ve sürekli bizi yurttayken gezmelere çok giderdik, gezmelere gitmemize karışan olmazdı oradaki arkadaşlarımla beraber yatardık beraber yerdik beraber içerdik (Petunya).

Kestane, arkadaşları ile mutlu günlerinin olduğunu birçok güzel ve kötü günlerinde yan yana beraber olduklarını bir aile olarak her zaman birbirlerinin yanında olduklarını ifade etmiştir:

Arkadaşlarımızla mutlu günlerimiz oldu. Yani ne bilim bahar şenlikleri falan filan ortam yani iyi günlerde kötü günlerde yan yanaydık. Bunlar yani hep beraberdik birbirimize aile olduk (Kestane).

Ladin, kurum bakımında birçok olumlu deneyimin bulunduğu ama görüşme sırasında bir den sorunca aklına gelmediğini özellikle arkadaş ortamının çok iyi olduğunu tanımadığı insanlarla arkadaştan öte kardeş gibi olduklarını birbirlerine dışarıdan bir zarar gelmemesi için kardeşlik duygusu ile hareket ettiklerini ifade etmiştir:

Aslında birçok olumlu deneyim var ama böyle bir anda sorunca aklına gelmiyor. Şöyle söyleyeyim oradaki arkadaş ortamı, orada hiç tanımadığınız bir insanla bir anda kardeş olabiliyorsunuz aynı kaptan yemek yiyorsunuz oradaki savunma içgüdüğü o beni ben onu birimizin kılına

dışarıdan bir zarar gelse ordu gibi gidiyoruz. Orda bir kardeşlik duygusu vardı bu en önemli ve en iyilerden bir tanesi idi (Ladin).

Gardenya, kurum bakımında kalmakta olduğu süreçte çok iyi arkadaş ilişkilerinin olduğunu her şeyi paylaştıklarını ifade etmiştir:

Arkadaş ilişkilerin de çok çok iyi olanlarda vardı. İyi olanda yediğimiz içtiğimizi hep paylaşırdık yediğimiz içtiğimiz ayrı gitmezdi hani onun parası benim param yoktu (Gardenya).

Ihlamur, kalabalığı sevdiğini arkadaşlarının hepsiyle iyi ilişkiler içerisinde olduklarını kurumun dışarısından gelebilecek bir zarar söz konusu olmasın diye birbirlerine yardım ettiklerini ve kuruma yeni gelen çocuklara da yardım ettiklerini ifade etmiştir:

Geniş daha iyidir her zaman geniş aile iyidir. Kalabalık güzeldi her zaman. Ben kalabalığı severdim. Hiçbir arkadaşımınla kötü değildim hepsiyle iyiydim yani. Yurdun dışından bir çocuk geldi mi ona zarar vermesinler dışlamasınlar diye onu yanımızda gezdirirdik. Yabancılık çekmesin hani oda bizim gibi ayrımcı olmasın (Ihlamur).

4.2.2.2. Kurumsal İmkânlar

Korunma altına alınarak çocuk bakım kuruluşlarında korunma ve bakım altına alınan çocuklar farklı kurumsal yapılar içerisinde devletin her türlü imkânları sağlanarak yetiştirilmeye, reşit olarak toplumsal yaşama hazırlanmaya çalışılmaktadır. Araştırma kapsamında kurum bakımı hizmetinden yararlanmış olan genç katılımcılarımıza özellikle korunma altına alındıktan sonra kurum bakımında geçirilen yaşamlarında hatırladıkları olumlu deneyimler sorulmuştur.

Katılımcıların birçoğu kurumsal yapının kendilerine sağladığı imkânların kendileri için olumlu deneyimleri arasında olduğunu dile getirmiştir.

Zeytin, kurumda kendisi ile ilgilenen insanların bulunmasından dolayı var olan ama kendisinin de farkında olmadığı kurum bakımı hizmeti almakta iken farklı yeteneklerini keşfederek, yeteneklerinin farkına vardığını ifade etmiştir. Kurum bakımında kalmakta iken her türlü ihtiyaçlarının giderildiği eğer kurum bakımı yerine uygun olamayan şartlarda sokakta büyümesi durumun da olumsuz davranışlar kazanabileceğini belirterek kurum bakımının kendisini olumsuz durumlardan uzak tuttuğunu dile getirmiştir:

Şimdi açıkçası yani ilgilenen insanlar olduğu zaman çok olumlu şeyler oldu yani ben kendim hakkındaki yeteneklerimi fark ettim ne bileyim binicilik olsun, müzeler hakkında olsun yeteneğim olduğunu fark ettim mesela ben binicilikte yurtta birinci olmuşum demek ki yurtta kalmasaydım veya bunun için birisi uğraşmasaydı ne biliyim çocukları alalım da biniciliğe yazdıralım falan diye yani kim bilir bu yeteneğimin olduğunu fark etmeyecektim, yani ne bileyim gitar hakkında olsun müzik hakkında olsun yani bunlar olumlu şeyler yani ilgilenildiği zaman olumlu şeyler oluyor yani şimdi neye dayanarak olduğunu bilsem ona göre edim ya işte mesela ben kötü de yetişebilirdim yurtta değil de sokakta büyüseydim yani belki şu anda elim kalem yerine silah, bıçak tutuyor olacaktı yani sokaklarda kim bilir dileniyor mu olacaktım kâğıt topluyor mu olacaktım (Zeytin).

Sardunya, kurum bakımında kalmak ta iken spora başladığını derslerine katkı olarak var olan hocalarının katkılarının büyük olduğunu ve kendilerine her türlü kolaylığın kurumca sağlandığını ifade etmiştir:

Elişi yapmamız benim için çok karlıydı, diyanetten gelen ablalarımız vardı mesela X abla gibi onun dışında spor çok iyiydim. Yurtta başladım spor yapmaya atletizmle başladım. Diğer bir avantajı kitaplara karşı büyük bir şeyim vardı yani kitap alışkanlığım vardı benim. 30 kitap okuyana çeyrek altın vardı aktivite yapardık X hoca ondan sonra X hoca, X hoca bir de

şeylerimiz vardı etüt saatlerimiz olurdu bunlarla mesela kütüphaneye geçerdik. Orda dersimizi çalışırdık rahatlıkla hocaların branşları olduğundan dolayı rahatlıkla konuları çözebilirdik yani o konuda çok rahattım sporda da istediğim zaman hiçbir zaman engel koymadılar yani mesela geç kalsam bile bir şekilde idare ettiler beni okula yurda geçişlerde aksam vakitlerinde filan ama bana bir rahatlık sağladılar (Sardunya).

Söğüt, kurum bakımında kalmakta olduğu süreçte her şeyin güzel olduğunu her türlü ihtiyaçlarının kurumca karşılanarak gezmelere, tatillere gittiklerini kurumda kalırken harçlıklarının bulunduğunu yemek ve barınma imkânlarının olumlu olarak gördüğünü ifade etmiştir:

Ya aslında her şey güzel gibiydi güzeldi hani yediğimiz önümüzde yemediğimiz arkamızdaydı. Aç kalmıyorduk yatacak yerimiz falan devlet sağ olsun maaş bağlıyordu okuyorduk falan bu ihtiyaçlarımız karşılanıyordu her şekilde gayet güzeldi hocalar iyiydi arkadaşlar veya orada çalışan temizlikçi bayanlar falan güzeldi çok iyi baktılar sağ olsunlar olumlu gördüğüm şeyler bunlar hani sürekli gezmeler filan da oluyordu tabii tatile çıkarıyorlardı eğlenceliydi güzeldi. Kurumda kalırken hani çok iyiydi rahattı sıcacık yatağımız vardı sıcak yemeklerimiz vardı her ay devlet para yardımı yapıyordu işte harçlığımız cebimizde oluyordu bunlar yurtta iken iyidi (Söğüt).

Meşe, yurttaki her türlü ihtiyaçlarının kurum yetkilileri tarafından hazır olarak kendilerine sağlanması ve kendileri için düzenlenen etkinlikleri olumlu olarak değerlendirmektedir:

Ya işte geziye götürdüler, yani çeşitli programlar yapıldı ama yetmiyor bazı şeyler de yapılması gerekiyordu ama imkân yoktu herhalde işte. Yurtta kalırken paşalar gibisin yiyorsun, içiyorsun, geziyorsun ama dışarıya öyle değil yurttayken laylaylom geçiyor kimse takmıyor ne de olsa bana bakan var düşüncesi var yemek hazır giyecek hazır ayakkabına kadar hep onlar

düşünüyor giydiriyor, içiriyor, gezdiriyor yani etkinlikler yapıyorlar çocuklar hiç sıkılmasın diye onlar güzel geçiyor (Meşe).

Gürgen, kurumun kendilerine sağladığı imkânları kendi anne ve babasının sağlayamayacağı imkânlar konusunda özellikle faaliyetlerin kendileri için olumlu olduğunu düşündüğünü ifade etmiştir:

Belki de değil şüphesiz ki annemin babamın yanında kalsam devletin imkânlarını bulamazdım yani. Fazlamızda var yani yurttan büyümeyen çocuklardan imkân bakımından fazlamızda vardı yani onlardan imkân bakımından özellikle son yıllarda. Mesela düzenlenen etkinlikler faaliyetler psikolojik olarak düzeltiyor (Gürgen).

Kurum bakımı deneyimi olan bireyler özellikle kurum bakımı sürecinde içerisinde kurumun kendilerine sağlanan gezi, tatil, spor kursları gibi sosyokültürel ve sportif faaliyetleri olumlu deneyim olarak anlatmıştır. Sportif faaliyetler için özel hocalar tutulmasının gelişimlerine olumlu katkı verdiğini, kurum bakımında ülke içinde ve ülke dışında birçok yeri gezme fırsatının sağlandığı ifade edilmiştir.

Petunya, yurttan oldukları süreçte her türlü sosyal faaliyete katıldıklarını kendilerine özel hocalar tutularak gelişimlerine katkıda bulunulan imkânlarının bulunmasını olumlu olarak görmektedir:

Çok fazla olumlu şeyler vardı yurttan yüzmeye giderdik baleye, jimnastiğe, gidiyorduk tekvando karateye gidiyorduk hepsi vardı özel hocalar geliyordu yurda, ben takdir teşekkür alıyordum ama ablama gittiğim ne takdir ne de teşekkür alabildim ben liseye gidiyordum onlar lise eğitimi ne bilmiyorlardı benden daha aşağıydılar eğitim konusunda soruyordum bilmiyorlar Yurt çok iyiydi o konularda (Petunya)

Ceviz, kurum bakımında kalmakta olduğu süreç içerisinde gezilerin çocuklara sportif faaliyetlere teşvik edilmesini ve topluca yapılan gezilerin kendisi için olumlu deneyim olduğunu ifade etmiştir:

Olumlu şeyler mesela faaliyetler düzenleniyordu, geziler düzenleniyordu çocukları en azından spor dallarına yani çok güzel şeylere teşvik ediyorlardı en azından mesela güreşe filan yazdırdılar bizi güreşe gidiyorduk işte öyleydi abi olumlu yanları çokta yani şu an aradan çok zaman geçtiği için yani. İşte hep gezilere gidiyorduk yani topluca her şey birlikte yapılırdı yani olumlu yönleri bunlar (Ceviz).

Kayın, sosyal aktiviteleri konusunda oldukça iyi olduklarını çoğu yere gezmeye gittiklerini hatta farklı ülkeleri gezme fırsatının kendisine verildiğini ifade etmiştir:

Olumlu olarak mesela sosyal aktivitemiz çoktu, çoğu yeri gittik gezdik gördük. İnsanlar yani iyiydi. Baya mesela normal hayatta çoğu insanın gidemediği yerlere gittik. Ben yurtdışı kampına gittim. Sağ olsun hocalarım. 9-10 ülke gezdim baya bir artısı vardı, aktivite olarak (Kayın).

Ihlamur, kurumda kaldığı süreçte birçok sosyokültürel ve sportif faaliyet imkânının sağlandığını ifade etmiştir:

Spor aktivitelerim, sosyal aktivitelerim, arkadaşlık ilişkilerim, yemek içme ortamı yemeklerimiz güzeldi. Temiz çıkıyordu, kontrol ediliyordu, hoşuma gidiyordu. Yemekte sıkıntı yoktu. Spor aktivitelerim vardı spor hocamız geliyordu. Güreşiydi futboluydu, tenisiydi, at binmesiydi, Ebru sanatıydı her yere sosyal aktivitelerimiz vardı. Her yere gidiyorduk geliyorduk, tatillere falan gidiyorduk (Ihlamur).

4.2.2.3. Personel Yaklaşımı

Araştırma kapsamında, kurum bakımında geçirilen süre içerisinde yaşadıkları olumlu deneyimlerden bahsetmeleri istenen gençlerin kurum bakımında geçirdikleri süreçte özellikle bir ya da birden fazla personelin kendileri açısından olumlu olduğunu dile getirmiştir.

Katılımcılar tarafından kurum bakımında iken hatırladığı olumlu deneyimlerden birisinin kurumda çalışan hocalarının, bakıcı personelin maddi ve manevi olarak sıkıntılarında yardımcı olmaya çalışmalarının olduğunu ifade ederek çalışan personelin sıkıntılar karşısında ellerinden geleni yapmaya çalışması olarak ifade edilmiştir.

Kurum bakımında iken hatırladığım olumlu deneyimler orada çalışan hocalarımız olsun, bakıcı ablalar olsun onların manevi olarak bize verdikleri değer, bir sıkıntımız olduğunda alıp sohbet ediyorlardı, konuşuyorlar derdin ne, sıkıntın ne... Bakıcı ablaların bize anne şefkati vermeye çalışması, hocaların abi, kardeş, baba gibi yardımcı olması bir sıkıntın oldu mu, para yönünden maddi yönden manevi yönden, hemen koşup gelmeleri böyle olumlu şeyler olurdu (Ardıç).

Katılımcılarımızdan bazıları kurum bakımında görev yapan hocalarının bir anne bir baba ilgisiyle yaklaşarak ebeveynleri gibi davrandığını, kurum bakımı sürecinde kendi makam ve mevkilerini düşünmeyen hocalarının kendi çocuklarından ayırt etmeden kendi çocukları gibi ilgi ve alaka gösterdiklerini dile getirerek personel yaklaşımının kendisi adına olumlu gördüğünü ifade etmiştir.

Hocalar X Hoca ve X Hoca babam gibiydi onlar beraber kızları gibi davranırdı neşeliydik hocalarla birlikte yapardık, tiyatro vardı sinema vardı hep yurt daha güzeldi keşke dedim yurttan ayrılmasaydım (Petunya).

Hocalarımla aram çok iyiydi, en iyi tarafı o hanı vicdan sahibi insanlara denk geldiğimi düşünüyorum gerçekten böyle küçüklüğüm de daha çok vicdanlı görünen daha çok inançlı görünen insanların gece ile gündüz karışık ya böyle farklıdır ya ikisi böyle bir şekilde o insanların başka insanların yanında inançlı aksam nöbetlerde çok farklı birinin sana büründüğünü gördüm. Küçüklüğümde çok farklıydı ama büyüdükçe daha çok iyi insanlara denk geldiğimi düşünüyorum beni asıl kurtaran o oldu, Diğer tarafta zaten kendi çocukları yerine konduğum hatta daha üstün sayılmakta olumlu tarafları buydu yani en başta vicdan sahibi olmaları daha sonra onların yaptığı hanı bizim için uğraşmaları mevkilerini değil de bizi düşünmeleri bence (Sardunya).

Kişilerin yaptığı olumlu şeyler var yani mesela X hocam vardı Kuran öğretirdi mesela ya da ne bileyim mesela evlerine falan götürürlerdi bazı anneler vardı evlerine götürürlerdi hatta bir tanesi sabaha kadar başımda beklemişti hastayken ben (Lavanta).

4.2.3. Olumsuzluklar Yaşanılan Alanlar

Bu bölüme özellikle katılımcıların hatırladıkları kadarıyla kurum bakımında kaldıkları süreç içerisinde olumsuz olarak neleri deneyimlediklerine ilişkin bulgular yer almaktadır.

4.2.3.1. Aile ilişkileri

Aile ile stabil olmayan ilişkiler düzensiz ziyaret edilme, hiç ziyaret edilmeme gibi durumlar kurum bakımında kalan bireyleri olumsuz olarak etkilemektedir.

Kurum bakımı sürecinde aile yakınlarının bireyin hayatına zaman zaman girip güvenini kazanıp tekrar çıkıp gitmesi durumun kurum bakımında kalan bireyin kafasını karıştırdığı moralini bozduğu, okulunu etkilediğini çoğu zaman bu durumun kendisi için hayal kırıklığı ile sonlandığını kendisini olumsuz olarak etkilediğini tespit edilmiştir.

Ya şimdi (annem) karanlıkla ışıktaki bırakıp duruyordu bizi bu yani diyorduk ki tamam işte bu sefer anneme güveneceğim tak çıkıp gidiyordu e ben şimdi ne yapayım diyordum kafam bulanıyordu moralim bozuluyordu çünkü bir insana güvenmek çok büyük bir çaba ister yani gerçekten insanın güvenini kazanmak hiç kolay bir şey değil dediğim gibi annem bizim güvenimizi ne yapıyor ediyor bir şekilde kazanıyordu sonra birden çekip gidiyordu hop ortada hiçbir şey yok kapkaranlık içindesin ne yapacağını bilemiyorsun nerde bu kadın ne yapıyor ondan çok sen onu düşünüyordun yani bundan dolayı da ben diğer işlerimi halledemiyordum mesela ben bunları düşünürken bir bakıyorum sınav tarihi gelmiş elde avuçta beyinde hiçbir şey yok karanlık içerisinde bırakıyordu (Zeytin).

Ondan sonra işte ailesizlik falan çekiyorduk. Ailesizlik ondan sonra bazen böyle... Aile özlem, özliyoruz işte. Akrabalarımın falan ziyarete gelmiyordu. Arada çok nadir geliyorlardı, tatilden tatile uğruyorlardı. 3 ayda bir tatillerde, belki on beş tatillerde geliyordu. Ben arada izinli olarak X amcama gidiyordum. Sonra birde X amcama. 3 ay tatillerimde gidiyordum bir (İğde).

Zambak, kurum bakımında kaldığı süreçte ailesi ve akrabaları tarafından ziyaret edilmemesini kafasına taktığını ve kendisini olumsuz etkileyen bir sorun olduğunu ifade etmiştir:

Benim bir sorunum olmadı abi hiç bir okumadığım için sıkıntı bir de akrabalarımın gelmesi bunları sorun ederdim babamın ayda bir kere

gelmesi sorundu benim için bunlardı yani kafama takılanlar, okumadığım sorundu işte. Orda kaldığın süreçte halamgil olduğu gelmiyorlardı, ailenin seni ziyaret etmediği, hep sorundu işte takılıyordu kafaya (Zambak).

Gürgen, kurum bakımında kalmakta iken aile bireylerinin yoksunluğu kendisini olumsuz etkileyen etkilediğini annesinin zaman zaman ziyarete geldiğini bu ziyaretler sonrasında ağladığını ve tekrar tekrar ayrılmanın etkilerini atlatmakta oldukça zorlandığını ifade etmiştir:

İlk zamanlarda aile yokluğu abi annem babam daha doğrusu annem babam 14 senede taş çatlasın 3-4 defa geldi annem ikinci eşine rağmen yılda 3-4 defa 2-3 ayda bir gelmeye çalışıyordu. Yol parasını vermemesine rağmen bir yerde çalışarak part time olarak yol parasını çıkarmaya çalışıyordu. Annem 3 saatte Y...’tan gelirdi 3 saatte de giderdi 6 saat bizle 1 saat görüşmek için gittiğinde de 1-2 gün atlatamazdım ayrılığı. Yani ağlardım bile ilk zamanın sıkıntılarından biri buydu ve kardeşimle 3-6 yaş grubundan sonra 7-12 yaş grubunda ayrıldığımızda doğru düzgün beraber büyüyemedik bile ayrı ayrı büyüdük (Gürgen).

Katılımcılar ebeveyn kaybı, özlem ve hayatta olan aile bireyleri ve akrabaları tarafından ziyaret edilmeme durumlarından kaynaklanan olumsuzluklar ile karşılaştığını bu durumun kurum bakımında olumsuzluklar yarattığı anlaşılmaktadır.

Kasımpatı kendisinin annesine aşırı düşkün olduğunu annesinin yurdu ziyaret ettikten sonra tekrar yurda bırakıp gitmesi durumundan oldukça etkilendiği babasını tanımadığı ancak annesi ve kardeşlerine karşı özleminin hep var olduğunu dile getirerek kurumda kaldığı günleri kendisi için en kötü günler olduğunu dile getirerek yurda gitmektense annesinin yanında açlıktan ölmeyi tercih edebileceğini ifade etmiştir:

Ben aşırı derecede anneme düşkündüm annem bizi görmeye sürekli gelirdi gitmesin diye ağladığımı çok hatırlıyorum yerlere yatardım annem gitmesin diye en sonunda derler diki sen de hazırlan annenle birlikte sen de git derlerdi öyle annemle giderdim dolaşır gelirdik ya bu onu çok iyi hatırlıyorum yerlere yatardım annem gitmesin diye çünkü çok küçüktüm öyle yani. Şu anda beni oraya koysalar yani bilmiyorum duvarlar üstüme üstüme gelir düşüncesi bile korkunç ben su an kendi evimde bile duvarlar üstüme geliyorken orada hayatta kalamam (Kasımpatı).

İğde, kurumda kalmakta olduğu süreçte ailesinden yoksun olmasından dolayı ailesine karşı bir özlem içerisinde olduğu dile getirerek aile yakınlarının zaman zaman ziyaret gelebildiklerini ifade etmiştir:

Ondan sonra işte ailesizlik falan çekiyorduk ailesizlik ondan sonra bazen böyle aileye özlem, özliyorduk işte. Akrabalarımın falan ziyarete gelmiyordu. Arada çok nadir geliyorlardı, tatilden tatile uğruyorlardı. 3 ayda bir tatillerde, belki on beş tatillerde geliyordu. Ben arada izinli olarak X amcama gidiyordum. 3 ay tatillerimde gidiyordum bir (İğde).

Kestane, kurum dışarısında diğer çocukların aileleriyle birlikte zaman geçirirken kendisinin yurtta kalmasından dolayı ailesini görememesi durumunun zoruna gittiği bu duruma içerlediği anne ve baba sevgisinden yoksun olmasının kendisini olumsuz etkilediğini ifade etmiştir:

Yurtta şöyle bir olumsuzluk var sıkıntılarımız vardı. Giriş çıkış yerlerimiz vardı. Saatlerimiz filan vardı. Dışarıda böyle ne bilim millet ailesi ile filan şey olurdu biz yurtta ailemizi görmedik. Yurtta gene ailesi olanların ailesi olan geldiğinde bizim zorumuza onlar giderdi o. Belli bir süreden sonra hani anne, baba sevgisi fazla görmedik ki. Hani şimdi onlar gelir anne hoş geldin baba hoş geldin birbirlerine sarılırlar. İşte onun gibi. Yakınlarımızdan gelen giden olurdu. Onların gelip gitmesi bir şey değildi yani. Aile anne, babanın yerini tutamazlardı en çok beklediğimiz anne, babaydı (Kestane).

4.2.3.2. Akran Şiddeti

Katılımcılar, kurum bakımında sürecinde bir ya da birden fazla akranından şiddet gördüğünü akranlarından şiddet gördüğü sürecin kendisini olumsuz etkileyen bir deneyim olduğunu dile getirmiştir.

Katılımcılar kurum bakımında zaman zaman özellikle kendilerinden yaşça büyük çocuklardan dayak yediklerinin gizli kaldığını özellikle hocalarına söyleyemediklerini ifade etmiştir. Çünkü dayak yediklerini hocalarına yada kurum idaresine söylemenin cesaret işi olduğunu, hocalarına söylemeleri durumunda hocanın duruma müdahalesi dayak yediği büyüğünü uyardığı ve uyarıyı aldıktan sonra her sabahın bir akşamı her aksamın bir sabahı var tabiriyle gündüz hocanın uyarı verdiği büyüğün akşamında uyarı almasına neden olan küçüğü tekrarından şiddete maruz bırakmaktadır.

Zaman zaman dayakta yediğimiz oldu büyüklerimizden özellikle şimdi bir de şey var hocam, bizim yurtta bir tabir vardır dayağı yedin mi söylerler, her sabahın bir akşamı, her akşamında bir sabahı var derler, bu tabir dayağı yedik mi mesela biz hocaya gidip söylemek cesaret işiydi, onu söyleyecek cesaretle biz de yoktu. Hocam şimdi biz derdik dayak yiyip gittik hocaya söyledik, hoca gelecek o ağabey kimse iki tokat vuracak, nasihat verecek söyleyecek böyle böyle yapmayın falan diyecek. Akşam olacak bir bakmışsın ki on kişi sana dalıyor, bu büyük bir sorundu (Ardıç).

Kalabalık kurum bakımı hizmetlerinde farklı yaş aralıklarında çok fazla çocuk olmasından ve çocukların boşlukta olmasından dolayı kavgalar ve akran şiddeti ortaya çıkmaktadır.

Yurtta mesela kavga olsun gurultu olsun ben onlardan çok rahatsız oluyorum açıkçası yurtta iyi anlaştığım insanlar da var hatta su anda yurttan çıktıktan sonra gezip dolaştığım insanlar da var ama birbirimize selam vermediğimiz kişiler bile var kavgalar gürültüler yani ortamın

çokluktan dolayı kavga da çıkıyor yani adama nerde çoksa orda kavga çıkar yani bir iki takım olaylar yasadım mesela iftiralara uğradığım oldu(Zeytin).

Koğuş sistemi ile özellikle yaş farkının geniş olduğu kurum bakımı hizmetlerinde yaş olarak büyük yada fiziksel olarak gelişmiş çocuklar sık sık farklı bahanelerle küçük çocukları fiziksel ve psikolojik olarak şiddete maruz bırakmaktadır.

Yani abi şimdi nasıl deyim yurttan dayak da yedik büyüklerimizden dayağı da yedik. Ha yurtta da dayak canım yemedik değil o yurtta demirleri bilirsın profil dolapların demirleri onlarla dayak yedik. Çeneme vurdular hatta. Büyüklerden işte dayağımı yedim. Ya iyi ki de yani vurdular dövdüler diyelim. Hatalarımız oldu. Vurup dövmeselerdi, itmeselerdi sonumuz kötüydü. Bir hatamızı görmüşler ki vurup dövdüler yani. Kimileri canı sıkılır diye döverdi öyle. Maç yapmazdık diye döverlerdi. Bir şeyler yaparlardı. Oyun oynamıyoruz diye en ufak bir gürültü olsun suçsuz olan bile dayak yiyordu yani (Kestane).

Büyükler vardı işte hocam onlar ezerdi. Şey olurdu neydi askeriye gibi devrecilik olayı vardı. Aynı yaşta olmadığından dolayı bide toplu çok insan olduğundan eziliyordunuz. Kurallar pek şey olmuyordu işte hocaya dediğin zaman sabah mesela dedin ispiğçisin diyorlardı akşama tekrar. Dayak olayı vardı mesela büyükler toplantı yapardı küçükleri toplarlardı biri bir şey yaptı mı dayak. İş yaptırıyorlardı böyle eziyet yani eziyet derken dayak harici getir götür işleri (Kayın).

Hem fiziksel hem psikolojik sorunlar yaşıyorduk. Büyüklerden şiddet görüyorduk büyüklerimiz şiddete meyilli insanlardı diyebilirim yani en ufak bir şeyde vuruyordu dövüyordu sövüyordu (Ladin).

Şiddet de vardı orda birileri tetikle. Şiddet büyük olan küçük olanı kendinde gördü ise sonrakine uygulama vardı çok şükür ben hiçbir zaman yapmadım kendimden küçüğü de (Gardenya).

Kurum bakımında hizmetlerinde çalışan personelin de şiddeti teşvik ettiği, şiddete maruz kalarak büyüyen çocukların büyüdüklerinde küçüklere şiddet uyguladıkları anlaşılmaktadır.

Büyüklerden ister istemez zarar görüyorduk hocam. Şiddet vardı hocam büyüklerden bize. Fiziksel hocam sözel yani. Laflarıyla da fiziksel olarak da şiddet vardı yani. Bunu hocalar yapmıyordu abiler yapıyordu yani. X abilere sadece bildirim yapıyordu. Şu çocuğu diyordu kolunu bacağını kırmadan akşam döv diyordu (Ihlamur).

Dayak atmak isteyen olmadı mı oldu. Hatta büyük büyük 18 yaşında ablalarımız bile dayak yiyordu yani. Şimdi isim vermeyim hocam. Yani çok yapan olurdu bide şöyle bir sıkıntı vardı şimdi büyükten ne görürseniz onu yaparsınız benim birçok ablam dayak yediği için diğer çocukları hep döverek büyüdüler. Büyükler küçükleri kimden ne görürsen onu o şekilde gidiyorsun. Zaten ana baba yok sen hocayı örnek alıyorsun o şekilde bu eğitimciler geliyorsa çok önemli. Benim çocuklarım senin imkânlarına sahip değil sende olamazsın diyor. Böyle bir zihniyet olamaz yani (Lavanta).

4.2.3.3.Etiketlenme ve Dışlanma

Kurum bakımı deneyimi olan gençlerimize kurum bakımında yaşadıkları olumsuzluklar sorulduğunda kurum içerisindeki arkadaşlarından okul ve yaşadıkları

sosyal çevre tarafından yurtlu olarak etiketlendiklerini ve dışlanmaya maruz kaldıklarını ifade etmiştir.

Petunya, okul arkadaşları tarafından dışlandığını hiçbirini umursamadığını, yurttan kaçan bir kızın evli bir adamla birlikte olmasından dolayı yurdun adının çıktığını bu nedenle çevreden siz yurtlusunuz diyerek küfürlere maruz kaldıklarını dışlandıklarını ve birisinin yaptığı bir şeyden dolayı tüm yurdun etiketlendiğini dile getirmiştir:

Ya okul arkadaşlarım falan oldu ama hiçbirini umursamadım, dışlıyorlardı arkadaş falan olmak istemiyorlardı özellikle bizim X yurdunun yanındaki lise biz oradan markete falan gidip geldikçe bize laf atarlardı siz yurtlusunuz bilmem ağza alınmayacak küfürler ederlerdi bize. X dedim o yurttan kaçmıştı onların okuldan evli bir adamla birlikte olmuş onun yüzünden bizim yurdun adı çıkmıştı (Petunya).

Kestane, yurtlu olduğu için okulda dışlayanların olduğunu yurtlu oldukları için anne babalarının olmadığını hayattan beklentisi olmayan kişiler olarak olumsuz etiketlenmelerin olduğunu ifade etmiştir:

Okulda yurtluyuz diye dışlayan çok oldu. Abi ailemiz yok diye çok kişi dışladı yani bizi. Anneleri babaları yok diye yani bütün millet yurtları kötü bilir. Anneleri babaları hayattan beklentileri yok diye kötü bilirlerdi, dışlardı. Biz herkesten bir adım öndeyiz diyorduk. Ha millet bizi hor görüyordu millet şöyle diyordu yurtlusunuz yurtlular şöyle yurtlular böyle yani bir yere gittiğimiz zaman nerden geliyorsunuz yurttan kalıyoruz dediğimiz zaman başımızı eğiyorduk. Yurtlular şöyle böyle diye. Ha şimdi yurttan çıktım nerden geliyorsun abimin yanında kalıyorum başım dik oluyorsun ama utanç vericimi değil yurttan kaldığımız için bir utancımız yok. Kaderimiz böyleymiş ki yurda gelmişiz. Herkesin farklı bir kaderi vardır. Yani onunla onun arasında fark var fazla bir şey yok ya abi (Kestane).

İncir, okula gittiğinde nereden geliyorsun dediklerinde yada yeni bir liseye gittiklerinde yurttan geldiklerini bile bile annen baban ne iş yapıyor diye gıcıklığına soran öğretmenlerin olduğunu yurtta kaldıklarını ifade ettiklerinde arkadaşlarının çocuğunun kendilerine yaklaşmadığını ailesi olmadığı için hep dışlandığını bu durumun psikolojisini olumsuz etkilediğini ifade etmiştir:

Psikolojim bozuldu ailem olmadığı için hep dışlandık. Gittiğim okullarda işte nerden geliyorsun. Hani ilk bir okula başlarsınız yeni bir liseye giderseniz de sorarlar ya annen ne iş yapıyor baban ne iş yapıyor diye işte nerde yaşıyorsunuz diye. Söyledik onları öğretmenler gıcıklığına sorardı bilerek hâlbuki nerden geldiğimizi biliyorlardı. Yurttan geldiğimizi iyi biliyorlardı. Yurtta kalıyoruz falan derdik sonra hiçbir arkadaş sınıftaki arkadaşlarımın hiç biri yaklaşmazlardı. Konuşmazlardı ta ki kötü arkadaşlar yaklaşıp kadar tek onlar şey yapardı o şekilde (İncir).

Ladin, okul hayatı boyunca arkadaşlarının annesinin ve babasının olmadığını hissettiren küfürler ettiğini bundan dolayı psikolojik olarak yıprandığını, yurdunun bulunduğu çevre de bir kimsenin camı kırılrsa yurtlulardan bildiklerini ve tepki gösterdiklerini ifade ederek okul ve sosyal çevrelerinde olumsuz etiketlenme ve dışlanmaya maruz kaldıklarını ifade etmiştir.

Özellikle okul hayatında dışlanan arkadaşlarımız oluyordu en ufak bir şeyde annesi babasının olmadığını hissettiren küfürler ediliyordu. Bizi dışlıyorlardı. Ben bu dönemleri yaşadım yani özellikle ilköğretim döneminde ben bu tür sorunları yaşadım buda insanı psikolojik yönden yıpratıyordu yani. Hiç kimse yaşasın istemem ama yaşadık. Allah bir daha yaşatmasın. Yani yurtta da birinin bir camı kırılrsa yurttakilerden bilirlerdi. Bütün X bir olmuş bize cephe almış yani anayurtta bir evin camı kırılmış adam bize şikâyete gelmişti. Ya X neresi bizim yurt neresi ya el insaf lütfen yapmayın. İnsanlar arasında bazı insanlar dışlayabiliyor. Yani gençliğimizde de dışlandık yurtta da dışlandık (Ladin).

Gardenya, büyüdükçe dışlanma olayını hissetme olayının arttığını kurum dışında toplu yapılan gezilerde insanların grubun yurttan gelen çocukların olduğunu bildiğinden dolayı annesi ve babası yok diye insanların farklı gözle baktığını ifade etmiştir. Okulda öğretmenlerin ve arkadaşlarının annesi ve babasının ne iş yaptığını sorduklarında cevap veremediğini ve ortamı hemen terk ederek uzaklaştığını ailesinin varlığını hissetmek istediği anlarda çok zorlandığını ifade etmiştir:

Ya sürekli senin yurttan kaldığın bilindiği için dışlanma çok oluyor. Yani şu anda benden sonra şu yaşta kalanların bunu yaşamasını istemem. Okulda liseye geliyorsun ben küçükken daha zor sanırdım yurttan kalmayı meğer büyüdükçe daha zor oluyormuş. Meğer dışarıdaki insanlar daha farklı gözle bakıyormuş. Küçükken ne oyun oynayıp geçiriyordum zamanı ama büyüdükten sonra her şey değişiyor. Abicim ya en büyük sorun kurum dışı toplu gezi yapıyorsunuz ya topluca gezdiriyorsunuz, toplu gezince insanlar bakıyor aaa bunlar yurttan kalan çocuklar annesi babası yok. Okula gidiyorsun mesela benim okulda en büyük yaşadığım sorun hala lise sona geldiğim halde öğretmenler soruyor "senin annen baban ne iş yapıyor adın ne" ben her zaman sınıfı terk ettim. Ya bu beni tanımakla alakalı değil ki sen beni tanı sana ne benim annemden babamdan hep sınıfı terk ettim bak hep hocalar peşime düştü, niye bu benden sonra anlatıyorlar arkadaşlarım falan hep bu gözle bakıyor bunun annesi babası yok; ama onlardan farklı olduğunu biliyorum onlardan daha fazla zekâyâ sahip olduğumu ama bu seni o kadar geride bırakıyor ki. Bu durum beni çok etkiliyordu ne kadar en iyisi de olsan şu an kendimi onlardan önde de görsem de etiketliyor. Bir ailenin varlığını hissettirmek istiyorsun, mesela anne baba fotoğrafını X'e X'e koymanın o kadar önemi oluyor ki görsünler de bunun da bir sahibi var desinler diye. Bunu herkese söylüyorum benim gerçek sahibim Allah senin annen babansa dedim. Yani abi çok kırıldım ben. Abi bu yaşta geldim ben yani şu evleneceğim insanın ailesine karşı gelince mahcup hissediyorum ama hiç ezdirmiyorum kendimi. Hep bir dışlanmışlık ne kadar iyi olursam olayım. Eğitime ne kadar önem verirsem vereyim hepsinden farklı olursam olayım bunu bir türlü yenedim abi. Ha şu an insanların gözlerinde farklıyım bunu hissettirdim onlarda bana hissettirdi. Ben onlara hissettirdim ben şey değilim diye. Yani çok dışlandım. Yani abi bunun annesi babası yok

diye beni arasına almıyor belki bu yüzden. Küçükken bunu çok yaşadım. Çok dışlandım ya bu 5.sınıfa kadar o kadar çok yaşadım ki. Öyle içimde kalmış hala bu yaşıyım hala içimde kalmış (Gardenya).

Lavanta, kız kardeşinin yurttan kaldığını öğrenen arkadaşlarının kız kardeşi ile görüşmek istemediğini ifade etmiştir. Lavanta, medya ve kurum dışındaki insanların kendilerine farklı olarak baktıklarını annesi ve babasının olmamasından dolayı sahipsiz olarak görüldüğünü ve bu nedenle diğer çocuklardan farklı olarak okulda öğretmeninden şiddet gördüğünü ifade etmiştir. Yurttan birisinin yaptığı bir olumsuz davranışı tüm yurttan kalan çocukların üzerine kaldığını bu nedenle olumsuz yaklaşımlarla karşı karşıya kaldıklarını medyanın ve toplumun basma kalıp bakış açısının kurum bakımında kalan çocukları olumsuz olarak etkilediğini ifade etmiştir:

Kurumun içinde oluyor hocam dışarıda kendine bağlı mesela benim kız kardeşim arkadaşlarına yurttan kaldığını söylediği zaman görüşmek istemiyorlarmış senle arkadaş olmak istemiyorum diyorlarmış. Ben yaşamadım öyle bir durum ama o yaşamış. Yaşayanlarda var. Mesela şey yapabilir hocam biz X giderdik mesela 10. kez X gidişimdir kameralar gelirdi ki yurttan kalan çocukların ilk hamburger sevinci böyle bir zihniyet olur mu? O çocuğu zaten pasif duruma düşürüyorsun. Mesela şu an yurttan kaldığımı söylemiyorum niye çünkü dikkatleri üzerime çekmek istemiyorum ben büyüyünce kadar hep dikkatleri üzerime çektiler. Ben hatırlıyorum sınıfın ortasında annemi çağırıyordu hoca kömür yardımı yapıyordu böyle bir zihniyet olabilir? Hatta ben hatırlıyorum, anam babam yok diye hoca beni ağzım burnum kırılana kadar dövmüştü daha 5.sınıftaydım. Ana baba yok hocam niye dövmesin? Yok okuldan kaçmışım hocam mesela ama başkasını dövemez kaçan çok kişi var tabi ki de beni dövecek yani. Yurttan kaldığım için hocam anam babam olsa böyle yapabilir misiniz çünkü benim anam babam gelir bir şekilde dış geçirir bir şekilde sizi korkutur. Ama onlar öyle değil işte. Hiç unutmuyorum ağzım burnum kanayana kadar dayak yemiştım halada okuldan kaçardım yani olumlu bir tepki olmuyor çocuğa öyle yaklaşmak gerekiyor. Mesela yurtden dışında da böyle oluyor toplum itiyor yani yurttan kalan çocuğu o kadar kötü gözle bakıyorlar ki acıyarak bakıyor ama bakmamaları gerekiyor yani (Lavanta).

Gürgen, yurttan kaldıkları okulda bir şekilde duyulduğu bu durum sonrasında yuvadan, yurttan gelen çocuk olarak bakılmasının rahatsızlık vererek kendisini olumsuz olarak etkilediğini ifade etmiştir:

Psikolojik olarak zordu yani. Okulda okula gittiğim her sene yaşadım ben bunu lisede bile yaşadım. Hocaların illaki okula geldiğinde bizim yetiştirme yurdunda kaldığımız anlaşılıyordu yani ve bir şekilde kendi arkadaşlarımız arasında da o bir şekilde sızıyordu yani psikolojik olarak da rahat değildim yani bu konuda. Yani yetiştirme yurdundan geliyor çocuk yuvasından geliyor hocaların bakış açısı falan rahatsız ediyordu. İllaki biliniyordu yani bilinmemesi gibi bir şey yok illaki öğreniliyordu yani. Yani öğrenildikten sonrada kabulleniyordum ama bakış açıları yani sen yetiştirme yurdundan mı geliyorsun falan? Bir de aile terbiyesi alamamak ne kadar eğitici bir öğretmen olursa olsun ailenin verdiği şeyi veremeyecek yani (Gürgen).

4.2.3.4. Kurumsal İşleyiş

Kurum bakımı deneyimi olan gençlerimize kurum bakımında kaldıkları süreçle ilgili olumsuz deneyimleri sorulduğunda gençlerimizin bir kısmı kurumsal işleyişle ilgili olumsuzlukları dile getirmiştir.

Kurumsal işleyiş içerisinde çocuk merkezli bakış açısına sahip olmayan hizmet politikaları yürüten personelin tutumu kurum bakımında kalan çocukları değersizleştirmektedir. Kurumda görev yapan personelin 08.00-17.00 arasında görev yapmasından dolayı personelle çocuklar çok az görüşme imkânlarının bulunduğu için gerekli etkileşim içerisine girememektedir.

Okuldayken biz geldiğimizde zaten çok az bir görüşme imkânımız oluyordu hocalarla. Zaten 1 saat etüdümüz oluyordu veyahut da dışarıda oluyorduk. Lisede olduğumuz için derslerimiz uzun sürüyordu bazen geç geliyorduk bazen erken geliyorduk. Hocalarla tam öyle görüşemiyorduk yani (Ihlamur).

9 sene yurttta kaldım bu 9 sene içerisinde koruyucu aileye gittim evlatlık olarak X yanındaki X sahibine ona verilmişim koruyucu aile olarak anlaşılmadık ya onlarla da anlaşılmadık. Koruyucu annem ve koruyucu babam çok iyiydi ama onlarında bir oğlu vardı bana tecavüz etmeye çalıştı bana, ben yurda gelmek istedim ama bana inanmadılar geri gönderdiler, sonra koruyucu ailem kendi isteğiyle alıp götürüp bırakınca mecbur tekrardan yurda almak zorunda kaldılar beni yurda. Kaldım öyle tekrar yurttta kaldım. Mesela ben ilk X'e gittim orasının kapısı yolgeçen hanı gibiydi aynı, kızlar istediği gibi girip çıkıyorlardı dayak vardı, şiddet vardı alkol vardı sigara vardı birbirleriyle erkeklerle yapmadığı şeyler halt yoktu diyeyim ilk gittiğimde onlarda ama ben ilk gittikten sonra bir yıl sene yurttta kaldım bir sene sonra yurt düzeldi (Petunya).

Kurum içerisinde çocukların yaşlarına ve geliş nedenlerine göre gerekli yapılanma ve işleyişin sağlanmaması nedeniyle kurumda hizmetlerinden yararlanan çocuklar zarar görmektedir. Kuruma suça sürüklenen, suç mağduru ve korunmaya muhtaç çocukların birlikte ayrıştırılmadan aynı kuruma alınması özellikle sokakta olumsuz davranışlar edinen çocuklar kurum bakımında kalan çocukları olumsuz olarak etkilemektedir.

Birincisi hanı dışarıdan mesela polislerin bu bir problem yasar yaşamaz dışarıdan bir kızın gelmesi yurda oranın bir düzeni var herkes birbirini bilir mesela ekstradan dışarıdan bir insan geldiği zaman hırsızlık olayları artardı. Yada birkaç kişi yurttan kaçardı hani fazladan bir olay olurdu yani ve herkes bilirdi mesela derdi ki X bu odaya kesinlikle girmez ama X'in yatağından mesela malzemeler çıkmış ama mümkün değil çıkamaz yani X girmez çünkü onu hepimiz biliriz herkes birbirini bilir ne yiyeceğini ne içeceğini hangi odaya girdiğini veya o bunu konuşmuş mudur konuşmamış mıdır bunu bilirsin yani en basit örneği en başlıca örneği en büyük sorunlarından bir tanesi oydu. Bu dışarıdan gelen insanların direkt olarak yurdumuza gelmesi biz istemezdik mesela biliyorduk çünkü düzenimiz bozulacak ekstradan yeni gelen küçük kızlardan birkaç kişi yurttan kaçacak

biz istemesek bile onlar bunu akıl olarak gidiyorlar hanı büyükler bunun biz kendimiz veriyoruz ama onlar veremiyorlar küçük yani yapamazlar öyle bir sıkıntımız oldu (Sardunya).

Yurtta balicisi vardı, tinercisi vardı. Her pisliğini alıyorlardı yurda. Terminalde bir adam görüyorlar yatacak yeri yok tutup yurda getiriyorlardı tutup yurda getiriyorlardı polisler. O kaldığımız yetiştirme yurduna getiriyorlardı. Dışarıda her gördüğü insanı gecenin bir saatinde alıp yurda getiriyorlardı yatacak yeri yok diye. Onların hepsi işte balicisi vardı tinercisi vardı otçusu vardı hapçısı vardı diyelim hesabı zamanla onları da kullanıyorlardı yurttan. Ve onlar kullanırken bize de ısrar ediyorlardı içmemiz için. İçmeyince dövüyorlardı (İncir).

Toplu bir yerde büyüme yani illaki bir kavga bir şiddet oluyordu yani. Toplu yaşamak zor yani. Millet askerde toplu yaşamaya alışamazken ben doğar doğmaz yanımda annem babam olması gerekirken yanımda bir sürü yaşıtım çocuk yani (Gürgen).

Kurum bakımında yaşadıkları olumsuz deneyimleri aktaran kurum bakımı olan bireyler harçlıklarının yetersiz geldiğini ihtiyaçlarını, gereksinimlerini karşılamaya yetmediğini karşılamak amacıyla kurumdan izinsiz ayrılmakta kendi imkânlarıyla ihtiyaçlarını gidermeye çalışmaktadır.

Size şöyle söyleyeyim mesela madde kız madde içemeyince kaçıyordu. Başka şeylerden de kaynaklanıyordu mesela para. Bizim orda çok vardı öyle paraya ihtiyacı oldular mı hemen kaçıyorlardı. Bak abi sana şöyle söyleyeyim devletin verdiği harçlık 50 lira. İster istemez bir çarşı iznine de çıkıyor. 50 lira bence yurttaki kıza ha benim ailem gönderiyordu sıkıntım yoktu ama olmayanlar için. Bir de hocalarda borç vermiyorlardı. Kızlarda ister istemez kaçıyordu (Mimoza).

Yurtta olduğum için bir işte bir büyüklerimiz dövüyordu bir o sıkıntı oluyordu. Başkada olmuyordu bir de harçlık az geliyordu. 60 TL eskiden. 60 TL veriyorlardı 13-14 yaşındayken. O az geliyordu işte. Yani yetmiyordu (İğde).

Harçlık konusunda sıkıntımız vardı yetmiyordu yani gönderdikleri para. 16-17 yaşında birinin harçlığı 70 lira yani hiç durumu olmayan bir aile bile veriyordur 200-300 lira belki.70 lira belki bir hafta yetiyordu. Geri kalan 3 haftayı kendi imkânlarımızla yani (Ihlamur).

4.2.3.5. Personel Yaklaşımı

Kurum bakımı deneyimi olan bireylere kurum bakımında kalmakta olduğu süreçte yaşadıklarından hatırladıkları olumsuz deneyimler sorulduğunda bir çoğunun bir yada birden fazla personelin olumsuz yaklaşımdan bahsettiği tespit edilmiştir Kurumda görev yapan personellerden bazılarının kurum hizmeti alan çocuklara karşı olumsuz tutum ve davranışlar içerisine girerek çocuklar fiziksel ve psikolojik olarak şiddete maruz bırakmaktadır

Hocalarım biraz birkaç kişi kötü davrananı vardı öyle dayak yediğimizde oldu özellikle temizlikçi kadınlardan birkaçında gördüğüm olumsuz yönleri tek bunlardı. Başka hiçbir olumsuz yönü yoktu (Söğüt).

Ben hocaları hiç olumlu görmedim kendi adıma konuşuyorum çünkü dayak atanda oldu. Ama anneler konusunda hiç sıkıntım olmadı. Orda mesela belli yemek saatleri oluyordu biz doymuyorduk. Anneler geleceği zaman bize yemek falan yapıyorlardı. Hani annelerle hiç ayrimız gayrimız yoktu.

Buraya geldim mesela X'e benim doğum günümdü. Mısır aldığımızı tuttu hocanın biri bu ne ya böyle dedi (Mimoza).

X Hoca ve X Hoca onlar bir tanedir benim için mesela okuldan o kadar çok kaçırdım ama hiç yalan söylemezdim. Okuldan açtım hocam diğerleri dayak verdi ama ben yemezdim öyle bir şey vardı. İlk gittiğim sıralarda karşılaştım olumsuzluklarla, ilk gittiğim sıralarda hocaların adlarını hatırlamıyorum şiddet vardı hocalardan, büyük kızlardan (Petunya).

Mesela ne bileyim kız kardeşim küçüktü bir buçuk yaşında bebekken ben üç yaşındayım kız kardeşime hiç bakmazlardı, altını bile bana temizletirlerdi. Ben üç yaşındayım beni çağırıyorlardı. Ben bunu çok net hatırlıyorum o ortamı. Kötü insanlar çoktu, çalışanlar çok sorumsuz, vicdansız gerçekten öyleydim, banyoda falan kaynar suyu üzerimize dökerlerdi erkek kız karışık çocuk yuvasında banyo girerdik yani sonra diyorlar ki hiç utanma yok mu bunlarda nasıl olsun öğretmediniz ki. (...) Ben çok sorun yaşadım mesela ben bunu anlatayım beni zorla teyzemin yanına gönderdiler bu yardım yapıp gönderiyorlardı ya o şekilde işte teyzemlerde kalıyordum oradan okula gidip geliyordum falan kalmak istemedim yurda geri döndüm yurda geri döndüm diye bana yapmadıkları şey kalmamıştı. Paramı alamadım ben kaç ay ban para vermediler yani neden bilmiyorum ama ceza işte ondan sonra bir hoca vardı adını vereyim mi bilmiyorum. O mesela hiç yüzüme bile bakmıyordu böyle sürekli azarlıyordu geri döndüğüm için beni suçluyordu öyle yani ne gerek var ki sanki kendisi cebinden mi bana para veriyor yani neyin davası (Kasımpatı).

Bu başa gelen eğitimci bakıcı fark etmez onlarda biraz sorun oluyor güzel seçilemiyorlar herhalde ya sığıntı gibi davranıyorlar ya da daha farklı. Çok başıboş bırakırlardı. Birde yurdun adı batıyor diye şiddet falan yapıyorlardı çocuğun elinden tutuyum şunu yapayım bunu yapayım yoktu yani çok az insanda vardı onlarda sabah sekizde gelip akşam beşte gitmeyen insanlardı

merhamet sahibi insanlardı. Yoksa yani hor görüyorlardı hocam ya gerçekten hor görüyorlardı. (...) Ben biliyorum benim hocam beni överdi herkesin içinde herkes giderdi yüzüme bakmazdı. Yani vardı öyle bazı hocalar kendine bağımlı yapar bu borç verme meselesi mesela kişiyi kendine bağımlı yapıyor borç para vere vere. Hani alacaksa benden alsın. Bir çocuk borç almaya borç vermeye alıştıysa dışarıda da aynısını yapar. Yapmaz mı? Sürekli parası bitince hocam bana para ver. Sürekli bu sistem devam eder bir sıkışır iki sıkışır verirsiniz sonrasında bağımlı yaparsınız. Alışkanlığa dönüşür. Mesela şakasına güç uygularlardı güya şaka babında bu bence bir baskıdır yani şaka niyetine değildir. El şakası yapamazsın saçından tutamazsın. Bunlar şaka değildir. Başka arkadaşlarım gülebilir ama ben gülemem bunlara zaten bu şekilde büyüdüm dayak yiye yiye büyüdüm (Lavanta).

Yani ilk geldiğimle şu zamanki arasında dağlar taşlar kadar fark var yani. İlk geldiğim zamanlar sabah kahvaltısında çorba içtiğimi hatırlıyorum 150 kişi hurra yani o psikoloji şu an yok ama o zamanlar dayak vardı yani. Benim şurada kafa izim var yani bir kadın kafama tabanca ile vurmıştı gözümün önünde başka arkadaşlarımda şiddet yani vardı hatırlıyorum zamanlar bu kurumun bakanlığı bile yoktu yani sadece sosyal hizmetler kurumu ve yeterince de o zamanlar üzerine düşülmemişti. Sonra zamanla şey oldu yani. (...) Kimse üzerime düşmediği için tamam devamsızlığım çoktu okula gitmedim ama belki üzerime düşseler durum farklı olurdu yani. Ya şöyle bir şey var mesela olumsuz yönden derken kurumda bazı hocalar bazıları hepsinden bahsetmiyorum mesela bize inanmazdı, dışarıda bir olay olurdu biz gelirdik savunmamızı yapardık kimisi bizim yanımızda dururdu kimisi de bize inanmadan direkt yargılama yapardı böyle anlaşılmadıklarımız vardı (Gürgen).

Kurumda görev yapan personellerden bazıları işine gerek önemi vermediğini sıkıntılarını paylaştığın da gereken önemi vermeyerek, çocuklar arasında ayırım yaparak kadar çocuklarla gerektiği kadar ilgilenmemektedir.

Personellerle ilgili işini doğru düzgün yapıp sevende var gelip yerinde oturup para kazananda var mesela ben onu söyleyeyim. Başka hiçbir şey demem. Ha çok derdimiz oldu. Kimseye sorarız hocam bizim şöyle bir sıkıntımız var. Biz şunu yapıyoruz diye adamların dönüp dediklerine bak şu gün şöyle olur diyor yanına bir gidiyoruz ki bizim derdimizi unutmuş (Kestane).

Olumsuzluklar öğretmenlerin hiç biri ilgilenmiyordu. Çalışanlar personeller sabah sekiz de geliyorlardı. Yurdun içinde oyun salonu varsa ya da ne bilim herhangi bir zaman geçirecek vakit geçirecek bir şey varsa öğrencilerden önce onlar oynuyordu. Hiç ilgilenmiyorlardı. Akşam saatin beşin olup hemen kaçmayı bekliyorlardı. Dört gözle. Dövüyorlardı bizi yurttan bizim yaşımızdan büyük olanlar işkence görüyorduk her türlü. Öğretmenlere şikâyete gidiyorduk. Bize ne biz Ne yapabiliriz deyip bizi gönderiyorlardı. Hiçbir şekilde yardımcı olmadılar. Ne parasal yönden destek çıktılar okulumuzda sorun oldu ne gelip müdürlerimizle konuştular. Hiçbir şekilde kimse yardımcı olmadı.

Yurttan kalan çocukların hepsi anneden babadan yoksun büyüdükleri için sevgiye ister istemez ihtiyaçları oluyor. Öğretmenlerden sevgi beklerken tam tersi olumsuz yönde etki görüyorduk. Git başımdan gibi kelimeler kullanan öğretmenlerden sorunlar çıkıyordu. Sonra yurt çocukları kötü oluyordu. Canları sıkıldıkları zaman tutanak tutuyorlardı bize. Bizim oyun alanlarımızı çalışma alanlarımızı işgal ediyorlardı. Bizim okuyacağımız kitap olursa hocanın hoşuna gidiyordu. Bizim elimizden alıyordu o kendi okuyordu. Tartışma olduğu zaman tutanağı biz yiyorduk. Hani her türlü haklıydı bunlar. Ve hangi genel müdürlüğe şikâyet ettiyse hiç biride bize inanmıyordu. Çünkü bütün personeller birbirlerine destek çıkıyordu arka çıkıyordu (İncir).

Çok sıkıcı olmasa bile etkinlik oluyordu, bazen işte bunu bize fazla görenler

vardı biliyor musunuz? Bunlar yurttan kalıyor bunlar neden bu kadar çok yemekleri var? Bunlar neden bunlara bu imkânlar sağlanırken kendi çocuklarına? Düşünsenize bizi kıyasladıkları sen onu anne baba ile yetiştiriyorsun o kendi kendine yetişmeye çalışıyor. Bu kıyaslamaları orada çalışanlar hani bizim hani yediğimiz içtiğimiz çok görüüyor düşünsenize biz seçmedik o yaşamı Allah sundu yaşayan bizi. (...) Küçükken çocukken bir tane bayan vardı X diye o ağda yaptırırdı. Bunun bilincine varmamız için. Hâlbuki o yaşta karşı cins onun bayan onun bilincine varması gerekiyor. O kadar vurdumduymaz hani saldım çayıra Mevla'm kayıra yetişsinler kendi kendilerine. İçinde sevgi merhamet yok eğitim almadan birinin vasıtası ile mi giriyor bilmiyorum oraya yerleştirildikleri için (Gardenya).

Hocaların öğrencilere gelişi nasıl deyim hocam ben size yani herkese aynı gelmiyorlardı. Herkese aynı davranmıyorlardı. Sevdiğine daha fazla hoşgörü gösteriyorlardı. Sevmediği insanlarla daha gıcık davranıyorlardı. Ayrım vardı hocam. Benim görüşümle ayrım vardı yani benim görüşüm bu. Tüm çocuklara karşı yaklaşımları farklıydı, çok farklılıklar vardı hocam. Küçük farklar yok baya farklılıklar vardı yani. Sevdiği çocukları yaşını doldurmasına rağmen a formunu doldurmasına rağmen yurttan kaldırıyorlardı. Bakımını yapanlar oldu yani hocalar sevdiği için çocuğa baktılar. Yurttan kalmasına müsaade ettiler yasak olmasına rağmen. Âmâ biz olunca hemen ikinci günden a formunuzu doldurun çıkın dediler yani. (...)Düzenli eğitim vermeleri konusunda hocam en basitinden. Biz etütte iken kendi aramızda çalışırdık bildiğimizi bilmediğimizi kendi kendimize sorardık. Bunu hocaların yapması gerekirdi. Hani gelip burada takıldın mı burada ne yapıyorsun burada şey olur mu? Hocaların yardımı ama hocalar hiç başımızda durmuyordu. Belki ben hocamı nerde görüyordum harçlık istemeden istemeye görüyordum yani. Belki bir hocamı 3-4 gün görmediğim oluyordu. Başımızda duran hocamız yoktu düzgün (Ihlamur).

Bir de kötü biri oldu mu çocuğunuz hemen atmaya çalışıyorlar. Benim kardeşim o şekilde mesela yurttan çıktı. Bir olay olmuş mesela yurttan

kaçmışlar geri akşam gelecek çocuk. Yurttan kaçtıkları için disiplin kurulunu toplamışlar daha çocuk küçük ben toplantı odasına girmeden duydum olanları. Benim hiç sevmediğim hoca vardı ya o diyordu' gitsinler hocam kurtulalım. Sen ekme yiyorsun o çocuğun üzerinden kurtulalım denir mi? Olur mu hocam? Çocukları kurtulma şeyi mi görüyorlar? İyiyse arkandan geçinirim, kötüysen yüzüne bakmam bu şekildeler (Lavanta).

4.2.4.Yaşanılan Olumsuzluklar İle Baş Etme Yolları

Bu bölümde kurum bakımı deneyimi olan gençlerimizin kurum bakımı sürecinde karşılaştıkları olumsuzluklar ile baş etme yolları ve bu süreçte sosyal destek kaynaklarından alınan desteklere ilişkin bulguları ele alınmıştır.

4.2.4.1.Yaşanılan Olumsuzlukları Paylaşma ve Baş Etme Yolları

Kurum bakımı deneyimi olan gençlerimize kurum bakımında kaldıkları süreçte karşılaşılan olumsuzlukları arkadaşlarının, kurumda görev yapan personelin yardımıyla baş etmektedir.

Karşılaştığım sorunlarla nasıl baş ediyordum, Kurum da kalırken arkadaşlarımla, işte sohbet şeyinde olsun, hocaların yardımlarıyla özellikle hocalar her zaman olsun koşuyorlardı peşimizden, her türlü ihtiyacımızda yardımcı oluyorlardı. İşte dediğim gibi bakıcı ablalar ağladığımız gelip başımızı okşuyorlardı, öpüyorlardı dediğim gibi hocam ben annemden görmediğim şeyleri şefkati oradaki bakıcı ablalardan gördüm, dertlerimi falan hep onlara anlatıyordum (Ardıç).

Baya hem de mesela biri acıkırsa bizde olursa biz bir şey verirdik onlarda

olursa onlar veriyordu. Yani hiçbir hocaya hiçbir şeylerimizi anlatmazdık birbirimize anlatıyorduk. (...) Hocalarla pek paylaşmıyordum şahsen, paylaşıyordum da öyle bir iki fazla değil. Ben yaşadığım olayları fedan pek anlatmazdım. Yurttan kaçınca anlatmazdım, bir sevdiğim anneler vardı onlarda pek fazla üzülmesin diye anlatmazdım. Genellikle hep içimde tutardım. Arkadaşlarımla o konulara girmek istemezdim pek onunda psikolojisini bozmak istemezdim. Onlara hep güzel anılarımızı anlatırdık (Mimoza).

Bir arkadaşlarımla dertleşiyordum iki üç tane arkadaşım vardı onlarla dertleşirdik çözüm olmadı ama içimizi rahatlatmak için onlarla konuşurduk bazen hocalara danışırdık onların bazıları anlardı bazıları anlamazdı yani bir şey yetersiz kalırdı. Sadece onlarla konuştum, hep konuşmayla hiçbir çözüm bulunamazdı bazen (Meşe).

Arkadaşlarımla paylaşıyordum gerisi haricinde de zaten pek bir şey olmadı. Hocaların pek bir şeyi olmadı. Sana karşı pek öyle yaklaşamıyorlar yani derdini anlatsan ikinci gün yine aynı (Kayın).

Orada bir kardeşlik ortamı vardı bizi biz anlardık yani bu arkadaşlığı geçti kardeşliğe doğru gidiyordu yani dostluktan öte kardeşlikti yani aynı kaptan yemek yiyorduk. Mesela ben dayak yiyordum gidiyordum arkadaşımı ağlıyorduk o dayak yiyordu geliyordu sohbet ediyorduk konuşuyorduk psikolojimiz bozuluyordu ama arkadaşlık bağımız daha da güçleniyordu. Hocalarımızla da dertleşiyorduk yani bazı hocalarımızla şimdi hepsi ile dertleşiyorduk desek yalan olur bazıları hoşgörülü insanlardı onlarla dertleşiyorduk. Bazı hocalarımız arkadaşça da yaklaşıyordu bu şekilde başa çıkmaya çalışıyorduk çünkü başka türlü başa çıkma şansımız yok (Ladin).

Kurum bakımında kalan bireyler karşılaştıkları sorunlarını çevresi ile paylaşmaması durumunda karşılaştığı olumsuzluklar karşısında tek başına mücadele etmek zorunda kalmakta ve kimse ile paylaşmamaktadır.

Sorunlarla aslında baş etmeye annem gittiğinde bunun baş edecek bir yanı yoktu duygusalımda gidince direk ağlamaya başladım yani. Sorunlarımı anlatmazdım abi yani kimseye. Kendi içimde şey yapardın abi lafi açılırdı konuşurduk ama böyle böyle sorunlarım var benim diye anlatmazdım (Gürgen).

Hani ailemiz yok diye millet bizi dışlardı. Ha ben gene şey yapmazdım. Kaderimdir der geçerdim. Ha demek ki kaderimiz böyle yazılmış derdim. Yani bir gün bizimde kaderimiz güler diye şey yaptım. Büyüklerimiz döverdi bizi şey yapardı boyun eğerdik. Allah a havale eder geçerdik abi ne yapalım. Valla nasıl söyleyeyim abi fazla kimseyle paylaşmıyordum. Abi şöyle bir sıkıntım var nasıl yardımcı olur musunuz demiyordum. Halledebilirsem hallediyordum halledemiyorsam da bırakıyordum akışına. Akışına bırakıyordum, olsun olursa olur olmazsa mühim değil (Kestane).

Arkamda duracak kimse olmadığından tek mücadele etmek zorunda kaldım bu da olumsuz etkiledi baya olumsuz etkiledi. Asıl bana yardım etmesi gereken kişiler beni suçlayan kişiler, yurttaki hocaların bir kısmı yanı sonra ben iste tek basıma yanı gittim ispatlayarak bu suçların bana ait olmadığını ispatladım yanı dediğim gibi tek mücadele ettim o zoruma gitti benim. Ben en sonunda kendi kendime bir karar alıp bundan sonra ailem bir kenara ben bir kenara dedim hayatta tek mücadele etmem gerektiğini fark ettim gerçekten de öyleymiş yanı şu güne kadar rahat bir 4 yılımı kendim geldim (Zeytin).

Yurtta kalmakta olduğum süreçte sorunlarla nasıl baş ediyorduk, oturuyorduk hiç bir şey yapmıyorduk yanı, susup oturuyorduk. Hiç kimse ile

paylaşmıyordum Kimle paylaşabilirim ki bazen gidip geldikçe annemle paylaşıyordum tabii ki de gerçi paylaşmama gerek kalmıyordu mesela halalarım hep anlatırlar biz küçükken onlara gidermişiz böyle sırtımız filan hep mor olurmuş yani döverlermiş bizi yani öyle yani biz genellikle bu sorunları hiç konuşmadık şimdiye kadar ben bu yaşıma geldim (Kasımpatı).

Allah'tan, asiyim dik başlıyım biraz hani hiçbir şeyin altında kalmam, birisi bana bir şey söyledi mi pat diye lafımı veririm öylece..Hatta ben X yurdunda kalırken yan tarafımız liseydi bizim orda birisi bana bir laf söylemişti, X vardı o zaman bizim yurtta X onun yüzünden bizim yurttaki kızların adı çıkmıştı. Biz hatta o oğlanla tartışmaya girmiştik oğlan bana tokat atmıştı tokat attığı için okuldan atturmuşum hatta o oğlanı. Yurttaki arkadaşlarım vardı onlarla paylaşırdım sorunlarımı (Petunya).

Kurumda arkadaş ilişkilerinin iyi olduğunu karşılaştığı olumsuzluklar karşısında kendisinin dayanmaya çalıştığını aile bireylilerinden destek almadığı için arkadaşlarının desteğini alarak karşılaştığı olumsuzluklarla baş etmeye çalışmaktadır.

Ordayken arkadaşlık ilişkileri falan iyiydi. Onlarla paylaşımlar filan iyiydi. Hayata tutunarak, dayanarak dayandım, kime sığınacaktım ki? Beni kabul eden yer zaten yoktu, babamın da zaten durumu yoktu mecbur dayandım bir şekilde arkadaşlarımın desteğiyle onlara takılarak bir şekilde unutmaya kalktım, mecbur (Zambak).

Hocalarla çok fazla muhatap olmayarak hani beni seven hocaları bende sevdim iletişimi onlarla yaptım. Ayrımcılık yapan hocalarla ben samimiyet kurmadım hocam. Onlarla çok yüz-göz olmadım. Hani mesafemi diğer hocalara göre daha uzak tuttum. Mesela bir hoca ile yakınsam ayrımcılık yapan hoca ile uzaktım yani. Onlar ayırım yaptığı için bende ayırımlarını yapıyordum onların. Harçlık konusunda. Amcam yolluyordu veya biz hafta sonları ekstra iş garsonluk yada bir davette çalışarak kazanıyorduk.

Harçlığımızı çıkarıyorduk. Ben pazarlarda ayakkabı satarak harçlığımı çıkarıyordum. Sorunlarımı arkadaşlarımla, samimi arkadaşlarımla paylaşırdım. Yurttan arkadaşlar dışarıdan kimse ile bir şeyimi paylaşmazdım hocam. Gerek duymazdım yani. Onlardan destek alıyordum hocam. Durumu Mecburen kabulleniyorduk, istemeyerek. Kabullenmekten başka hiçbir imkânımız, başka bir çaremiz yoktu (Ihlamur).

4.2.4.2. Alınan Sosyal Destek Türleri

Kurum bakımı deneyimi olan genç katılımcılarımız kurum bakımında kaldıkları süreçte karşılaştığı sorunlarla baş etmede aile bireylerinden ve yakınlarından hiçbir destek almamaktadır.

Aileden falan hiçbir desteğimiz yoktu, adı aileydi sadece ama hiçbir yardımı yoktu. Kardeşlerimin etkisi oldu onları düşünerek her zaman mücadeleye attım, onları her zaman iyi bir konumda olsunlar diye hocam, hiçbir zaman onları el üstünde tuttum onları kimseye muhtaç kalmayayım diye sürekli çaba gösterdim böyle ama aileden hiçbir bir şey gördünüz mü dersiniz sadece adı var. Adı aile... Ailemle hiçbir şeyi paylaşmazdım on bir yıl yurttan kalmışım on-on bir yıllık dönemde sadece desteği hocalarımın, bakıcı ablalarımın ve arkadaşlarımdan yardım gördüm başka kimse yoktu (Ardıç).

Yurttan kaldığım o süreçte aile yakınlarından aile bireylerinden hiç destek almadım abi ailelerimizde yardım etmiyordu (Ceviz).

Destek yerine daha çok köstek oluyorlardı, şimdi yurttan çıkıyoruz çalış para getir diye şey yapıyorlardı. Çalış çalış para getir para getir diyorlardı babam ağabeyim hep onlar baskı uyguluyordu işte bizde yurttaydık bir şey yapamıyorduk. Sadece aylık oluyordu o da anca bize yetiyordu (Meşe).

Abim destek oluyordu bana ama o da elinden geldiğince yani zaten yurdun dışarısında annem arada bir alır götürürdü bizi sonradan biz büyüyünce zaten sinerjilerimiz uyuşmadı küçüktük çocukken filan böyle alıp eve götürürdü kıyafet filan giydirir geri yurda getirirdi bunları büyük bir şey sanıyorduk ama asıl anneliği yapmamış yani biz zannediyorduk ki eve götürünce kıyafetimizi giydiriyor diye biz onun bize annelik yaptığını düşünüyorduk ta ki ben bunu 17-18 yaşına basana kadar anladım sokakta kalana kadar anladım (Zeytin).

Kurum bakımında kalan bireyler kurumda görev yapan sevdiği, güvendiği personellerle sorunlarını onunla paylaşmaktadır.

Yani ne destek olacaklar ki sadece bir tane sevdiğim hoca vardı şimdi hakkını yemeyim X ismini de verdim ama o çok iyi bir insandı mesela onunla paylaşırdım ki o zaten her şeyin farkında olan bir insan yani (Kasımpatı).

Kurum dışarısından gelen insanlar ile dertlerini paylaşmak ve sohbet etmek kurum dışında zaman geçirmek bazı katılımcılara iyi gelmektedir.

Hepimizi ziyarete gelen ablalar olsun hocalar olsun gelirler ya başka yerden onlar gelince mesela insanlar mutlu olur. Dertini paylaşır oturuyorsun sohbet ediyorsun az da olsa sıkıntın gidiyor en azından sevgisi belli ediyorlar. Bir de şöyle bir şey var hani bazen yemeğe gidiyorsun oturuyor kalıyorsun mesela başkasının evine gidiyorsun oturuyorsun sohbet ediyorsun ya o mesela çok huzur verici biz giderdik mesela. Dışarıdaki insanlar mesela birileri gelirdi on kişi kız istiyorum derdi sohbet için eve götürürlerdi bizi evden geri gelmek istemezdik. Yani çünkü o öyle bir güzel sevgi veriyorlar ki insanları iyi bir karşılıyorlar ki öyle bir sohbet ediyorsun oynuyorsun müzik çalıyorsun yani o. Yurtta da böyle şeyler vardı ama hep

bir insan birbirini göre göre bıkar ya başkası olunca da iyi oluyordu olmaz olur mu? Değişiklik oluyordu (Zambak).

Kurum bakımında kalmakta olan bireyler arkadaşlarından maddi ve manevi yönden destek görmekte ve sıkıntılarını birbiriyle paylaşarak gidermeye çalışmaktadır.

Arkadaşlarım bana hem maddi hem manevi her türlü desteğini verirdi. Bende olunca onlara onlarda olunca bana. Destek de sıkıntımız yoktu hiçbir konuda. Dostluğumuzda yediğimizde içtiğimizde hiçbir sıkıntımız yoktu yani. Maddi manevi çok desteklerini gördüm. Hala da görüyorum yani arkadaşlarımı (Ihlamur).

4.2.5.Yaşanılan Olumsuzlukları Ortadan Kaldırmak İçin Yapılabilecekler

Bu bölümde kurum bakımı deneyimi olan gençlerimizin kurum bakımı sürecinde karşılaşılan olumsuzlukları ortadan kaldırmak için neler yapılacağına ilişkin bulguları ele alınmıştır.

4.2.5.1.Çocuklar İle İlgili Olarak Yapılabilecekler

Kurum bakımında kalmakta olan çocuklar okul ve kurum bakımı arasına sıkıştırılmadan izcilik, doğa yürüyüşleri, sportif faaliyetler ve turnuvalar vb. gibi etkinlikler çocukları olumlu olarak etkilemekte ve kurum bakımında yaşanan olumsuzlukları ortadan kaldırılmasına olumlu katkı yapmaktadır. Sosyokültürel ve sportif faaliyetler çocukları olumsuz davranışlar edinebileceği çevrelerden uzak

tutarak çocukların sosyal bağlarını kuvvetli tutmasına, sosyalleşmesini ve toplumsal kaynaşmasına katkı yapmaktadır.

Mesela bizim yurttta bir izci grubu vardı ben yanı o zamanlar o sorunu yendim sorunum yok ta şimdi ani öfke patlaması yasayan bir insandım yanı bunu da siz aynı yurttta kaldığımız için biliyorsunuz hocam o yüzden mesela ben demek ki doğa ile düzeliyormuşum ben bir kampa gittim mesela çadır madır konuştuk baya güzel gelmişti mesela gerçekten iyi gelmişti hatta ama sadece etkinliklerin artırılması değil hocam etkili etkinliklerin yapılması mesela sen yüz tane etkinlik yap o çocuk yurda gelip servisten indiğinde surati asıksa ve hala aynısı ise ona bir tane küçük bir taş atıldığında kaldırıp kaya parçası fırlatıyorsa bu etkinlik hiçbir işe yaramamıştır hocam bakın ben ne diyorum ben sadece bir hafta kampa gittim geldiğimde melek gibiydim hocam içeriye bir girdim X dediler yanı benim grup sorumlum sasırdı sen dedi bu aralar hiç sinirlenmiyorsun yanı iyi gelmişti hocam doğal ortam böyle sabah erkenden kalkıyorum kendi başıma öyle dolanıyordum iyi gelmişti ondan dolayı o gün bugündür insanlık hali sinirlendiğim oluyor tabı ama eskisi kadar olmuyor vurup kırmıyorum etrafı yanı (Zeytin).

Öncelikle yurda gelen her çocuğun psikolojik destek alması şart annesiz babasız büyümek kolay değil yanı çocuğa bir faaliyet verilmeli okul-yurt okul-yurt olmamalı çocuğun hayatı sadece okul-yurt olursa o çocuğun hayatı belli bir süreden sonra başka şeylere yönelebiliyor. İstenmeyen kötü yerlere yönelebiliyor çocuklar faaliyet olmalı yanı bizim zamanımızda vardı ama düşüktü. Bizden sonrakilerde böyle olsun istemiyoruz. İzcilik olur futbol olur sonuçta erkek yurdunda büyüdüm maçlara gidilebilir tatile gidilebilir, çocuğa ödül verilebilir, karne hediyesi gibi bunlar iyi şeylerdir. (...) Özellikle sosyal bağları çocuktan koparmamak lazım. Çocuğun mesela kız arkadaşı varsa neden kız arkadaşın var denemez ya da kızın erkek arkadaşı varsa neden erkek arkadaşın var denemez. Bunu dersin sosyal bağları gider, yanı o kişi onu iyi ortamlara götürebilir dışarıda. Yani bu spor kulübünden biri olabilir dışarıdan bir zibidi demiyorum da ya da

mesela müzikale gider maksat sosyalleşmek değil midir? Orda ders aldığı biriyle arkadaşlık eder. Dışarıdaki ortama alışmış olur dışarıya bir adım atmış olabilir. Dışarıda dışlanma sorununu aşmış olur (Ladin).

Kurum bakımı sürecinde çocuklara yönelik ödüllendirmeler çocukların motivasyonunu artırılmasına yönelik düzenlenmelidir. Başarılı ve başarısızlığı alışkanlık haline getirerek başarı amacı olmayan çocuklara yönelik ödüllendirme ve motive etme yöntemleri geliştirilerek kurum bakımında kalan çocukların karşılaştıkları sorunlar karşısında yaşama motivasyonları artırılabilir. Sardunya, kurumda kalan çocukların yaz ve kış tatillerine bir sınırlama koyularak ödüllendirme yönetimi olarak kullanılarak çocukların motivasyonunun artırılmasının çocuklar adına olumlu olacağını her çocuk için aynı ödüllerin verilmesinin okumayan veya tembellik yapan çocukların çaba göstermelerine mani olduğunu ifade etmiştir:

Tatillere götürülüydük ama şöyle de bir durum var her yaz ya da kış tatile götürülüydük ona bir sınırlama konulmasını isterdim ben mesela derdim ki ya hani okuyan da gidiyor okumayan da gidiyor derdim benim ne farkım var, hani bunu niye yapıyorsun hani ben gideyim onlar da bana özensin çünkü ben gündüzümü geceme katıyorum o kütüphanelerde yeri geliyor yatmıyorum adam oturuyor televizyonun başında ama yaz tatili geldiği zaman o gidiyor yeri geliyor ben gidemiyorum yani böyle de bir durum var. Ödüllendirme şekli farklılaşabilir bu olabilir okuyan insanın gördüğü muamele ne okuyan insan okumayandan farklı muamele görsün demiyorum ama onu biraz daha çeke bilmemenin yolunu bulmak için biraz daha ödül peşinde koşmalı hani her şeye de ödül verilmez insan da bu sefer buna alışmaya başlar o da olmaz ama dozajında ise hani hocaların belirlemesi lazım.(...) Çocuğun başarı durumunun şu şekilde olması lazım, bu çocuk eğitimden bunları alması lazım. Evet, Okulda elli ile geçersin de karnenin de takdir olması lazım. Hani üç senelik okulda iki sefer takdir getirmesi lazım ki bu maaş yatsın çocuğun. Güdüleme yani yoksa kimse çalışmıyor, gerçekten çalışmıyor. Çocuk çalışmak istemiyor, memuriyetim var deyip çekiliyor köşeye (Sardunya).

Kestane, kurum bakımında kalan çocukların karşılaştıkları olumsuzlukların ortadan kaldırılmasına yönelik olarak; kurumda kalan çocukların özellikle arkadaş çevrelerine dikkat etmelerinin gerektiğini, hocalarına karşı saygılı olarak onların uyarılarını ve önerileri doğrultusunda hareket etmelerinin onlar adına iyi olacağını ifade ederek kötü insanlardan uzak durmaları gerektiğini söylemiştir:

Abi ben kısaca şöyle örnek vereyim. İlk önce onlar arkadaş çevrelerine önem göstereyim isterim. Hani ne bilim vay şurada şöyle güzel şeyler yapıyorlar şurada şunu yapıyorlar diyen arkadaş çevresinden ya da dışarıda biz yurtluları böyle seviyoruz ya da biz yurtluları şöyle yapıyor diyen kişilerden uzak durmalarını isterim abi. Bize öyle yapıp ta yaşan çok oldu. Ama onu istemem. Hocalarına karşı saygılı olmalarını isterim abi biz saygılı olmadık. Şu an bilmiyorum onların lafını dinleseydik belki burada olmazdık. Belki daha iyi yerlerde olurduk. Yani diyeceğim abi o ki hayatlarına baksınlar kötü insanlardan uzak dursunlar istiyorum (Kestane).

4.2.5.2.Kurumsal Yapı İle İlgili Olarak

Kurum bakımı hizmeti alan çocukların karşılaştığı sorunların ortadan kaldırılması amacıyla kurumsal yapı ile ilgili olarak gerekli fiziksel ve sosyal altyapının temin edilerek çocukların yaş, cinsiyet ve korunma altına alınma nedenleri göz önünde bulundurularak ayrışma içerisine girilmelidir. Kurum bakımı hizmetleri son yıllarda çok fazla çocuğun bir arada kaldığı koğuş sistemi şeklinde yapılandırılmış kuruluşlardan daha az çocuğun bir arada kaldığı müstakil ve daha az çocuğun bir arada yaşadığı hizmet modellerine geçiş yapması katılımcıların istekleri doğrultusunda kurumsal yapının değiştiğini göstermektedir.

İğde, kurum bakımına alınan büyük ve küçük çocukların birbirinden ayrıştırılarak farklı farklı yurtlarda kalması gerektiğini bu şekilde yapılanması büyüklerin küçükleri ezmesinin önüne geçebileceğini ifade etmiştir:

Böyle küçüklerle büyüklerin yurttan ayrılmaları. Yani böyle küçükler aşağı büyükler yukarı yani farklı farklı yurttan olabilir. Çünkü dövüyorlardı, iş yaptırıyorlardı. Şunu al bunu al. Büyükler küçükleri eziyordu hep (İğde).

Ladin, kendisinin yurttan kaldığını yurttaki koğuş sisteminin yerine ev hissi verilebilecek bir yapılanma içerisinde çocukların bakımın sürdürülmesini, sevgi evleri ve çocuk evleri gibi çocuk bakım kuruluşlarının çocukların sosyal yaşama kolaylaştırılmasına katkı yapacağını ifade etmiştir:

Yani çocuğa ev hissi verilirse yani yurttan değil de evde yani koğuş gibi bir yerde değil de evde kaldığı hissi verilirse, çocuğun odası olması onun bir sonraki hayata geçişini de kolaylaştıracaktır ister istemez. Yani daha az kişinin kaldığı birimlerden bahsediyorum, Şu çocuk evleri sevgi evleri gibi. Yani yurttan harcanan parada az değil ki onun üstüne bir miktar daha konularak sevgi evlerine destek olunursa çocuğun hem bir sonraki hayatına adapte olmasını kolaylaştıracak hem de çocuğun psikolojisini düzeltecek. Bence koğuş ortamından çıkılması gerekiyor ki zaten koğuş ortamı kalmadı Türkiye’de bu bence iyi bir adım. Biz yetişemedik ama keşke bizde yetişebilseydik (Ladin).

Ceviz, kurum bakımı altına alınan çocukların yaşlarına göre ayrıştırarak farklı kurumsal yapı içerisinde bakımının yürütülebileceğini ifade etmiştir:

Mesela abi yani böyle bölüm bölüm yaş yaş yani aynı yaşta bir yere onlardan bir yaş büyükler başka bir yere yani kat kat şey yapsalar daha iyi olur yani (Ceviz).

Gürgen, yetiştirme yurtları, çocuk yuvaları gibi toplu bakım hizmetlerinin tamamen daha az çocuğun kaldığı sevgi evleri gibi bakım hizmetlerine dönmesinin yararlı olacağı kalabalık yerlerde yaşanan kargaşa ve anlaşmazlıkların en aza indirgenerek çocukların ev ortamına alışması gerektiğini ifade etmiştir:

Sorunların ortadan kalkması için kalkarda zaten yetiştirme yurtları artık sevgi evlerine dönüştürülüyor neredeyse Türkiye de tamamlandı. Ben yani yetiştirme yurtları olsaydı yıllardır konuşuluyor zaten bunları söyledim yani. Yani bir evde 8 hatta 8 de değil 4-6 kişi kalıyor herhalde bu avantaj yani yetiştirme yurduna göre yani en azından ev ev de kalıyorsun. Yani annen baban olmasa da ev ortamına tamamen alışmış oluyorsun. Ama yurtta 60 kişiyle yaşamak baya zaten sorunlarımı sende gördün abi illaki bi kavga kargaşa anlaşmazlıklar çıkıyordu yani (Gürgen).

Mimoza, kurumda yaşadığı süreçte karşılaştığı sorunları en aza indirmek ve tamamen ortadan kaldırmak için faaliyetlere önem verilmesi, özellikle kurumda kalan kızların kurumdan izinsiz ayrılmamalarını önlemek amacıyla etkinliklerin artırılarak çocukların eğitimlerine daha fazla destek verilmesini ifade etmiştir:

Faaliyet önemli. Faaliyeti de boş vereyim ben bu sıkıntıyı daha çok gördüm herkes yönünden. Mesela hocalar gelir 2 tane hoca gelir oraya bir matematik bide Türkçe. Hani mesela ben 12 yaşında bıraktım ortaokulu hani o yaşta bıraktığın için fazla odaklanamıyorsun. 2 dersten fazla yani ders seçeneklerinin artması gerekiyor. Çünkü aynı şeyi ben çıktıktan sonraki kızlarda görecek. Kurumdan bahsediyorum hani kurumdan kızların kaçmasını istemiyorlarsa bir sürü etkinlik yapabilir. Kurslara yollayabilirler en azından kızın kafası madde bağımlısı ile kızın kafası çok iyi dağılabilir mesela. Kaçmak istiyorsa kız yüzmeye gönderilebilir kaçma düşüncesi gider kafasından hayata kazandırılır en azından (Mimoza).

Kurum bakımında kalan çocuklara yönelik sosyokültürel ve sportif faaliyetlerin artırılması çocukların kurum bakımında yaşadığı sorunların ortadan

kaldırılmasına katkı sağlayacaktır.

Sardunya, kurum bakımında yetişen çocukların sportif yönelimlerinin artırılarak daha fazla kurum içerisinde faaliyetler düzenlenmesinin çocukların enerjilerini doğru kullanımına katkı yapacağını ifade ederek, çocukların aileleri ile görüşmelerin uzman personeller tarafından çocuğun ve ailenin durumu göz önünde bulundurularak planlanması ve uygun hizmet modelinin belirlenmesinin gerektiğini ifade etmiştir:

Daha fazla etkinlik konabilir mesela spor olarak biz de ne vardı hentbol vardı atletizm vardı standart olanlar vardı gerçekten kurumda yetişen çocuklar böyle bilmiyorum doğru çocuklar gibi oluyor güçlü ve kuvvetli insanlar oluyor aile çocuklarından biraz daha hırslı, inatçı böyle çok daha çabuk gaza gelen insanlar olduğundan dolayı spora daha fazla yönlendirilebilir. Elişine daha fazla yönlendirilebilir, ne bileyim bunların dışında kayak falan zaten yapıyorduk etkinlik fazla artırılabilir sporun yanında daha farklı etkinlik (Sardunya).

Kestane, kurum içerisinde çocuklara yönelik sürekli olarak faaliyetler düzenlenmesinin kurum içerisinde çocuklara yönelik verilen sözlerin zamanında tutulması gerektiğini ifade etmiştir:

Başka neler yapılabilir? Her yani mutlu olmaları için böyle nasıl deyim aydan aya olsun yani böyle her Perşembe günleri olsun bir faaliyet düzenlesinler. Ya da hafta sonları bir faaliyet düzenlesinler. Yani gençler demesin yurtta şu yok su eksikimiz yok demesinler. Hani diyorlar X getireceğiz diyorlardı bize kaç senedir öyle oluyor abi getirmediler. Biz çıktuktan sonra geldi. Hani eğer bir söz veriyorlarsa eğer sözlerinin adamıysa da dediği gün ertesi gün getirsin isterim. Yani abi herkesin beklentisi oluyor. Bizimde beklentimiz oluyor. Derdik her hafta sonu bir faaliyetimiz olsun. Bizde doğru düzgün olalım. Daha fazla faaliyetler olsaydı bu faaliyetler sonunda sorunlar ortadan kalkar kalkardı abi. Çünkü

niye hani millet kim der hafta sonları faaliyetler oluyor evdekilerin demi. Oğlanlar okulda anlatıyor hocalar soruyor ya evet arkadaşlar hafta sonu neler yaptınız? Herkes anlatıyor sıra bize gelince biz anlatamıyoruz. Kafadan sıkıyoruz mesela. Yani bizde arkadaşlarla toplandık şuraya gittik şunu yaptık. Ama yani yalanda bir yere kadar hani onların yalan söylemelerini istemem. Her hafta sonu güzel bir faaliyet düzenlesinler ne bilim değişik bir yerlere götürsünler. Yani yurttta çoğu kardeşimizin görmediği bir yerler vardır gitsinler görsünler (Kestane).

4.2.5.3. Personel İle İlgili Olarak

Kurum bakımı deneyimi olan gençlerle yapılan görüşmelerde gençlerin kurum bakımında karşılaştığı sorunların ortadan kaldırılması amacıyla neler yapılabileceği sorusu sorulduğunda katılımcılar personelin yaklaşımı, personel seçimi ve personelin niteliksel özellikleri ile ilgili görüşlerini ifade etmiştir.

Zeytin, kurum bakımında yaşanan sorunların ortadan kaldırılması için öncelikle kurumda görev yapan personelin çocukların üzerine daha fazla düşmesi gerektiğini işlerini gerçekten yapmalarının gerektiğini personelin gerçekten çocukların üzerine düşerek her şeyden önce çocukların yararını düşünmeleri durumunda karşılaşılan sorunların en aza indirgeneceğini ifade etmiştir. Kurum bakımında kalan her çocuğun özel olarak ilgilenmesi gereken çocuklardan olduğu burada kalan çocukların çok duygusal, şiddete eğilimli, çabuk öfke patlaması yaşayan çocuklar olduğu için bu çocukların özelliklerini iyi bilen ve bu çocuklarla doğru iletişim kanalları ile iletişim kurabilen personellerin çocuklara katkı verebileceğini ifade etmiştir:

Hocam birincisi çocukların üzerine biraz daha düşmeleri lazım gerçekten düşmeleri lazım bunu iş için değil de mesela parasını alayım da beni ilgilendirmez değil de ya gerçekten benim bu çocuğa yardımım dokunur mu demesi lazım yanı ben bunu biliyorum bunun herkes de farkında bu

kurumda çoğu kişi parasını almazsa yapmaz bu ısı kimse parasını almazsa yapmaz ama biraz yanı parayı almaya bakmayacaksın yanı şu masayı para için temizleyim demeyeceksin yanı gerçekten işimi yapayım da bunun altında da kir kalmasin diyeceksin sadece üstünü bezle silip geçeyim demeyeceksin yanı bu masanın sadece tozunu almamalıyım yanı bu masayı gerekirse sabunlu su ile yıkamam gerekir demesi lazım ısını gerçekten iyi yapması lazım hocam mesai saati beş olduğu zaman yanı tamam o kısmın de ailesi var kendi sorunları ile ilgilenmesi lazım ama dediğim gibi çocukları ile gerçekten ilgilenmeleri lazım hocam ciddi anlamda soyluyorum bu konuyu astıktan sonra gerisi çorap söküşü gibi gelir yanı hiçbir şey olmaz biraz daha fazla ilgilenirlerse ben inanıyorum sorunların ortadan kalkacağına mesela ben yanı çok gördüm odaya girdiğimde lambanın söniük olup ta yatağın üzerinde çok ağlayan kişi gördüm yanı ya yurttaki çocukların psikolojisi gerçekten çok farklı hocam dediğim gibi bunlarla profesyonel kişilerin ilgilenmesi lazım mesela yurttaki çoğu çocuk kalabalık ortam olduğu için şiddete eğilimli çocuklar hemen böyle öfke patlaması yaşayan insanlar bunu biraz daha alttan alabilecek sınırı yanı tabi kimse dayanamaz kolay kolay herkesin sabrı var ama yine de yanı sabrı peygamber sabrı olan bir insanın ilgilenmesi lazım hocam yanı her eli tutanı da ben çocuk gelişimini okudum tamam sen yurda geç böyle olmaması lazım gerçekten ilgilenebilecek insanlar karsısındakinin dilinden anlayacak, o kişiyi sakinleştirebilmesi lazım. İyi eğitim almış olması lazım hocam yanı çünkü dediğim gibi yurttaki bir çocuk çok çabuk öfkeleniyor yanar dağ gibi bir kıvılcım alsa içeriye bomba gibi patlıyor o bombayı yanı direk imha edilmesi lazım yanı direkt o anda patlamadan yatıştırabilmesi lazım o olayı patladıktan sonra zaten gerisine (Zeytin).

Mimoza, kurumda görev yapan personelin çocuklara aksi bir şekilde davranmamaları gerektiğini tüm personelin çocuklarla doğru iletişim kuran personeller gibi olması durumunda çocuğu sıkıntının ortadan kaldırılabilceğini ifade etmiştir:

Ama anneler öyle değildi kendi cebinden bile harcıyordu. Âmâ bazı hocalar

kendi çok aksi oluyor yani onu yapmamaları gerekiyor. Biraz anneler gibi olsa orda hiçbir kız kaçmaz bence. Annelerden hiçbir sıkıntı olmadı benim halada seviyorum (Mimoza).

Kasımpatı, korunma altına alınan çocukların kaldığı kuruluşlarda görev yapan temizlik personelinin idari personele kadar personelin özenle seçilmesi kurum bakımında kalan çocukları anlayabilecek istekli, vicdanlı insanlardan olması gerektiği ifade etmiştir:

Kesinlikle yurttan çalışan insanları çok özenli seçmeleri gerekiyor çok çok özenli hatta şöyle bir şey yurttan kalıp büyümüş onları anlayabilecek birisi mesela ben çalışsam ben yapamam da ama ben karakterim açısından yapamam yoksa vicdansız biri olduğum için değil yani kesinlikle anlayabilecek birisi vicdanlı birisi Allah korkusu olan birisi olması lazım kesinlikle bu temizliğini yapandan müdürüne kadar aynı şekilde olması lazım (Kasımpatı).

Söğüt, kurumda kalmakta olan çocukların karşılaştığı sorunları ortadan kaldırmak için çalışanların işe alınmadan özenle seçilmesi gerektiğini, işe alındıktan sonra da denetim altında tutulması gerektiğini ifade etmiştir:

İşte böyle sorunları ortadan kaldırmak için bence her türlü şey yapılabilir hocam, çalışanlar alındığı zaman ciddi anlamda bir denetim gözetim olmalı bizim yaşadığımız en büyük sorunlar bunlardı veya nasıl desem işe alınan oradaki memurlar bunlara da bir göz atılması önceden bir bakılması lazım veya hani nasıl desem bir gözaltın alınıp kontrol edilmeleri lazımdı böyle sorunlar işte bunlardan başlayabilirdi çözüm olabilirdi bunlar çalışan orada çalışan memurlar veya hizmetliler (Söğüt).

Sardunya, kurumda görev yapacak personelin vicdan sahibi, merhametli çocukları kendi çocuğu gibi gören kişilerden seçilmesi gerektiğini, iyi seçilmeyen

olumsuz davranışlar sergileyen personelin çocukları olumsuz etkilediğini ifade etmiştir. Sardunya, kurumda görev yapacak personelin KPSS dışında sözlü bir mülakata sokularak sıradan memur zihniyetiyle değil de kurum içerisinde yıllarca çalışmış personelden oluşan bir heyet tarafından personel alımının gerçekleştirilmesi gerektiğini ifade etmiştir:

Personel iyi seçilmeli kesinlikle dediğim gibi yani personel seçilirken KPSS'yi geçiyorsun aslında insanların korkması gereken KPSS' den değil ya tamam ben KPSS'yi geçerim o problem değil ama ben heyeti nasıl geçeceğim demesi lazım ya bence o heyeti oluşturanlar dışarıdan toplama insanlar değil aa evet ben psikoloji uzmanıyım işte evet sen bunu bilirsin bunu masa başında geçiren insanların gerekmiyor onların basına gerçekten oraya yıllarını adanmış kendini adanmış yükselmesi hani yükselebilmek ihtimali varken bile hayır ya ben burada dururum çocuklarımda basında duracağım diyebilecek insanlar o tarz insanlar yükselme imkanı olmasına rağmen o yükselmeyen insanların aslında oraya o heyeti kurmaları lazım o diyecek ki evet sen bunu yapabilirsin ya da diyecek ki hayır sen ne yaparsan yap hani ne kadar çok meyve verersen ver kimsesinin bu meyveni yiyemez çünkü içi kurt olacak yani onu diyecek insanlar onlar dışarıdan dogma insanlar gelirse olmaz o hassasiyete sahip, bilmiyor ki çünkü beni tanımıyor o kağıt üzerinde beni bilir X yazar orada aklında belki sarısın bir kız, uzun boylu, şişman filan benim neyi sevmediğimi belki yüzüme bakarak anlayamaz kağıt üzerinde bunu kimse bilemez kafamda bir şey uydurursun ben çıkarım karşısına aslında ben başka biriyimdir haberi olmaz öyle de bir durum var bunu bilecek olan insanlar terini akıtmış maaşından çok emeğini geçirmiş sacları ağırtmış insanların olması lazım yoksa olmaz yani (Sardunya).

İğde, kurumda görev yapan bazı personellerin kendilerini sevmediğini isteksizce çalıştığından dolayı çocukların yardıma ihtiyaçları olduğunda bile çocuklara yardım etmediği ifade ederek bu personellerde karşılaşılan sorunların giderilmesi gerektiğini dile getirmiştir:

Başka ne yapılabilirdi. Hocalar mesela hocaların bazıları bizi

sevmiyorlardı. Yani orda isteksizce çalışıyorlardı. Yani bir ihtiyacımız olduğunda yardıma ihtiyacımız olduğunda söylüyorduk yapmıyorlardı. Bazıları hepsi demeyim de bazıları isteksizce çalışıyorlardı hocam. Yani bunun giderilmesi. Anneler iyiydi işte yemekhane aşçılar falanda iyiydi. Yani bir hocalarda arada bir sorun oluyordu (İğde).

Ceviz, kurumda çalışan personelin daha anlayışlı, daha donanımlı ve çocuklarla çalışabilecek daha eğitimli kişilerden seçilmesi gerektiğini çocuklara karşılaştıkları sorunlar karşısında yardımcı olabilecek vasıfta kişilerden oluşması gerektiğini ifade etmiştir:

Abi daha anlayışlı hocalar yani dediğim gibi de yani aynı yaştaki çocuklarla ve daha anlayışlı kişilerin olması daha önemli yani bilge insanlar olmaları daha iyi bence abi yani. Daha donanımlı, daha eğitilmiş abi, yani geliyorlardı çok sorumsuz insanlar başımızda duruyordu. Hiç işi bilmeyenler geliyordu başımızda duruyordu onlarda hiç bir şekilde yardımcı olmuyorlardı yani onlarda yardımcı oluyordu ama sadece kendi bildikleri kadar yardımcı oluyorlardı. Hiçbir şey bilmiyorlardı ama kendilerine göre biliyorduk diyorlardı yani (Ceviz).

İncir, kurumda yaşı çok ilerlemiş personel yerine çocuklarla daha iyi anlaşabilecek enerjik ve çocuklarla anlaşabilecek genç personelin çalıştırılması gerektiğini, kurumda çalışacak personelin alanlarında uzman çocukların karşılaştığı sorunlarla ilgili yardım edebilecek kişilerden seçilmesi gerektiğini ifade etmiştir:

Ortadan kaldırılması için neler yapabilirim. Bir de defasında yaşlı öğretmenlerin olmaması gerekiyor. Hani otuzdan büyük olanın yetiştirme yurduna alınmaması gerekiyor. O şekilde öğretmen atanmamaları gerekiyor. Çünkü yaşlı öğretmenler hiç ilgilenmiyor kendi hallerindeler kendi aralarında oturuyorlar kahvedeymiş gibi sohbet ediyorlar. Hiç çalışıp çalışmadıkları belli değil o yüzden öyle düşünüyorum ben. Başka daha çok çocuklarla ilgilenen uzmanlar alınması gerekiyor yurda. Psikoloji, terapi

uzmanı olabilir bunlar yurttta. Hani dışarıda psikolojim bozuk denildiği zaman git kendin doktora git diyorlar. Bunun yurttta olması gerekiyor. Bir psikiyatri uzmanı sorunlar böyle kalkar. Benim düşüncem bu öğretmenlerin ve devletin daha çok ilgilenmesi ile kalkar. Daha çok ilgi alaka ve sevgi göstermesiyle (İncir).

Meşe, kurumda görev yapan bir çok personelin çocuklarla gerektiği kadar ilgilenmediğini özellikle bu konunun çözümlenerek görev yapan personelin çocuklarla ilgilenerek çocukların sorunlarının çözümü ile ilgilenmesi gerektiğini ifade etmiştir:

Yani oradaki personellerin çocuklarla çok ilgilenmesi lazım, ilgisizlik çoktu kimse kimsenin sorununu çözmeye pek uğraşmıyordu birkaç hoca vardı onlar ilgilenirdi (Meşe).

Ihlamur, kurumda görev yapan personelin gerekli eğitimleri alarak kurumda kalan çocuklara yönelik gereken ilgi ve alakayı göstermesi gerektiğini ifade etmiştir:

Bakıcı annelerin eğitim görmesi hocaların yurttta eğitim görmesi. Yurttta daha sıkı disiplinin olması. Öğretmenler çocuklara göre disiplinli ama bazı konularda mesela o harçlık konusunda disiplin var ona bir şey diyemem ama mesela bu şiddet konularında bir şey oldu mu gerekeni hocanın hemen yapması lazım. Âmâ hoca yaptırınca hoca diyince hiçbir şey olmuyordu. Bol keseden parasını yiyordu yani (Ihlamur).

Lavanta, kurumda görev yapan eğitimcilerin iyi seçilmesi gerektiğini önceden bu personelin denenerek görevlendirilmesi gerektiğini ifade etmiştir. Bakıcı personelin kurumda hizmet verdiği çocukları kendi çocuklarından ayrı tutmayarak hizmet vermesi gerektiğini kurumda görev yapan hiçbir personelin çocuklara olumsuz davranışlar sergilememesi gerektiğini ifade etmiştir:

Bu bence çok önemli ona göre seçilmesi lazım başa gelen kişinin sen oraya geliyorsan ya annelik yapacaksın tamam hani parayı alırsın. Kendi çocuğuna baktığın gibi bakman gerekir. (...) İşte başa gelen eğitimciler iyi seçilebilir. Öncelikle bence denemeleri gerekiyor hani deneme süresi olur ya böyle dışarıdan görüldüğü gibi hiçbir şey değil. Mesela hocanın biri çok kötü kızları kandırıyor azarlıyor söylettiriyor. Normalde gitmesi gerekir adına tutanak tutulmuş. Valiye gidiyor o kızlar hocamız gitmesin biz onu çok seviyoruz diyor. Valide göndermiyor. Âma o kadın şu an durduğu yeri hak etmiyor ben hakkımı helal etmiyorum çıkan hiç kimse de hakkını helal etmiyor. (...)Beklentim iyi böyle merhametli hocalar başa geçerse çocuklarda ona göre yetişirse o güzergâhta ilerlerler zaten (Lavanta).

Gürgen, kurumda görev yapan personelin çocuklar için yürüttüğü çalışmaların denetlenmesi gerektiğini, kurumda görev yapan personelin işinin önemli olduğunun bilincine vararak gerektiği ilgili göstermesi gerektiğini ifade etmiştir.

Öğretmenleri denetleyen bir amirinde olması lazım mesela o kurumdan değil başka bir kurumdan gelip mesela çocuklar için bunlar bunlar yapıldı. Aydan aya kadar 2 ayda bir il müdürlüğünden bir müfettiş tarzı bu olabilir bence bu da hocaları yapmak zorunda hissettirsin. Zorunda olduğu içinde yapmasın yani bu işi olduğunun bilincine varıp ilgilensin gerçekten. Yani en önemlisi de okul aileler bile çocuklarını okula gönderirken ite kalka gönderiyor yani. Yani bu mecburiyet gibi gösterilmesin de devamlı ilgilenilmesi lazım okul özellikle (Gürgen).

4.3. Kurum Bakımından Ayrıldıktan Sonraki Yaşama İlişkin Bulgular

Bu bölümde kurum bakımı deneyimi olan bireylerin kurum bakımından ayrıldıktan yaşamın düzenlenmesi ve uyum sürecinde geçimini sağlama biçimi, yaşanan sorunlar, yaşanan sorunlarla baş etme yöntemleri, sosyal destek

kaynakları, yaşanan sorunların ortadan kaldırılması için yapılabilecekler ve işe yerleştirilme uygulaması hakkında görüşlerine ilişkin bulgular ele alınmıştır.

4.3.1.Kurum Bakımından Ayrılan Bireylerin Geçimini Sağlama Biçimi

Görüşme yapılan on dokuz katılımcının, on ikisi kurum bakımından ayrıldıktan sonra 3413 sayılı kanun kapsamında işe yerleştirilmiş, yedi katılımcı ise kurum bakımından ayrılarak Form-A belgelerini düzenleyerek kurum bakımıyla ilişkisini kesilmiş ve işe yerleştirilmeyi beklemektedir.

Kurum bakımından ayrılarak işe yerleştirilen katılımcılar düzenli bir gelir ve düzenli bir iş hayatına sahip olduğu için geçimlerini sağlayacak ekonomik yeterliliğe sahip olmakta ve tek başına, kardeşiyle arkadaşları ya da aile yakınlarıyla aynı evi paylaşarak geçimini sağlayabilmektedir.

Kasımpatı, kurum bakımında ayrıldıktan sonra memur olarak atandığını kız kardeşi ile birlikte yaşadığını onunda çalışmasından dolayı geçimini sağlama konusunda sıkıntısının olmadığını ifade etmiştir:

Ben üç yaşından beri yurttan kalıyorum şuan kız kardeşim abim ben üçümüz, ondan sonra öyle şu anda çalışıyorum. X müdürlüğünde çalışıyorum, memurum, X'de çalışıyorum. Kız kardeşimle yaşıyorum o da çalışıyor ben de çalışıyorum öyle. İkimiz de çalıştığımız için geçimimizi sağlama da sıkıntı yok (Kasımpatı).

Ceviz, kurum bakımından ayrıldıktan sonra altı aydır memur olduğunu şuanda kardeşi ve kendisi gibi kurumdan ayrılan bir arkadaşıyla beraber yaşadığı ifade etmiştir:

Şu an memurum abi, X'de, depocu olarak yani devam ediyoruz. İşe başlayalı altı ay oldu abi X'de kardeşimle, yurttan bir arkadaşımınla üç kişi yaşıyoruz.

Arkadaşımda burada memur işte. Kardeşimde memurluğu bekliyor işte (Ceviz).

İncir, kurumdan ayrıldıktan sonra memur olduğunu kurumdan ayrılan aynı ilçeye atanan arkadaşlarıyla birlikte yaşadığını ifade etmiştir:

Yurttan çıktıktan sonra devlet memuru oldum. Yardımcı hizmetli olarak X'e atandım. Orada görev yapıyorum, 20 yaşındayım. Henüz askere gitmedim tecilliyim. Yurttan çıkalı bir buçuk iki sene oldu. Şu anda geçimimi devlet memuru olduğum halde sağlıyorum. Yani aylığımla geçiniyorum işte. Aylık ortalama gelirim 1920 TL civarında. Yurttan daha önce kalan arkadaşlarımla birlikte yaşıyorum. Onlarda memur aynı ilçeye atandık. Ev tuttuk birlikte geçiniyoruz (İncir).

Meşe, kurumdan ayrıldıktan sonra memur olduğunu kardeşleriyle birlikte beraber yaşadığını ve evin geçimini kendisinin sağladığını ifade etmiştir:

Adım X, 19 yaşındayım bekârim. X'de oturuyorum. Çok şükür X'de çalışıyorum. 5 kardeş aynı evde kalıyoruz abim, abimin hanımı, kardeşim var bir ev kiraladık orda oturuyoruz. X'de çalışıyorum 2000 civarında maaşım var çok şükür yetiyor (Meşe).

Kayın, kurumdan ayrılarak memur olduğunu ve tek başına yaşamını sürdürdüğünü ifade etmiştir:

20 yaşındayım hocam bekarım tek başıma yaşıyorum, X'de çalışıyorum. Evimde tek başıma yaşıyorum. X'de çalışıyorum hocam gelirim yok. Tek başıma yaşıyorsun bütün geçimini kendim sağlıyorum (Kayın).

Ladin, kurumdan ayrıldıktan sonra devlet memuru olduğunu memur olmadan önce özel sektörde farklı işlerde çalıştığını ifade etmiştir. Dedesi ve babaannesiyile yaşayan Ladin, kendinin ve dedesinin gelirleri ile geçimlerini sürdürdüklerini ifade etmiştir:

Allah devlet babadan razı olsun memurum o şekilde sağlıyorum. Onun dışında dedemde maaş alıyor o şekilde geçiniyoruz. Memur olmadan önce dış teknisyenliği yapıyordum hala o mesleği yapıyorum 1-1,5 senedir. Kendimi geliştirmek açısından şu anda mesleğim dış teknisyenliği diyebilirim (Ladin).

Kurum bakımından ayrılmış; ancak henüz 3413 sayılı kanun kapsamında işe yerleştirilmemiş ailesi ve kurum yetkililerinin desteğinden yoksun olan bireyler geçimlerini sağlamak zorlanmakta ve oldukça zor şartlar altında yaşamlarını sürdürmektedir.

Zeytin, yurttan kalırken dışarıda tanıştığı bir ağabeyi ile birlikte kaldığını ev kirası ve diğer masrafları birlikte karşıladığı, geçimini sağlamak amacıyla kafe ve restoranlarda garsonluk yaparak sağladığını özel sektörde çalışarak geçimini sağlamanın oldukça zor olduğunu ifade etmiştir:

Şuan yanı yurttan kalırken dışarıda tanıdığım bir abimle beraber ev kirasını ortaklaşa bölüşerek kalıyoruz. Dışarıda tanıdığım bir abim. Geçimimi sağlamak için çalışıyorum yani kafelerde, restoranlarda, önceden garsonluk tecrübem olduğu için alıyorlar. Ama düzenli olması imkânsız çünkü yanı şimdi şöyle bir şey özel sektör olduğu için yanı gözünün yasına bakmıyorlar hocam açıkçası tanıdık biri oluyor o geliyor seni çıkarıp onu alıyor ya da anlaşıyorsun iş yeri ile direk kişiye bağlı olduğu için kişisel işler sürekli iş değiştiriyorum ben de. Aylık en fazla asgari ücret alıyorum, en fazla o da maksimum, kimisi 750 veriyor, kimisi de 900, kimisi de 1000 lira 1000 liradan yukarısını görmedim (Zeytin).

Mimoza, kurumdan ayrıldıktan sonra evlendiğini eşinin ailesi ile birlikte yaşadığını ve ailenin geçimini eşinin geliriyle sağladığını kendisinin çalışmadığını ifade etmiştir:

Eşim internet kafede çalışıyor. 2013 yılında X'den ayrıldım şu an evdeyim kursa gidip geliyorum. Hasta bakıcılığı, geçimimi eşimden sağlıyorum eşimin geliriyle, eşinin ortalama geliri 800 TL. Evde kaynanam, kayınbabam, görümcem, kayınbirader, eşim ben ve oğlum toplam yedi kişiyiz birlikte yaşıyoruz (Mimoza).

Petunya, evlendiğini kaynanası, görümcesi, ve eşi ile birlikte yaşadığı kendisinin herhangi bir yerde çalışmadığını görümcesi, eşi ve kayınvalidesinin çalıştığını ve onların gelirleriyle geçimini sağladığını ifade etmiştir:

Evlendim, çocuğum var. Kaynanamlarla birlikte yaşıyorum. Kaynanam görümcem, eşim birlikte X'de oturuyoruz. Görümcem çalışıyor, kaynanam çalışıyor eşim çalışıyor iyi yani geçimimiz iyi onlar çalışıyor ben herhangi bir yer de çalışmıyorum (Petunya).

Söğüt, altı ay önce form-a belgesini doldurarak kurumdan ayrıldığını geçici işlerde kazandığı ve tanıdığı bazı tanıdıklarının yardımlarıyla geçimini sağladığını ifade etmiştir:

Yaklaşık bir altı ay önce A formumu doldurdum yurttan ayrıldım altı ay içerisinde de birkaç farklı işte çalıştım. En son çalıştığım iş termik santrali oranın şantiyesinde yatıp kalkıyordum ondan öncesinde de arkadaşımda kalmıştım dört ay. Şu anda bir işte çalışmıyorum, bir iş arıyorum işte böyle. (...) Şuan yurttan çıkan bir abımın yanında. Ailemin, akrabalarımın yanında değilim. Geçimimi işte çalışarak veya çalışmadığım zamanlar tanıdığım büyük abilerden veya ablalarım geçimimi öyle sağlıyorum. Küçükken beni yanına alan gönüllü aile vardı doktorlar onlar her ay harçlık yolar işte X'de tanıdığım abiler filan onlar (Söğüt).

İğde, kurum bakımından ayrıralı yaklaşık on ay olduğunu geçimini kurumda görev yapan personellerin, arkadaşların ve aile yakınlarından aldığı amcası ve yengesi ile birlikte yaşadığını ifade etmiştir:

X yurdundan çıktım. Yaklaşık on ay oldu. Geçimimi arada bir hocalarımdan, arkadaşlarımdan, abimden, amcamdan istiyorum. Amcam, ben, yengem birlikte yaşıyorsunuz herhangi bir çocukları falan yok. X' de X mahallesinde (İğde).

Kestane, abisiyle birlikte yaşadığı geçici olarak bir yerde çalışarak geçimini sürdürmeye çalıştığını ifade etmiştir:

Abi şu an X'de abimin yanındayım. Abimle birlikte yaşıyorum. Dürümcüde çalışıyorum. Sabahları işime gidiyorum akşamları evime geliyorum öyle (Kestane).

Zambak, şuanda babası ile birlikte yaşadığını babasının sakat maaşı aldığını başka herhangi bir yerden gelirinin bulunmadığını kendisinde çalışmadığını kaymakamlıktan aldıkları yardımlar ve aşevinden yemek aldığını ifade etmiştir:

Şu an da babamla birlikte yaşıyorum X'de. X'de sadece babamla yaşıyorum, sadece babam var. (...) Aşevinden yemek alıyorum. Babamın sakat maaşı var, başka herhangi bir yerden bir gelirimiz yok bir kaymakamlıktan da kömür alıyorum, yardımlar ve şeylerle babamın sakat maaşıyla yaşıyoruz (Zambak).

Gardenya, annesinin üvey babasıyla birlikte yaşadığını bu nedenle kendisinin ablasıyla beraber ev tutarak birlikte yaşadığını ablasının da kendisinde devlet memuru olduğundan geçimlerini birlikte yardımlaşarak sağladıklarını ifade etmiştir:

Annem eşiyle birlikte X'e gittiği için ablamla birlikte ev tuttuk biz, Ablamla birlikte yaşıyorum Ablamda memur bende memurum. Böyle iki kişi yaşıyoruz sadece, Ablanla birlikte aylık ortalama gelirimiz, sanırım dört bin ama bunun kirası var elektriği var suyu var gıdası var, yol parası var. Her şeyi birlikte karşılıyoruz ortak yani kirayı ortak ödüyoruz. Eşiyalı ev tuttuk dedik ya ikimiz de bayanız evlenirsek. Eşiyalı ev tuttuk eksiklerini tamamladık. Öyle sırayla bir gün o yemek yapar bir gün ben yemek yaparım (Gardenya).

4.3.2. Yaşanılan Sorunlar

Kurum bakımı deneyimi olan bireylerin kurum bakımından ayrıldıktan sonra yaşamın düzenlenmesi ve uyum sürecinde: Aile Yaşamına İlişkin Sorunlar, Barınma Sorunu, Eğitim Sorunları, Ekonomik Sorunlar, Etiketlenme ve Dışlanma Sorunu, İş Konusunda Yaşanan Sorunlar, İş Yerinde Etiketlenme Sorunu, Rehberlik ve Danışmanlık Sorunları, Sağlık Sorunları, Sosyal Yaşama Uyum Sorunları ile karşı karşıya kaldığına ilişkin bulgulara ulaşılmıştır.

4.3.2.1.Aile Yaşamına İlişkin Sorunlar

Kurum bakımı deneyimi olan gençlerden bazıları kendisinin yada bir arkadaşının aile yaşamına ilişkin sorunlarla karşı karşıya kaldığını ifade etmiştir. Kurum bakımı deneyimi olan bireyler yaşamın düzenlenmesi ve uyum sürecinde aile bireyleri tarafından kabullenememe, aile bütünlüğünü sağlayamama, aile bireyleriyle güven ilişkisi kuramaması nedeniyle aile yaşamına ilişkin sorunlar yaşamaktadır.

Kasımpatı, annesinin yanında kalmak istediğini hep var olduğunu ancak annesinin evli olduğu üvey babasından çekindiğini, bu kişiyi sevdiğinden dolayı kurum bakımından ayrılıp memur olana kadar annesinin yanında zorunlu olarak geçirdiği süreçte kendisini sığıntı gibi hissederek kendisi adına kötü bir süreç geçirdiğini ifade etmiştir:

Ben mesela annemin yanında tamam annemi seviyorum ama onun yanında kalmak hiç istemiyorum. İki sene boyunca gerçekten çok sıkıntı çektim ben yani sonuçta ne kadar da iyi olsa yabancı bir adam annemin eşi yani insan ister istemez yani batıyordu huyları sevmiyordum o evde kalmak işkence idi bana iki yıl belki de daha fazla kaldım ama yani ömrümden ömür gitti. İki yıl çok kötü geçti benim için hiç istemiyordum orda kalmayı yani öyle. Kendini sığıntı gibi hissediyorsun (Kasımpatı).

Ceviz, kurumdan ayrıldıktan sonra ailesinin yardım etmediğini, annesi ve babasıyla görüşmediğini sahip çıktığını düşündüğü yakınlarının kendisini para karşılığında sahip çıktığını anladığını ifade etmiştir:

Abi ailelerimizde yardım etmiyordu yani hep kendi çıkarınaydı yani en azından çıktığımızda. Yurtta kalırken bize sahip çıkıyor sanıyorduk aslında işin rengi başkaymış abi en azından bizde para getiriyorduk. Annemle görüşmüyorum, Babamla da görüşmüyorum. İşte bir amcam vardı. Bir amcam sahip çıkıyordu. O da para karşılığı sahip çıkıyordu. Bir ara işi bırakmıştım ben. Sen nasıl işi bırakırsın şöyle böyle. Yani o da para olmasaydı oda sahip çıkmazdı (Ceviz).

Sardunya, kurum bakımından ayrıldıktan sonra ailesinin yanına gittiğini ancak ailesinden beklediği gibi ailesinden gerekli desteği göremediğini aksine ailesinin kendisinden yararlanmaya çalıştığını ifade etmiştir. Sardunya, kurumda beraber kaldığı bazı arkadaşlarının kurumdan ayrıldıktan sonra mecburen ailesinin yanına döndüğünü ve gerektiği gibi ailesi tarafından kabullenilmediği için farklı alternatiflere yöneldiğini ifade etmiştir. Sardunya 'in arkadaşlarından birisinin kurum

bakımından ayrıldıktan sonra kendini daha güvende hissetmek ve geleceğe yönelik endişesinin olmasından dolayı evlenmek zorunda kaldığını ifade etmiştir:

İnsanların daha fazla çıkarıcı olduğunu mesela fark ettim. Bu aileden de olsa hiç fark etmiyor yani bugüne kadar yurttaki hocalarımın bana ailendir, canındır, kanındır görüş et dediklerinde çıktığım zaman aslında onların bana anlattıklarını beklerken hani çok farklı şeylerle karşılaştım. (...) Ailene gidiyorsun bazı insanlar var ki aileden söylüyorum verdikçe veriyorsun yani iyi ki diyorsun, içinde büyümemişim, valla billa yani ben onu diyorum yani. İyi ki diyorum burada büyümemişim burada büyüseydim böyle olmazdım diyorsun yani, iyi ki de yurttan kalmışım diyorum, iyi ki de o dayağı yemişim diyorum bazen öyle söylüyorum yani onu da demediğim günler olmuyor. (...) Mecburi eve dönen kızlar mesela X ailesinin yanına gitmedi, ablası evlenmişti zaten kimseyle görüştürmüyordu bir de erkek kardeşi vardı o da yurttan, X mesela birden okulu bıraktı. Yani onun evinde kalmaya başlıyorsun, arkadaşlarının evinde kalmaya başlıyorsun bu seni farklı ortamlara yitiyor daha sonra çok gezmeye tozmaya önem vermeye başlıyorsun, bir de sana ben yeni yeni farkına varıyorum X 'de o kadar uyuşturucu madde kullanan insan var ki hani sigara içiyorsun onu bırakmaya çalışıyorsun sen, dışarıya bir bakıyorsun adam içeriyor haberin yok, oranın bu kadar yüksek olduğunu bilmiyordum. Ben sigaradan şey yapıyordum, kurtulmaya çalışıyordum bunu gördükten sonra şükretmeye başladım mesela daha fazla insan var gerçekten sigara gibi kullanan insan. bu sefer onların ortamlarına girmek o kadar kolay oluyor diyebilirim yani, ama bu sefer farklı ortamlara girmeye başlıyorsun, aile zaten bir yerden sonra ümidini kesiyor senden. Anca şunu söylüyor karşıma çıkarsa öldürürüm. Sen zaten hiçbir zaman karşısına çıkmayacağım için, aile senin ortamına asla giremeyeceği seni bulamayacağı için, aile senin ortamına asla giremeyeceği seni bulamayacağı için sende kendine en fazla bir sevgili yapıyorsun yani. Sevgililik dönemi de bir yere kadar sürüyor o insanlarla aynı evi paylaştığın için işte bu sefer mahremiyetine giriyorlar bir bakıyorsun hayatın ucuna gitmişsin. (...) X biraz şeydi X yurdunda idi, X mi yok şehri hatırlayamadım. X' de okuyordu biraz yalnızlıkta arkadaşlık ortamı kurardı biraz yalnızlıkta biraz da mecburen okul bitince ne olacak

artık kocası evlenelim demeye başlamış X 'de mecburiyetten evlenmek zorunda kaldı. Biraz onun ki mecburiyetten oldu (Sardunya).

Mimoza, gebe olarak kurum bakımına alınan kız çocuklarının doğum yapması sonrasında doğum yapan çocuk annenin rızasına başvurulmadan bebeklerinden ayırarak bebekleri başka ailelere verildiğini, bu durumla karşı karşıya kalan arkadaşlarının halen kendi çocuklarına ulaşamadıklarını ifade etmiştir:

Mesela benim çok konuştunuz mu bilmiyorum. Bazı kızlarımızın çocukları var en çok şey yaptığımda o zaten devlet anadan çocuğunu nasıl ayırır? Ne hakkı var acaba? Benim arkadaşlarımın çoğu da en az 4 ü de şu an arkadaşımın biri memur çocuğunu bulamıyor. Nasıl iş bu? O kıza yazık değil mi? Devlet kız doğum yaparken çocuğu alıyor kız çocuğunu bir kere görüyor devlette sağ olsun çocuğu başka birine veriyor. Rızası olmadan veriyor. Kız doğum yaparken senin neye imza attığını kız ne bilsin acaba benim başıma öyle bir şey gelse ben devlet mevlet dinlemem şahsen. (...)Bulmayı bırak yerini bile söylemiyorlar yani. Adı soyadı falan hep değişmiş. Bak mesela arkadaşım 1 senelik memur kız kendi çocuğunu bulamıyor yani. Ki onu verenlerin vicdanı sızlamayacak mı yani? (...) Ve kıza doğum anında imza attırıyorlar. Gerçekten benim başıma gelseydi ben o yurdu yakardım. Benim çocuğumu başkasına veremezler. Başına ne iş gelirse gelsin çocuk bir bebek bir can sonuçta o bebe de bir gün annem kim diyecek babam kim diyecek. Devlet buna ne cevap verecek çok merak ediyorum. Hala bulamıyor yani devletimiz tamam her şeyi yapıyor da yani elinden alınca yani şu yaşa kadar büyüsün çocuk da memur olsun da o zaman verelim desinler onu bile demiyorlar. Şimdi benim arkadaşım arıyor o çocuk gitti öyle 4 tane çocuğu da gitti öyle. Benim diğer arkadaşımın çocuğunu alamadılar kız baya direndi vermedi polis falan da geldi evine yine de vermedi. Âmâ diğer arkadaşlarımın hepsininkini zorla aldılar öyle. Kendi rızası olmadan direk aldılar diğer arkadaşıminkini alamadılar mesela. Hani memur olmaları falan çok iyi hani o verilen çocukların yerlerini falan bilseler bir dakika bile durmazlar yani gider çocuklarını alırlar (Mimoza).

4.3.2.2.Barınma Sorunu

Kurum bakımı deneyimi olan gençlerimizin tamamına yakını kurum bakımından ayrıldıktan sonra barınma problemi ile karşı karşıya kalmaktadır.Uzun yıllar kurum bakımında kalan bireyler kurum bakımından ayrıldıktan sonra kendisine barınma konusunda yardım edebileceğini düşündüğü aile bireylerinin, arkadaşlarının ve akrabalarının yanına gitse de gerektiği kadar kabullenememekte, olumsuz dışlayıcı yaklaşım ve tutumlarla karşı karşıya kalmaktadır.

Ceviz, kurum bakımından ayrıldıktan sonra amcasının yanına gittiğini amcasının iki hafta kendisine baktığını sonrasında sokakta kaldığını arkadaşlarının yardımıyla bir iş bularak iş yerinde kalmaya başladığını ifade etmiştir:

Yurttan çıktığımda ilk önce amcamın yanına gittim amcam işte öyle iki hafta falan kadar baktı geçiştirdi sonra yanından kovdu yani kovmadı da kovma yerine getirdi yani sonra işte biz sokaklarda kaldık arkadaşlarımla filan onlarda sağ olsunlar şey yapmadılar yalnız bırakmadılar beni hem çalışıyorduk sonra bir iş yerine girdik abi üç tane yurttan çıkan arkadaşımınla birlikte asansörcü de çalışıyorduk işte Allah' tan adam çok iyi biriydi bize ev tuttu yani adamın hem işini yapıyorduk sonra yemek filan da veriyordu yani öyle sürdürüyorduk (Ceviz).

Petunya, kurum bakımın ayrıldıktan sonra barınma konusunda problemler yaşadığını kurumdan ayrıldıktan sonra beraber kaldığı yakınlarının kullandığı suyu ve elektriği dahi başına kaktıklarını bu nedenle dayanamayarak zaman zaman evden kaçtığını ifade etmiştir:

Mesela barınma konusunda problem yaşadım ben zaten diyordu bursluluk parası var ya hani bize bağlanan para falan onlardan istiyordum sen bu evde kalıyorsun bu evin elektriğini kullanıyorsun, suyunu kullanıyorsun hep böyle başımıza kakıç vardı, hatta ben evden kaçtım bir hafta yoktum.(...) Ya artık ben ablamlarla enişteme dayanamadım kaçtım gittim evden arkadaşım dedi kaçak ben dedim kaçak sonra beraber kaçtık gittik (Petunya).

Ihlamur, kurum bakımından ayrıldıktan sonra ağabeyinin yanında kalmaya başladığı ancak ağabeyinin eşinin kendisini evlerinde istemediği, dışladığını, yengesinin laf etmesinden çekindiği için evde pek durmadığını ve yemek yemeye dahi çekindiğini barınma konusunda bu yüzden çok çekindiğini ifade etmiştir:

Abimin hanımının isteksizliği hani evinde kalmamı istemiyordu. Yurttan çıktıktan sonra abimin evine geçtim. Abimle kalmamda ikimiz için sıkıntı yoktu da yengem kendi ağzı ile diyordu ben bakamam X'e diye. Evde yaşlı dedemiz vardı ona da bakıyordu çocuk da vardı bebek ona da bakıyordu. Bende hani kaldığım ilçe küçük olunca işi buldun mu maaşı çok olmuyor hocam. Asgari ücreti görmüyor bile 700-800 lira ev tutayım düşüncesi zor orda. Ayrılmak istesen ayrılamıyorsun yine abim peşimi bırakmıyor, ayırmıyor da. Yengem öyle deyince ben evde yemek yemezdim, yemeklerini yemezdim. Laf ederler diye. Yatmadan önce belki bir şeyler atıştırır yatardım ama sadece yatmadan yatmaya giderdim eve başka da gitmezdim. Sadece yatmadan yatmaya gidiyim biraz oturuşum falan asla. (...)Yengemde bir yere kadar kabullendi yani 5-6 ay kabullendi falan. Sonra zorunlu kalmaya başladım yani isteksiz. Dışlıyordu, istemiyordu yani evinde. Bir abim daha vardı o abiminde evi kalabalık, ev küçük benim ölen babamdan kaldı bu ev abilerim küçük evde beş ya da altı kişi kalıyor beş kişi kalıyor. Bende olunca altı o kadar yer yok yani. Sıkıntılı olduğu için onlarda da kalmıyordum ablamda zaten kalmıyordum. Ablamda kalamıyordum çekiniyordum. Onda da kalamıyordum. Barınma konusunda çok sıkıntı yaşadım. Bir ay önce gelmeye bana arkadaşımın babası baktı. Hocam abimle tartıştık abim oğluna kızdı bana laf etti gelme evime falan dedi en son. Evine de gelmiyorum dedim numaranı da siliyorum dedim görüşmeyelim mümkünse madem öyle dedim. Arkadaşlarım var samimi arkadaşlarım babası belediyede çöpçü. Oğullarından beni ayırt etmedi bir gün. Ben o adama da yük olurum diye evine gitmiyordum oğullarını kaldırıyordu git X'i bul gel eve getir diyordu. Hani öyle yardımı dokundu (Ihlamur).

İğde, kurum bakımından ayrıldıktan sonra gidecek yerinin olmadığı sokakta ve arkadaşlarının yanında kalmak zorunda kaldığını bir süre sonra amcasına ulaştığını amcasında kalmaya başladığını ancak yengesinin kendisinin onlarla birlikte kalmasını sıkıntı yaptığını, kendisini istemediğini bu nedenle arada sırada arkadaşlarında kaldığını ifade etmiştir:

Çıktığın zaman gidecek bir yerim yoktu. İlk iki hafta işte sokakta arkadaşlarımda kaldım. Ondan sonra amcama ulaştım. Amcamı aradım. Onlarda kaldım. Yengem sıkıntı oluyordu sıkıntı ediyordu benim orda kalmam onun içine dert mi ne ediyormuş. O yüzden orda kalamadım doğru düzgün. Arkadaşlarımda kalıyordum arada bir.(...)Yani şu anda o yurttan çıkan arkadaşlarımda kalacak yer sıkıntısı vardı. Arada bir amcamgil komşuya gittiğinde yani X 'e falan bizde kaldırıyordum. Beraber onlarla kalıyorduk. (...) Arkadaşlarımda çoğu yani en çok da arkadaşlarımda gördüm ben bunu kalacak yer. Kalacak yer çok önemli. Yurttan çıktım amcamgilde kalıyordum. Yengem sorun ediyordu. Yani o yüzden onlarda kalmada biraz çekiniyordum daha doğrusu. O yüzden X 'e gidiyordum arada orda başka birinde kalıyordum orda da yapamadım. O yüzden X'e geri gelmek zorunda kaldım. Ha şu anda bile ona sıkıntı ediyorum. Arkadaşımda kalıyorum arada bir böyle bir süreçte şey yaptım (İğde).

Barınma sorunu ile karşı karşıya kalmak yada karşı karşıya kalma düşüncesi özellikle kurum bakımından ayrılan bayan katılımcıların karşı karşıya kalacağı riskler ve tehlikelerden korunma amacıyla evlendiği katılımcılar tarafından ifade edilmiştir.

Sardunya, kurum bakımından ayrıldıktan sonra kendisinin ve arkadaşlarının barınma problemi ile karşı karşıya kaldığını bir arkadaşının kalacak yer endişesinin bulunmasından dolayı üniversite biter bitmez evlendiğini ifade etmiştir:

Barınma, X, KYK yurdunda kaldı mesela daha sonra üniversite bittiğinde ne olacak dedi X gitti evlendi, okulunu bırakmak zorunda kaldı o da. Okul

bittikten sonra ne olacak korkusu başlıyor sonradan bir de o var (Sardunya).

Mimoza, kurum bakımından ayrıldıktan sonra arkadaşlarının yanına gittiğini arkadaşlarının sürekli olarak yanına madde kullanması ve kendine de teklif etmesinden dolayı sıkıntı yaşadığını arkadaşlarından birisinin ailesinden destek alamamasından dolayı evlendiğini ve henüz 19 yaşında eşi tarafından öldürüldüğünü ifade etmiştir. Mimoza, kendisinin evlenmeseydi nerede ne şekilde olacağını tahmin dahi edemediğini ifade etmiştir:

Ben şöyle sorunlar yaşadım yurttan çıkınca arkadaşlarımın yanına gittim. Onlar hep benim yanımda madde içiyordu ben bıraktıydım onların yanına gittiğimde. Bana teklif ettiler yok dedim. Hayatta içmem zaten şu saatten sonrada. Arkadaşlarım mesela içiyordu baya bir saçmalıyorlardı. Yaşadığı olayları baştan sona anlatıyorlardı. Mesela abi arkadaşım dayak yediği onun yüzünden bende yemiştım. Hani diyorum ya bence yurttan çıkınca devletimizin direk göndermemesi gerekiyor çünkü ailesi olmayan var ailesi olmayan o kadar çok şey var ki mesela benim arkadaşım bundan bir ay önce kadın cinayetine gitti on dokuz yaşında. Devlet bıraktı hani diyorlar ya yağmurdan kaçarken doluya tutuldu hesabı. Bir senedir evliydi işte geçen de on yerinden vuruldu, olan çocuğuna oldu beş aylık çocuğu vardı. Onu da yurda gönderdiler. Devletimiz hemen göndermesin, ailesi yok zaten ailesi olmayanı sen nasıl gönderiyorsun. Bir iş olanağı ayarla ya da farklı bir şey bir bakıcı aile ayarla. Ben bunu devlete yakıştırmıyorum çünkü hani ana diyorsun yaşı dolunca hiçbir şey yapmıyorsun. Bu vatan anne olamaz. Ana olamaz. Hani devlet ana diyorlar da niye on sekiz yaşını doldurunca direk bırakıyor. Simdi Allah korusun ben evlenmeseydim kimse benim nerde yaşadığımı neler çektiğimi bilmeyecekti (Mimoza).

Kurum bakımından ayrılan bireyler, kurum bakımından ayrıldıktan sonra yaşamın düzenlenmesi ve uyum sürecinde öncelikle arkadaşları, aile bireyleri yada akrabaları tarafından kısa süreli olarak misafir edildiği; ancak sonrasında kurum

bakımından ayrılan bireylerin ciddi barınma sorunlarıyla karşı karşıya kaldığı tespit edilmiştir. Kurum bakımından ayrılan bireylerin arkadaşları, aile bireyleri, akrabaları ya da bir tanıdık aracılığıyla barınma sorununu çözümleyememesi durumunda dışarı kalarak çalıştıkları iş yerlerinde, parklarda, inşaat alanlarında ile hastane ve cami giriş bölümlerinde barınmaya çalıştığı birçok katılımcı tarafından dile getirilmiştir.

Ardıç, kurum bakımından ayrıldıktan sonra kalacak yer bulmadığı, inşaatlarda kalmak zorunda kaldığını, yanında kalmak için gittiği bir yakının kendisini kısa süreli misafir olarak gördüğü bu nedenle ciddi şekilde barınma sorunuyla karşı karşıya kaldığını ifade etmiştir. Özel sektörde bir dükkânda çalıştığı süreçte çalıştığı dükkânda yatıp kalktığını dile getirmiştir:

Yurttan çıktığım aralar dışarılarda kaldım, inşaatlarda kaldım, o aralar çalışmıyordum kalacak yerim yoktu gittiğim bir iki kişi bana dedi ki yurttan çıktuktan sonra sen buraya sadece misafir olarak geldin bunun ayrıntısını fazlasını düşünme burası sadece senin iki gün kalırsın üçüncü gün gidersen evine dedi ondan dolayı kalacak yerim yoktu. İnşaatlarda tabi bu inşaatlarda kaldığım aralar arkadaşlarımda vardı yurttan benden önce çıkan arkadaşlarım yurttan olan arkadaşlarımda geliyordu (Ardıç).

Zeytin, kurum bakımından ayrıldıktan sonra en büyük sorununun kalacak yer sorunu olduğunu kurumda kalırken kalacak yerin kendisi için bu kadar büyük bir sorun olacağını düşünmediği ancak sokaklarda parklarda kalmak zorunda olduğunu ifade etmiştir. Kurumda kaldığı süreçte güven içerisinde bir kalacak yerinin olmasının büyük bir nimet olduğunu sokakta kaldığı süreçte dayak yediğini barınmak için sürekli bir arayış içerisinde olduğunu ifade etmiştir:

En baştaki sorun kalacak yer sorunu hocam bunu çoğu yurttaki kişi yaşar ben inanıyordum yani her insan ne yapar ne eder kendine kalacak bir yer bulur diyordum ta ki sokaklarda parklarda yatana kadar en büyük sorun bu güvende olmuyor insan mesela yurttayken kapı kitli senin etrafın duvarlarla çevrili orada 24 saat hiç uyumayan güvenlik var ve sen sabah kalktığında okula rahat rahat sağ salim gidebiliyorsun. (...) X 'e gittim da ilk

çalışacağım dediğim işe gidiyordum sokakta kalıyordum işe gidiyordum sokakta kalıyordum yani işten ve okuldan çıktıktan sonra gidecek bir yerim yoktu yani parkta yatıyordum orda burada yatıyordum eski çalıştığım düğün salonunun deposunda yatıyordum kar yağdığı zaten çünkü tam da kışa denk gelmişti ondan sonra kendimi güzel dedim böyle olmaz ben parklarda dilencilerden sokak çocuklarından dayak yediğimi hatırladım yani bildiğin dövmüşlerdi beni para ver dediler yok dedim ben burada tamam dedim adam çakti iki sopa attı seni buralarda bir daha görmeyim dedi gönderdi çok dayak yedim açlık çaktığımı hatırlıyorum mesela yanı baya sorunlar yasıyor hocam sapığından tutun tinercisine kadar rastlıyorsunuz (Zeytin).

Söğüt, kurum bakımından ayrıldığı süreçte parasının olmadığından dolayı aç kaldığını parasız kaldığı için gidecek, kalacak yer bulamayarak dışarıda kaldığı ifade etmiştir:

Dışarıda kaldım mesela aç kaldım mesela bir ay iki ay parasız kaldım aç kaldım parasız kaldım. Gidecek kimsesi olmuyor, kalacak yeri olmuyor sonuçta yurtta büyümüş bir insan o yüzden çıktıktan sonra ortada kalması ve sokakta kalması. Kaldım bende X'de ilk çıktıktan bir ay sonra dışarıda yatıp kalkıyordum arkadaşım ile o da yurttan çıkmıştı çünkü öyle işte çalışıyorduk hani tabi maaşımız tabi bir ay filan kalmak zorunda kaldık çalıştığımız için bir ay sonra maaşımız geldiğinde pansiyona yerleştik ilk önce ondan sonra zaten arkadaşım memur oldu pek fazla sıkıntı çekmedik bir ay çaktığımız sıkıntılar zaten yetti çok yani kötüydü. Barınma haricinde dediğim gibi hocam barınma haricinde pek yoktu (Söğüt).

Meşe, kurum bakımından ayrıldıktan sonra ne yapacağını bilemediğini kalacak yerinin olmadığını, kimseden destek alamadığını kimsenin kendisine sahip çıkmadığı için dışarıda hastanelerde, inşaatta kaldığını ifade etmiştir. Meşe, dışarıda her türlü tehlikelere açık bir süreç geçirdiğini hastanenin bekleme odalarında, camilerin girişinde bulunan bölümlerde yatmak zorunda kaldığını ifade etmiştir:

Çok sorunlar yaşadım ya şimdi yurttan çıkınca ne yapacağını bilemiyorsun anında bir gün içerisinde yaşın doldu mu dışarıdasın kalacak yerin yok kimsen yok aileni arıyorsun ailen sahip çıkmıyor mecburen dışarılarda kalıyorsun. Yani İş bulana kadar hastanelerde falan yattık yani çok büyük sıkıntılar çektik, inşaata gittim inşaatta çalıştım. (...) Aç kaldığımız da oluyor dışarıda kaldığımız da oldu yani her tehlikelere açıldı yurttan çıktıktan sonra tehlike, Allah'tan biz kötü insanlara takılmadık dışarıya çıkınca dışarıda esrar kullananı var, hap içeni var onlar var korku ayrı, dışarıda kaldığım oldu dışarıda kaldığım oldu onda da hastaneye gittim hastanenin bekleme odalarında yattık orda güvenlikler çıkarıyordu bizde yurttan geldik diye söylüyorduk benim haricimde yurttan çıkıp yanımızda olan arkadaşlarım vardı onlarda yurttan çıkan çocuklardı biri kardeşimdi diğer ikisi arkadaşımdı onlarla beraber kaldık hastane de kaldık, ondan sonra dışarıda kaldık, camide kaldık caminin o girişlerinde halıların üzerinde yattık hiçbir yardım eden yoktu (Meşe).

Kayın, kurum bakımından ayrıldıktan sonra kalacak yerinin bulunmadığından dolayı parklarda yatmak zorunda kaldığını, karnını doyuracak bir iş bulduğunda iş yerinde kalmaya başladığını dile getirmiştir:

Baya sorun yaşadık hocam, valla işte her türlü kalacak yerimizden yiyecek ekmeğimize kadar yani bayağı dışlanmış gibiydi insanlar şey davranıyordu yani yurda gidiyorduk tekrar bizi almıyorlardı bayağı sıkıntı yaşadık dışarılarda parklarda yaşadık yavaş yavaş alışmaya çalıştık iş bulduk çalıştık oradan gittik bayağı zorluk yaşadık (Kayın).

Gürgen, kurum bakımından ayrıldıktan sonra geçim kaygısına endişesine düştüğünü yıllardır kaldığı kurum bakımında hiçbir bedel ödemesine gerek yokken artık kendisinin bir kalacak yer ayarlaması gerektiğini anlayarak arayış içerisine girdiğini turizm bölgelerine giderek buralarda hep çalışmaya hem de kendine kalacak yer temin etmeye çalıştığını şezlonglarda yattığını, kendisinin ve ağabeyinin çalıştığı yerlerde yattığını ifade etmiştir:

Ayrılınca bir anda geçim kaygısına düştüm, geçim kaygısına düşüncede bir anda çalışmam gerektiğini düşündüm. Çünkü yani yıllardır yurttan kaldığım için geçinmem için falan bir bedel ödemiordum. Çünkü devlet veriyordu onu şimdi ayrılınca bir yerlerde kalmam gerekiyordu nerde kalacağımı düşündüm. Yurttan ayrıldıktan sonra deniz, turizm bölgesine gittim orası zaten kalmam için lojman sağlıyordu orada sezon bitip buraya gelince ortada kaldım. Yani bir yerde tanıdığım bir abim olmasaydı ve ondan bir ay sonra da iş bulmasaydım ondan daha büyük sorunlarım olurdu. (...) X'de bir hafta iki hafta şezlongda yattım yani benden daha kötü arkadaşlarım da vardı ortada kalan. Bir şekilde bir barınak bulup da çalışmayan bir şekilde oradan buradan karnını doyurmaya çalışan. Daha büyük sıkıntı yaşayabilirdim ama çalıştığım için çalışmayı sevdiğim için zorundaydım ama seviyordum da çalışmayı çalıştığım için bir şekilde yaşamayı başardım yani iş gelene kadar (Gürgen).

4.3.2.3.Eğitim Sorunları

Korunma altına alınan bireyler reşit olduktan sonra ortaöğrenime devam edenlerin korunma kararları 20 yaşına kadar, yükseköğrenime devam edenlerin 25 yaşına kadar, öğrenime devam etmeyen 18 yaşını doldurmuş bireylerin bir iş veya meslek sahibi edilerek kendi kendilerine yeterli olabilmelerinin sağlanması amacıyla 20 yaşına kadar korunma kararları uzatılabilmektedir. Korunma altında kurum bakımı hizmeti alan bireyler tamamı kurum bakımından ayrıldıktan sonra birkaç yıl gecikmeli de olsa işe yerleştirileceklerini bilmekte; bu durumun verdiği rahatlıkla okula devam etmek ya da derslerinde başarı göstermek için yeterli çabayı göstermemektedir. Kısa yoldan gençleri devlet memuru olarak işe yerleştiren 3413 sayılı kanun kapsamında işe yerleştirme uygulaması bir anlamda gençlerin tamamı olmasa da bir kısmını hazırcılığa teşvik ederek eğitimlerine gerekli önemi vermemesine neden olmaktadır. Korunma altında olduğu süreçte eğitimine gerekli

önemi veremeyen gençlerimizin birçoğu kurum bakımından ayrıldıktan sonra eğitim hayatına devam edememesinden dolayı pişmanlık yaşamakta ve kendisine eğitim konusunda gerekli rehberlik ve danışmanlık yapabilecek birisini bulamaması ya da ekonomik gerekçelerden dolayı eğitim hayatına devam etmekte oldukça zorlanmaktadır.

İncir, yaşının on sekiz olmasından dolayı forum-a belgesini doldurarak ilişini kesmek zorunda kaldığını kurumun kendisinin eğitime devam edemediğini ifade etmiştir:

Okumak istedik okumamıza engel oldular. Engel olanların sebebi şuydu yaşımız 18 olduğu için direk çıkmanız gerekiyor diye forum doldutturup imzalattular. Eğer yurttta kalmamızı isteselerdi hani devam etme gibi ilgilenselerdi. Biz yurttta 20-21 yaşına kadar kalıp üniversitemizi okuyabilirdik (İncir).

Gardenya, kurum bakımından ayrıldıktan sonra parasal olarak sıkıntılarının olduğundan dolayı eğitime devam edemediğini açık öğretim şeklinde bile devam edemeyeceğini, eğer eğitime devam etseydi lisans eğitimini tamamlayabileceğini ifade etmiştir:

Eğitimime devam edemedim para kısıtlı olduğu için açıktan devam edemeyecektim. Bu benim için çok önemliydi. Eğitimime devam etseydim. Belki seneye lisansı alıp yükseltim şeyine daha çabuk gidecektim. Ama yine devam ederim de o zaman daha iyiydi benim için (Gardenya).

Petunya, kurum bakımından ayrıldıktan sonra da ailesinin cahil olması ve eğitimi ile ilgilenmediğinden devam etmek istese de edemediğini, korunma altına alınan çocuk reşit olup kurum bakımından ayrılrsa bile eğitimi ile ilgili gereksinimlerinde yardım etmeleri gerektiğini ifade etmiştir:

Okuyanlar varsa yurttan çıktıktan sonra da ona okuma fırsatı versinler ya hani öyle değil benim gibi biraz önce dediğim gibi dershaneye gitmesi gerekiyorsa dershaneye falan göndersinler onları, ailesinin yanına gittiyse ki çoğumuzun ailesi cahil, yurтта kalanların ailelerinin çoğu cahil, cahil olmazsa zaten yurda vermezlerdi onlar. Cahili cahilin yanına gönderiyorlar sonra da derslerden geri kalıyor eğitime devam edecekse devam edemiyor (Petunya).

Sardunya, üniversite de okuduğu bölümün çok masraflı olduğunu kurum bakımından ayrıldıktan sonra okuduğu bölümün masraflarını karşılayamadığı için yarıda bırakmak zorunda kaldığını ifade etmiştir:

Üniversite, gittiğim bölüm başlı başına bir masraf yetişmiyor etmiyor okulu bırakmak zorunda kaldım çok şükür rabbime bir anda iş geldi tesadüf üzerine benim ki, yoksa ben şuan ne okuyordum ne bir şey yapıyordum, öyle bir ihtimalim yoktu yani, belki memuriyet bile olmayabilirdi (Sardunya).

Kurum bakımında yükseköğrenimine devam eden gençlerimiz eğitime devam etmeyen arkadaşlarının işe yerleştirildiğini öğrendikten sonra bir taraftan işe yerleştirilip daha iyi bir gelire sahip olmak isterken bir taraftan da korunma altında kalıp kendilerine sağlanan imkânların devam etmesini istemektedir. Ancak korunma altında bulunan gençlerimizin işe yerleştirilmeleri için Form-A belgeleri düzenlenememektedir. Eğitim hayatına devam eden gençlerimizin bir kısmı sırf işe yerleştirilme süresini kısaltmak ve bir an evvel işe yerleştirilme haklarından yararlanmak için yanlış yönlendirmelerle eğitime ara vermek zorunda kalmaktadır.

Kasımpatı, işe yerleştirilmek amacıyla girişimde bulunan; ancak yanlış yönlendirmelerle eğitimini yarıda bırakarak Form-A belgesini dolduran gençlerimizden birisidir. Kasımpatı, üniversite ikinci sınıfta kendisine eğer okulu bırakmaz kaydını sildirmezse işe yerleştirilemeyeceğini söyledikleri bu nedenle kaydını sildirmek zorunda kaldığı eğitime bu nedenle yarı da bıraktığı ve henüz tekrar başlayamadığını ancak devam etmek isteğini ifade etmiştir:

Zamanını hatırlamıyorum ama üniversite iki de, üniversitenin ikinci yılında bıraktım. Çünkü bana öyle söylediler, eğer okulu bırakmazsam kaydımı silmezsem veya okulu bitirmezsem işe giremeyeceğimi söylediler o yüzden okulu bırakmak durumunda kaldım kaydımı sildirmek zorunda kaldım. Maalesef eğitimimi yarıda bıraktım. Şuan eğitime devam ediyorum âmâ etmeyi düşünüyorum sınava gireceğim (Kasımpatı).

Zeytin, reşit olduktan sonra işe yerleşmek amacıyla form-a belgesini dolduran ancak sonrasında eğitim hayatını devam ettirmekte oldukça zorlanan gençlerimizden birisidir. Zeytin, kurum bakımından ayrıldıktan sonra okulunun bitmesine bir yıl kaldıktan sonra barınma problemiyle karşı karşıya kaldığını bu nedenle okuluna gidemeyerek okulunu bırakmak zorunda kaldığını ifade etmiştir:

Ben yurttan çıktım çıktıktan sonra ben okulumun bitmesine bir sene kala yurttan çıktıktan sonra okulu bırakmak zorunda kaldım açıktan devam etmek zorunda kaldım. Ben sokakta kalırken üç gün okula gidemedim gücümün yettiği kadar gidebildim parktan kalkıyordum çantama elbiselerimi dolduruyordum caminin lavabosuna gidip caminin tuvaletinde kıyafetimi değiştirip okula gidiyordum buna şahit olanlarda okuldan görenler de var kimse sesini çıkarmıyordu ama ben bilindiğimin farkındaydım hatta böyle bana çaktırmadan yardım etmeye çalışanlar falan oldu ama ben biliyordum bunu anladım yani gücümün yettiği kadar 3-4 gün gittim dördüncü gün okulda böyle bir fenalık geçirdim yok dedim ben bırakıyorum buraya kadar dedim çalışacağım dedim (Zeytin).

4.3.2.4.Ekonomik Sorunlar

Korunma ve bakım tedbir kararların süresinin tamamlanması sonrasında kurum bakımı hizmet veren kuruluşlar ile ilişkisi kesilen bireylerin herhangi bir

meslek edindirilmemiş olması durumunda işe yerleştirilene kadar olan süreçte kendi ayakları üzerinde durmaya çalışmaktadır. Kurum bakımı deneyimi olan bireyler aile bireyleri, akraba veya arkadaşlarından destek almaya çalışmaktadır. Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü kendi bünyesinde kurum bakımından ayrılan bireylerin işe yerleştirilene kadar acil ihtiyaçlarını karşılaması için Sosyal ve Ekonomik Destek yönetmeliğinin 6/c maddesi doğrultusunda koruma kararlı iken reşit olarak kurum bakımından ayrılan çocuklara yapılan süreli olarak acil ihtiyaçlarını karşılamaları amacıyla nakdi yardım vermekte olsa da kurum bakımı hizmetlerinden ayrılan her birey bu yardımlardan faydalanamamaktadır. Aile bireyleri, akrabalarından, arkadaşları ile kurum yetkilerinden ekonomik destek alamayan ve ekonomik olarak kazanç sağlayamayan gençler ciddi ekonomik sıkıntılarla karşı karşıya kalmaktadır.

Ardıç, kurum bakımından ayrıldıktan sonra parasal olarak çok fazla sıkıntısının olduğunu beş altı defa maddi destek almak için başvuruda bulunmasına rağmen kendisine maddi hiçbir yardımın yapılmadığını ifade etmiştir. Ardıç, kurum bakımında her türlü ihtiyaçlarının sağlandığı ancak kurum bakımından ayrıldıktan sonraki yaşamda ekmeğin aslanın ağzında olduğunu bu nedenle aslanın ağzından ekmeği almak için oldukça fazla mücadele etmek gerektiğini ifade etmiştir:

Yani hocam öyle para yönünden de sıkıntım çok oldu. Yurttan çıktıktan sonra bana maddi hiçbir yardım yapılmadı. Beş-altı defa müracaat ettim kalktı dediler ama benden önceki arkadaşlarım benden sonraki arkadaşlarımın hepsi aldı. Bana vermediler hocam. (...) Yurttan çıktıktan sonra bir ekmeği zor buluyorsun bazen mesela yurttan çıkıyorsun çalışıyorsun çalıştığın kadar da. Ekmek aslanın ağzında hocam. Yurttan aldığımız maddi olarak aldığımız paralar olsun yemekler olsun harçlıklar olsun yediğiniz olsun ama yurttan çıktıktan sonra öyle olmuyor ekmek aslanın ağzında kaparsan yersin kapamazsan aç susuz yatarsın (Ardıç).

Zeytin, kurum bakımından ayrıldıktan sonraki karşılaştığı sorunların temelinde maddiyatsızlığın yattığını parası olmadığı için beraberinde kaldığı arkadaşlarının kendisini evden çıkardığını, parası olmadığı için kalacak yer temini yapamayıp birçok sorunla karşı karşıya kaldığını ifade etmiştir:

Kalacak yer sıkıntısı maddi yönden dolayı hocam yani şu anda bile çekiyorum ben yani çalışıyorum oradan oraya oradan oraya sürünüyorum yani yine de Allah'a şükür karnımı bir şekilde doyuruyorum hocam ama bu kadarı gerçekten yetmiyor hocam yani samimi bir şekilde söylüyorum yetmiyor mesela ben bir eve çıktım basta dedim ki abi böyle böyle seninle bir evde kalalım öğrenci evi ben dedim bir ay çalışayım param yok tamam kardeşim dedi 2 gün sonra bana dedi ki olmuyor X dedi bana dedi tık nakit para verecek bir lazım dedi adam beni çıkardı evden neden param olmadığı için mesela bir yere bir şey yemeye gidiyorsun adam seni geri çeviriyor neden para yok kimse kimsenin kara kasına kara gözüne bakarak vermiyor zaten bu sıkıntıların çoğunu ben para olmadığı için çektim hocam eğer ben o parkta dayak yediysem param olmayıp da bir tutamadığım için bir öğrenci evine çıkamadığım için ben o bankta kaldığımda düğün salonu deposunda titreye titreye yattıysam tavandan su damlayan o depoda bunu para sıkıntısı olduğu için çektim ben en büyük sıkıntı zaten para olmadığı için ben zaten paraya değer veren bir insan değilim ama para olmasa da yaşanmaz hocam bu dünyada (Zeytin).

Petunya, uzum yıllar sigara kullandığı kurum bakımından ayrıldıktan sonra ablası ve eniştesinin yanında yaşamaya başladığı dönemde parası olmadığı için sigara alamadığını, eniştesinden sigara istediği zaman kendisinden bir karşılık bekleyerek sarkıntılık yaptığını ifade ederek sigara alacak parasının olmadığı zamanlarının olduğunu ifade etmiştir:

X ablam ve ben en çok biz çektik onunla, eniştem çok farklıydı ben sigara kullanıyordum yedi sene sigara kullandım. Mesela bende para yok ben sigara içiyordum eniştemden istediğim zaman mutlaka benden karşılık istiyordu sen bana bunu yap ben sana o sigarayı vereyim. Lafla taciz vardı eniştemin, lafla kötülük vardı her şey vardı (Petunya).

Söğüt, kurum bakımından ayrıldıktan sonra en büyük sıkıntısının parasızlık olduğunu kurum bakımından ayrılan her arkadaşının ekonomik sıkıntılarla karşı karşıya kaldığını ifade etmiştir:

Genelde parasızlık pulsuzluk en büyük sıkıntılarım bunlardı başka da yoktu ya zaten her çıkanın sıkıntısı bu oluyor hocam (Söğüt).

İğde, kurum bakımından ayrıldıktan sonra farklı işlerde çalıştığını şuanda herhangi bir işte çalışmadığını bu nedenle çoğu zaman cebinde parasının olmadığını yanında kaldığı amcasından harçlık istemeye çekindiğini, çoğu zaman isteyemediğini cebinde parası olmadığı zaman hiçbir şey yapmadığını ifade etmiştir:

Şu anda herhangi bir işte çalışmıyorum. İki ay önce garsonluk yapıyordum. Ağır işler olduğundan çalışamıyorum. Bıraktım o yüzden şimdi amcamgilde kalıyorum. Harçlığımı falan ondan alıyorum. Arada bir çekiniyorum istemekten amcamdan harçlık. Yurttan ayrıldıktan sonra iş, kalacak yer sorunu yaşadım. Ondan sonra işte harçlık. Cebimde harçlık olmuyordu. Amcamdan yani istemeye çekiniyordum. Yani isteyemiyordum daha doğrusu. Ama yine de istiyordum. Oda birkaç bir şeyler veriyordu. Onu da ihtiyaçlarımı gideriyordum bitiyordu. Bazen de işte çalıştığım vardı onlarla gideriyordum. Arkadaşlarımdan falan istiyordum hocalarımızla karşılaşıyorduk arada bir onlardan da istiyordum. Yani bu tür şey sorunlar yaşadım, yurttan çıkınca (İğde).

Kestane, kurum bakımından ayrıldıktan sonra kurumun kendisini ekonomik olarak destekleyeceğini beraberinde kaldığı ağabeyini yapılacak destek parasıyla destekleyebileceğini düşündüğünü ancak herhangi bir ekonomik yardımın yapılmadığından kendisinin gelirinin olmamasından dolayı ağabeyinden çekindiğini var olan hayallerini ekonomik yetersizlikler nedeniyle gerçekleştiremediğini ifade etmiştir:

Abi ne tür sıkıntılar yaşadım. İlk öncelikle şey sıkıntıları yaşadım. Bu iş

sıkıntısı yaşadım birazcık. X ben dedim ki yurttan çıkınca direk bana para bağlarlar sandım. Hiç değilse abimin yanında durayım da biraz eve katkı olsun istedim. Yurttan çıktıktan sonra işte yardım parasını bekledik gelmedi yani ilgilenen olmadı. Bizde ondan sonra peşine düşmeyelim. Dedik üç kuruşun peşine düşmek yakışmaz bize. Bizde düşmedim. Eve fazla gelirim fazla katkı yok diye çekiniyorum. O yardım parasını verselerdi belki şu evi biraz daha adam ederdim diye düşündüm. Yani biraz hayallerim vardı vermeyince olmadı abi (Kestane).

Ladin, kurum bakımından ayrıldıktan sonra en büyük sıkıntılarının maddi olduğunu para olmadığı için ihtiyaçlarını gideremediğinden dolayı diğer sorunlarla karşı karşıya kaldığını ifade etmiştir:

En büyük sıkıntı maddidir yani psikolojik sıkıntıda var tabi ama maddi sıkıntının doğurduğu psikolojik sıkıntı vardır. Para olmayınca iş yok güç yok para yok ekmek yok bu psikolojik sıkıntıyı doğuruyor. En büyük sorun paradır diyebilirim yani psikolojik sıkıntılar ailesi olmayan çocuklar için daha zordur tabi (Ladin).

Zambak, ekonomik olarak gelirinin olmadığı çoğu zaman cebinde parası olmadığı için belediyeden yardım aldığı ifade etmiştir:

Ben belediyelere giderek yardım aldım oralara giderek yardım aldım her yerden yardım aldım tutunmak için. Mesela daha yeni dedim ya cebinde olmazdı çayın olmazdı şekerin olmazdı peynirin olmazdı giderdim isterdim. Sorunlarla böyle ayakta durdum (Zambak).

Kurum bakımından ayrılarak işe yerleşen gençlerin birçoğu ilk maaşla birlikte ekonomik açıdan ciddi sorunlar yaşamaya başlamaktadır. Ekonomik bağımsızlığını kazanan genç yeterli birikim yapamamakta, kazandığı parayı nasıl harcayacağını bilememekte, kredi kartından yaptığı alışverişler sonrasında banka borçlarını

ödeyememekte ya da yeterince tanımadıkları kişilere kefil olarak uzun yıllar bankalara borç ödemek durumunda kalmaktadırlar. Gençler yurttan bütçe yönetimi konusunda yeterince eğitim alamamaları, yurttan ayrıldıktan sonra para harcama, tasarruf yapma konusunda kendilerini yönlendirebilecek kimsenin olmaması, yurt yaşamının etkisiyle kısa zamanda herkese güvenmeleri gibi nedenlerle bu sıkıntıları yaşamaktadırlar. Bütçesini dengeleyemeyen genç zaman zaman icra takibine maruz kalmakta ve bu durum işten çıkarılmaya kadar varabilmektedir.

İncir, kurum bakımından çıktıktan sonra sokakta kaldığını kötü yollara düşerek uyuşturucu maddeler satmak zorunda kaldığını ifade etmiştir. Devletin kurumdan ayrıldıktan sonra kalacak bir yer temini yapmamasından dolayı sokaklarda kaldığını ve karnını doyurmak ve kalacak bir yer bulmak için farklı işlere bulaştığını ifade etmiştir. Katılıcı 19, karşılaştığı bütün sorunların temelinde parasızlığın olduğunu parası olsaydı sorunlarla karşılaşmayacağını ifade etmiştir. Ayrıca, İncir, kendisinin ve arkadaşlarının devlet memur olduktan sonra kredi çektiğini yada çektirildiğini ve kredi olarak bankalardan çektikleri paraların başkaları tarafından dolandırılarak kendilerinden alındığını ve bu kredilerden yüklü olarak borçlarının bulunduğunu ifade ederek kredi ödemeleri sonrasında ellerine geçimlerini sağlayacak miktarda para geçmediği için çeşitli sorunlarla karşı karşıya kaldığını ifade etmiştir:

Benim karşılaştığım sorunların hepsi para yönünden kaynaklanıyor. Borcum var şu an ki maaşım hiç yetmiyor. Geldiği gibi gidiyor. Benim geçinecek kadar bir param yok cebimde şu anda bile jandarmalar arıyor beni kaçagım şu anda beş bin lira ödemem gerekiyor ödeyemiyorum. Kredi vermiyorlar bankalardan. Gittik yine kurumların kapısını çaldık. Hani ilgilensinler diye devlet verdiği parayı baktığı parayı biz memur olduktan sonra geri almaya başladı. Biz 18 yaşına kadar devlet bize baktıysa biz yurttan çıktıktan sonra hepsini geri almaya başladı bizden. Biz kötü yola devlet yüzünden düştük. İyi bir gelecek sağlamadıkları için yurttan çıktıktan sonra direk sokağa attıkları için kötü yola düştük. Şu an devlet memuruyum. Devlet memuruyum ama hala para cezası geliyor. Adliyeden bu cezayı ödemediğim için ceza evine atacaklar beni şu anda aranmam var. (...) Şu anda benim tanıdığım yani çok samimi olduğum 20 tane arkadaşım var. Bu 20 arkadaşımın 10 tanesi X yurdundan onlarla görüşüyorum irtibattayım.

Hani kimse ilgilenmediği için arkaları olmadığı için bir tanışıyor kızla evleniyor. Düğün yapıyor kredi çekiyor. Evlendikten sonra kız altınları alıp kaçıyor. Çocuğun hayatı kararıyor. Diğer arkadaşımı kandırıyorlar dışarıdan kredi çektiriyorlar o gidiyor. Benim şu anda 45 milyar borcum var. Bu da devletten kaynaklanıyor. Nasıl diyeceksiniz benim kırk beş milyar borcumun olmasının tek sebebi ben yurttan çıktıktan sonra parasız kaldım. Demiştim size kötü yollara düştüm. Kötü yolda kadın satan kişilerin yanına düştüm. Devlet memuru olduktan sonra onlardan kurtulmak istesem de çalıştığım yere kadar gelip beni buldular. Bana zorla kredi çektirdiler ve borcum oldu. Şu anda onlardan hiç para istesem de vermiyorlar. (...) Bankalar bloke koydu hesabıma hiç para alamamaya başladım ben. Kaldığım evin kirasını ödeyemedim. Elektriğini suyunu ödeyemedim. Evden çıkarttılar. Devlet memuruydum ama kalacak yerim yoktu. Müdürlerden yeni yardımcı istedim. Öğretmen evine yerleştirilmem için oradan bile aylık 600 TL istediler. Hiç param olmadığı için işime gitmedim ben. İşimde çalışamıyorum (İncir).

4.3.2.4. Etiketlenme ve Dışlanma Sorunu

Toplum içerisinde birçok kişi kurum bakımında kalan çocuklara özellikle öksüz, yetim, kimsesiz gibi kavramlarla duygusal olarak yaklaşmakta olsa da bir çok kişide korunması gereken çocuklara acıma/dışlama ve olumsuz önyargı ile etiketleme yaklaşımı içerisinde girmektedir. Toplum içerisinde korunması gereken çocuklara yönelik önyargılı bakış açısı ve önyargılı tutumlar kurum bakımı sonrasında da devam etmektedir. Kurum bakımından ayrılan bireyler arkadaşlarına kurum bakımı deneyimi olan bir birey olarak kendisini tanıttığında önyargılı yaklaşımlara maruz kalmaktadır.

Ladin, kurumda bakımından ayrıldıktan sonra dışlandığını, yurttan kaldığını söylediğinde önyargılı olarak kendilerine bakıldığını ifade etmiştir:

Ya bide dışlanmak var bunların dışında örnek veriyorum mesela bir yurtta kaldığını söylediğin anda adam sana canavar gözüyle bakıyor. Ben yurtta kalmış bekâra ev vermem sen şöylesin sen böylesin (Ladin).

Kasımpatı, kurum bakımından ayrıldıktan sonra birisi ile tanıştığını, tanıştığı kişinin kendisinin kurum bakımından ayrıldığını öğrendikten sonra bakışının ve algılama biçiminin değiştiğini bu nedenle kendisinin kurum bakımında kaldığını öğrenen insanların kendisine acıyarak yada başka bir şekilde bakmalarını istemediği için artık kurum bakımından ayrıldığını söylemediğini ifade etmiştir:

Niye yurtta kaldım biri ile tanışıyorsun mesela ondan sonra işte tanımak istiyor seni soru soruyor en kötüsü işte babam öldü diyorsun ne bileyim şöyle oldu böyle oldu onu bir türlü söylemiyorsun yani benim en büyük problemim bu sanki anlatmak zorundasın gibi zorundasın tamam seni tanımak zorunda ama bu insana zor geliyor hani söylemesi insanlar çünkü böyle acıyarak bakmalarını istemiyorum yani ben onlara acıyorum yani gerçekten öyle yani acıyarak bakmalarını istemediğim için söylemiyorum (Kasımpatı).

Sardunya, arkadaşlarının yurtlu olduğunu öğrendiğinde kafalarında bir yurtlu etiketinin bulunduğu ve insanların kendisini yurt çocuğu profilinden farklı tutarak yurt çocuklarının sıkıntılı olduğuna dair kafalarında bir profil olduğunu ifade etmiştir. Ayrıca Sardunya 'in kurum bakımını deneyimi olan bir birey olduğunu öğrenen erkek arkadaşının tanıdıklarının Sardunya 'in kimsesiz bir kız olduğunu ve erkek arkadaşına ne yapacaksın kimsesiz bir kızla gibi söylemlerde bulunduğunu ifade etmiştir:

Diyorlar ki benim karşıma böyle gelsen; ne bileyim çok çirkef, ne bileyim bununla konuşulmaz derim yani herkes bunu söylüyor. Arkadaşlarında mesela yurtlu olduğunu belli ediyorsun çoğu zaman bunu nasıl yapıyoruz bilmiyorum ama bana mesela hep şunu duydum; Sen söylemezsen

anlamazdım; çünkü ben insanların akıllarındaki yurt çocuğu profili de çok farklı bu biraz da yurt çocuğu dediğin çok sıkıntılıdır, şöyledir böyledir mesela hep aynı şekilde olduğu beni söylediğinde mesela bu kızla ne yapacaksın demişler kimsesiz bir kızla (Sardunya).

Kurum bakımından ayrılan bireyler aile bireyleri ve akrabalarının yanında kaldığı süreçte hane içerisinde bulunan bireylerden ayrı tutularak dışlanmaya maruz kaldığı yakınlarının sözlü olarak yada hal ve hareketlerinden hissettirilme olduğu dile getirilmiştir. Ihlamur ve Petunya'nın ifadeleri şu şekildedir:

Yurttan ayrılıp abisinin halasının dayısının yanına giden her çocuk %90 dışlanır zaten hocam. Çocuğa söylemeseler bile çocuk hissedebiliyor yani. Ben hissediyordum zaten hal hareketlerinden, konuşmalarından hissedebiliyordum. Bana evimde kalmanı istemiyorum demese bile ben hissediyordum. Çoğu hissediyor zaten hani çoğu arkadaşım öyle kimi arkadaşım öz babasının evinde kalmaz dışlandığından hocam (Ihlamur).

Ablamın yanına gittim, kendi çocuklarına davrandığı gibi davranmıyordu bize kendi çocuğu farklı biz farklıydık yani her zaman eniştem içinde öyleydi zaten X ile görüşüyorum ben genelde, Allah'a şükür onların pek sorunları olmadı olmuşsa da bana anlatmadılar belki X 'le aynı sokakta oturuyorduk yurttan çıkan dedesinden dayak yiyordu yurttan ayrıldıktan sonra dedesinin yanına gitti aynı yaşta teyzeleri vardı onlar dışlıyordu onu, benim yeğenlerimde beni dışlıyordu burası bizim evimiz sen git şöyle böyle diyerek onu da öyle dışlıyorlardı teyzeleri falan evde bir dışlanma vardı(Petunya).

Kurum bakımından ayrılan bir çok birey yaşamın düzenlenmesi ve uyum sürecinde temel ihtiyaçlarını gidermek amacıyla işe yerleştirilme uygulamasından yararlanana kadar geçici işlerde çalışmayı istemekte ve bu yönde girişimlerde bulunmaktadır. Ancak kurum bakımında korunması gereken çocuklara yönelik önyargılı tutum ve davranışlar kurum bakımından ayrılan bireylere yönelik olarak

devam etmektedir. Kurum bakımından ayrılan bireylerin iş bulma çabaları içerisinde girdiği süreç içerisinde işverenlerin önyargılı yaklaşım içerisinde girerek kurum bakımından ayrılan bireylere iş vermemekte olduğu, işe giren bireylerin ise kimsesiz ve tehlikeli görülerek dışlanma ve etiketlenmeye maruz kaldığı katılımcılar tarafından ifade edilmiştir.

İşte dediğim gibi yani böyle para yoktu pul yoktu işte iş bulmak çok zor oldu yurtta kalıyorum diye mesela iş başvurusunda kötü yorumladılar dışlayan oldu hani hırsız konumuna koydular mesela iş vermeyen oldu (Söğüt).

Abi işte yurttan çıktığımızda iş arıyorduk adam soruyordu sen nerde okudun işte biz yurtta kaldığı dediğimiz zaman adam bize farklı bir gözle bakıyordu yani adam yurdu öyle bir benimsemiş ki kafasında hırsız, it, çakal gibi oluşturmuş yani kafasında o şekilde iş bulamadık abi iş bulamayınca da paramız yoktu yani aklımıza kötü kötü şeyler geliyordu (Ceviz).

İş çok aradık. Soruyorlar ister istemez bir işe girerken cv mizi istiyorlar özgeçmişimizi. Annen ne iş yapıyor baban ne iş yapıyor soruyorlar. Ayrı olduklarını yurtta büyüdük büyüdüğümüzü söylüyorlar. Kimse iş vermiyordu bize yurttan çıktığımız için iş bulamıyorduk. Yurttan çıktığımızı bahane ediyorlardı (İncir).

Garsonlukta falan çalışıyordum. 12-13 saat çalışıyordum. Kimsesiz olduğumdan çoğu işi benim üstüme çoğu işi benim üstüme yüklüyorlardı. Bende işte bunu kendime yediremiyordum. Yani zorluk çekiyordum. O yüzden çıkmak zorunda kaldım. 2 ay oldu çıkalı yani şu anda geziyorum. İyi işim yok şu anda devletimizden iş bekliyorum. Forma a belgem dolduruldu, gönderildi yani iş bekliyorum (İğde).

Kurum bakımından ayrılarak 3413 sayılı kanun kapsamında işe yerleştirilen bireyler mezuniyet durumlarına göre farklı kamu kurum ve kuruluşlarında göreve başlamaktadır. Kurum bakımından ayrıldıktan kısa bir süre sonra işe yerleştirilen gençlerimiz kurum bakımı deneyimi olmasından dolayı göreve başladıkları kurum/kuruluşlarda görev yapan iş arkadaşları yada idari personeller tarafından genç yaşında memur olarak atandığı için dışladığı kıskanılma, kabullenilmeme gibi davranışlara maruz bırakılarak önyargılı tutum ve davranışlarla karşı karşıya kalarak etiketlenme ve dışlanmaya maruz kalmaktadır. Kurum bakımı deneyimi olan gençlere yönelik önyargılı bakış acısı ile kurum bakımı deneyimi olan bir bireyin olumsuz bir davranışı kurumda kalan bütün çocuklar yapmış gibi bir algı içerisine girilmesine ve tepki görmelerine neden olmaktadır. Katılımcılarımız bu durumu şu ifadelerle dile getirmiştir:

X Bakanlığına ilk atandığımda beni her hangi bir X vermek istediler okula. Yardımcı hizmetli olarak atandım ben. Okula gittim işte beni X Müdürlüğünden gönderdiler. Burada çalışacakmışım ben dedim. Sen dedi yurttan gelmişsin seni alamayız dediler dışladılar. Çalışan okuldaki, lisedeki görevliler. X müdürleri, ortaokul müdürleri hepsi hiç kimse almadı beni. X'e tekrar gitmek zorunda kaldım. Müdürle konuştuk artık oraya girdik orda biz yurttan geldiğimiz için oradakiler de ister istemez dışladılar. Dışarda ki vatandaşlar genç yaşta memur olduğumuzu görünler kıskandılar onlarda dışladı. X bağlı öğretmenler, müdürler bunları söyleyeceğim yani ben başka söyleyecek bir şey yok (İncir).

Bir arkadaşım açığa alındı bu yüzden yani yurtluları hırsız, gaspçı yani çok değişik şekillerde görüyorlar abi mesela yurttan birkaç kişinin ismi çıkıyor dışarılara kim bu yurtlular o gözle bakılıyor yani biri hırsızlık yaptıysa tüm yurtlular hırsızdı biri birinin kızına yan gözle baktığı zaman tüm yurtlular aynı o şekilde. Birine bir şey biri suç işliyorsa onu tüm yurtlular yaşıyor oluyor abi biri iyi bir davranış gösterdiği zaman onu da dediğim gibi ancak tüm hepsi karşılıyordu (Ceviz).

Kurum bakımından ayrıldıktan kısa bir süre sonra işe yerleştirilen gençlerimiz işe yerleştirilmelerinde kurum bakımı deneyimi olmasından dolayı istisna yapılarak devlet tarafından yapılan torpil ile hak etmediği halde bir kanunla memur yapıldığı düşüncesi ile iş arkadaşları ve idarecileri tarafından etiketlenmekte ve dışlanmaya maruz kalmakta olduğunu dile getirmiştir.

Mesela insanların gözünde bizim yurttan olurdu dışarda birileri bir şeyler yapar hemen suçlanın çalıştığım kurumda da zaten böyle var. Mesela yüzüme vuruyorlar. Bir tane şoförümüz var bana geliyor ikide bir şey diyor mesela her aylık günü gelip sen o kadar para alıyor benim oğlum diyor üniversite okudu bitirdi diyor özel sektörde diyor 1000 lira para alıyor diyor. Ben dedim abi dedim kpss ye girmedik kimsenin hakkına girmedik devletimiz bize ayrı kontenjan açtık o şekilde girdik diyorum. Adam ona rağmen dışlıyor dışlanma var yani yurt çocuklarına karşı (Kayın).

Kurum dışına çıktığım zaman bence daha güzel oldu her şey ya ben o kurumu unutmak istiyorum unutmak istiyorum ya hani olmamış gibi davranmak istiyorum. Böyle bir şeyi yaşamamış gibi her ne kadar karşıma işyerinde çıksa da. İş yerinde çıkması sorun benim için. Hani ben belli bir kanunla atanıyorum ya onu insanların bilmesini hiç sevmiyorum. Yani farklı gözle bakıyorlar direk. Yani hak etmediği halde burada gibi. Bakın bu önemli bir sorun. Bu hak etmediği halde bir kanunla buraya atandı. Hani diyorum ya kibir var bunun atandığı yer belli atandığı kanun belli gibi. Biz gelmeden haber veriyorlarmış ya hani bu kanunla gelen biri atanacak bu denir mi ya hani iş ahlakı iş etiği var ya belki bu yüzden onun mahcup olacağı utanacak ya belki bir sor, ben anlatmak istiyorum muyum yani bu kanunla atandığımı bu benim özelime giriyor en azından. (...) Sadece benim çekingenliğim sosyal hizmetlerden etiketli olmak onun dışında hiçbir sıkıntım yoktu benim. Onu birilerinin bilmesi benim için sorundu. Ha biliyor farklı gözle bakacak diyordum (Gardenya).

Mesela ilk işe başladığımda evraklarımı verdiğimde oradaki şirket çalışanı vayan bizde mi yurttan kalsaydık dedi. Yani bedavadan havadan gelen bir iş yani mesela evdeki abide aynı şakayı yaptı. Ooo okumadan bedava iş kazanıyorsun diyor şakasını yapıyor ama işin altında gerçeklik de yattıyor. Yani herkes bedavadan olduğunu düşünüyor (Gürgen).

Ya şimdi işe yerleştik bize diyorlar beleşten geliyorsunuz beleşten geliyorsunuz işe yerleşiyorsunuz devlet size torpil yapıyor diyenler, öyle konuşanlar oluyor bazıları dalgaya alıyor adam diyor Oo sen diyor torpilli gelmişsin diyor devlet sana torpil yapmış diyor, yurttan büyütmüş yedirmiş içirmiş daha ne geziyorsun sen devletin için de devletin için de... İstemiyor bazıları senin aldığın para haram diyenler oldu, iyileri de var kötülerini de var insanları tanımaya başladık, iyi insanları seçtik kötülerini seçtik seçer olduk öyle insanları tanıdıkça kimin ne olduğunu anladık (Meşe).

İş yerinde de şey tabii biraz yapıyorlar 2828 kanununa tabii olarak gelmiş filan o biraz canımı sıkıyor ama tabii yapacak bir şey yok (Lavanta).

Kurum bakımından ayrıldıktan sonra geçimini sağlamak amacıyla özel sektörde işe giren genç kızlarımız, kurum bakımı deneyimi olan bir bireylerin kimsesiz, kolay elde edilebilen kızlar gibi olumsuz önyargılar ile etiketlenerek iş arkadaşları ve iş yerindeki yöneticileri tarafından sarkıntılıklara, cinsel tacizlere maruz bırakılabilmektedir.

Organizede çalıştım abim askere gittiği zamanlar. Organizede de bir girdim abi bide sahipsiz olduklarını bildikleri zaman çoğu şeyle karşılaşıyorsun. Erkekler rahat durmadı oranın işi hiçbir zaman iyi değildi yani korkardım sapık sapık hareketleri olurdu. Yani kâğıt falan doldururlar ya oradaki müdürler mesela müdürler bile bundan iki sene önce miydi ne girdim müdür bile bana teklif etmeye başladı. Ondan sonra da zaten hiç gitmedim. Çıkma teklifi hani sahipsiz olduğumu biliyorlardı, ondan kaynaklanan yani yararlanmak isterlerdi her türlü pislik var yani. Oralarda tanıdık yer olsa

öyle bir şey olmaz da işte, tanımadığın yere gidip de kendin araştırdın mı başına çok sorunlar geliyor (Zambak).

4.3.2.5.Rehberlik ve Danışmanlık Sorunları

Uzun yıllar kurum bakımında her türlü ihtiyacı profesyonel meslek elemanları yardımıyla karşılanan kurum bakımı deneyimi olan bireyler kurum bakımından ayrıldıktan aile ve akraba gibi sosyal destek kaynaklarından yoksun bir şekilde toplumsal yaşama uyum sağlamaya çalışmaktadır. Aile bireylerinden, akrabalarından ve kurum yetkililerinin rehberliği ve danışmanlığından yoksun kalan bireyler hayatları için önemli kararları alırken zorlanmaktadır. Kurum bakımından ayrıldıktan sonra rehber ve danışman bulmayan bireyler yaşamın düzenlenmesi ve uyum sürecinde karşılaştığı sorunları için çözüm bulmamakta ve doğru yönlendirilemediği için sosyal ve ekonomik desteklere ulaşamamaktadır. Kurum bakımından ayrılan bireyler güvenecek bir kimseyi bulmadığı, kurum yetkililerinin gerekli ilgi ve alakayı gösterememesi nedeniyle yaşamları için önemli kararları alırken bocalamakta ve kendilerine zarar verecek kararları aldığını dile getirmiştir:

Yurtta iken bir elin yağda bir elin balda özellikle yurttan çıktıktan sonra güvenecek birini bulman lazım yani yurda çok güveniyordum mesela hocalarım yardımcı oluyorlardı yurttan çıktıktan sonra işte güvenecek bir dalın olmuyor hocam kendi kendine mücadele etmeye çalışıyorsun (Ardıç).

Abi valla bize doğru düzgün kimse yönlendirmedi. Şunu yapın şöyle yaparsanız iyi olur şöyle yaparsanız kötü olur diyen olmadı.(...) Abi şöyle söyleyeyim yapmıyorlar. Ha yurttan çıkacağımıza ne kadar kalıyor on beş gün mü kalıyor diyor ki şafak kaç diyorlar bak böyle yani şafak kaç on beş, on beş gün sonra tekmeyi basarız diyorlar. Yani benim çoğu gördüğüm arkadaşlarımı öyle denilende oldu şafak kaç diyorlar hocam iki gün dedi

İstanbulu bir arkadaşım benim. İki gün dedi iki gün geçti oğlan eve gideceği zaman ne yardım parası verdiler ne oğlanla doğru düzgün ilgilenen oldu yani demediler ki sen yurttan çıkıyorsun nerde kalacağın demediler. Yurttan çıkıyorum hocam ben dedi görüşürüz dedi bitti. İmzayı attı çocuk yurttan çıktı (Kestane).

Bize rehber olan yoktu yani bize sahip çıkıp kollayan kimse yoktu başımızda bir büyük yoktu biz kendi halimizde bir başımıza dışarıdaydık (Meşe).

Yurttan çıktuktan sonra her şey sıkıntıya döndü ana yok baba yok başımızda bir rehber hocamız falan hiç kimse yoktu yani. Buraya kimsesiz olduğumuz için geldik yurttan çıkınca daha bir kimsesiz kaldık bayağı zordu yani (Kayın).

Kurum bakımından ayrıldıktan sonra gerekli yönlendirme ve rehberlik yapılamamasından dolayı işe yerleştirilme uygulamasından yararlanarak memur olan gençlerimizden memurluktan vazgeçerek işlerinden ayrılan gençlerimizin bulunduğuna ilişkin ifade bulgularına ulaşılmıştır.

Kötü kötü şeyler yapanlarda oldu abi belki memur olmadı. Memurluktan vazgeçti. Şimdi niye niye peki sebebi? Yine devletin sorumluluğunda değil mi bu. Ben seni okuttum şey yaptım ama sosyal devlet bunu gerektirmiyor işte (Gardenya).

4.3.2.8.Sağlık Sorunları

Kurum bakımından ayrılanlara kadar sigortalı sayılmakta olan gençlerimizin kurum bakımından ayrıldıktan sonra sigorta tescilleri iptal olduğu, genel sağlık

sigortası tecilini yaptıramayan kurum bakımı deneyimi olan bireylerin ciddi sağlık problemleriyle karşılaşması durumunda sosyal güvencesi olmadığını bildiği için doktora gidemediği, sağlık sorunları ile karşı karşıya kaldıklarında sağlık hizmetlerinden yeterince yararlanamamakta olduğu tespit edilmiştir.

Yurttan çıkınca da sigortamız da şey oluyor kalkıyor yani hasta hasta olduğumuz zaman zamanla iyileşmesini bekliyoruz yani. Hasta hane konusunda bir sıkıntı yaşadım abi mesela ağır hastalıklar geçirdim ben yurttan çıktık ta sonra senin sosyal güvencen yok diyorlardı en azından bazen doktorlar el altından muayene ediyorlardı yani daha ağır bir hastalık geçirmeyelim diye yani oydu abi direk birden bire dışarıya atmamaları lazım abi yurttan çıkan çocukları (Ceviz).

Ablamın yanında kaldım iki seneye yakın geberecek duruma geldim yine de hastaneye götürmediler mesela ceplerinden de para çıkmaya bile umursamıyorlardı. 18 yaşından sonra ailesinin yanına gitmeyenler için bir ev tutsalardı hepimize ya da yatılı okul gibi bir şey bizim kalabileceğimiz, sevgi evleri gibi bir ev (Petunya).

Kurum bakımından ayrıldıktan sonra kurum bakımında kendisine sağlanan imkânları tam anlamıyla sağlayamadığı için dengeli beslenemeyen temel gıda ihtiyacını sağlanamayan gençlerimiz çeşitli sağlık sorunlarıyla karşı karşıya kalmaktadır. Gürgen, bu durumu şu şekilde dile getirmiştir:

Para gibi çalıştım illa param oluyordu ama yurttan iken sağlanan giyimi gıdayı tam sağlayamıyordum yani. Yurttan iken sabah akşam öğlen hatta dördüncü öğün meyve sebze yiyorduk bunu sağlayamadım mesela mesela sabah yiyordum sonra karnım acıkınca dengesiz bir şekilde besleniyordum. Yani düzenimi tam oturtamadım hala da tam oturtamadım (Gürgen).

4.3.2.9.Sosyal Yaşama Uyum Sorunları

Uzun yıllar kurum bakımında kalan bireylerin her türlü ihtiyacı kurum yetkileri tarafından karşılandığı için kurum bakımından ayrılan bireylerin sosyal yaşama uyum becerileri yeterince gelişmemektedir. Kurum bakımı deneyimi olan katılımcılarımız kurum bakımından ayrıldıktan sonra neler yapması gerektiğini, ev hayatını düzene koyamama yalnız başına evde kalma konusunda endişelendiğini, kurumda kalırken sürekli kapısında güvenliğinin ve sürekli olarak ilgilenen profesyonel çalışanlarınlar tarafından kendisine her şeyin hazır olarak sunulmasından dolayı sosyal yaşama uyum konusunda sıkıntılar yaşadıkları ifade etmiştir:

Nasıl desem işte yurttan ayrıldıktan sonra okumuyordum da zaten kendimi boşlukta hissettim sürekli yurda alıştığımın dolay oradaki rahatlığa bu yüzden psikolojim alt üst oldu kendimi toparlamak zor oldu. Uyum sağlayamadım, çok zor hala da sağlayamıyorum. Sağlayamadım ya yani dışarıdaki hayata hala da zor oluyor yani (Söğüt).

Mesela ben dışarı çıktığımda mesela şey oldu ben adres bildirmemişim hiç bilmiyorum yani adresi niye bildireceğimi bile bilmiyorum o gün mahalleye gittim dediler ki sen dedi adres bildirmediğin için şu kadar borcun var ben dedim ne bileyim ben yıllardır yurttan kalıyorum bilmiyorum dedim öyle yani hiçbir şeyi bilmiyorum mesela dışarı çıktığımız zaman ben ayrı eve çıkmaktan çok korkuyordum hadi yapılmazsa şöyle olursa böyle olursa diye ama oldu yani çok şükür dışarıda ister istemez korkuyorsunuz sürekli aynı yerde kalıp hani rahatsız kapıda güvenlik var aşağıda bir sürü insan var çalışan rahatsız hiçbir şey düşünmüyorsun yemek derdin yok şu yok bu yok o karda rahatsız hiçbir şey düşünmek zorunda değilsin seni okula bile onlar yazdırıyor düşün her şeyini onlar yapıyorlar o yüzden insan biraz zorlanıyor açıkçası (Kasımpatı).

Aile ortamında büyüdüğün zaman her şeyi kendine ait hissedebiliyorsun. Bu

yatak benim diyebiliyorsun kendi yemeğini kendin yapabiliyorsun şunu kendin yapabiliyorsun yani hocam daha iyi hissediyorsun. Ayaklarımın üzerinde yürüdüğümü hissediyorum. Hani hoca diyor balık tutmayı öğretmedik biz size balık verdik diye aynı o şekilde işte kimse tutmayı öğretmedi ben hiç yurttan kaldığım zaman odayı süpürdüğümü hatırlamıyorum şu an camları bile siliyorum. Âmâ yurttan iken tabii ki görevli var yapıyor ama oda değil. (...) Yata yata bir yerlere gelmeye alıştıyorsun ilerde yurttan seni affedersin şutluyorlar şutladıkları zaman ne yapacağını şaşırıyorsun adam akıllı tutunamıyorsun bir yerlere. Tabii ki de bu hazırcılık baya baya hazırcılık oluyor bu. Ha tamam bize yurttan kalanlara iş yaptırırsınlar demiyorum da. Ya aslında başa getirilen insan iyi oldu mu merhametli oldu mu çocuk da onu görüyor onun yolundan gidiyor. Çok önemli bir şey benim arkadaşım hocam psikolojik sıkıntıları var ona deli gibi yaklaşırsan kendini deli hissedersin. O şekilde hareket eder yani özgüveni gider şunları bunları gider. Benim kardeşim hep ondan örnek veriyorum ama onun hiç özgüveni yok hiçbir yerde konuşamaz şu anda psikoloğa gidiyor özgüvenim geri gelsin diye (Lavanta).

Şu an yok ama iş hayatında hala bir boşluk var içimizde. Tam olarak ev hayatına alışmış değiliz yani dışarıya alışmış değiliz. (...) Ya sosyalleşme sorunu şöyle insanlarla tanışmaktan korkuyorsunuz acaba benle konuşacak mı acaba beni dışlayacak mı çünkü insanları tanımıyorsunuz. Kim iyi kim kötü tam olarak bilmiyorsunuz. Çünkü siz bunları görmediniz yurttan büyüdüğünüz iyi de gözünüzün önünde idi kötü de ama dışarıya öyle bir yer değil iyiyi kötüyü ayırt edemiyorsunuz. Ya dediğiniz gibi sosyalleşme diyebilirsiniz bunun adına ya da başka bir şey ama bu böyle. (...) Ya yurttan iken her şeyiniz hazır dışarıya çıkıyorsunuz bir anda dımdızlak kalıyorsunuz. Ne paranız ne pulunuz ne kalacak yeriniz var. Daha dün her şey hazırdaydınız diyorsunuz ama bir anda her şey gidiyor. Arasında dağlar kadar fark var yurttan iken bir arkadaşlık var bir sevgi var bir saygı var yurttan çıktıktan sonra hiçbirini bulamıyorsunuz hadi sevgiyi saygıyı geçtim evden bir anda atılmak gibi bir şey bu. Hadi senin yaşın doldu hadi sen çık git. Dımdızlak kalıyorsunuz hâlbuki bir gün öncesine bakıyorsunuz yatağınız

yapılıyor kıyafetiniz yıkıyor, odanız tertemiz televizyonunuz var, ama yurttan bir çıkıyorsunuz bunların hiçbiri yok. Sanki bir anda Londra'nın ortasına bırakılmış gibisiniz beş parasız aynı onun gibi bir şey. Yurtta iken diyorsunuz ya biran önce yurttan ayrılısam hayata atılsam ama yurttan bir anda çıkıyorsunuz dımdızlak ben yurda geri gireyim diyorsunuz da ölme eşeğim ölme. İş işten geçiyor artık. Artık sokakta yalnızsınız (Ladin).

Kurum bakımı deneyimi olan bireyler kurum yaşamın düzenlenmesi ve uyum sürecinde bakımına özlem ve sosyal yaşama uyum sağlayamama sorunları ile karşı karşıya kalmaktadır. Kurum bakımı deneyimi olan bireyler kurum bakımı yaşamında her şeyin kendisine hazır olarak sunulmasına alışmış olmasından dolayı kurum bakımından ayrıldıktan sonra yaşamın düzenlenmesi ve uyum sürecinde sosyal yaşama uyum sağlama, ihtiyaçlarını giderme konusunda beceri yoksunluğundan kaynaklanan uyum sorunları ile karşı karşıya kalmaktadır. Uzun yıllar kurum bakımı hizmetlerinden yararlanan katılımcılarımız kurum bakımından ayrıldıktan sonra sudan çıkmış balık gibi olduğunu, kurum bakımında kalmakta iken bir düzeninin olduğunu yıllarca kaldığı kurum bakımından ayrılacağını düşünmediği reşit olup kurum bakımından ayrıldıktan sonra kendisini değersiz hissettiğini, kurum bakımından ayrıldıktan sonra ihtiyaçlarını karşılamakta ve düzenini oluşturmakta oldukça zorlanmakta olduklarını dile getirmiştir.

Aslında sorunun biri de körü körüne sudan çıkmış balık gibi dışarıya atılmamızdı yani. Yani ben çalışma bilincini dışarıya atıldıktan sonra değil de zorlukları göre göre annemin yanından geldikten sonra bir iki gece dükkânda yattım baya da kış aylarıydı baya sıkıntı yaşadım yani ben yurttayken böyle sıkıntı yaşamamıştım. (...) Çıkmadan önce bütün ihtiyaçlarım karşılanıyordu çıktuktan sonra hiçbir ihtiyacımı karşılayamadım, barınmakta dâhil. Bir düzenim vardı ondan sonrada psikolojik olarak çok kötü hissettim yani. Değersiz olduğumu hissettim kimsemin olmadığını hissettim. (...) Çünkü yani yıllarca çıkacağımı düşünmedim çünkü kalacak yerim vardı aklıma da gelemedi çıktuktan sonra sudan çıkmış balık gibi oldum ve sudan çıkmış balık gibi olunca da ister istemez böyle bir hisse kapıldım. Psikolojik olarak kötü oldum (Gürgen)

Hani yurttayken hayat bize göre tozpembe geçiyordu. Hayatımız şöyle olur böyle olur a deyim işte dedim yurttan dışarı çıktuktan sonra hayatın nasıl bir şey olduğunu anladık biz. (...) Sadece bir şey var yurttan dışarı çıktığın zaman zorluk çekiyorsun o aradaki en büyük fark bu. Yani için için yiyor ben ne yapacağım nerde kalacağım. Hırsızlığa kadar götürebiliyor bu süreç seni. Orda bir hayatın vardı ve hayatın bir anda değişiyor tabi. Orda hiç değilse bir çevren var. Yani her akşam sıcacık bir yerde bir sohbetin var. Ha yurttan çıktuktan sonra o ortamı bir yerde bulamıyorsun yani para versen gene o ortamı bulamazsın bir yerde. O yurt ortamı bambaşka bir şey. Hayattan çok farklıklar oluyor abi (Kestane).

Hayatımızı sonra işte yani abi bu memuriyette olmasaydı yani ben daha önceden bağımlı gibi bir şeydim yani yoldan biri çağırıyordu güzel bir laf söylüyordu arabasına bindiriyordu o adam bizim için yani dünyanın en iyi insanıydı. Biri saçımızı okşadığı zaman güzel bir söz söylediği zaman hemen kaniyorduk abi dışarı hayatı hiç bilmediğimizden hiç çıkmadığımızdan yani sürekli kapalı bir ortamda olduğumuz için dışarının içerden çok farklı olduğunu bilmiyorduk. Ağabey yani yurttan kalmamla yurttan dışarı çok büyük şeyler var abi karşılaşılacak şekilde o kadar büyük uçurumlar var ki. Mesela her şey çok basit değilmiş abi biz yurttayken bir şeyin hemen olsun diyorduk hemen oluyordu ama dışarıda öyle değil abi zamana bırakıyordum bir şey olsun diye mesela bir ayakkabı alıyım diyordun yurttan hemen aşağı iniyordun bir imza karşılığı ayakkabı veriliyor duama dışarıda çalışacaksın çabalayacaksın yani bir alın teri döküp öyle kazanıyordun ayakkabıyı yani çok büyük farklılıklar vardı (Ceviz).

Yurttan hocam hazıra o kadar alışmışım ki dışarıda zorluk çektim hocam. Yurttan o 50 lira 70 lira harçlık yetmiyor dediğim oldu ama dışarıda o 70 lirayı arar oldum yani. Yemek problemim her zaman oldu sabah kahvaltı yapmazdım evde. Yurttan her zaman kahvaltı öğle yemeği. Yatmam da sıkıntı olmazdı. Kafamı yastığa koyduğumda hani beni istemiyorlar mı hakkımda

konuşuyorlar mı gibi endişeler olmazdı. Kafamı yastığıma koyar rahat yatardım. Âmâ dışarıda iken öyle olmuyordu yani kendi evin olmadığı sürece öyle olmuyordu. Giyinişin duruşun. Dediğim gibi hocam yurtta her yıl ayakkabılarımız ayrı ayrı elbiselerimiz ayrı ayrı ama dışarıda böyle olmuyordu kendime hiç para harcayamıyordum. Param yoktu hiç harcayamıyordum gerçekten. Hiç kimseye harcayamıyordum hani bir arkadaşına oturup çay ısmarlayacak param olmuyordu. Amcalarım bazen harçlık yollardı çocuk harçlıksız kalmasın diye bende amcalarımı arayıp her zaman para isteyemedim yani. Adamlar kendi arayıp gönderelim mi deyince gönderin diyordum yani yoksa kendim arayıp diyemiyordum (Ihlamur).

Uzun yıllar kurum bakımında kalan katılımcılar kurum bakımından ayrıldıktan sonra ev ortamına uyum sağlamakta, parasını yönetimini sağlamada ve insanlara güvenme konusunda zorlanmaktadır. Özellikle çocuk evleri, sevgi evleri gibi ev ortamına yakın kurum bakım hizmetleri haricinde toplu koğuş sistemine benzer bakımı hizmetlerinde kalan bireyler ev işlerini yapma becerilerinin zayıf olmasından dolayı ev işlerini yapma, evin ihtiyaçlarını giderme, yalnız başına evde yaşamaktan dolayı kendini güvende hissetme konularında çeşitli uyum sorunlarıyla karşılaşmakta olduğunu dile getirmiştir.

Yurtta ben iyiydim yurttan çıktıktan sonra ben mahvoldum. Yurt iyiydi. Kafama diyorum ya abi hiçbir şeyi takmıyordum gülüyordum oynuyordum vakit geçiyordu eve çıkınca sorunlar oluyor. (...) Yani yurttaki halim daha iyiydi şimdi ki halim daha kötü, bunu sende gözünle görüyorsun. Yurtta iken de zaten aynıydım da evde iken daha fazla sorun oluyor. Onlar gibi sorunlar. Günlük cezaevine git günlük aşevine git. Cezaevinde Gültepe de abim orda yatıyor ya onu ziyarete gidiyorum onun çamaşırlarını alıyorum yıkıyorum ütülüyorum geri götürüyorum. Yemeğe gidiyorum bazen gitmesem evde yapıyorum temizlik hayatımda bir şey yok ki. Yurttan eve çıkınca babamın hastalığı temizliği nasıl deyim sana abimin cezaevine gitme şeyleri bunlar hep bir sıkıntı sorun. Her şey bana kalıyordu evde sorumluluklar benimdi. Evi geçinebildiğim kadar geçiniyordum onun

verdiği ile bunun verdiği ile geçiniyordum sorunları böyle atlatıyordum (Zambak).

Ortamı çok aradım. Bir kere sudan çıkmış balığa dönüyorsun, ne olduğunu bilmiyorsun yani, Her şey böyle bir rahat oluyorsun. Oh be giriş çıkış saatin belli değil, karışan görüşen yok, bilmem ne falan oluyor. Sonra bir müddet sonra özlemeye başlıyorsun. (...) Bir de öyle bir şey var bizde iletişim kurmakta oldukça zorlanıyoruz bu seferde ne yapıyorsun, sabah kalkamıyorsun çünkü seni kaldıran eden vardı ortamın yok ben hala arkadaş bulamıyorum arkadaşım yok.(...) Şimdi orda her şey hazır olduğu için dışarıda olan her şey hazır olsun istiyorsun ama öyle olmuyor öyle olmayınca da istediğin şeyleri karşılamadığı zaman karşı taraf bu sefer sende bir böyle içinden bir canavar çıkıyor, önceden ısınma senin için bir problem değilken pencereleri rahatça açarken ne oldu rahatken burada daha sorumluluk sahibi olmak zorunda kalıyorsun. Benim için öyle oldu benim için sorumluluk sahibi olmak biraz zor hala zorlanıyorum mesela parayı kullanmayı biliyorsun yurtta iken sadece kıyafet ve yiyecek almayı biliyorsun geriye kalan her şey hazırda kişisel eşyaların yemekler şunlar bunlar her şeyimiz zaten hazır da ne bileyim bir şey kırıldığı zaman umursamıyorsan bir kere onun yerine koyman lazım artık. Mesela, para harcama da çok büyük sıkıntı yaşıyorsun ondan sonra elektrik, su, faturaları var bunların düzenli bir şekilde ödenmesi lazım ödenmeyi biliyorsun, ödemeyi bilsen bile eriniyorsun bir kere böyle bir şey olabilir mi kesilecek git onu yatır yani yok yatırmıyorsun sorumluluk bilincini biraz daha aşağı düşüyor uyanırken sabahları mesela ya da okula giderken şeylerin veya ne bileyim kalkmak istemiyorsun, zor oluyor hava soğduğunda yataktan kalkmak istemiyorsunuz çünkü ev soğuk oluyor, sobalıysa kombiliyse az acıyorsun yine böyle aynı para gidiyor ne bileyim her şey daha kıymete biniyor aslında maddiyat daha çok kıymete biniyor, kendi alıştığı şeylerde ağır basıyor, terazi tutmuyor birbirini, birbirini tutsa bile tutmuyor hani tam tutturacağım diyorsun bir bakıyorsun gitmiş ipin ucu kaçmış sorumluluk bilincin çok kötü daha fazla [sorumluluk bilinci] aşılması gerekiyor bence (Sardunya).

4.3.3.Yaşanılan Sorunlarla Baş Etme Yolları

Kurum bakımı deneyimi olan bireyler, kurum bakımından ayrıldıktan sonra karşılaştığı sorunları arkadaşları, aile bireyleri, akrabaları ve kurum yetkilileri ile paylaşmakta ya da kimse ile sorunlarını paylaşmayarak kendi başına sorunlarıyla baş etme yollarını aramaya çalışmakta olduğu bulgularına ulaşılmıştır.

4.3.3.1.Sorunları Paylaşma ve Baş Etme Yolları

Kurum bakımı deneyimi olan bireyler kurum bakımından ayrıldıktan sonra yaşamın düzenlenmesi ve uyum sürecinde karşılaştıkları sorunlara çözüm bulmak amacıyla; arkadaşları, aile bireyleri, aile yakınları, kurumda görev yapan hocaları ile sorunlarını paylaşarak baş etme yolları aramakta olduğu kimse ile sorunlarını paylaşmaması durumunda ise kendi çaba ve gayreti ile sorunlarıyla baş etmeye çalışmakta olduğu dile getirilmiştir.

Nasıl baş etmeye çalıştım sabrettim sabrettim bekledim bekledim işim gelene kadar dedim ki şu işin bir gelsin sonra her şey yoluna girecek dedim çalışmak istedim işe girdim. Sıkıntılarımı annemle paylaştım sadece. Kurumdaki kişiler o yakınlığı bana göstermemişler ben niye isteyim dedim. Arkadaşlarımdan sürekli paylaştığım X ve X yani arkadaşlarım var onlarla paylaşıyordum. (...) Hani X hoca ile konuşurdum hani hakkını yemeyim yani yardım etmeye çalışıyordu (Kasımpatı).

İnşaatlarda kaldığım aralar arkadaşlarımda vardı yurttan benden önce çıkan arkadaşlarım yurtta olan arkadaşlarımda geliyordu zaten onların desteğiyle çoğu zaman ayakta durdum maddi manevi yönde çok destekleri oldu. Hocam yurttan çıkınca işte dediğim gibi arkadaşlarım olmasa birazda

gayretim olmasa zordu yani. İşte ondan sonra baktım olacak gibi değil hocam ne yapalım ne edelim benim arkadaşlar dışıde çalışıyordu, dış teknisyenliği yapıyordu gittim onların yanına dedim böyle böyle benim çalışmaya ihtiyacım var işte iş buldular tanıdıkları teknisyenler aracılığıyla işe girdim (Ardıç).

Kimse siz yurttan çıktınız maddi ve manevi ihtiyacınız vardır demedi. Kimse yardım etmedi, kendi kendimize kaldık. (...) Nasıl baş ettim kimseden yardım istemedim direk kurumdan yardım istedim. Annem, kendi kendimce söylendim bu yani. Duygusal anlamda destek aldım. Arkadaşım vardı mesela X o çok destek olmuştur her ne kadar şu an küs olsam da. Ondan maddi manevi kim beraber destektik birbirimize ya. Ondan hiç çekinmiyorsun abi kurum dışından çok arkadaşım vardı hepsiyle çok iyi anlaşırdım ama onların hiçbiri benim hayatımı bilmiyordu. Söylesem sorgulayacak sorgulayacak. Kurum dışı çok arkadaşım vardı ama kurum içi X'le o kadar rahattım ki. Hani her şeyimi biliyor her şeyime destek olabilir (Gardenya).

Yurttan benimle birlikte çıkan arkadaşlarım var onlarla bir araya geldik nasıl yaparız ne yaparız diye. Dedemle babaannem onlar yardımcı oldular çok sağ olsunlar. Yurttan çıktıktan sonra bazı hocalarla irtibatı kesmedik bazı hocalarımız sayesinde belki de bu noktaya geldik. Onlar bize ne yapmamız gerektiğini nasıl yapmamız gerektiğini kimlerle görüşüp kimlerle görüşmememiz gerektiğini söylediler. Yeni işe girdiniz kredi çekmeyin gibi hayatınızı düzene sokun gibi güzel telkinler veren abilerimiz hocalarımız oldu. Yurttan eskiden çıkmış büyüklerimiz vardı onlarla bir araya geldik onlardan yardım aldık. Bu şekilde bu sorunu aşmaya çalıştık halen aşmış mıyız yeni yeni adapte olmaya başladık (Ladin).

Başımızda büyük olmadığı için kendi imkânlarımla kendi gücümle düşüncelerimle onları şey yapmaya çalıştım yani halletmeye çalıştım kendi

problemlerimi ayrıca kardeşimde yanımdaydı. Kimse yoktu yurttaki hocalarımızla paylaşıyordum bazen çözümü olmasa da biraz onlardan bir şey düşüncelerini alıyordum yani, şöyle olur böyle olur konuşuyorlardı onlarla şey yaptık paylaştık (Meşe).

Aile yönünden hiç kimseden destek alamadım bazen yurttan çok sevdiğimiz iki hocamız vardı onlara gidiyorduk onlar bize şöyle şöyle yapacaksınız diyordu biz de onların dediğini yapıyorduk yani onlar öyle dedikçe biraz daha yerine konuldu her şey. Yani her bir sıkıntımız olduğunda o hocaların yanına gidiyorduk yani onların söylediklerini kulak arkası yapmıyorduk göz önünde bulundurarak çalışıyorduk yani her şey daha iyi oluyordu yani bir sicilim falan yoksa bu hocalarım sayesinde yani hocalarımız derken genel hatı değil yani aralarında bir iki kişi. Arkadaşlarımla da paylaşıyordum abi o zaman arkadaşlarımız diyordu bakıyordu bizden bir sene önce çıkan arkadaşlarımızda vardı o diyordu bak çıkıyorum yurttan diyordu şöyle yapıyorum diyordu (Ceviz).

Kurum bakımı deneyimi olan katılımcılar arasında kurum bakımından ayrıldıktan sonra yaşamın düzenlenmesi ve uyum sürecinde karşılaşılan sorunların çözümü için tek başına mücadele eden, sorunlarını ailesine, akrabalarına yada vb. bir kişiye anlatmayarak sorunlarıyla baş etmek sorunlarına çözüm bulmak için bireysel olarak çaba gösterdiğini kendi çabasıyla ayakta durmaya çalıştığını ifade eden bir çok gencimiz bulunmaktadır.

Şöyle bir şey yani orda burada tek baş etmemin çözümü zaten çabalamak, ayakta durmaya çalışmak hocam kışın çalıştım, yazın çalıştım, ayakta durmaya çalıştım (Zeytin).

İşte ailemden babamla görüşüyordum ondan destek istedim onun da zaten destek çıkacak durumu yoktu yurttaki arkadaşlarımdan istedim onlarda belli

bir süre sonra sırt çevirdiler. (...) Karşılaştığım sorunlarla işte çok fazla düşündüm on sekiz yaşındayım dedim kendimce bir şeyler yapmam gerekiyor artık yani çok ağır sıkıntılardı o yüzden kendimce kendi sıkıntılarımı kendim çözdüm çalışarak işte dediğim gibi en sonunda bir iş buldum ve o işte çalışarak kendi sorunlarımı bir şekilde atlattım hala sıkıntılıyım su anda bile kalacak yerim yok mesela param şuanda bile yok hala sıkıntılıyım ama o kadar ilk çıktığım zamanlardaki kadar değil (Söğüt).

Abi valla neler yaptım. Valla hiç kimseden doğru düzgün yani kimseye ağız eğmedim. Yani abime dedim abi dedim şey kaderdir dedim geçtim yani. Ha dedim demek ki kaderimiz böyle yazılmış dedim yani şu an çok sıkıntı çekiyorum. İlerde umarım ki dedim hayatımız mutlu mesut olacak biliyorum dedim (Kestane).

Ben çaba falan gösterdim. Abi hazır bir şekilde bir anda dışarıya bırakılmış gibi yani bu yaşına kadar sana baktım bundan sonra sen başının çaresine bak en azından iş gelene kadar bu yanıştı yani. Bir anda olunca çalışmam gerektiğini anladım yani bir iki günde sıkıntısını yaşayınca. Sonra bir şekilde iş buldum. Çalışmaya başladım çalışmaya başladıktan sonra da düzenimi oturtamadım, çünkü bir ay sonra maaşımı alınca yani gittim kaldığım yerin kirasını falan ödedim. Anca öyle rahatladım yani.(...) Yani böyle bir şeyle karşılaşacağımı bilmediğim için yurttan birlikte ayrıldığım arkadaşlarımla bir yerlerde karşılaştığımızda bunları güleç bir şekilde gülerek anlatıyorduk yani. Çünkü biriyle oturup da böyle böyle yaparsan bu sorunları çözersin bu şekilde sorunlardan kurtulursun gibi hiç düşünmedik (Gürgen).

Mecburdum sorunlarla kendim mücadele etmen gerekiyor. Sorunlarla kim mücadele edebilir ki abi şükredeceksin yapacak bir şey yok. Ona buna tutunarak işte sorunlar ortadan kalkmazdı ama en azından biraz acın hafiflerdi. Sorunlar ortadan kalkar mı kalkmaz. Sorunlarımı ben kimseyle

ben dışarı çıkmam pek insanlarla konuşmam. Babam biliyordu zaten babamla konuşurum ben öyle herkese gidip de öyle kendimi anlatan bir insan değilim (Zambak).

Kurum bakımından ayrıldıktan sonra evlenen gençlerimiz kendi ailesi, akrabalarından destek göremediğini kurum bakımından ayrıldıktan sonra yaşamın düzenlenmesi ve uyum sürecinde karşılaştıkları sorunları eşi ve eşinin ailesi ile paylaştığını ve onların desteğiyle yardımıyla kendisini güçlü hissederek sorunlarıyla baş etmeye çalıştığı ifade edilmiştir.

Eski yaşadığım şeylerden hiçbir şey hatırlamıyorum. Çünkü artık ben tek değilim artık arkamda eşim ve oğlum var. Bazen arkadaşlarım ya sen böyle yaşadydın diyorlar "yok ya ben yaşamadım" deyip gülüp geçiyorum. Nasıl atlattın diyorlar. Yani birincisi her şeyi zamana bırakın. İkinci de saygıyla sevgi hani en önemli şey birbirine bağlı kalmak. Hani ben eşimle evdekilerle gördüğüm şeyi hani hiç yurttan görmedim annelerden gördüm ama hocalardan görmedim. Yaşadığım olayı unuttum yaşıyorum eski dair hiçbir şey hatırlamıyorum. Hatırlamak istediğim zaman hatırlarım çünkü neden o yaşadığım beni ayakta tutuyor, güçlü kılıyor. Arada bir hatırlıyorum arada bir hatırlıyorum ki ya X bu kadar şey gördü gördü gördü de yıkıldı demesinler diye. Âmâ bazen de gülerek geçiyorum o kişilerde halen bazen geliyor mesela. Ne ben geçmişimi açarım ben gülerek geçerim. Artık çok şükür binlerce şükür ben artık iyiyim düzeldim. Hani Allah herkese yurttan kalan erkek kızlara böyle olmayı mutlu olmayı nasip eder inşallah (Mimoza).

Çok sorunlarla karşılaştım yurttan çıktıktan sonra ama çok şükür eşim çıktı karşıma, işim yok zaten fırında çalıştım bir üç ay kasaya bakıyordum öyle hiçbir şeyim yoktu hiçbir şeyden yararlanamadım. Sürekli şiddetle büyüdüm ama belli bir yaşa geldikten sonra kendimi korumayı bildim artık. (...) Kendim mücadele ettim herkes diyor zaten mücadeleciler olduğumu herkes biliyor. Hep düşündüm hep düşünerek mücadele ettim ya bir insandan bana

kötülük geliyorsa o insandan uzak durdum daha çok üstüme geldiyse bende onun daha çok üstüne gittim öyle yani. (...)Benim nikâhım olmuyordu onun için yardım istedim onun için olmadı zaten evlendim ayrı eve çıkacaktık eşimle, ayrı eve çıkmasak bile ben evlendim o zamanlar durumum iyi değildi çeyiz parasını istedim çeyiz parası vermediler beş kardeş aldılar ama ben alamadım kardeşlerimin hepsi aldı ama ben alamadım. Her konuda yardım istedim (Petunya).

4.3.3.2. Alınan Sosyal Destek Türleri

Kurum bakımı deneyimi olan bireyler, kurum bakımından ayrıldıktan sonra karşılaştığı sorunlar karşısında kendisi gibi kurum bakımı deneyimi olan arkadaşlarının maddi ve manevi destekleri ile karşılaştıkları sorunlarla baş etmeye çalışmaktadır. Kurum bakımından ayrılan bireyler yaşamlarının düzenlenmesi ve uyum sürecinde karşılaştıkları sorunlarla baş etme konusunda kurum yetkileri ve aile bireyleri ile aile yakınlarıyla paylaşım içerisine girse de katılımcıların tamamı sorunlarıyla baş etmesini sağlayacak sosyal destek alamamaktadır. Sosyal destek ve yardım alma konusunda güçlük yaşamakta olan kurum deneyimi olan bireylerin kurum bakımından ayrıldıktan sonra yaşamın düzenlenmesi ve uyum sürecinde sosyal destek kaynaklarının yardımına ihtiyaçları olduğunu ifade etmiştir.

Kurum bakımından ayrıldıktan sonra sosyal destek kaynağından herhangi bir destek almayan gençler kurum bakımından ayrıldıktan sonra tamamen kendi ayakları üzerinde durmaya çalıştıklarını ifade etmiştir.

Kendi hayatımı açıkçası kendimi yöneten biriyim yani birilerinden aile yada abi olsun amca olsun dayı olsun bunlardan destek alan biri değilim hayatta tamamen kendi yolumu çizen bir insanım dediğim gibi öyle yani. (...) Abim en fazla bir elli lira, yirmi lira, yüz lira gönderiyordu, onunla da bir iki hafta nasıl desem pansiyonda şeydi oralarda kalıyordum, karnımı doyuruyordum, onun da elinden geldiğince fakat bunun haricinde hiç bir

yerden destek almadım, kurum veya özel olsun hiçbir yerden destek almadım. Yani tamamen kendim çalışarak orda burada yani sırtımda futbol topu taşıdığım oldu, elimde tabak çanak ta taşıdığım oldu (Zeytin).

Yurtta kaldım bana hiçbir desteği olmadı yurdun. Hiçbir destek almadım ben değil ablalarımda almadı destek yurttan çıkınca bursluluğumdan, evlendim çeyiz parası da alamadım, iş desen iş gelmedi daha. Aileden akrabalarından yurttan destek olan hiç kimse yoktu.(...) Yok ki zaten akrabalarımız falan dokuz kardeşiz dokuzumuzun da birbirine hayrı yok öyle işte, yurttaki hocalardan idarecilerden hiç kimseden destek alamadım. Ya zaten hepsinin kendine göre bir aile bir durumu var. Bana şuan da kimse yardım etmiyor ben eşimle bir ay kavga ettim ayrıldım herkes benim açığımı aradı, açığımı açmaya çalıştı biri de örtüyüm demedi. Görümcem ve kaynanamla da tartışım gittim işte, onlarla da tartışım ben bir ay boyunca gittim evden ayrıldım öz kardeşlerim bile açığımı aradılar kapatayım demediler (Petunya).

Kurum bakımından ayrıldıktan sonra yaşamın düzenlenmesi ve uyum sürecinde sosyal destek sistemleri olmadan sosyal çevrede uyum sorunu yaşamakta ve tehlikelerin içine düşebilmektedir. Yaşamın düzenlenmesi ve uyum sürecinde çeşitli sorunlarla karşı karşıya kalan bireyler genellikle maddi yada manevi destek bulabileceklerini düşündükleri aile bireyleri/aile yakınlarıyla yada kendileri gibi kurum bakımından ayrılan arkadaşlarıyla etkileşim ve iletişim içerisine girmektedir. Aile bireyleri ve akrabalarından gerekli desteği alamayan gençler kurum bakımından ayrıldıktan sonra arkadaşlarının sosyal desteği ile karşılaştıkları sorunların üstesinden gelemeye çalışmakta ya da kurum bakımında edinen alışkanlıklarını devam ettirerek özellikle kurum bakımı hizmetlerinde kaldıkları süreç içerisinde iyi iletişim kurdukları meslek elamanlarının desteğine başvurmaktadır.

Arkadaşlarımın birlik ve beraberliği ile yurttan çıkan arkadaşlarım, yurtta kalan arkadaşlarımın yardımıyla onlar dışarıda kaldığım da bile hepsi yanımda oldular. Sen dışarıda kalıyorsan bizde dışarıda kalırsın, seninle beraber deyip kaldılar hocam. Ailem vardı adı aileydi gidiyorduk aileden

bir şey beklersin ya artık bana yardımcı olacak ne bileyim bana maddi yönden olmasa da manevi yönden yardımcı olacak diye beklerdim ama öyle değilmiş aile değil yurt arkadaşları, yurttan oradaki hocalar olsun bazen yardımcı oldular genelde yurt desteğiyle oldu yurttan bazı hocalarım destek verdi. Onların sayesinde mücadelemi öyle yaptım hocam (Ardıç).

Orada burada iş arıyorduk [arkadaşlarla] beraber. İlk baş sıra sıra iş soruyorduk. Hangimizi alırlarsa giriyorduk direk. İşte çalışıyorduk. Böyle birbirimize destek veriyorduk. Yani birbirimize yardım ediyorduk, yurttan çıkan arkadaşlarımla birbirinize destek çıkıyorduk arkadaşlar arasında başka paylaştığımız destek aldığımız kimse yoktu. Yani bir biz birbirimize yardım ediyorduk. Çıkanlar birde hocalar işte abi. Akraba akrabayla fazla görüşmüyorduk (İğde).

Yurttan daha önce kalan arkadaşlarımla birlikte yaşıyorum. Onlarda memur aynı ilçeye atandık. Ev tuttuk birlikte geçiniyoruz. Destek oluyoruz birbirimize. (...) Sosyal hizmetler kurumuna gittim. Kaymakama, valiye gittim ama hiç biri ilgilenmedi bizimle. Yurttan çıkınca her şey bitiyormuş yani hepsi lafta kalıyormuş o formu imzalatana kadarmış hepsi. Ama devlet memuru olduktan sonra hiçbir hoca yardım etmedi. Hani işimize gelip bizle ilgilenmedi. Konuşmadı işimiz nasıl gidiyor diye kimse destek çıkmadı. Attılar bizi oraya gittiler. Bunu söyleyeceğim abi (İncir).

Gönüllü ailem vardı onlar dışarıdan tanıdığım büyük abiler filan onlar yardımcı oldu yurtlu arkadaşlarım yardımcı oldu bunlar sayesinde biraz da olsa geçimim sıkıntılardan çıkabildim veya dışarıdaki abiler filan sayesinde (Söğüt).

Manevi ailem bir iş buldu o işi bulunca rahatladım devletin sağladığı iş olana kadar. Ailemle görüşmüyorum zaten. Çalıştığım yerde zaten taşeron

olarak çalışıyordum orda birkaç abiyle paylaştım onlarda zaten böyle böyle yaparsan diye yönlendirdiler. Kazandığın parayı çarçur etmedin otoriteyi sağlayarak kaldığın yerde kendi evinmiş gibi düzeni kur gerisi gelir falan yönlendirdiler yani (Gürgen).

Kurum bakımı deneyimi olan bireyler kurum bakımı dışarısında yaşamını sürdüren aile bireyleri, akraba, arkadaşlarından ya da kurum yetkililerinden destek almaya çalışmaktadır. Kurum bakımı hizmetlerini kurum bakımından ayrılan bireylerin işe yerleştirilene kadar acil ihtiyaçlarını karşılaması için Sosyal ve Ekonomik Destek yönetmeliğinin 6/c maddesi doğrultusunda koruma kararlı iken reşit olarak kurum bakımından ayrılan çocuklara yapılan süreli olarak acil ihtiyaçlarını karşılamaları amacıyla nakdi yardım vermektedir. Bu yardımdan faydalanmak isteyen kurum bakımı deneyimi olan bireyler yazılı olarak bu yardımlardan faydalanmak istediğini belirterek ekonomik olarak destek alabilmektedir. Ancak bir çok kurum bakımı deneyimi olan birey bu sosyal ekonomik destek hizmet modellerinden yararlı olsa da bir kısım kurum bakımı deneyimi olan birey ne yazık ki bu hizmetlerden yararlanamamaktadır. kurum bakımından ayrıldıktan sonra sosyal ve ekonomik desteklerinden yararlanan bireyler yaşamın düzenlenmesi ve uyum sürecinde işe yerleşene kadar ihtiyaçlarını gidermesi adına bu desteğin çok faydalı olduğunu ifade etmiştir:

Hocalarımız şey yapmıştı, bir destek olsun diye para yapmışlardı yani onu aldık ondan sonra ev kirasını falan onunla karşıladık birkaç aylık ondan sonra biraz kendimize gelmeye çalıştık bizden önce yurttan çıkan arkadaşlarımıza destek olmak için onları da aldık yanımıza ama hep bir şeyler eksikti. Biz kendi halimizde bir başımıza dışarıdaydık. Dışarıdan hiçbir destek yoktu. (...) Başımızda büyük olmadığı için kendi imkânlarımla kendi gücümle düşüncelerimle onları şey yapmaya çalıştım yani halletmeye çalıştım kendi problemlerimi ayrıca kardeşimde yanımdaydı. Kimse yoktu yurttaki hocalarımızla paylaşıyordum bazen çözümü olmasa da biraz onlardan bir şey düşüncelerini alıyordum yani, şöyle olur böyle olur konuşuyorlardı onlarla şey yaptık paylaştık. Kimse yardım etmedi ayrıca

daha üzerimize geliyorlardı yardım etmedikleri halde onlarda bizden bir şey bekliyorlardı. Çalışın bize para verin dercesine akrabalar olsun tanıdıklarım olsun herkes bizi sömürmeye çalışıyorlardı bedava çalıştırmaya çalışıyorlardı tanıdıklar (Meşe).

Ben size başvurduğum size söyledim ve sizin sayenizde bir miktar para aldım yani o para başkasından istemektense bir mucize çok iyiydi yani. Eğitimim devam ediyordu ama çıktuktan sonra atanana kadar belli bir miktar para aldım. Bu benim için çok güzeldi. Bazı ihtiyaçlarını karşılama adına faydalı oldu. Ama sadece kendim değil maddi durumlarda sizden, kurumdan destek aldım onun dışındakilerde kendim baş ettim (Gardenya).

Yurttan para yardımı aldım abi, iki kere verdiler (Zambak).

4.3.4. Yaşanılan Sorunların Ortadan Kaldırılması İçin Yapılabilecekler

Kurum bakımı deneyimi olan bireyler kurum bakımından ayrıldıktan sonra yaşamın düzenlenmesi ve uyum sürecinde bireylerin karşılaştıkları sorunların ortadan kaldırılması için özellikle barınma, ekonomik, istihdam, rehberlik ve danışmanlık ve sosyal yaşama uyum sağlama konularında yaşanan sorunlar ile ilgili yapılabileceklerin neler olduğunu ifade ederek bu temel beş başlık altında yapılabileceklerin yapılması durumunda kurum bakımından ayrıldıktan sonra karşılaşılan sorunların azalacağını hatta ortadan kaldırılabilceğini dile getirmiştir.

4.3.4.1. Barınma İle İlgili Yapılabilecekler

Kurum bakımı deneyimi olan bireylerin birçoğu kurum bakımından ayrıldıktan sonra barınma sorunu ile karşı karşıya kalmaktadır. Korunma altında

uzun yıllar kurum bakımı hizmeti alan bireyler reşit olarak, eğitim durumları ve özel durumları dikkate alınarak 18-25 yaş arasında kurum bakımından ayrılmaktadır. Kurum bakımından ayrıldıktan sonra ailelerinin yanına barınma amacıyla gidemeyen, aile bireyleri, akrabaları tarafından barınma konusunda desteklenemeyen bireyler için kurum bakımı sonrasında yaşamın düzenlenmesi ve uyum sürecinde işe yerleştirilme uygulaması kapsamında işe yerleştirilene kadar devlet destekli barınma yerlerinin sağlanması gerekmektedir.

18 yaşından sonra ailesinin yanına gitmeyenler için bir ev tutsalardı hepimize ya da yatılı okul gibi bir şey bizim kalabileceğimiz, sevgi evleri gibi bir ev (Petunya).

Şimdi öncelikle hocam bir özel yurt olabilir veya daire tutması için bir 5-6 ayda olsa o kişiye yardım etmesi lazım ki böyle bir şey zaten var ama ihmal edilmemesi lazım hocam üzerine düşülmesi lazım dedim ya ben çıktım 2-3 ay kendime geledim şu anda bile sıkıntı çekiyorum benim şu anda bile yardıma ihtiyacım var yani 5-6 aylığına da olsa kendimi toparlayabilmem için yardıma ihtiyacım var yani sokağa çıkıp ta 18 yaşına gelip te hadi sen sokağa denilmemesi lazım. (...) Hocam ilk başta kalacak bir yer sağlaması lazım o çocuk zaten yani ona şunun denilmesi lazım biz sana kendini toparlayana kadar yardım edeceğiz bu süreç içerisinde eğer okulun varsa sen okulu şey yap biz sana kalacak yerin zaten kalacak yar iki öğün yemek versen yeter harçlığını çıkarmak için o zaten çalışır ekstradan yani der ki devlet bana bunu veriyor ama ben de kendi harçlığımı çıkarmalıyım ha şöyle bir şey sen o çocuğa kalacak yer ver yani kendini toparlayana kadar mesela memurluk gelene kadar kendin kalacak yer belli günde 2-3 öğün yemeğini veriyorsan ve bu durumdan şikâyet ediyorsa yani bu o kişinin sorunudur. Ben bu benim için yapılmış olsa ben şikâyet etmezdim. Ben yani ben Allaha dua ederken bile sadece şunu söylüyorum. Bir kalacak yer koltuğu sandalyesi de olmasın ben yerlerde de yatarım soğuk olsun yine yatarım sadece güvenli olsun (Zeytin).

Yani bir ev tutsalar yarısını devlet karşılasa yarısını da biz karşılasak, yani böyle bir daha az sorunlar yaşarız (İğde).

İlk başta çocuklara kalacak yer ayarlanmalı yani şöyle işe yerleşene kadar değil de kendilerini bir şekilde toparlayana kadar bir iş imkânı bir kalmak için bir yer ayarlasalar ondan sonra üç dört çocuk yurttan çıktıktan sonra beraber olsalar. (...) Devletten beklentimiz destek iş yönünden kalacak yönünden en büyük sıkıntılar bunlar... İş ve kalacak yer, zaten onlar olduğu sürece sıkıntı olmuyor (Meşe).

Korunma altına alınarak uzun yıllar kurum bakımı altında her türlü ihtiyacı karşılanarak bakıldığını ancak reşit olduktan sonra kurumdan çıkınca sudan çıkmış balığa döndüğünü, kurumdan çıktıktan sonra bir anda tökezlediklerini, kötü yollara yönelme ihtimallerinin arttığını ifade etmiştir. Kurum bakımından ayrıldıktan sonra karşılaşılan olumsuzlukların önüne geçebilmek için kurum bakımından ayrılan bireylerin kurumdan ayrıldıktan sonra yakın dönemde kurum bakımından ayrılan bireyler için en azından küçük bir daire ayarlanarak birlikte işe yerleştirilene kadar yaşamlarını sürdürmelerinin sağlanabileceği bu sayede barınma sorunun ortadan kaldırılacağı dile getirilmiştir.

Barınma konusuna hiç önem vermiyorlar bizim o kadar başımıza kakış ettiler ki elektriğini kullanıyorsun suyunu kullanıyorsun söyle yapıyorsun böyle yapıyorsun diye bunu yapma şunu yapma şunu yeme bunu içme biz yemek yiyemezdik ablamlar. Erkeği bile ailesinin yanına göndermesinler ben onu söyleyeyim. On sekiz yaşından sonra ailesinin yanına gitmeyenler için bir ev tutsalardı hepimize ya da yatılı okul gibi bir şey bizim kalabileceğimiz, sevgi evleri gibi (Petunya).

Kalacak yer sıkıntısı var birde iş buldun iş bulmakla bitmiyor iş şimdi birde bekâra ev vermiyoruz diyor adamlar. Bir kalacak yer olsaydı keşke en

azından belli bir süreliğine memuriyet olana kadar işler rayına oturana kadar. (...) Yurttan çıkanlara çocuğa kalacak yer ayarlanması lazım. Herkese birer ev ayarlanamayabilir ama gruplar halinde 3 kişiye 4 kişiye birer ev ayarlanabilir en azından geçici bir süre bu hayatını rayına oturtana kadar. O evin aslında kalıcı olması lazım mesela onlar 5 ay kalıp çıktı ya o ev temizlenip ondan sonra yurttan çıkanlarda o evde kalabilsin. Yani o eve nakit yardımı yiyecek yardımı verilmesi gerekiyor aksi takdirde yurttan bir anda çıkınca hayatınız tepe taklak oluyor. Düşünün ki evinizden bir anda kovulmuşsunuz çünkü yurt sizin eviniz (Ladin).

Hocam bence yurttan 18 yaşında çıkıyoruz hocam adam sıfır yaşında giriyor yurda oluyor hocam biliyorsunuz. Adam 18 yaşına kadar bir eli yağda bir eli balda yemek yiyor içiyor rahatlık... 18 yaşında oldu mu yurttan çıkacağını basit bir iş gibi gör aslında yurttan bir çıkıyor sudan çıkmış balığa dönüyor. Ondan sonra bakıyor tökezliyor ne yapacağım ben diye düşünüyor. Şöyle bir şey var mesela adam yurttan çıktıktan sonra kötü yola düşme olasılığı baya yüksek, farkı ortamlara girmesi baya yüksek bende yaşadım aynı sorunları Allaha şükür öyle bir sıkıntım olmadı. Kötü yola falan düştüğüm olmadı ama öyle ortamlara girmek zorunda kaldım. Bunun için bence 18 yaşına geldi mi en azından bir daire küçük bir daire hocam. Mesela o dönemde, mesela diyelim mart ayında 5 kişi yurttan çıkıyor o 5 kişi bir evinin içine alacaklar. (...) Konuşmamızda işe yarar ev ortamı yurttan çıktıktan sonra bir ev ortamı kesin ve kesin olması lazım. Çünkü dediğim gibi yurttan çıktıktan sonra sudan çıkmış balığa dönüyorsunuz kim çağırırsa onun yanına gidiyorsunuz (Ardıç).

En azından çalışana kadar iş bulana kadar başka bir iş bulana kadar küçük bir ev tutup içine bir iki eşya yani hiç gidecek yerinde olmayan var abi. Halası dayısı 1-2 hafta kabul ediyor orası 1-2 hafta kabul ediyor ondan sonra çocuk tam ortada yani. Yillardır zaten yoktun yurtta kalıyordun bende niye kalıyorsun diye ortaya atıyorlar. İş gelene kadar kurumdan ayrılmaması veya yurttan çıkanların ilk adım gibi yani bir dilekçe verip

benim kalacak yerim yok diye yada bir ev kiralanır yani devlet işi gelene kadar sen burada kal iş bul sonra o barınaklarını kendileri karşılayabilirler. Yani öğrenci evleri gibi devlete girene kadar yani tamam ben bu evi tuttum içine 2-3 eşya koydum bundan sonra sen çalış bu gibi olabilir. (...)Çıktıktan sonra nerde kalacaksın teyzen varsa teyzesinde sosyal hizmet görevlisi biliyordur illa görüşmüştür yani kimin nesi var yani kalacağı yeri teyzeme gidiyorum teyzesi ile sizin görüşmeniz daha mantıklı mesela. Yurttan böyle çıkıyor ama işi gelene kadar sizin yanınızda kalacak. Daha önce böyle sıkıntılar yaşandı amcası teyzesi halası vs her neyse 1-2 hafta baktı sonra ortaya attı ben buna bakmam bu benim bakacağım birisi değil diye. Siz bunu yapacak birisi misiniz yani diye ilgilenme görüşme olabilir. Yani sonra hocam bunlar beni kabul etmedi benim başka kalacak yerim yok yani bu görüşünden sonra sosyal hizmet uzmanı müdüre şunu teklif edebilir hocam yurttan bu yıl 10 kişi 2 ay içinde ayrılacak bunların 6 sının kalacak yeri yok biz bunlara iş bulalım. Bir iki ay için de bunun kirasını biz ödeyelim birkaç eşyada temin edelim sağlam veya kırık bir şekilde bundan sonra zaten çocuklar illaki 4 kişi çalıştıkları için kolay bir şekilde geçinirler. Yani yurttan çıktıktan sonrada herkesin yaptığı bu ama ilk ayrılırken de yani tamam 18 sene büyük hizmet ama ayrılırken de çok önemli çünkü biliyorsun abi sokakta kalan örnekleri de (Gürgen).

Kurum bakımından ayrılan bireylerin kurumdan çıktıktan sonra gidebilecekleri bir yerin olması gerektiği, eğer kalacak yeri yoksa işe yerleştirilene kadar korunma kararı uzatılarak kurum bakımında kalma süresinin uzatılabileceğini bu sayede kurum bakımından ayrılan bireylerin karşılaştığı sorunların ortaya çıkmasının engellenebileceği ve barınma sorunu ortaya çıkmadan önenebileceği dile getirmiştir.

Onlarda benim yaşadıklarımın aynısı yaşadığı arkadaşlarım. Bu bizden sonraki yurttan çıkacak kardeşlerimiz, arkadaşlarımız bizim yaşadıklarımızı yaşamasin diye devletin biraz daha müsaade göstermeleri hani 18 yaşında değil de yurttan çıkma yaşı yirmi yaşı olabilir yirmi bir yaşı olabilir. Okumalarını şey yapmak düzeltmek hani. Çocuklar okumak istiyor ama

okuyamıyor bu da yaştan kaynaklanıyor. 18 yaşında yurttan çıkartıyorlar bunun arttırılmasını istiyorum. (...) Bir ev imkânı sağlasalar hani bir ev tutup devlet evleri var bir sürü lojmanları var öğretmen lojmanları, polis lojmanları oraya yerleştirilseler orda oranın yemekhanesinde temizliğinde çalışarak bu çocuklar iş gelene kadar. Karşılaştığımız hiçbir sorunlarla karşılaşmazlar (İncir).

Ne yalan söyleyeyim kalabileceğimiz çıktığımız zaman baktın olmuyor baktın problemler var bu sefer memur de değilsin misal tekrar gidebileceğin bir kapı olması lazım. Başka bir şey olacağını zannetmiyorum en fazla ne olabilir, o çocuk yurttan kalma dönemini uzatabilirler, o da zaten geçici bir süre oluyor (Sardunya).

Kurum bakımından kalan her bireyin kurum bakımından ayrıldıktan sonra kalacak yeri olup olmadığı konusu araştırılarak kalacak yeri olmaması durumunda gerekli çalışmalar yapılarak yer temini konusunda planlamalar yaparak kurum bakımından ayrılanların birlikte kalabileceği kurum bakımından ayrılacak bireyin kurum bakımından ayrılmadan aile bireyleri, akrabaları vb. yanında bir yer ayarlanabileceği bu sayede barınma sorunu ortaya çıkmasının önlenebileceği ifade etmiştir.

Kurumdan yeri olmayanların bence araştırılmalı bunun neyi var neyi yok buradan çıkacak on sekiz yaşına geldi nereye gidecek diye sorulmalı ne yapacaksın sen denilmeli yoksa bir şey ayarlanmalı burada kal sen denilmeli şu kadar imkân var burada kal atandığında bize biriktir denmeli. Benim ya da bir başkasının kalacak yeri olabilirde olmayanlarda var (Gardenya).

Abi mesela memurluk gelene kadar yurttan kalmalı yani yurttan kalmalı derken en azından yani bir ev ortamı oluşturulmalı amcanın, baba evine gideceğin yere yurdun belli bir yerinde durmalı yani orda da öyle iş gelene

kadar yatmak değil yani oradan da bir iş bulup memuriyetlik gelene kadar çalışmalı yani hayatı öğrenmeli yani bilge kişilerin yanında durup. Yurttan ayrılırken bu yaşına gelmen bu tarz şeyleri yaşayacağını düşünmüyordum. Yurttayken zaten her şey dört dörtlüktü yani dışarının bu kadar acımasız olduğunu hiç kimse bilmedi bizim yediğimiz önümüzdeydi yemediğimiz arkamızdaydı yani bize kimse yurttan çıktıktan sonra şöyle olacaksınız böyle olacaksınız demedi zaten yurttan çıktık ta sonra sudan çıkmış balığa dönüyorduk abi nefes alamıyorduk zaten zor nefes alıyorduk işte sonra birkaç adamın yanına gittik en azından cebimizde para falan koydu o yönlerden yardım etti yani biz şanslıydık abi yurttan çıkarken yani en azından iyi insanların yanına düştük yurttan çıkıp ta para için tetikçilik yapan da vardı. Mesela yurttan çıkıp ta iyi insanların yanına değil de kötü insanların yanına düşüp hırsızlık yapan da vardı dilencilik yapanda vardı yani kendi işini kendi halletmeye çalışıyorlardı yani yurttan hiçbir şey görmedikleri için dışarı hayatı nasıl olduğunu bilmediği için kendi çabasına yönelik yani hırsızlığı iyi bir şey zannediyordu en azından cebim üç beş kuruş bir şey gördü zannediyordu değil yani onlar da iyi değil (Ceviz).

4.3.4.2.Ekonomik Sorunlar İle İlgili Yapılabilecekler

Kurum bakımı deneyimi olan bireyler aile bireyleri, akraba veya arkadaşlarından destek almaya çalışmaktadır. Aile bireyleri, akrabalarından, arkadaşları ile kurum yetkilerinden ekonomik destek alamayan bireyler, kurum bakımından ayrıldıktan sonra 3413 sayılı kanun kapsamında işe yerleştirilene kadar ciddi ekonomik sıkıntılarla karşı karşıya kalmakta ve ekonomik yoksunluk nedeniyle birçok ihtiyacını karşılayamamaktadır. Her ne kadar kurum bakımından ayrılan bireylerin işe yerleştirilene kadar acil ihtiyaçlarını karşılaması için sosyal ve ekonomik destek hizmet modeliyle kurum bakımından ayrılan bireylere süreli olarak acil ihtiyaçlarını karşılamaları amacıyla nakdi yardım vermekte olsa da kurum bakımı hizmetlerinden ayrılan her birey bu yardımlardan faydalanamamaktadır.

Kurum bakımından ayrılan bireyler, kurum-kurum bakımından ayrılan birey bağlantısının devam ettirilmesi gerektiğini kurum bakımından ayrılan bireylerin her ihtiyacının maddiyata dayalı olmasından dolayı kurum bakımı sonrası yaşama alışma sürecinin tamamlanarak maddi yönden ihtiyaçlarını giderecek bir şekilde sosyal ve ekonomik destek hizmet modeli kapsamında desteklenmeye ihtiyaçları olduğunu kurum bakımından ayrılan her bireyin sosyal ve ekonomik destek yardımlarından yararlanması gerektiği ifade edilmiştir. Kurum bakımından sonrasında yaşamın düzenlenmesi ve uyum sürecinde ekonomik yoksunluk sebebiyle ortaya çıkan bir çok sorunun ortadan kaldırılması için kurum bakımından ayrılan bireylerin sosyal ekonomik destek hizmet modeli kapsamında bireyin ayakta durması ve acil ihtiyaçlarının giderilmesi amacıyla ekonomik olarak desteklenerek karşılaşılan sorunların ortadan kaldırılabilmesine yönelik birçok bulguya ulaşılmıştır. Bunlardan bazıları şunlardır:

Yardım etsin işte, ekonomik olarak iş olarak iş veremiyorsa ekonomik olarak yardım etsin geçimimi sağlayacak kadar geçici bir ücret versin, mesela ben şuanda eşimle küstüm bir ay boyunca ablamın yanında kaldım çocuğuma nasıl bakacağım diye düşündüm. Çocuğuma bakmak için bir ay boyunca telefonumu falan sattım ben yok yani hiçbir destek yok buraya geldim buradan bir destek çıkmadı, bir yardım yoktu eşimle tartıştım ben bir ay boyunca ablamın yanında kalıyordum üç gün oldu daha ben eve gideli (Petunya).

Maddi yardım kalktı demişlerdi bana ama şimdi alıyorlar ama bu maddi yardım sürecinin biraz daha hızlanmasını istiyorum çünkü bazen aksıyor 6 aya kadar sürüyor bu maddi yardım bunu en azından bir aylık süreç olması lazım yani bir aylık süreçte dediğim gibi evde kalırlar evde kalırlar çalışır ederler bu maddi yardımla da bir şeyler yapmaya çalışırlar hocam en azından aile yok zaten aile yardım etmiyor aile hikâye her şey yurttan bitiyor hocam valla hocalardan Allah da razı olsun onlarında yardımı var (Ardıç).

Ciddi de bir para yardımı olması lazım hani böyle yurttan ayrılıp da memurluğun gözünü bekleyenler için bir yer açılır orada kalınır veya bir miktar para verilir muhtaç olan kişi kendince bir yer tutar tuttuktan sonra parası olması lazım para yardımı yapılması lazım ondan sonra çıkan kişi bir işe girer elbet idare eder dediğim gibi para yardımı ya da kalacak yer olması lazım öyle bir yardım çok büyük bir şey olabilir yani. Başka da valla düşünüyorum ama yok hocam en büyük sıkıntılar bunlar kalacak yer veya para yardımı en büyük iki sıkıntı yani bunlar (Söğüt).

Maddi sıkıntı daha fazla yaşıyorsun kendini kötü hissediyorsun ha bunun çözümü ne olabilir aklıma bir şey gelmiyor ama Ekonomik olarak daha fazla desteklenebilir Kesinlikle o yetmiyor zaten hele okuyorsan hiç yetmiyor, yani böyle bir şey var, yetiştirmeye çalışıyorsun. Soba mı var? Bizde soba vardı mesela odun yetiyecek mi yok o onun taksiti bu bunun şeyi kendine bir şey. Kalıyorsun evde odan bile yok yani geliyorsun eve yeni gelin gibi çıkıp gidiyorsun ana evine ortada bir şey yok. Ne yapacaksın? Mecbur şunu demeye başlıyorsun oraya verene kadar şuraya veriyim demeye başlıyorsun (Sardunya).

Abi söylenecek çok şey var ama dediğim gibi yurttan iş gelene kadar aylık kesilmemesi yani parasal destek sağlanmalı (Ceviz).

İş bulunamasa bile kalacak yerin yanında belli bir miktar maddi destek sağlanabilir. Cebine nakit para lazım özellikle nakit para çok önemli belki yurtta parası hiç yoktu yurttan bir çıkıyor belki dürüm yiyecek parası yok. Yurttan çıktığı gün yurttan çıktıktan üç ay sonra o parayı çocuk ne yaparsın. Önemli olan yurttan çıktığı gün o paranın elinde olması lazım. Nakit ne kadar olur bilmem ama nakit para olacak cebinde (Ladin).

Mesela şahsen benim koruyucu ailem var gidecek kimseleri yoksa koruyucu aileye de verilebilir. Mesela benim ailem yok demi benim koruyucu ailem varsa ona verilebilir. Ailesi varda bakmıyorsa aileye destek olunmalı bide

bir şey daha vardı sosyal ekonomik destek ha onlarla da yapılsa iyi olur yani. Para olarak desteklenmesi iyi olur (Mimoza).

Ondan sonra birazcık aileye para yardımı yapabilirler bana onu yapmadılar bana çok haksızlık ettiler. Ya birazcık ta zorluk çekmemek onların elinde biraz güçlü olmaları lazım kimseye muhtaç olmadan, benim sorunum buydu ekonomik sorunum başka bir sorunum ne olabilir ki başka? (...)Yani beklenti en azından yani en azından bu zamana kadar vermişsin parayı bir anda kesiyorsun para nerde hani? Kalacak yerde verme para ver mesela bir arkadaşım vardı yurttan kalan erkek ona hiç parayı kesmediler bayağı da iyi para verdiler hani işe girinceye kadar o çocuğun hiç kalacak yeri yoktu peki ona veriyorlardı bizim ondan farkımız ne? Peki, ondan bizim farkımız ne yani biliyorsun yani görüyorsun diyor adam yani bana şu kadar maaş bağladılar diye onunla benim ne farkım var ben bayanım yani bana vermesi lazım (Kasımpatı).

4.3.4.3.İstihdam İle İlgili Yapılabilecekler

Korunması gereken çocuklara yönelik olarak hizmet vererek kurum bakım hizmetleri ve kurum bakımı hizmetlerine alternatif sosyal hizmet modellerinden en az iki yıl süre ile yararlanmış ve reşit olduğu tarih itibariyle de bu hizmetlerden yararlanmaya devam eden, on sekiz yaşının dolduğu ve korunma ya da bakım tedbir kararının sona erdiği tarihten itibaren iki yıl içinde işe yerleştirilmek amacıyla başvuruda bulunan gençlerimiz işe yerleştirilme konusunda hak sahibi olduğunun tespitini yapıldıktan sonra gerekli kontroller yapıldıktan sonra kamuda işe yerleştirilme konusunda hak sahibi olmaktadır. Sosyal Hizmetler Kanunu Kapsamında İstihdam Edilecekler olan bireyler öğrenim durumlarına göre yılda bir defa yapılan yerleştirmelerle kamuya farklı kadro ve pozisyonlarda memur olarak işe yerleştirilmektedir.

Kurum bakımında reşit olarak ayrılan gençler kurum bakımı hizmetlerinden ayrıldıktan sonra sosyal yaşamlarında birçok zorluklarla karşılaşmaktadırlar. İşe

yerleştirilme sürecini bekleyen gençlerimiz işe yerleştirilene kadar sosyal destek kaynaklarından yoksun bir şekilde yaşamını sürdürmek zorunda kalmaktadır. İşe girme süreci uzayan, işe yerleştirme sürecinde gerekli yönlendirme ve danışman bulmayan ya da işe yerleştirme işlemlerini takip edecek becerilere sahip olamayan ekonomik yoksunluk içerisinde olan gençlerimiz kurum bakımı sonrasında yaşamın düzenlenmesi ve uyum sürecinde ciddi sosyal uyum sorunu yaşamakta ve tehlikelerin içine düşebilmektedirler. Bu nedenle kurum bakımından ayrılan gençlerimiz kurum bakımından ayrıldıktan sonra yaşamın düzenlenmesi ve uyum sürecinin kısaltılması yada işe yerleştirme işleminin uzun sürmesi durumunda ise geçici olarak devlet destekli olarak istihdamlarının sağlanmasına yönelik çalışmaların yapılmasının karşılaştıkları sorunları ortadan kaldıracığını düşünmektedir.

Artık öyle bir konumdaydık ki hani esrar ekiyorlardı gidip onları çalmaya başlıyorduk. Arkamızdan silahlar patlıyordu. Bunların hepsi devletten kaynaklanıyor ben bunu söyleyeceğim. Aç kaldığımız için eğer bize daha iyi bir gelecek sağlasalardı. Ev verselerdi bize yurttan çıkınca ya da memur olana kadar geçici bir iş verselerdi biz bu yollarda olmayacaktık. (...)Ya da yurttan çıkanlara hani devletin herhangi bir kapısında iş vermeleri gerekiyor. Hizmetlilik olabilir herhangi bir şey olabilir hani evrak götür- getir olabilir. Bu işleri verseler (İncir).

Abi iş olsaydı da bana iyi olurdu. Ya abi herkesin verdiği ile geçim olmaz onun bunun verdiğiyle. İnsanlar bir veriyor iki veriyor üçüncüye başkasından medet umup beklemen ki. İş olsa devlet işi olsa her zaman iyi olur. En azından bir kapın olurdu bir hayatın olurdu düzenin olurdu. Hayata yeniden tutunurdun. Yeniden yaşardın. Herkes gibi bende mutlu olurum. (...) Abi yurttan çıktığın zaman iş olsa böyle sorunlar olmaz kimseye avuç açman kimseye muhtaç olman ona buna bir ekmek için yalvarman ama kendi işin olursa kendi kazancını yersen yani yeri gelir gezersin sorun olmaz ama bide bana bakın işim yok gücüm yok böyle sorunlar çok oluyor. Diyorum ya her zaman işim olsa bu kadar da sorunum olmaz ben bunu diyorum yanlış mıyım? Ben işle ilgili diyorum yurttan

çıkmuş bir insan diyorum yani işi olsa her zaman iyi olur tabi ona buna muhtaç olmaz (Zambak).

Devletten beklentimiz destek iş yönünden kalacak yönünden en büyük sıkıntılar bunlar... İş ve kalacak yer, zaten onlar olduğu sürece sıkıntı olmuyor (Meşe).

Hocam bence iş imkânı gelene kadar devlet memuriyeti, okumayan çocukları daha önceden mesela 18 inden küçükken yurttan çıkmadan önce meslek kazandırmalıdır. Meslek kazandırmalıdır. Biz çıktığımızda elimizde yani mesleğimiz yoktu. Hiçbir işe yaramıyorduk (Kayın).

Yurttan çıktığında çocuk ya bir meslek edindirilmeli ya da o çocuğa bir iş meslek bulunmalı kendi bünyelerinde. Helalinden para kazanabilecekleri bir şey lazım. Bunlar tabi yapılması gereken şeyler bunlar. (...) İşinin garantisi olacak nasıl işinin garantisi olacak helalinden para kazanabileceği bir işi olacak. Helalinden kazanması çok önemli helalinden kazanamazsa kusura bakmayın da o kişi her türlü pis işi yapar (Ladin).

Kurum bakımından ayrıldıktan sonra 3413 sayılı kanun kapsamında işe yerleştirilmesinin bir yılı bulabildiğini ifade eden gençlerimiz bir yıl beklemenin zor olduğunu bu nedenle işe yerleştirilme işlemlerinin daha kısaltılması işe yerleştirilme sürecinin hızlandırılmasının sağlanması gerektiğini vurgulamıştır.

Bence daha kısa olmalı çünkü en fazla olması gereken bir ay çünkü bir sene on iki sene yanı aman on iki ay beklemek çok zor bir şey çünkü tek başınıza olduğunuz için zor bir şey bir ailenizin yanında da duramıyorsunuz o yüzden daha kısa sürede verilmesi daha mantıklı daha olumlu (Söğüt).

Neler devletin memurluk şeyi bir iki senede geliyor. Onu biraz daha az bir zaman kısıtlı gelmesi lazım yani. Daha kısa zamanda verilmesi lazım Devlet... Yani bu uygulama konusunda yani bir-iki yıl geç süreçle şey iş veriyorlar. Yani bunu biraz daha az bir zamanda verseler (İğde).

Yurtta çalıştırmıyorlardı, hiçbir meslek edinemedik. Yurtta çalışmak yasaktı 18 e kadar 18 de de çıkıyorsun öyle serbestsin. Yani şöyle bir şey vardır çocuğu 18 yaşında sanayiye verirsin kalfa olarak başlar usta olur ama bizde o da yoktu. Hiçbir eğitim vermediler o konuda. Ben fırınlara girdim çalıştım en başta en kötü çırak ne yapıyorsa onları yaptım ondan sonra ustalığa kadar çıkmaya çalıştım. X'de fırında evet belki dedim memurluğum olmaz, elimde hiç yoksa bir mesleğim olsun dedim. Hemen hemen bir sene bekledim hocam ama onu daha erken yapmaları lazım yani (Ihlamur).

Bana yapılan haksızlıkları ben şahsen yapılan haksızlıkları gördüm. Âmâ diğer kızlarımızın erkeklerimizin görmesini istemiyorum. Bir de şöyle söyleyeyim yurttan çıkıyorlar demi çıkmadan önce bir hazırlık yapmaları gerekiyor zaten memurluk 1-2 senede geliyor memurluk gelene kadar yani ufak asgari ücretle çalışacakları bir işe vermeleri daha iyi olur (Mimoza).

4.3.4.4.Rehberlik ve Danışmanlık Sorunu İle İlgili Yapılabilecekler

Korunma altına alındıktan sonra kurum bakımında uzun yıllar barındırılarak her türlü ihtiyacı profesyonel çalışanlar tarafından karşılanan bireylerin kurum yetkilileri ile ilişkisinin tamamen kesilmemesi gerektiği kurumdan ayrılan, aile bireyleri, akraba vb. sosyal destek kaynaklarından yoksun olan bireylerin kötü işlere bulaşmaması, bireylerin hayatını kurarak düzene sokana kadar psikolojik sorunlarını paylaşabileceği doğru yönlendirilmesi için kontrol altında tutulması için kurum bakımından ayrılan bireylerle irtibatı kesmeyerek kurum bakımından ayrılan her bireye gerekli rehberlik ve danışmanlığın yapacak

profesyonel kişilerin olması ve bireyin yaşamını düzene sokana kadar irtibat içerisinde olması gerekmektedir. Kurum bakımından ayrılan bireylere yönelik gerekli rehberlik ve danışmanlık hizmetlerinin sağlanması durumunda kurum bakımı deneyimi olan bireyler ihtiyaçları doğrultusunda kaynaklara doğru ve etkin bir şekilde yönlendirmeler yapılabilecek ve kurum bakımından ayrılan bireylerin karşılaşılabileceği sorunlara yönelik olarak koruyucu ve önleyici hizmetler verilebilecektir. Kurum bakımından ayrılan bireyler gerekli profesyonel rehberlik ve danışmanlık hizmetlerinin verilmesi durumunda kurum bakımı sonrasında yaşamın düzenlenmesi ve uyum sürecinde karşılaştıkları sorunların ortadan kaldırılabileceğine inanmaktadır. Bu yönde kurum bakımı deneyimi olan bazı gençlerimizin ifadeleri şu şekildedir:

Rehberlik, yoldaşlık olacaklar rehberlik yapacaklar işte danışmanlık yapacak ondan sonra valla hocam şunu çok istiyorum. (...) Mesela kötü insan çağırıyor kötü insana koşuyorsunuz kötü oluyorsunuz şansa kadere belki insan çağırır ama genelde hep kötüler denk geliyor. Seni kullanmak istiyor kötü insan sürekli zaten çıkmışsın hiçbir şeyde bilmiyorsun bilgin yok gidiyorsun eve adam seni alıyor şu işi yap, hırsızlık yap bilmem şunu yap diyorlardı (Ardıç).

Yurttan çıkanlara rehberlik yapılsın ailelerinde yaşadıkları sıkıntıları paylaşabileceği birileri olsun. Öyle bir imkânları olsun mesela benim yok ben sürekli eşimle kavga ediyorum sürekli tartışıyorum bir derdim olunca kimseye anlatamıyorum ve şuan sizlerle konuşmak bana çok iyi geldi (Petunya).

Ya öğrenci okuyorsa nasıl söyleyeyim mesela deyim yurttan çıktım kesinlikle benim yani devlet hastanesinin gittiğim zaman hani devlet hastanesi gibi bir psikolojik mesela yani bir sorunla karşılaşınca görüşebileceğim derdimi anlatabileceğim içimi dökebileceğim bir yerin olması lazım. Evet, yani geldim, derdini dinledim neymiş o derdin evet yani akıl hocası deriz, ya akıl

hocası yok bir kere hani nereye gideceğini bilmiyorsun ki otuz adama derdini anlatıyorsun, otuzunun da hangisi iyi bilemiyorsun bir de o var yani. (...) Kesinlikle gittiğin zaman ya benim böyle böyle bir durumum var, birisi benim haklarımı bilirken bir tanesi bile hakkımı bilse sosyal çevreyi tanıyan, birisi psikoloji alanında birisi ne bileyim işte tamam sosyal çalışmacı olsa biri ne bileyim işte hukukçu olsa yani ne bileyim insan haklarını bilen insanlar olsa gidip desem ki benim böyle bir sıkıntım var ben ne yapacağımı bilmiyorum, şimdi biri olsaydı zamanında X mesela danışacak birisi olsaydı danışmaz mıydı yani danışırdı, gidip kale önünde piyango bileti satmak çok mu mantıklı? Yine sabahın köründe kalkıyorsun yani koskoca devlet memurluğunu bırakıyorsun ömrün boyunca alabileceğin ve gidip piyango bileti satıyorsun hangisi mantıklı buna deli bile derki bu der yani, o bile büyük parayı bilir. Zamanında yeter ki danışmanlık yapılırdı, sorabileceği insan yok, kimse soracağına bilmiyorum sorduğu insanlar ona yardımcı olmuyor onu kaideye almıyorlar. Öyle bir durum var önemli olan rehber ve danışmanın olması (Sardunya).

Devlet yurttan çıktıktan sonra tamamen unuttu hiçbir görevli ilgilenmedi. Benim ricam yurttan çıkanlara bundan sonraki çıkacaklara yardımcı olması bir personel görevlendirilmesi bu konu hakkında hani diyorlar ki devlet memuru olacaksınız şu formu doldurun tercih yapın biz bilmediğimiz için yurttan çıktık nereye gideceğimizi bilmiyorduk. Hangi kurumu nereleri yazacağımızı bilmiyorduk. Rastgele yazdık. Bu da şimdi söyle söyleyeyim. Yurttan çıktıktan sonra biz sokakta kalmışız her türlü maddeyi kullanmışız. Alkol olsun bu olsun ve o tercihi yaparken biz hiçbir yeri bilmediğimiz için rastgele yazdığımızdan zaman zaman müftülük çıktı kimi arkadaşlarıma. Alkol içen adam müftülükte çalışırsa ne bekliyorsunuz. Atıldı arkadaşım işten. Söyleyecek daha birçok şey var söyleyecek te aklıma gelmiyor yani (İncir).

Yurttan çıktığı zaman kaldığı yer önemli, yurttan nasıl bir çevrede kalıyor bu önemli, ona verilen eğitim önemli eğitimi veren kişiler önemli, özellikle

profesyonel kişiler olmalı dışardan birine al siz bunu eğitin denilemez. (...)Yurttan çıktı da ilişkiyi kestik de olmaz memur oldu ilişkiyi kestik hayır abi memur oldu diye bu çocukla ilişkiyi kesmemek lazım. Bu çocuk yurttan yaşadı yurttan çıkmalı kaç gün oldu ki yıl olsa bile annesiz babasız yurttan yaşamının psikolojik sorunları bunun için çocukla irtibat halinde olmak lazım sıkıntıları varsa sıkıntılarını paylaşmak lazım (Ladin).

Yine sev sevdiğin yetiştirdiğin çocuğu ortaya attın ne anladık o zaman sosyal devletten bir anlamı var mı? Yetiştirdiniz güzel tamam okuttunuz tüm imkânları verdiniz oradan çıktı diyelim kızın ya da erkeğin başına bir şey geldi diyelim ne anlamı var sizin harcadığınız paranın emeğin? Kurum da kalsınlar bir iş bulana kadar ya da başka bir yer bulun burada kal iş bulana kadar yeni bir hayat kurana kadar deyin destek olun. Hatta işe girip ev tutacağı zaman bile onunla evi birlikte tutun ki tek başına olduğunu hissetmesin. (...) saldım çayıra Mevla'm kayıra olmamalı, a formunu doldurmuş on sekizi doldurmuş gitsin olmamalı. Çok bizim kızlardan yaşayan gördüm bunu. (...) Sosyal devletin gereği bu anayasa doğrultusuna mecbur yapacaksın yani kanun bu. Yurttan çıktıktan sonra üzerine düşen görevleri yerine getirmesini istiyorum. Düşmüyorsa bile düşsün üzerine görev düşsün, kendi evladı gibi baksın ya o kurumun müdürü senin evladının başına gelmeyeceği ne malum (Gardenya).

Benim birçok arkadaşım şu anda çok kötü yerlerde daha kötü yollara başlıyorlar. Memur oldu çıktı bitti, bitmedi. Benim kaç arkadaşım şu an işi bıraktı daha rahat para kazanacağı iş yapıyor şu anda. Ya ben ne bileyim analarını babalarını biraz gözetmek gerekiyor. Yani zaten anaları babalar da bırakıyor ilgilenmiyorlar memur olduğu için yanına alıyorlar o şekilde sıkıntılar var. (...) Ya hocam [kurum bakımından ayrılan bireyler]kontrol edilebilir yani öyle birden atmayabilirler. Rehberlik yapılabilir takip edilebilir. Yani yurttan çıkınca iyi sizin adamınız da kötü sizin adamınız olmuyor mu? Kötüyü de siz büyütüyorsunuz, iyiyi de siz yürütüyorsunuz. Yukarda hocam şey diyor on öğrenciden ikisini kurtarıyoruz sekizi gidiyor

diyor gider tabi. Çünkü sahip çıkarı yok. Ana baba evinde olunca yine bir şekilde bir şey yapılabiliyor ama yurttan olunca görmezden gelebiliyor insanlar. (...) Bir de çıktıkları zaman takip edilirlerse hiçbir sıkıntı yok. Ana baba çocuğunu ölene kadar takip eder. Yurttan yapsa bir sakıncası yok bence. Mesela şey yapabilirler altı ayda bir toplu yemek yapabilirler. Kim nerde ne halde hepsini gözetebilirler. Çok da zor bir şey değil (Lavanta).

4.3.4.5.Sosyal Yaşama Uyum Sağlaması İle İlgili Yapılabilecekler

Kurum bakımı deneyimi olan bireyler kurum bakımı yaşamında her türlü ihtiyacının hazır olarak sunulmasına alışmış olmasından dolayı kurum bakımından ayrıldıktan sonra yaşamın düzenlenmesi ve uyum sürecinde sosyal yaşama uyum sağlama, ihtiyaçlarını giderme konusunda beceri yoksunluğundan kaynaklanan uyum sorunları ile karşı karşıya kalmaktadır.

Kurum bakımından ayrılan gençlerimizin kendi kendilerine yeterli duruma gelmeleri sağlanıncaya kadar kalacakları gençlik evlerinin açılması ve işletilmesi işlemlerini, gerekli izleme ve değerlendirmeleri yaptırarak kayıt altına almak kurum bakımı hizmetlerini yürüten taşra teşkilatlarına verilmiş olsa da kurum bakımı deneyimi olan bireylerin açıklamalarından bu yönde yapılacak olan çalışmaların sağlıklı bir işlevselliğe sahip olmadığı bulgularına ulaşılmıştır. Kurum bakımı deneyimi olan bireyler özgüveni yüksek, bilinçli, ev ve sosyal çevre hayatına uyumlu bireyler olarak toplumsal yaşama uyumunun sağlanmasına yönelik doğru davranış modelleri kazandırılabilmesi için kurum yetkilerin kurum bakımından ayrıldıktan sonraki süreçte de gerekli sosyal destek çalışmalarının yapılması gerektiği yönünde düşüncelerini dile getirmiştir.

Devlet mesela 18 yaşını doldurduktan sonra prosedür gereği yurttan çıkarılıyorsa akvaryumdan çıkan balık fanusa konmalı hocam direkt sokağa atılmamalı idareten de olsa fanusun içine konmalı yani alsın o fanusu eve de götürsün demiyorum farkındaysanız alıp o çocuğu kendi evine götürüp

kendi ailesinin yanında besleyecek hali yok yani akvaryumun içinde hocam bir balık topluluk halinde kalır ama o balık büyüyüp de küçük balıkları yemeye başlıyorsa sokağa atamazsın sen o da bir can onları yiyor diye o can onları atamaz ki veyahut akvaryuma dar geliyorsa artık büyüdüyse çıkması gerekiyorsa onu alıp fanusa koyarsın o zaten orda kendi başının çaresine bakar en azından düşünenecek kadar zaman yaşar yani (Zeytin).

Yurttan çıktıktan sonrası rezillikti deyim dışlanmak hor görülmek kendini boşlukta hissetmek hiç kimsenin olmadığını tekrar hatırlamak işte birilerinin size yardım etmesini istiyorsunuz ama kimse sizi görmemiş olması çok zorumuza giden bir şey oluyor böyle hani bekliyorsunuz işte devletin bu yasa kadar bakması ve o yastan sonrasını hor görmesi görmemezlikten gelmesi bunu istemiyorsunuz yine de bekliyorsunuz acaba yurttan çıktıktan sonrada en azından ısım gelene kadar bana sahip çıksalar bunları bekliyorsunuz bunları da görmeyince psikolojikmen ve her türlü şeyle alt üst oluyorsunuz yaşam mücadelesi vermek zorunda kalıyorsunuz kendinizce bir şeyler yapmak yurttan çıkan bir insan kendince veya bir işte çalışması çok zor oluyor çünkü yurda alıştığı için ve o rahatlığa alıştığı için bir yerde çalışmak o kadar zor oluyor ki çalışırken bile zoruna gidiyor ben yaşadığım için biliyorum böyle şeyler. Kendi ayaklarının üzerinde durmak zorundasın hayata karşı tek başına mücadele verdiğin için yani vermek zorundasın öyle (Söğüt).

O kişi beklerken ne yapacak doğru sadece beklemesi olmaz bir işte çalışabilir. Hayatı görsün insanlarla karşılaşsın insanlara karşı tutumu mesela farklı olanlar var. İnsanlarla konuşmayan içine kapanık hani kurum onları çalıştırsın insanlarla çalışsın görsün hani atanana kadar hem çalışsın hem okusun bu özel veya kamu olabilir mutlaka devletin imkânları vardır yani. Devlet bulamıyorsa kız veya oğlan başvurursun en azından insanlarla nasıl karşılaşacağını bilir nasıl tutumunu öğrenir..5-6 ayda olsa bu onun için iyidir. Sürekli dışlanmış hisseden insan kim bilir neler düşünüyor hakkında. Direk çalışınca çekingen içine kapanık olurda belli bir

dönem çalışınca belki biraz daha aktif olur. Kurumda kalanlara da insanlardan çekinilmemesi gerektiği bunun utanılacak bir şey olmadığı utanılacak bir şey değil de bize öyle alıştırdılar. Ama bundan sonrakiler böyle olmasın yani bunları yazan yazmış. Abicim ben bu özgüven sorununu üniversitede yendim düşün özgüven patlaması yaşadım artık insanlar ve ben şey yapmaya başladım ama ta üniversitede ama benden öncekiler en azından ortaokulda filan bunu yensin bu ayıp bir şey olmadığını bu özgüvenle yetişsin mesela bu insan kibar özgüvenli (Gardenya).

Kurum bakımından ayrılan bireyler kurum bakımından ayrıldıktan sonra karşılaşılan uyum ve psikolojik sorunların önlenmesi adına bireyin kurumdan ayrılmadan bir kaç ay öncesinden yavaş yavaş kurum bakımından ayrıldıktan sonra nelerle karşılaşacağını bunlar karşısında neler yapması gerektiğine ev ortamında evini nasıl temiz tutacağı, nasıl yemek yapacağına kadar öğretilmesine dair hazırlıkların yapılması, bireyin kendi ayakları üzerinde durmayı öğrenip kendi başının çaresine bakabilecek yeterliliğe sahip olarak kurum bakımından sonraki yaşama uyum sağlayana kadar yardım edilmesi gerektiğini ifade etmiştir.

Kurum bakımından ayrılan birçok bireyin para tutmayı bilmediği kendisi gibi birçok arkadaşının kurum bakımından ayrıldıktan sonra kredi çektiği kurum yetkililerin para nasıl tutulacağı, nasıl harcanacağı konuların öğretilmesi gerektiği bunlarla ilgili gerekli çalışmaların yapılması durumunda sosyal uyum sorunlarının azaltarak ortadan kaldırılabilceği vurgusu yapılmıştır.

Desteklenmeli önce bir dışarıyı öğretmeleri lazım yani biz gene az çok kendi bildiğimiz yani dediğim gibi iyi insanların yanına düştüğümüz için kötü bir şey olmadı yani yurttan bundan sonra çıkacak kardeşlerime yani yavaş yavaş yaz tatillerinde bir iş olanağı sağlayacaklar yani öyle boş boş gezdirmeyecekler yani böyle abi para tutmayı bilmiyoruz yani para nasıl tutulur hiçbir fikrimiz yok mesela benim arkadaşım kredi çekti bende kredi çektim yurttan çıktıktan sonra çünkü parasal destek sağlayacak bir akrabamız ya da abimiz falan yok kendi kendimize gidiyoruz bankaya hiç bilmeden çekiyoruz ben on milyar çektim abi yani parayı çektim. Memur olduğum üçüncü hafta gidip hemen çektim abi hemen verdiler parayı yani

iki üç saat içinde para nasıl olduysa elimizden kayboldu yani bakıyorum parayla ne yaptım hiçbir şey yapmamışım benim ev arkadaşım mesela o da yurttan çıkma o da yanımda kalıyor ona da işte kefil oldum abi kırk milyar gibi onun da bir borcu var yani para tutmayı bilmediğimiz için parayı amcamıza gönderiyoruz bakar diye aslında bakmadı ama biz baktı diye gene de gönderiyorduk o şekilde kalıyordu yani en azından para nasıl tutulur nasıl harcanır yani hesap kitap işi görmeleri lazım abi (Ceviz).

Yurda gelen çocuğun öncelikle ev ortamına alınması gerekiyor, evi nasıl temiz tutacak çocuk, gerekirse yemek yapmasına kadar öğrenmesi lazım çünkü bu çocuk yarın bir gün bekâr yaşayacak her gün dışarıdan yiyemez yemek yapmasını bilmesi lazım. Yurttan çıkınca lazım olacak belki beğenmiyorsunuz küçümsüyorsunuz bu konuyu ama yemek konusu çok önemli. Mesela ben yemek yapmayı bilmiyordum. Babaannemgil iki gün gitti ben resmen yumurtayla beslendim. Ne kadar paranız olursa olsun hep hazır yiyeceğiniz için bu sorun oluyor çocuk için. Yemek yapmayı bilmesi lazım, evin temizliğini titizliğini bilmeli yani çocuk. (...) Psikolojik sorunların da önlenmesi lazım. Nasıl önlenebilir mesela yurttan çıkacağı bir anda değil de çıkmadan bir kaç ay öncesinden yavaş yavaş söylenebilir hatta dışarıdaki hayatında ne yapacağına dair dersler verilebilir. Derslerden ziyade seminerler verilebilir. Onları nasıl şeylerin beklediğine dair dersler verilebilir yardımcı olunabilir bir şekilde. Bir anda çık gittikten ziyade bunları hazırlayabiliriz (Ladin).

4.3.5. İşe Yerleştirme Uygulaması

Korunması gereken çocuklara yönelik sosyal hizmet modellerinden en az iki yıl süre ile yararlanarak reşit olduğu tarih itibariyle de sosyal hizmet modellerinden yararlanmaya devam eden on sekiz yaşının dolduğu ve korunma ya da bakım tedbir kararının sona erdikten sonra iki yıl içinde işe yerleştirilme konusunda hak sahibi

olduğunun tespitini yapıldıktan sonra öğrenim durumlarına göre belirlenen farklı kadro ve pozisyonlarda devlet kadrolarına memur olarak yerleştirilmektedir.

Kurum bakımından ayrılan ve işe yerleştirilme haklarından yararlanmak için bekleye gençlerimiz işe yerleştirme uygulamasının kendileri için bulunulmaz bir imkân olduğunu, işe yerleştirilmesi durumunda hayatının bambaşka olacağını düzenli sabit bir geliri olacağından aile ve aile yakınlarından yoksun olan gençlerin bu hakla kendi ayakları üzerinde durmayı öğreneceğini kurum bakımından ayrıldıktan sonra işe yerleştirilmeleri durumunda geleceğe daha umutla bakabileceklerini ifade etmiştir:

Değişiklik olmaz mı mutlu olun huzurlu olun yaşam zorluğunu, ona buna muhtaç olman ona buna ağız eğmezsin. Yani daha iyi olur oda hayatımda çok değişiklik olur yani ona buna ağız eğmen ona buna yardım istemem kendi cebimde olursa her şey yaparım. İşe yerleştikten sonra zaten devlet memuru oluyorsun çok iyi olur oda yüzümüz güler yani. Valla bir tane evim olsun isterim. Ev, Evin olmasını isterdim, evimin damı akıyor. Evim akıyor yani ev akıyor yağmur yağınca kar yağınca akıyor. Temizlik yapsan yine beş dakikaya batıyor. Kireçler dökülüyor rutubet böcekler çıkıyor yemek yiyemiyorsun. Devlet işi olsa iyi olmaz mı? Onlar olmaz. Yani diyorum ya abi sığınacak bir yerim olsun gözüm yükseklerde değil akmasın temiz olsun yeter ev isterdim. Kendi evin olmasa da kira en azından kira. Düzenli gelirim olsa onları alabilecek kaldırırlar yani iyi olurdu. Aynen düzenli bir gelirin olurdu, düzenli yaşadın, olsa iyi olmaz mıydı hayali bile güzel oluyor (Zambak).

Formamı doldurdum işte şimdi iş için bekliyorum Allah'ın izniyle gelirse iyi. Hocam ben şunu düşünüyorum. Yani normalde benim bu işle fazla şeyim olmazdı yani fazla üstüne düşmezdim. Ama şimdi abimin bu durumunu görünce üstüne daha çok düşmek istedim. Mutlu olamadık ama ilerde daha çok mutlu oluruz isterim. Abi yani hayatım bambaşka bir şey olur ya hiç değilse milletin şeyinde çalışmam. Yani kendi işim olur kendi işime gider gider gelirim. Yani bir yandan gelirim olur. Düzenli bir gelir sabit bir gelir. (...)Yepyeni bir sayfa açacağım kendime ama o sayfada abim olacak,

arkadaşlarım olacak tabi sizlerde olacaksınız. Kendime bir güveneceğim bismillah çekeceğim hayatıma başlayacağım (Kestane).

İyi olur çok iyi inşallah olur bende olurum herkes olur bekleyen herkes inş. Ben daha işe yerleşmedim Aralıkta doldurdum Aralık 22'sinde Form A 'mı Ocakta falan göndermişler benim durumlarım karıştı biraz on ay falan önce form-a mı doldurdum. İşe yerleşince her şey değişecek, eşime muhtaç olmayacağım başta, millete el aleme muhtaç olamayacağım, o iş hakkı iyi ki var sabırsızlıkla bekliyorum iyi ki var. (...) Bir tane çocuğum var çok şükür. İşim gelsin Allah'ın izniyle önce bir ev almayı düşünüyorum sonra çocuğum adına bir hesap açacağım, okusun onun geleceğine yatırım yapacağım. Bakmasın ben çok çektim. Bunlara rağmen güler yüzlüyüm insanlar buna hayret ediyor zaten (Petunya).

Yurttan çıkmış bir çocuk, devlet korumasında kalan bir çocuğun 18 inden sonra işe girmesi memur olarak bu gayet iyi bir şey belki de benim hayatımın dönüm noktası olacak kendi hayatımı veya kendi ailemi kurmam için verilen en güzel hediye deyim şans hani bu şansı gördüğüm zaman dışarıda ailesi olan bir insanın onlardan o yönden daha şanslı hissediyorum kendimi tabi bu benim için dünyanın en güzel hediyesidir.(...) İşi düşünerek kendimce en azından bu işe kadar sabredebeyim diyorum bu şekilde ayakta kalıyorum kendimce mücadele veriyorum (Söğüt).

Kurum bakımından ayrılan bireyler işe yerleştirilmesinin hayatı için bir dönüm noktası olduğunu kendisini bu nedenle çok şanslı hissettiğini iş hakkının verileceğini bildiği için sabrederek ayakta kalmaya mücadele etmeye çalıştığını ifade etmiştir. Kurum bakımından ayrıldıktan sonra işe yerleşerek düzenli maaş alan gençlerimizin kendini güvende hissetmeye başlamakta ve geleceğe yönelik beklentileri artmaktadır.

Kurum bakımından ayrılan bireyler işe yerleştirilme uygulaması ile işe yerleştirildikten sonra maddi ve manevi yönden çok rahatlayarak karşılaştığı

sorunlarının ortadan kalkmaya ve düzenli olarak ihtiyaçlarını karşılamaya başladığını bu sayede, hayatlarının olumlu olarak değişmeye başladığını kendilerine olan güveni ve saygılarının arttığını vurgulamıştır.

Devlet memurluğuna geçtikten sonra çok rahatladım. Hem maddi yönden hem de manevi yönden rahatladım çünkü maddi yönden daha fazla para geldikçe kafamdaki bazı sorunlar kalkmaya başladı. İşte rahatça işime gidiyordum sekiz beş gidip geliyordum maaşım her ayın on beşinde yatıyordum evime düzenli olarak bakıyordum ihtiyaçlarımı karşılayabiliyordum evimi güzelce kardeşlerime bakabiliyordum. En rahat bir şekilde yetiştirmeye çalışıyordum onları hiçbir zorluk görmemeleri için öyle yani hocam. Allah devletimizden razı olsun işe yerleşmem biraz hızlı oldu benimkisi işte yurttan çıktuktan sonra birkaç yıl çalışmak zorundaydım çalıştım dışarıda özel sektörde. Devlet memurluğuna kura usulü çıktuktan sonra kura usulüne gittik seçtik. Tercih yapma hakkı verdiler bize memurluk için onu yaptık kura usulü yani devlet memurluğu çok... Nasıl desem altın tepsi var ya hocam altın tepsi... Çıktıktan sonra işe mesela hocam altın tepsi dediğimiz gibi (Ardıç).

Sonra işte sağ olsun devletimiz bu iş hakkınız tanıdı kimseye muhtaç olmadan şu an evlilik planları yapıyoruz abi. Mesela abi bu uygulama çok güzel bir uygulama en azından kimseye muhtaç değilsin kendi istediğini kendin yapıyorsun yani en azından parasal yönden de yani başkalarının yanında çalışmak gibi bir sıkıntın yok kendi paranı kendin kazanıyorsun yeni yeni kişiler tanıyorsun o kurumlarda yani çok iyi bir şey abi. Yani abi kendimize özgüvenimiz geliyor abi kendi işimiz kimse sana şöyle demiyor herkes yardım ediyor ama başkasının işinde adam sana yardım etmiyor yani kırdığın bir bardağın bile parasını kendi cebinden kesiyor yani kendi memuriyette öyle bir şey yok yani abi (Ceviz).

Olumlu tarafı kendi ayakların üzerinde duruyorsun, çok şükür diyorsun, yani en azından karşında biri çıktığı zaman rahatlıkla konuşabilirsin hani

bir konumun bir sıfatın oluyor bir kere eline bir destek oluyor ne olursan olsun, mesela karşında ki insan diyor ki yurttan çıkmışsın kızım böyle bir durum olmuş, evet yurttan kaldım ama bak ayaklarımın üzerindeyim çok şükür, şu anda da karşılığını ödüyorum zaten diyebiliyorsun yani bunu demek bir ayrıcalıktır. Yani o hakkın çok iyi, düzen kurmaya başlıyorsun hani millet artık nasıl söyleyeyim onun bunun emri altında çalışmaktansa ne bileyim bir kafe olabilir ne bileyim esnafların yanında olabilir orda çalışmaktansa garanti bir işte çalışmak senin için daha avantajlı kendine karşı bir güvenin saygın olmaya başlıyor. Ya diyorsun ki X sen devlet memurusun, sen memur oldun artık bir sorumluluğun var gitmen lazım yapman lazım sabret X şöyle yap X bak daha iyisi de var diyorsun orda ki ortamı görünce daha iyisini istiyorsun ben bunu yapana kadar bunu yapayım kendi işimi yapayım diyorsun bir de böyle bir durum var daha üste çıkmaya çalışıyorsun bu da senin için bir hedef koymak oluyor daha başarıyı hak ediyorsun diyorsun devlete bir yararın varsa iki yararın olmaya başlıyor (Sardunya).

Allah devletimizden razı olsun çok güzel bir şey yani hayatımız yani biz hayatımız kararır derken bir anda yeniden bir hayat kuruyorsun gelecek mesela biz aile ortamlarına gittiğimiz zaman şey oluyor bizimde olacak mı? Ailemiz olur mu? Böyle şeyler insanlar hayal ediyor. Yeni bir hayat işte hayal kuruyoruz. Hayata yeniden atılıyoruz (Kayın).

Allah devlet babadan razı olsun diyorum başka da bir şey demiyorum. Ya şöyle söyleyeyim bu annesi babası ölmüş yurttan kalan bir çocuğa ileriki hayatı adına verilebilecek en büyük ödüdür. Belki geçmişini kurtaramazsınız ama geleceğini kurtarabilirsiniz. Ona iyi bir gelecek sağlamak adına maddi manevi destek açısından bu iş konusuna ben özellikle şey yapıyorum. (...) İş erken gelirse bunu bir nevi size altın tepsi de sunuyorlar işin erken gelmesi çocuğun daha az psikolojik yıpranmasını sağlayabilir (Ladin).

Hani hocam belki yurttta en değerli Şey bu işe yerleŐtirmeleri. Belki bir on sene on beş sene yurttta kalırsın o 6nemli değil de belki bir 6m6r hayatını kurtarıyorlar senin. Devlet memuru yapıyorlar, 6ok en b6y6k yardımı bu bence. Başka hani hi6 6ok bir yardımı yok. Yemesi i6mesi 6ok g6zel baya yardımcı oluyor da yani memurluk kadar olmaz. On sene bakıp g6ndermesi var bir de on sene bakıp bir elli sene daha bir iş verip bakması var(Ihlamur).

Kurum bakımından ayrıldıktan sonra işe yerleştirilme hakkı olmasaydı; kolay para kazanmanın yollarına bakabileceğini, yanlış işler yaparak su6a s6r6kveneceğini ya hapse gideceği ya da hayattan hi6bir beklenti i6erisine girmeden yaşamına son vereceğini yaşamak istemeyeceğini dile getirmiştir. Kurum bakımından ayrıldıktan sonra işe yerleştirme uygulaması kurum bakımından ayrılan bireylerin geleceğe y6nelik beklentilerinin var olmasını, yaşamın d6zenlenmesi ve uyum s6recinde koruyucu ve 6nleyici bir rol oynayarak kurum bakımından ayrılan gen6lerimiz için yasadıŐı iŐlerle ilgilenmesine mani olarak gen6lerimiz için yaşam motivasyonlarını artırdığı bulgularına ulaşılmıştır.

Eğer onun da olmayacağını bilsem yaŐamazdım, İntihara kalkıŐırdım, zaten tek baŐınasınız kimseniz yok ve on beş sene kalmıŐsınız burada ondan sonrası i6in zaten bekleyebildiğin bir sene bir sene sonra iş geliyor ve o bir seneden fazla ya sonumuz hapis olur kapka6çlıktan filan ya da işte 6l6m olur canımıza kıyarak hocam (S6ę6t).

B6yle bir hakkımız olmasaydı 6ok değişik Şeyler olurdu yani yurttan 6ıkanlar başka insanların yanında k6t6 Şeylere bulaŐırdı olurdu yani iyi yerine k6t6 yolları se6erlerdi 66nk6 6ok 6abuk para kazanıyorlardı yani dediğim gibi ya mezardı sonu ya cezaevi bu iki se6enek var 66nk6 dışarı hayatının nasıl bir Şey olduğunu bilmiyoruz g6rmedik tabi (Ceviz).

K6t6 yola d6Őer mesela hırsızlıktan gasptan da kurtarıyor 6yle sorunlardan bulaŐmasından 6yle iş olmasa 6ocuk mecburen a6 kalınca hırsızlığa a6ılıyor

önü o esrarcılara onlara bunlara kötü yollara düşmesini şey yapıyor mani oluyor (Meşe).

Şimdi bana devlet bakıyor yine devlet olmasaydı ben burayı kazanamayacaktım. Âmâ şimdi ekmeğimi ben kazanıyorum ama devlet olmasaydı kazanamayacaktım belki. Belki bende sokakta bağımlı olacaktım ya da hapiste sürünür olacaktım. Âmâ devlet şimdi işimi verdi işimin başındayım. Devlet olmasaydı ekmeğimi verecek kimse yok. (...) Hocam daha farklı olurdu yurtta kalıyordu çocuk yine dışarıda pislik yapıyordu. Âmâ dışarıda olsa daha çok yapardı hocam. Gözle görülmüş bir şey yani, arkadaşlarımdan bildiğim. Yurtta kalmayıp şu an hapiste yatan arkadaşlarımdan. Yani memur olmak bana belki de hayatımda en büyük avantaj oldu. Devletin bana verdiği en büyük avantaj memurluğu oldu. Yoksa gözle görülür bana çok işe yarayacak şeyi yok. Memur yaparak belki benim hayatımı kurtardı. Memur olmasaydım sokakta serseri mi olurum yani (Ihlamur).

Mesela şu an işe yerleştirilmeseydim ya da hiçbirimiz yerleştirilmeseydik şu an Suriyeli sokakta kalan insanlar çocuklar var ya onlar gibi örnek olabilirdik. Mesela ben olurum ya da olmazdım yada bir başkası olurdu olmazdı yani örnekleri olurdu. Kadro geldikten sonra değerini bilmeyip atılanlarda oldu yani temizlik yapıyor zoruna gidiyor ben bu işte çalışmam diyor sonra akılları başlarına geliyor ama iş işten geçiyor kadro iyi ki veriliyor yani ben yeni başladım inşallah da düştükleri hataya düşmem. Yani bu bize verilen iş olmasaydı biri gidecek inşaatta çalışacak sonra birisiyle evlenecek sonra sıkıntılar yaşayacak belki çocuğunu çocuk yuvasına verecek. Artacak da artacak yani. Yani bu işin gelmesinin sebebi terörle mücadele. Yani bilmiyor beynini yıkıyorlar. İş geldikten sonra en azından kendini maaşı ile birlikte düzeltebiliyor. Yani iş olmasa işe yerleşmekle yerleşmemek arasında dağlar kadar fark var (Gürgen).

Sardunya ve Kasımpatı, kurum bakımından ayrıldıktan sonra eğer işe yerleştirme haklarının olmaması durumunda yanlış evlilikler yaparak yaşamlarına devam edebileceklerini ifade etmiştir:

X arkadaşım o şekilde oldu memur olamadı şuan da evlenmek zorunda kaldı(Sardunya).

İş vs. başka şeyler iş o zaman da çalıştım bir ay filan iş bulmak zaten zor hani devletin verdiği iş olmasaydı şu anda imkânsızdı yani benim çalışıyor olmam öyle başka sıkıntılarla karşılaştım.(...) Ben zaten yaptıkları tek iyi şey bu başka hiçbir şey yapmıyorlar bunu da yapsınlar yani bir zahmet. Bu olmasaydı ben bilmiyorum herhâlde çok yanlış bir evlilik yapardım(Kasımpatı).

5. TARTIŞMA

Bu bölümde araştırma sonucu elde edilen bulgular, araştırmanın materyal ve yöntemi ve yapılan kaynak araştırmaları doğrultusunda tartışılmıştır.

Bu araştırmada, çeşitli nedenlerle koruma altına alınan çocukların kurum bakımında kalmakta oldukları süreçte, kurum bakımı sonrasında toplumsal yaşama uyum sürecinde ne tür sorunlarla ve güçlüklerle karşılaştıkları, kurum bakımından ayrılma öncesi, sırası ve sonrasında karşılaştıkları sorunlar ve güçlüklerin üstesinden gelebilmede ne tür sosyal desteklere gereksinimleri olduğu, ne tür desteklerden yararlandıklarının belirlenmesi amacıyla gerçekleştirilmiştir.

Araştırma, kurum bakımından ayrılan bireylerin yaşamın düzenlenmesi ve uyum sürecinde karşılaştığı sorunlar ve bu süreçte sosyal destek kaynaklarını derinlemesine ve tüm boyutları ile belirlenmesi, bu süreci onların gözünden aktarmaya ve tanımlanmaya çalışılmasından dolayı nitel çalışma desenlerinden olgubilim (fenomenolojik) araştırma deseni temeline dayanmaktadır. Araştırma kapsamında on dokuz (19) katılımcı ile yarı yapılandırılmış görüşme formu aracılığı ile yüz yüze derinlemesine görüşmeler yapılmıştır. Görüşmeler katılımcıların kendilerini rahatça ifade edebilecekleri uygun görüşme ortamı oluşturularak gerçekleştirilmiştir.

Araştırma kapsamında katılımcıların kurum ve kurum bakımından ayrılan bireyin kurum bakımından ayrıldıktan sonraki yaşamında karşılaştığı sorunlar ve bireyin sorunlar karşısında aldığı sosyal destek kaynakları görüşmeler sonucunda elde edilen bulgular doğrultusunda tartışılmıştır.

5.1. Kurum Bakımında Geçirilen Sürece İlişkin Bulguların Tartışılması

Araştırma kapsamında yapılan görüşmelerde; katılımcıların, anne ve babanın boşanması, ebeveynlerin birisi ya da her ikisinin terki, ebeveynlerin birisi ya da her

ikisinin de vefatı, cinsel istismar mağduriyeti, ekonomik yoksunluk, ebeveynlerin sağlık sorunları, aile içi şiddet gibi nedenlerle korunma altına alınarak kurum bakımı altına alındığı tespit edilmiştir.

Kurum bakımından ayrılan bireyler, kurum bakımında kaldığı süreçte; kurumda birlikte vakit geçirdiği arkadaşları ile yaşadıklarını, kurumun kendisine sağlamış olduğu kurumsal imkânları ve kurum bakımında çalışan bazı personeller ile ilişkilerini olumlu deneyim olarak hatırlamaktadır.

Kurum bakımı deneyimi olan bireyler, kurum bakımı sürecinde çeşitli sorunlarla karşı karşıya kaldıklarını dile getirmiştir. Araştırma kapsamında tespit edilenler bazı sorunlar şunlardır:

- Aile bireyleri ile uzun süre görüşmeyen, iletişim kuramayan çocukların aile ilişkileri olumsuz olarak etkilenmektedir.
- Kurum bakımında kalan çocuklar akranlarının fiziksel, duygusal ve psikolojik olarak şiddetine maruz kalmaktadır.
- Kurum bakımında kalan çocuklar kurum içerisinde okulda ve sosyal çevresinde etiketlenme ve dışlanma ile karşı karşıya kalmaktadır.
- Farklı yaş ve geliş nedenleriyle korunma altına alınan bireylerin ortak fiziki ortamları paylaşmasından kaynaklanan sorunlar bulunmaktadır.
- Kurum bakımı hizmet alanlarında fiziki ve sosyal alt yapı yetersizlikler bulunmaktadır.
- Kurumda görev yapan personellerin olumsuz yaklaşım içerisinde olması korunma altında bulunan çocukları olumsuz olarak etkilemektedir.
- Sosyal destekleri zayıf olan bireyler karşılaştığı olumsuzlar karşısında yeterli düzeyde sosyal destek alamadığı için karşılaştıkları olumsuzluklarla bireysel olarak baş etmeye çalışmaktadır.

Kurum bakımı deneyimi olan bireyler kurum bakımı sürecinde karşılaşılan olumsuzlukların giderilmesi için şunların yapılabileceğini ifade etmiştir:

- Kurum bakımında kalan çocukların olumsuz arkadaş çevresinden uzak tutularak, okul-kurum arasına sıkıştırılmadan sosyal faaliyetlere katılımının artırılmasının, ödüllendirme yöntemlerin etkin ve hızlı bir şekilde uygulanmasının, toplumsal kaynaşmalarını sağlamak amacıyla kurum dışarısındaki sosyal bağlarının kuvvetlendirmesi gerekmektedir.
- Kurumsal yapı ile ilgili olarak sosyal ve kültürel faaliyetlerin sayısının nitelikli olarak artırılması gerektiğini, kurumsal yapının çocukların geliş nedenlerine, çocukların yaşlarına göre ayrıştırarak büyük kuruluş yapılanmaları yerine öncelikli olarak aile temelli alternatif hizmet modellerine sonrasında ise büyük kalabalık kuruluşlar yerine müstakil ve az sayıda çocukların kaldığı bakım hizmetlerine yönelmesi gerekmektedir.
- Kurumda görev yapan özel hizmet alımı ve kadrolu personelin kurum bakımında kalan çocukların özelliklerini bilen, çocuklarla doğru iletişim kurabilen anlayışlı personeller arasında özel bir mülakata tabi tutularak özenle seçilmesi gerektiği, kurum bakımında kalan çocuklarla gerçekten ilgilenip ilgilenmediğinin anlaşılması adına sürekli denetim altında tutulması gerekmektedir.

5.2. Kurum Bakımından Sonraki Yaşamın Düzenlenmesi ve Uyum Sürecine İlişkin Bulguların Tartışılması

Araştırma kapsamında görüşme yapılan on dokuz katılımcının, on ikisi kurum bakımından ayrıldıktan sonra 3413 sayılı kanun kapsamında işe yerleştirilmiş, yedi katılımcı ise kurum bakımından ayrılarak Form-A belgelerini düzenleyerek kurum bakımıyla ilişkisini kesilmiş ve işe yerleştirilmeyi beklemektedir. Kurum bakımından ayrılan bireylerim işe yerleştirilmesi yılda bir kez yapılmakta

olduğundan kurum bakımından ayrılan bir bireyin işe yerleşmesi en fazla bir yıl gibi bir süreyi bulmaktadır.

- Kurum bakımından ayrılarak işe yerleştirilen katılımcılar düzenli bir gelir ve düzenli bir iş hayatına sahip olduğu için geçimlerini sağlayacak ekonomik yeterliliğe sahip olmakta ve tek başına, kardeşiyle arkadaşları ya da aile yakınlarıyla aynı evi paylaşarak geçimini sağlayabilmektedir.
- Kurum bakımından ayrılmış; ancak henüz 3413 sayılı kanun kapsamında işe yerleştirilmemiş ailesi ve kurum yetkililerinin desteğinden yoksun olan bireyler geçimlerini sağlamakta zorlanmakta ve oldukça zor şartlar altında yaşamlarını sürdürmektedir.

Kurum bakımından ayrılan bireyler, kurum bakımından ayrıldıktan sonra yaşamının düzenlenmesi ve uyum sürecinde birçok sorunla karşı karşıya kalmaktadır:

Kurum bakımı deneyimi olan bireylerin birçoğu kurum bakımından ayrıldıktan sonra barınma sorunu ile karşı karşıya kalmaktadır. Korunma altında uzun yıllar kurum bakımı hizmeti alan bireyler reşit olarak, eğitim durumları ve özel durumları dikkate alınarak 18-25 yaş arasında kurum bakımından ayrılmaktadır. Kurum bakımıyla ilişkisi kestilen bireyler yaşamın düzenlenmesi ve uyum sürecinde aile bireylerinden ve aile yakınlarından gerekli barınma desteğini görmemesi durumunda; geçici olarak çalıştıkları dükkânlarda, hastanelerin bekleme odalarında, cami giriş bölümlerinde, turizm bölgelerinde sahilde şezlonglar üzerinde, inşaat alanlarında, parklarda bulunan banklarda, kurum bakımından ayrılan arkadaşlarında geçici olarak barınmaya çalışmaktadır. Barınma sıkıntısı sebebiyle istemeyerek de olsa aile bireyleri ve aile yakınlarında kalmaya başlayan bireyler kabullenilmediği için ev içerisinde dışanma ve ayrımcılıkla karşılaşmaktadır. Aile ve aile yakınları tarafından kabullenilmeyen kurum bakımı deneyimi olan bayan bireyler karşılaştıkları barınma ve kabullenilmeme sorunu ile evlenerek baş etmeye çalışmaktadır.

Kurum bakımından ayrılan bireyler kurum bakımı sonrası yaşamın düzenlenmesi ve uyum sürecinde ciddi ekonomik sorunlarla karşı karşıya kalmaktadır. Kurumda her türlü ihtiyacı karşılanan gençlerin kurum bakımından ayrıldıktan sonra 3413 sayılı kanun kapsamında işe yerleştirilip düzenli bir gelir elde edene kadar maddi yoksunluklar nedeniyle ihtiyaçlarını karşılamakta güçlük çekmektedir. Sosyal destek kaynaklarından ekonomik destek alamayan bireyler cüzi ücretlerle ağır işlerde çalışmak zorunda kalmakta, temel ihtiyaçlarını karşılayabilecek yeterli ekonomik yeterli gücü olmamasından dolayı geçimini sürdürmekte zorlanmaktadır. Kurum bakımından ayrıldıktan sonra işe yerleştirilen bireylerin, çoğunlukla kredi çekerek gereksiz harcamalara girmesinden ve ekonomik gelirlerini iyi yönetememesinden dolayı ekonomik olarak zor duruma düştüğü tespit edilmiştir.

Korunma altına alınıp korunma altında bulunduğu süreç boyunca 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanununun 60'ıncı maddesinin birinci fıkrasının (c) bendinin; 7'nolu alt bendi kapsamında kurum bakımından ayrılanlara kadar sigortalı sayılmakta olan gençlerimizin kurum bakımından ayrıldıktan sonra sigorta tescilleri iptal olduğu, genel sağlık sigortası tecilini yaptırmayan kurum bakımı deneyimi olan bireylerin sağlık sorunları ile karşı karşıya kaldıklarında sağlık hizmetlerinden yeterince yararlanamamakta olduğu tespit edilmiştir.

Kurum bakımından sonraki yaşamın düzenlenmesi ve uyum sürecinde aile ve aile yakınlarının yanına dönen bireylerin, aile bireylerinden beklediği desteği göremediği, ailesi yanına reşit olarak dönen gençlerin aileleri tarafından kullanılmaya çalışıldığı, aile yaşamında yeterince kabullenilmeyen kızların evdeki rahatsızlıklarından dolayı evliliği güvenli bir liman olarak gördüğü için erkenden evlendiği ve evlilik sürecinde sıkıntıları kendi ailesi ve eşinin ailesiyle paylaşmadığı saklamak ve sineye çekmek zorunda kaldığı tespit edilmiştir.

Kurum bakımından ayrılan bireyler, yaşamın düzenlenmesi ve uyum sürecinde kurum bakımı geçmişi olduğunu öğrenen arkadaşlarının kendisine acıyarak ya da suçlar bir bakış açısı ile önyargılı bir şekilde bakarak dışlama eğilimi içerisine girdiğini dile getirmiştir.

Kurumdan bakımından ayrılarak aile ve aile yakınlarıyla beraber yaşamaya başlayan bireylerin, kabullenilmediği için aile bireyleri tarafından istenmeyerek itilip

kakılarak dışlanmakta ve evdeki diğer çocuklardan ayrı tutulmakta olduğu bulgularına ulaşılmıştır.

Kurum bakımında kalınan süreçte herhangi bir meslek edinmeyen ve eğitim hayatını tamamlayamayan bireyler, kurum bakımından ayrıldıktan sonra 3413 sayılı kanun kapsamında işe yerleştirilene kadar geçimini sağlamak amacıyla çok zor iş bulmamakta yada ağır çalışma koşullarına sahip iş yerlerinde sigortasız çalışmaktadır.

Kurum bakımından ayrılarak özel sektörde çalışmaya başlayan bayan katılımcılar, kurum bakımı deneyimi olduğunu öğrenen işveren ve iş arkadaşları tarafından kimsesiz olarak görülerek; sarkıntılıklara, cinsel taciz davranışlarına maruz kalmaktadır.

3413 sayılı kanun kapsamında kamu da işe yerleştirilen bireyler, idareciler ve iş arkadaşları tarafından devlet tarafından sınavsız olarak torpille işe yerleştirildiği düşünülerek ve sorunlu bir çalışan olduğu önyargısı ile istenmemekte ve kabullenilmemektedir.

Kurum bakımında her türlü ihtiyacı profesyonel meslek elemanları yardımıyla karşılanan bireyler, kurum bakımından ayrıldıktan sonra rehber ve danışman bulamadığı için önemli kararları alırken zorlanmaktadır. Kurum bakımından ayrıldıktan sonra rehber ve danışman bulmayan bireyler sorunlarını paylaşmadığı için çözüm bulmamakta ve doğru yönlendirilemediği için sosyal ve ekonomik desteklere ulaşamamaktadır.

Kurum bakımından sonrasında yaşamın düzenlenmesi ve uyum sürecinde eğitim hayatına devam etme konusunda istekli olan bireyler kurumdan ayrıldıktan sonra karşılaştığı temel ihtiyaçlarını karşılama sorunları, eğitim hayatının masraflı olması, gerekli yönlendirme ve rehberliğin yapılamaması nedenleriyle eğitim hayatına devam etme konusunda başarılı girişimlerde bulunamamaktadır.

Uzun yıllar kurum bakımında kalarak her türlü ihtiyaçları kurum yetkilileri tarafından sağlanan bireyler, kurum bakımından ayrıldıktan sonra bir anda her türlü kurum imkânlarından faydalanırken sonrasında kurum bakımından ayrılmasından dolayı sahipsiz ve değersiz hissetmektedir.

Çocuk evleri, sevgi evleri gibi ev ortamına yakın kurum bakım hizmetleri haricinde toplu koğuş sisteminin olduğu bakımı hizmetlerinde kalan bireylerin ev işlerini yapma becerilerinin zayıf olmasından dolayı ev işlerini yapma, evin ihtiyaçlarını giderme konusunda sıkıntılarla karşılaşmaktadır. Kurum bakımı deneyimi olan bireyler, insanlarla rahat iletişim kurma, yalnız başına evde yaşamaktan dolayı kendini güvende hissetme konularında oldukça zorlanmaktadır.

Kurum bakımı deneyimi olan bireyler, kurum bakımından ayrıldıktan sonra karşılaştığı sorunlar karşısında kendisi gibi kurum bakımı deneyimi olan arkadaşlarının maddi ve manevi destekleri ile karşılaştıkları sorunlarla baş etmeye çalışmaktadır. Kurum bakımından ayrılan bireyler yaşamlarının düzenlenmesi ve uyum sürecinde karşılaştıkları sorunlarla baş etme konusunda kurum yetkileri ve aile bireyleri ile aile yakınlarıyla paylaşım içerisine girse de gerektiği kadar sosyal destek alamamaktadır.

Kurum bakımından ayrılan bireylerin işe yerleştirilme hakkı bulunması, bireylerin karşılaştıkları zorluklar karşısında sabrederek, işe yerleştirilerek hayatının düzene gireceği süreci düşünmesini sağlayarak geleceğe yönelik umutlu bir bekleyiş içerisinde olmalarını sağlamaktadır.

Kurum bakımından ayrılan bireyler, 3413 sayılı kanun kapsamında işe yerleştirilmelerinin hayatları için bir dönüm noktası olduğunu, işe yerleşmeleriyle birlikte maddi yönden rahatladığı, maddi yönden rahatlamalarının psikolojik olarak da rahatlamasını sağladığı, kurum bakımından ayrıldıktan sonra kafalarında yer edinen kaygı, endişe ve sıkıntılarının kalkmaya başladığını ifade etmiştir. Kurum bakımından ayrılan bireylerin 3413 sayılı kanun kapsamında işe yerleştirilmesi, bireylerin kendi ihtiyaçlarını karşılayarak başka insanlara muhtaç olmadan yeni bir yaşam kurma umudu vermekte, düzenli maaşları sayesinde özgüvenlerinin artırarak, kendilerini güvende hissetmesini sağlayarak geleceğe yönelik hedefler koymasına ve geleceğe yönelik planlar kurabilmesine büyük katkı yapmaktadır.

3413 sayılı kanun kapsamında işe yerleştirme uygulamasının olmaması durumunda ise sosyal destek kaynaklarından yoksun kalan kurum bakımı deneyimi olan bireyler yaşamlarını düzene sokmakta ve ihtiyaçlarını gidermekte zorlanmaktadır.

6. SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu bölümde araştırma sürecinde toplanan verilerden elde edilen bulgulardan elde edilen sonuçlar ve bu sonuçlar doğrultusunda önerilerde bulunulmuştur.

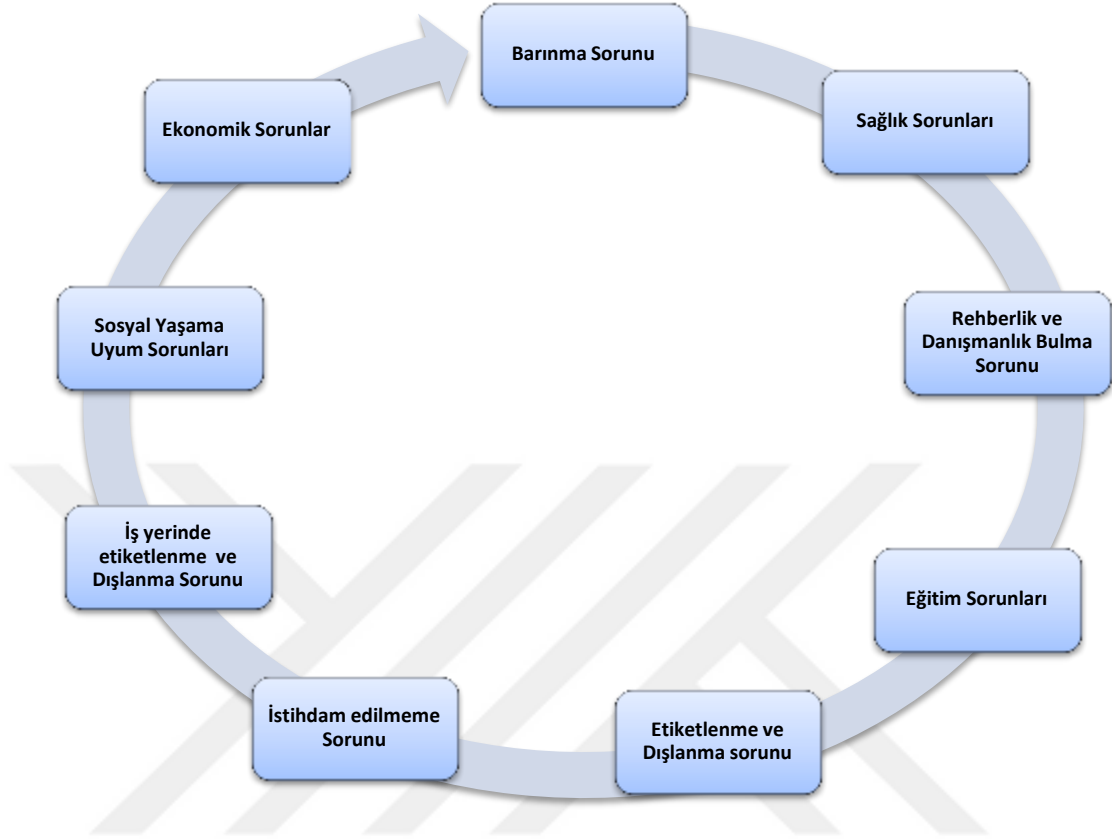
6.1. SONUÇ

Korunma altına alınan bireyler kurum bakımında kaldıkları süreçte aile ilişkilerinin devamlılığını sağlayamama, kurum bakımında kalan kendisinden büyük ve akranları tarafından şiddete maruz kalma, kurumda görev yapan personellerin olumsuz yaklaşımına maruz kalma ve kurumsal yapının fiziksel ve sosyal alt yapısının yetersizliklerinden kaynaklanan güçlüklerle karşı karşıya kalmaktadır.

Kurum bakımı deneyimi olan bireylerin kurum bakımında kalmakta olduğu süreç içerisinde; aile ilişkilerinin devamlılığı sağlanması bireyin kurum bakımında kaldığı süreçte ailesinden sosyal destek alması oldukça önemlidir. Bireylerin kalmakta oldukları kurumsal yapının fiziki ortamının çocukların biyopsikososyal becerilerini ve ihtiyaçlarını sağlayacak şekilde yapılandırılması ve çocukların yararlanabilecekleri sosyokültürel faaliyetlerin artırılması çocukların toplumsal uyum motivasyonların artırılarak çocukların toplumsal yaşama uyumunu kolaylaştırılmasının sağlayacaktır. Ayrıca kurumsal yapıya ilişkin düzenlemeler ve çocuk adına yapılabilecek sosyokültürel çalışmaların yanında kurum bakımında yaşanan sorunların ortadan kaldırılması için başta idareciler olmak üzere çocuklara hizmet veren bütün personelin mesleki becerileri göz önünde bulundurularak özenle ve dikkatli bir şekilde seçilmesi gerekmektedir.

Kurum bakımı hizmeti deneyimi olan bireyler, kurum bakımında kaldığı süreç içerisinde kurum bakımından ayrıldıktan sonra kendi başlarının çaresine bakarak toplumsal yaşama uyum sağlayabileceklerini düşünmektedir. Ancak kurum bakımından ayrıldıktan sonra yaşamının düzenlenmesi ve uyum sürecinde; Barınma, Sağlık, Ekonomik, Eğitim, Etiketleme, İstihdam, İş Yerinde Etiketleme, Rehberlik

ve Danışman Bulma, Sosyal Yaşama Uyum gibi konularında sorunlarla karşılaşmakta ve kurum bakımından sonraki yaşamın zorluklarıyla yüzleşmektedir.

Şekil 6.1. Kurum Bakımından Ayrıldıktan Sonra Yaşamın Düzenlenmesi ve Uyum Sürecinde Karşılaşılan Sorun Alanları

Kurum bakımı deneyimi olan bireyler, yaşamın düzenlenmesi ve toplumsal yaşama uyum sürecinde Barınma, Ekonomik İhtiyaçlar, İstihdam Edilme, Rehberlik ve Danışmanlık Bulma ve Sosyal Yaşama Uyum konularında ekosistemi içerisinde yer alan aile bireylerinden, arkadaşlarından, kurum yetkililerinden gerekli sosyal desteği sağlanması durumunda karşılaşılan birçok güçlüğün ortadan kaldırılabileceğine inanmaktadır.

Kurum bakımından ayrıldıktan sonra 2828 Sayılı Kanunun Ek 1. Maddesinden (3413 Sayılı Kanun) Yararlanarak İşe Yerleştirilme haklarının bulunması kurum bakımından ayrılan bireylerin kendi ayakları üzerinde durmasını sağlayarak yaşam motivasyonunu artırmaktadır.

6.2. ÖNERİLER

Bu bölümde araştırma sürecinde toplanan verilerden elde edilen bulgular doğrultusunda şu önerilerde bulunulmuştur:

1. Kurum bakımına alınan çocukların geride bıraktığı anne, baba ve diğer aile bireyleri göz ardı edilmemelidir. Kurum bakımına alınan çocuğun sağlıklı bir gelişimsel süreç geçirmesinin yanında çocuk ve ailesi ilgili mikro, mezzo ve makro sosyal hizmet çalışmalarıyla aile ve çocuğun yaşadığı ekosistemi içerisinde gerekli mesleki çalışmalar yürütülmelidir.

2. Korunmaya muhtaç çocuk olarak tespiti yapılan çocuk hakkında yapılan inceleme ve değerlendirmeler sonrasında çocuk hakkında her türlü mikro, mezzo ve makro çalışmalar yapılarak korunmaya muhtaç çocuğun aile ve aile yakınlarına dönmesi mümkün değil ise korunmaya muhtaç çocuk ivedilikle kurum bakımına alternatif koruyucu aile ve evlat edinme gibi aile temelli hizmet modelleri ile buluşturulmalıdır.

3. Korunma altına alınan çocukların geliş nedenleri ve yaş aralıkları dikkate alınarak kalabalık kuruluşlar yerine müstakil daha az çocuğun birlikte yaşayabileceği bakım modelleri ile hizmet verilmelidir.

4. Kurum bakımına alınan çocukların kurum bakımında kaldığı süreç içerisinde aile ilişkilerinin devam etmesi, çocuk-aile ilişkisinin sürekliliğinin sağlanması amacıyla profesyonel meslek elemanlarınca aile-çocuk ilişkisi iyi analiz edilerek çocuk-aile ilişkisinin sağlıklı bir şekilde devam ettirilmesi sağlanmalıdır.

5. Kurum bakımında kalmakta olan çocuklar ile çalışacak olan personelin çocuklarla çalışma konusunda istekli, çocuklarla çalışma konusunda yeterli düzeyde eğitim almış personeller arasından, kurum bakım hizmetlerinde uzun yıllar çalışmış personellerden oluşan bir heyet tarafından mülakata tabi tutularak seçilmesi ve sık sık denetlenmesi gerekmektedir.

6. Kurum bakım hizmetlerinde çocuklara yönelik sosyokültürel ve sportif faaliyetler artırılarak korunma altında bulunan bireyin kurum içerisinde ve

dışarısında daha fazla kişi ve grupla etkileşim içerisine girmesi sağlanarak sağlıklı iletişim ve etkileşimin kurma becerisi kazandırılmalıdır.

7.Korunma altına bulunduğu sırada üniversite sınavına giren ancak ilk sınava giriş yılında istediği bölümü kazanamayıp tekrar üniversite hazırlanma konusunda istekli olan 18 yaşındaki gençlerin istemedikleri bölümlere gitmesi yerine korunma kararı uzatılarak tekrardan üniversite sınavına girmesi sağlanarak istediği üniversite eğitimini alması sağlanmalıdır.

8.Kurumda reşit olan bireyler için ara hizmet modeli oluşturularak kurum bakım hizmeti alan gençlerimizin kurum bakımından tamamen ilişkisi kesilmeden kurum bakımı sonrasındaki yaşama hazırlanması sağlanarak yaşamın düzenlenmesi ve uyum sürecinde kendi ihtiyaçlarını karşılayabilecek yeterliliğe gelmesi sağlanmalıdır.

9.Kurum bakımından ayrılan bireylerin etiketlenmesi ve sosyal dışlanması bireylerin topluma yabancılaştırarak, ekonomik ve sosyal yoksunluğa neden olmaktadır. Bu durumun önüne geçilmesi amacıyla bireyin sosyal ilişkileri geliştirilmeli, toplumsal yapı içerisinde ve kurumsal yapı içerisinde alınan sosyal destek düzeyi artırılarak bireyin etiketlenmesi ve dışlanmasının önüne geçerek meydana getirebileceği tahribat ortadan kaldırılmalıdır.

10.Kurum bakımında uzun yıllar her türlü ihtiyacı karşılanan bireyler reşit olarak kurum bakımından ayrıldıktan sonra ciddi uyum sorunları ile karşı karşıya kalmaktadır. Kurum bakımından ayrılan bireylerin karşılaştığı olumsuzlukların önüne geçebilmek ve işe yerleştirilene kadar yaşamlarını sürdürmeleri amacıyla ara geçiş platformları oluşturularak bireyin kendisini güvende hissedeceği, kabullenildiği bir barınma yerinin olması ve diğer temel ihtiyaçlarını karşılama konusunda desteklenmesi gerekmektedir.

11.Bireylere sosyal destek sağlayacak bireyin sıkıntılarını paylaşabilecekleri, bireyin savunuculuğunu yaparak uygun kaynaklara ulaşmasını sağlayacak yönlendirmeler yaparak bireye rehberlik ve danışmanlık yapacak gönüllü profesyonel meslek elemanların görevlendirilmesi gerekmektedir.

12.Kurum bakımından ayrılmadan ve ayrıldıktan sonra bireyin eğitim hayatına devam etmesi konusunda motive edici bireyi eğitiminin devamı konusunda

cazip gelen mesleki çalışmalar yapılarak, bireyin kurum bakımından ayrıldıktan sonra da eğitimine devamı konusunda gerekli rehberlik ve danışmanlık sağlanmalıdır.

13.Kurum bakımından ayrılan bireylerin maddi yönden desteklenmeye ihtiyaçları olduğunu bir çok ihtiyacının maddiyata dayalı olduğu anlaşılmaktadır. Bu nedenle kurum bakımından ayrılan bireylerin kurum bakımı sonrası yaşama alışma sürecinde ihtiyaçlarını gidermesi adına uzun süreli ekonomik yardım yapılmalıdır.

14.Kurum bakımından ayrılan bireyler 3412 sayılı kanun kapsamında işe yerleştirilene kadar olan süre zarfında çalışma hayatına alışması adına anlaşmalı özel sektör alanlarında istihdam edilmesi sağlanmalıdır.

15. Kurum bakımından ayrılarak 3413 sayılı kanun kapsamında işe yerleştirilen gençlerin, iş yaşamında karşılaştığı sorunları ortadan kaldırmak için her il ASP İl Mdrlklerinince bir günlük işe uyum seminerleri genişletilerek, yaşamın düzenlenmesi ve uyum sürecine yayılan uzun süreli rehberlik ve danışmanlık hizmetleri verilmelidir.

16. 3413 sayılı kanun kapsamında işe yerleştirilen bireylerin çalışmaya başlayacağı kamu sektöründe iş yerinde dışlanması ve olumsuz etiketlenmelere maruz kalmaması için kurum temsilcileri ve idari yöneticileri bilinçlendirilerek iş yerine uyum sürecine uzun süreli destek olmaları sağlanmalıdır.

17.Kurum bakımından ayrılan bireylerin birlikte dayanışma içerisinde yardımlaşmalarını sağlayacak her ilde devlet destekli Sivil Toplum Kuruluşları oluşturulmalı ve kurumdan ayrılan bireylerin birbirleriyle yardımlaşmayı destekleyici çalışmalar yürütülmesi sağlanmalıdır.

7. KAYNAKLAR

1. Koçyıldırım G., Sosyal Hizmet Bakış Açısıyla Çocuk Teslimine ve Çocukla Kişisel İlişki Kurulmasına Dair İlamların İcrası Uygulamaları, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyal Hizmetler Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Hacettepe Üniversitesi, 2010.
2. Akyüz E., Çocuk Hukuku. Çocuk Hukuku, Çocukların Hakları ve Korunması, 2. Baskı. Ankara, Pegem Akademi Yayınları, 2012;1.
3. Aral N., Gürsoy, F., Çocuk Hakları Çerçevesinde Çocuk İhmal ve İstismarı, Milli Eğitim Dergisi, 2001, 3 (151):1-5.
4. İnan A. N., Çocuk Hakları Beyannamesi İlkelerinin Türk Hukuk Sistemine Etkisi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi 1968,1(1):201-219.
5. Yaşar Ö. , Dağdelen, N., Korunmaya Muhtaç Çocukların Yetiştirilmesinde Çocuk Yurtlarından Çocuk Evlerin Geçişin, Çocukların Sosyokültürel Ve Psikolojik Gelişimlerine Etkisi Üzerine Bir Araştırma: Isparta Örneği, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 2013, 2 (18):199-221.
6. T.C. Kalkınma Bakanlığı, Onuncu Kalkınma Planı 2014-2018 Çocuk Çalışma Grubu Raporu , Ankara, 2014.
7. Uluğtekin S., Çocuk Mahkemeleri ve Sosyal İnceleme Raporları. 1 Baskı, Ankara, Türkiye Barolar Birliği Yayınları, 2004;51.

- 8.Yazıcı E., Korunmaya Muhtaç Çocuklar ve Çocuk Evleri, Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 2012, 9 (18): 499-525.
- 9.Yolcuoğlu İG., Türkiye'de Çocuk Koruma Sisteminin Genel Olarak Değerlendirilmesi, Aile ve Toplum Dergisi, 2009, 5 (18):43-57.
- 10.Elçin ŞA., Türkiye'de Korunmaya Muhtaç Çocukların İstihdamı Üzerine Bir Araştırma, Türkiye ve Ortadoğu Amme İdaresi Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Türkiye ve Ortadoğu Amme İdaresi, 2013.
- 11.Çocuk Hakları Sözleşmesi 20 Kasım 1989, T.C. Resmi Gazete, sayı: 22184, 27 Ocak 1995 .
- 12.4721 sayılı Türk Medeni Kanunu, T.C. Resmi Gazete, Sayı: 24607, 22 Kasım 2001.
- 13.5237 sayılı Türk Ceza Kanunu, T.C. Resmi Gazete, Sayı: 25611, 12 Ekim 2004.
- 14.6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun, T.C. Resmi Gazete, Sayı : 28239, 20 Mart 2012.
- 15.2828 sayılı Sosyal Hizmetler Kanunu, T.C. Resmi Gazete, Sayı:18059, 27 Mayıs 1983.
- 16.5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu, T.C. Resmi Gazete, Sayı: 25876, 03 Temmuz 2005.

- 17.Kalaycı H., Yetiştirme Yurdundaki Çocuklarda Sosyal Dışlanma Riski (Tokat ve Turhal Örneği), Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyoloji Anabilim Dalı (Doktora Tezi), Sakarya; Sakarya Üniversitesi, 2007.
- 18.Aldemir V. Çocuk Koruma Kanununun Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumunda Uygulanmasına İlişkin Bir Değerlendirme, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyal Hizmet Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Hacettepe Üniversitesi, 2011.
- 19.Elmacı D. Günümüzün Yetim Kalan Kuruluşları: Yetiştirme Yurtları, Türk Eğitim Bilimleri Dergisi, 2010: 8 (4), 949-970
- 20.DPT, Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı Çocuk Özel İhtisas Raporu, Ankara, 2001.
- 21.Yalçın A. Çocuk Koruma Kanunu kapsamında Korunmaya Muhtaç Çocukların Kaygılarının İncelenmesi (Afyonkarahisar Örneği), Yüksek Lisans Tezi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyon: Afyon Kocatepe Üniversitesi, 2011.
22. Zastrow C., Sosyal hizmete Giriş, 1.Baskı, Ankara, Nika Yayıncılık, 2013.
- 23.Cılga İ., Gençlik Ve Yaşam Niteliği, Ankara: TC. Başbakanlık Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü Yayınları, 1994.
- 24.Bıyıklı L., Korunmaya Muhtaç Çocuklar Ve S. O. S. Çocuk Köyleri. Özel Eğitim Dergisi, 1995, 2 (I), 3 – 10.

- 25.Yazıcı E., Korunmaya muhtaç Çocuklar ve Çocuk Evleri, Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 2012, 9 (18): 499-525.
26. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, 2015 Yılı İdare Faaliyet Raporu, Ankara, 2015.
- 27.Yetiştirme Yurtlarının Kuruluş ve İşleyişine ilişkin Yönetmelik, T.C. Resmi Gazete, Sayı: 22462, 13 Kasım 1995.
- 28.Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü Çocuk Evleri Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik, T.C. Resmi Gazete, Sayı : 27015, 5 Ekim 2008.
- 29.Çocukhizmetleri.aile.gov.tr 2014b, Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü2014Ekimİstatistiklerihttp://cocukhizmetleri.aile.gov.tr/data/544e2899369dc318044059c3/Ekim.pdf. 15.12.2014.
- 30.Yaşar Ö., Dağdelen, N., Korunmaya Muhtaç Çocukların Yetiştirilmesinde Çocuk Yurtlarından Çocuk Evlerin Geçişin,Çocukların Sosyokültürel ve psikolojik Gelişimlerine Etkisi Üzerine Bir Araştırma: Isparta Örneği, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 2013, 2 (18).
- 31.6518 sayılı Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun, T.C. Resmî Gazete, Sayı: 28918, 8 Haziran 2011.

32. Başer H, Çocuk Refahı Alanında Yeni Hizmet Modeli "Çocuk Evleri ", Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Sosyal Hizmet Anabilim Dalı, Konya: Selçuk Üniversitesi, 2013.
33. Çam Köker, E. ,Sosyal İnceleme ve Mesleki Raporlarda Suça İtilen Çocuklar: Korunma Bakım ve Rehabilitasyon Merkezleri Örneği, Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Hizmet Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Hacettepe Üniversitesi, 2010.
34. Karataş K. "Türkiye’de Çocuk Koruma Sistemi ve Koruyucu Aile Uygulamaları Üzerine Bir Değerlendirme", Koruyucu Aile, Evlat Edinme Hizmetleri ve Ruh Sağlığı, Prof. Dr. Mualla Öztürk Anısına XX. Sempozyum Sunumları, 15-16 Şubat 2007, (Ed.: Neşe Erol), Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Yay., 2008: 41-54.
35. Üstüner S., Erol N. ve Şimşek Z., Koruyucu Aile Bakımı Altındaki Çocukların Davranışsal ve Duygusal Sorunları. Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi. 2005, 12 (3):130-140.
36. Karakayalı G., Velayet Hakkının Kullanılmasına İlişkin Hukuki Sorunlar Ve Özellikle Koruyucu Aile Uygulaması, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: İstanbul Üniversitesi, 2009.
36. Can Y., Koruyucu Aile Uygulaması: Ankara Örneği, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyal Hizmet Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Hacettepe Üniversitesi, 2000.
37. Koruyucu Aile, www.koruyucuaille.gov.tr. 12.12.2014.

- 38.Özateş ÖS., Sosyal Hizmet Uzmanlarının "Aileye Dönüş ve Aile Yanında Destek Projesinin Uygulama Sürecine İlişkin Değerlendirmeleri", Sosyal Bilimler Enstitüsü , Sosyal Hizmet Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Hacettepe Üniversitesi. 2009.
39. <http://cocukhizmetleri.aile.gov.tr/uygulamalar/evlat-edinme>. 12.01.2014.
- 40.Koşar NG., Korunmaya Muhtaç Çocuklar , Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmetler Yüksek Okulu Dergisi, 1987, 5, (1): 69-74.
- 41.Şenocak H., Korunmaya Muhtaç Çocuklara Sağlanan Bakım Yöntemleri, Sosyal Siyaset Konferansları, İstanbul Üniversitesi Yayın No: 4637, 2006, (51):178-228.
42. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, 2012 Faaliyet Raporu.
- 43.Özateş ÖS., Atauz S., Sosyal Hizmet Uzmanlarının Aileye Dönüş ve Aile Yanında Destek Projesine İlişkin Değerlendirmeleri, Toplum ve Sosyal Hizmet Dergisi, 2011, 22 (2):101-112.
- 44.Sosyal ve Ekonomik Destek Hizmetleri, cocukhizmetleri.aile.gov.tr/uygulamalar/sosyal-ve-ekonomik-destekler.04.06.2015.
- 45.Gökçe B., Kimsesiz Çocuklar Sorunu. Yay. No: 55, Ankara: SSYB Sosyal Hizmetler Genel Müdürlüğü Yayınları, 1971.
- 46.Yörükoğlu A., Değişen Toplumda Aile ve Çocuk, İstanbul: Özgür Yayınları,1997.

- 47.Yalçın A., Çocuk Koruma Kanunu kapsamında Korunmaya Muhtaç Çocukların Kaygılarının İncelenmesi (Afyonkarahisar Örneği), Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Afyon: Afyon Kocatepe Üniversitesi, 2011.
- 48.Cılga İ. Korunmaya Muhtaç Gençlerin Sorunları ve Yetiştirme Yurtları, T.C. Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü, Gençlik Hizmetleri Daire Bakanlığı Yayınları. Ankara, 1989.
49. Yörükoğlu A. , Çocuk Ruh Sağlığı, İstanbul: Özgür Yayınları, 1993.
- 50.Cılga İ., Gençlik Ve Yasam Niteliği, Ankara: T.C. Başbakanlık Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü Yayınları, 1994.
- 51.Demirel S., Korunmaya Muhtaç Gençlerin Topluma Kazandırılmasında Yetiştirme Yurtları, Dokuz Eylül Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi, 2000, 15 (2):137-152.
- 52.Tümkaya S., Ailesi Yanında ve Yetiştirme Yurdunda Kalan Ergenlerin Umutsuzluk Düzeylerinin Karşılaştırılması, Türk Eğitim Bilimleri Dergisi, 2005, 3 (4): 445-459.
- 53.Cebe F. Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Yetiştirme Yurtlarında Barınan Çocukların "Benlik Saygısı", "Kaygı", "Depresyon" Skorlarının Ailesi Yanında Kalan Çocuklarla Karşılaştırılması, Adli Tıp Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi İstanbul: İstanbul Üniversitesi, 2005.
54. Browne K. The Save the Children Fund, UK, 2009.

- 55.Yüceer T. Kurum Bakımı Deneyimi Olan Bireylerin Evlilik Uyumları, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyal Hizmet Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Hacettepe Üniversitesi, 2012.
- 56.Yazıcı E., Türkiye'de Korunmaya Muhtaç Çocuklara Yönelik Sosyal hizmetler; Kurum Bakımı hizmetlerinden Yararlanmış Bireyler Üzerine Bir Araştırma, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi, 2013.
- 57.Koşay A., Çocuk Yuvasında Ve Çocuk Evinde Kalan Korunmaya Muhtaç Çocuklar İle Ailesi Yanında Yaşayan Çocukların Sosyal Becerilerinin Karşılaştırılması, Eğiti Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi, 2013.
- 58.T.C. Başbakanlık Sosyal Hizmetler Çocuk Esirgeme Kurumu, Stratejik Planı 2010-2014, Ankara, 2009.
- 59.Çakar Ö., Sosyal Dışlanma, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 2002,4(3):83-104.
- 60.Özmete E., Yoksul Ailelerde Sosyal Dışlanmaya Karşı Güçlendirme Yaklaşımı, İçinde Özkan Y.(editör), Sosyal Dışlanma ve Aile sosyal Hizmet Müdahalelerinde Güçlendirme Yaklaşımı", 1.Baskı, Ankara:Maya Akademi Yayınları, 2011; 71-87.
- 61.Şahin T., Sosyal Dışlanma Ve Yoksulluk İlişkisi Sosyal Yardım, T.C. Başbakanlık Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü (Uzmanlık Tezi), Ankara: 2009.

62.Aktaş A., Sosyal Dışlanma Bağlamında Sosyal Yardımlar ve Karşılaştırmalı Politika Önerileri , Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı Dış İlişkiler Ve Yurtdışı İşçi Hizmetleri Genel Müdürlüğü (Uzmanlık Tezi), Ankara: 2014.

63.Elmacı D. Günümüzün Yetim Kalan Kuruluşları: Yetiştirme Yurtları, Türk Eğitim Bilimleri Dergisi, 2010: 8 (4), 949-970.

64.Hayat Sende Akademi tarafından gerçekleştirilen Sosyal Duvarları Yıkılım Projesi Kapanış Toplantısı Basın Bülteni: (https://docs.google.com/document/d/1pycSKfhq_Iyw7Vnl5Qw8TdXGBY90f3YiPk4GyXeZrAo/edit. 06.10.2015

65.Sosyal Duvarları Yıkılım Projesi Basın Bülteni https://docs.google.com/document/d/1pycSKfhq_Iyw7Vnl5Qw8TdXGBY90f3YiPk4GyXeZrAo/edit. 06.10.2015.

66.Coşkun K., Genel Liselerde Mesleki Rehberlik Hizmetlerinin Değerlendirilmesi (Kayseri İli Örneği) , Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı, Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yüksek Lisans), Kayseri: Erciyes Üniversitesi, 2006.

67.Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü Eğitim ve Toplumsal Destek Hizmetleri Başkanlığı, <http://cocukhizmetleri.aile.gov.tr/teskilat-yapisi/baskanliklarimiz>. 01 Mayıs 2015.

68. SHÇEK Genel Müdürlüğü 2010/08 No'lu Genelgesi. 18.Mayıs 2010.

- 69.Kesen FN., Deniz ME, Yetiştirme Yurtlarında Kalan Ergenlerin Kuruluşa Geliş Nedenlerinin İncelenmesi, Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakóltesi Eğitim Bilimleri Dergisi, 2005 (22):185-198.
- 70.Hayat Sende Akademi, Kurum Bakımından Topluma Geçişte Gençler Çalıştay Raporu, 2013.
- 71.Yılmaz A., Yetiştirme Yurdunda Yaşayan Çocukların Genel Ruh Sağlığı Durumlarının Belirlenmesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü ,Hemşirelik Anabilim Dalı (Yüksek Lisans Tezi), Kayseri: Erciyes Üniversitesi, 2005.
- 72.Üstün B., Yetiştirme Yurdu Deneyimi Olan Genç Yetişkinlerin Çocuklarının Duygusal ve Davranışsal Sorunları, Sosyal Bilimler Enstitüsü,Uygulamalı Psikoloji Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Ankara; Ankara Üniversitesi,2008
- 73.T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Sosyal ve Ekonomik Destek Hizmetlerinin Değerlendirilmesi Projesi Araştırma Sonuç Raporu, Ankara, 2014.
- 74.T.C. Başbakanlık Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü Stratejik Plan 2010-2014, Ankara, 2009.
- 75.Kozaklı H., Üniversite öğrencilerinde yalnızlık ve sosyal destek düzeyleri arasındaki ilişkilerin karşılaştırılması, Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Mersin: Mersin Üniversitesi, 2006.

- 76.Özbey S., Eşlerin Algıladıkları Sosyal Desteğin Ailenin Bazı Özellikleri ile İlişkisinin İncelenmesi, Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi (KEFAD) 2012, 13, (1):167-181.
- 77.Turan A., Ergenlerde çocukluk örselenme yaşantıları ve yılmazlık düzeyinin algılanan sosyal destek açısından incelenmesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı,Necmettin Erbakan Üniversitesi, Konya, 2014.
- 78.Ekinci H., Ekinci S., İşletmelerde Örgütsel Stres Yönetim Stratejisi Olarak Sosyal Desteğin Rolüne İlişkin Görgül Bir Araştırma. C.Ü. Sosyal Bilimler Dergisi Mayıs 2003,27 (1): 109-120.
- 79.Mutlu E., Hemodiyaliz Hastalarının Sosyo-demografik Özellikleri, Sosyal Destek Kaynakları ve Hastalık Sürecinin Benlik Saygısına Etkisi, Sosyal Bilimler Enstitüsü,Sosyal Hizmet Anabilim Dalı (Yüksek lisans Tezi), Ankara;Hacettepe Üniversitesi, 2007.
- 80.Özbesler C., Çocukluk Çağı Lösemileri ve Sosyal Destek Sistemlerinin Aile İşlevlerine Etkisi,Sosyal Bilimler Enstitüsü,Sosyal Hizmet Anabilimler (Doktora Tezi), Ankara; Hacettepe Üniversitesi, 2001.
- 81.Karataş Z., Ergenlerin Algılanan Sosyal Destek ve Sürekli Kaygı Düzeylerinin İncelenmesi, Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 2012, 9 (19): 257-271.
- 82.Barker RL., The Social Work Dictionary,(4th Edition), Washington DC: Nasw Press,1999.

83. Başer Z., Aileden Algılanan Sosyal Destek ile Kendini Kabul Düzeyi Arasındaki İlişkinin İncelenmesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Erzurum; Atatürk Üniversitesi, 2006.
84. Açıkgöz Ö., 11.Sınıf Öğrencilerinin Algıladıkları Sosyal Destek Düzeyleri ile Sosyal Beceri Düzeyleri Arasındaki İlişkinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı (Yüksek Lisans Tezi), Gaziantep; Gaziantep Üniversitesi, 2013.
85. Kaner S., Aile destek ölçeği: Faktör yapısı, güvenilirlik ve geçerlik çalışmaları. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi, 2003, 4 (1):57-72.
86. Yıldırım I., Algılanan Sosyal Destek Ölçeğinin Geliştirilmesi Güvenirligi ve Geçerliğı, Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 1997, (13): 81-87.
87. Kırbaş ZÖ., Down Sendromlu Çocukların Annelerinin Aile İşlevlerini Algılama ve Sosyal Destek Düzeylerinin Değerlendirilmesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği Anabilim Dalı (Yüksek Lisans Tezi), Erzurum: Atatürk Üniversitesi, 2013.
88. Özdemir İ., Aile Yanında Yaşayan ve Ailesinden Ayrı Yaşayan Üniversite Öğrencilerinin Algılanan Sosyal Destek, Stresle Başa Çıkma Tarzları, Kaygı Düzeyleri ve Psikolojik Belirtiler Açısından Karşılaştırılması, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Psikoloji Anabilim Dalı (Yüksek Lisans Tezi), Ankara; Hacettepe Üniversitesi, 2013.

89. Bozdoğan İBS., Zihinsel Engelli Çocuğa Sahip Ebeveynlerin Algıladıkları Sosyal Destek ve Yalnızlık Puanları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Rehberlik Ve Psikolojik Danışmanlık Bilim Dalı (Yüksek Lisans Tezi), Erzurum; Atatürk Üniversitesi, 2011.
90. Yıldırım İ., Akademik başarı düzeyleri farklı olan lise öğrencilerinin bazı değişkenlere göre sosyal destek düzeyleri, Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi, 1998, 2 (9):33–39.
91. Yalçın A., Çocuk Koruma Kanunu kapsamında Korunmaya Muhtaç Çocukların Kaygılarının İncelenmesi (Afyonkarahisar Örneği-Yüksek Lisans Tezi), Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyon, 2011.
92. Saral K., Yetiştirme Yurdunda Kalan Ergenlerin Stresle Başa Çıkma Tarzları Eğitim-Öğretim Yaşantılarında Stresle Başa Çıkma Ve Sosyal Karşılaştırma Düzeylerinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Psikoloji Anabilim Dalı (Yüksek Lisans Tezi), İstanbul; İstanbul Arel Üniversitesi, 2013
93. Aşık E. Yetiştirme Yurdunda Kalan Gençlerin Ergenlik Sorunları ve Baş etmeleri, Sağlık Bilimleri Enstitüsü (Yüksek Lisans Tezi), Bolu; Abant İzzet Baysal Üniversitesi, 2006.
94. Erim, B. Yetiştirme Yurtlarında ve Aileleri Yanında Yaşayan Ergenlerin, Benlik Saygısı, Depresyon ve Yalnızlık Düzeyleri ile Sosyal Destek Sistemleri Açısından Karşılaştırılması. Yüksek Lisans Tezi, Ankara; Ankara Üniversitesi; 2001.

95. Bayoğlu AS., Puruuoğlu E., Yetiştirme Yurdunda Kalan Ergenlerin Gelecek Beklentileri ve Sosyal Destek Algıları, <http://www.sosyalhizmet.org.tr/2013/07/30/yetistirme-yurdunda-kalan-ergenlerin-gelecek-beklentileri-ve-sosyal-destek-algilari/>. 11.06.2015.
96. Duyan V., Sosyal Hizmet Temelleri Yaklaşımları Müdahale Yöntemleri, Birinci Baskı, Ankara, Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği yayınları, 2010.
97. Özenç EG, Doğan MC, Ekolojik Kurama Dayalı İşlevsel Okuryazarlık Yaşantısı leği'nin (EKDİOY) Geliştirilmesi ve Geçerlik Güvenirlik alışması, Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri (KUYEB) Dergisi, 2014,14 (6) :2239-2258.
98. Ada S., Obalar S. Ekolojik Bakış Açısı ve Sosyal Kapital Kuram çerçevesinde ğrencilerin İlk Okuma Yazma Becerilerinin İncelenmesi, M.. Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi Yıl: 2010,(32):141 – 168.
99. Pardeck JT., "An Ecological Approach for Social Work Practice," The Journal of Sociology & Social Welfare, Western Michigan University, (15):2, 2015:132-142.
100. Turan N., Sosyal Kişisel alışma; Birey ve Aile İçin Sosyal Hizmet, 3. Baskı. Ankara, 2009.
101. Zastrow C., Sosyal Hizmete Giriş, 1.Baskı, Ankara, Nika Yayıncılık, 2013.

102. Acar BY., Acar H., Sistem Kuramı- Ekolojik Sistem Kuramı ve Sosyal Hizmet: Temel Kavramlar ve Farklılıklar, Toplum ve Sosyal Hizmet Dergisi, H.Ü. SHYO Yayını, 2002, 13 (1): 29-35.
103. Uraz O., Sosyal Hizmet Mesleğinin Çalışma Alanı, Sosyal Hizmet Uygulaması Temel Teknikler ve İlkeler,Çiftci DB (Çeviri Editörü), Techniquesand Guidelines for Social Work Practice (9th Edition) Sheafor BW. ve Horejsi CJ., 1.Baskı, Ankara, Nika Yayınları, 2014:21-34.
104. Özbesler C., Bulut I., Sosyal Hizmette Genelci Yaklaşım ve Ekolojik Perspektif, İçinde : Acar H., Negiz N., Akman E.,(Editörler). Sosyal Politika Birleşenleriyle Sosyal Hizmet Temelleri ve Uygulama Alanları, 1.Baskı. Ankara, Maya Akademi Yayınları, 2013:97-105.
105. Yolcuoğlu İG.,Çocukların İhmal-İstismara Uğramasında Aile ve Çocuklara Yönelik Risk Faktörleri ve Sosyal Hizmet Müdahalesi, Toplum ve Sosyal Hizmet Dergisi, 21 (1):73-83, 2010.
106. Gökler I., Sistem Yaklaşımı ve Sosyal-Ekolojik Yaklaşım Çerçevesinde Oluşturulan Kavramsal Model Temelinde Kronik Hastalığı Olan Çocuklar Ve Ailelerinde Psikolojik Uyumun Yordanması, Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji (Uygulamalı / Klinik Psikoloji) Anabilim Dalı(Doktora Tezi), Ankara; Ankara Üniversitesi, 2008.
107. Şener A., Daşbaş S., Kesen NF, Suça Sürüklenen Bir Çocuğa İlişkin Olgu Sunumu, Uluslararası Katılımlı Sosyal Hizmet Sempozyumu, Kocaeli, Türkiye’de Çocuğun Refahı ve Korunması “Kapsayıcı Bir Yaklaşım Arayışı” Sempozyum Bildirileri, 2013:38-43.

108. Yıldırım A., Şimşek H., Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri, 9. Baskı, Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2013:45.
109. Creswell JW., Qualitative Inquiry & Research Design Choosing Among Five Approaches, Çeviri: Bütün M., Demir SB., Nitel Araştırma Yöntemleri (Beş Yaklaşımına Göre Nitel Araştırma ve Araştırma Deseni), 1. Baskı, Ankara, Siyasal Yayınevi: 281-302.
110. Bazeley P., Jackson K., Qualitative Data Analysis with Nvivo, Çeviri: Bakla A., Demir SB., Nvivo ile Nitel Veri Analizi, 1. Baskı, Ankara, Anı Yayıncılık, 2015:2.
111. Güler A., Halıcıoğlu MB., ve Taşğın S., Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri, 1. Baskı, Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2014:243.
112. Demir OÖ., Nitel Araştırma Yöntemleri. İçinde: Böke K (Editör), *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri*, 4. Baskı, İstanbul, Alfa Yayınları; 2009:285-318.
113. Büyüköztürk Ş., Çakmak EK., Akgün ÖE., Karadeniz Ş., Demirel F., Bilimsel Araştırma Yöntemleri, 17. Baskı, Ankara, Pegem Akademi Yayınları, 2014:15.

8. EKLER

EK-1. GÖRÜŞME FORMU

YARI YAPILANDIRILMIŞ GÖRÜŞME FORMU

- 1.Kendinizden biraz bahseder misiniz?
- 2.Korunma altına alınma hikâyenizden bahsedebilir misin?
3. Kurum bakımında iken hatırladığınız olumlu deneyimleriniz nelerdir?
4. Kurum bakımında kalmakta iken ne tür sorunlarla karşılaştınız?
- 5.Kurum bakımında kalmakta olduğunuz süreçte karşılaştığınız sorunlarınızla nasıl baş etmeye çalıştınız?
- 6.Kurum bakımında kalmakta iken karşılaşılan sorunları ortadan kaldırmak için neler yapılabilir?
- 7.Kurum bakımından ayrıldıktan sonra yeni yaşam düzeninize uyum sürecinde ne tür sorunlarla karşılaştınız?
- 8.Kurum bakımından ayrıldıktan sonra yeni yaşam düzeninize uyum sürecinde karşılaştığınız sorunlarla nasıl baş ettiniz?
- 9.Kurum bakımından ayrılan bireylerin daha az sorunla karşılaşması için ne tür çalışmalar yapılabilir?
- 10.Kurum bakımında kalmakta olduğunuz süreçteki yaşamınız ve kurum bakımından ayrıldıktan sonraki yaşamanıza ilişkin nasıl bir karşılaştırma yapabilirsin?
- 11.Kurum bakımından ayrılma sonrasında devlet kadrolarına işe yerleşme uygulaması hakkında neler düşünüyorsunuz?

Katılımınız ve katkılarınız için teşekkür ederim.

EK-2. BİLGİLENDİRİLMİŞ ONAM FORMU

BİLGİLENDİRİLMİŞ ONAM FORMU

Değerli Katılımcı,

Bu araştırma, Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sosyal Hizmet Politikaları ve Uygulamaları Anabilim Dalı'nda Yüksek Lisans Tez Çalışması olarak yürütülmekte olup, "Kurum Bakımından Ayrılan Bireylerin Kurum Bakımından Ayrıldıktan Sonra Yaşamın Düzenlenmesi ve Uyum Sürecinde Karşılaştığı Sorunlar ve Sosyal Destek Kaynakları" konusunda ele almak amacıyla planlanmıştır.

Bu araştırmada sizin de yer almanızı istiyoruz. Sizinle yapacağım tüm görüşme ve verilen tüm bilgiler sadece bu araştırma kapsamında kullanılacak ve kesinlikle isim belirtilmeyecek kişisel bilgiler gizli tutulacaktır. Araştırma verilerinin inanırlığını sağlamak, görüşme sırasında olabilecek kesintileri önleyebilmek ve görüşmemizin kâğıt kalem ile not etmem zor olacağından, bir ses kayıt cihazı ile kaydetmek istiyorum. İsminiz ve görüşme sırasında geçen diğer isimler istemediğiniz takdirde kullanılmayacak, takma isimlerden yararlanılacaktır. Ayrıca, verilerin yazımında hiçbir şekilde kimliğinizi ortaya çıkarabilecek bir ayrıntıya yer verilmeyecektir. Bütün görüşme sürecinde aldığımız bilgiler araştırma dışında başka hiçbir şekilde kullanılmayacaktır. Görüşmenin yaklaşık bir saat süreceğini tahmin ediyorum. Bu araştırma bir yüksek lisans tezi olarak basılacak ve bilimsel bir rapor olarak paylaşılacaktır. Araştırmanın sonucunun doğru olması için soruları samimi ve tarafsız olarak yanıtlamanız uygun olacaktır. Araştırmaya katıldığınız ve tüm soruları içtenlikle yanıtladığınız için teşekkür ederiz.

Katılımcı Rızası:

Araştırmadan önce verilen bu metni okudum. Metin hakkında açıklamaları dinledim. Bu koşullarla söz konusu araştırmaya kendi rızamla, hiçbir baskı ve zorlama olmaksızın katılmayı kabul ediyorum.

Katılımcının:

Adı-Soyadı:

Telefon:

İmza:

EK-3. ARAŞTIRMA İZİN YAZISI

T.C.
KAYSERİ VALİLİĞİ
Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü

Sayı : 34164468-903 – 1699
Konu : Yüksek Lisans Tez Çalışması
(Gökhan BODUROĞLU)

04/05/2015

YILDIRIM BEYAZIT ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ'NE
(Genel Sekreterlik)

İlgi : 14.04.2015 tarihli ve 2373 sayılı yazınız.

İlgi tarih ve sayılı yazıya istinaden Üniversiteniz Sağlık Bilimleri Enstitüsü Sosyal Hizmet Anabilim Dalı Sosyal Hizmet Politikaları ve Uygulamaları Tezli Yüksek öğrencisi ve aynı zamanda kurumumuzda Sosyal Çalışmacı olarak görev yapmakta olan Gökhan BODUROĞLU'nun "Kurum Bakımından Ayrılan Bireylerin Yaşamın Düzenlenmesi ve Uyum Sürecinde Karşılaştıkları Sorunlar ve Sosyal Destek Kaynakları" adlı tez çalışması kapsamında ilimizde kurum bakımı deneyimi olan, kurum bakımı ile ilişkisi bulunmayan reşit bireyler ile görüşme yaparak araştırması için veri toplamak istediği belirtilmiştir.

Bu kapsamda söz konusu araştırmanın kurum bakımında iken reşit olup ayrılan gençlerimizin topluma adapte olmalarının tespiti yönünde yapılması böyle bir çalışmanın mevcut kurum bakımındaki çocuklara sunulan hizmetlerin verimliliğini de artıracığı düşünüldüğünden ilgi yazıda talep edilen konu ile ilgili araştırma verilerinin toplanmasında, araştırmacının belirlediği gençlerimizin bireysel rızalarının olması durumunda araştırmaya yönelik verilerini toplamasında bir sakınca bulunmamakta olup, söz konusu araştırma sonunda hazırlanan tez çalışmasının bir nüshasının İl Müdürlüğümüze gönderilmesi hususunda;

Bilgilerinizi ve gereğini rica ederim.

Mehmet AKTAŞ
Vali a.
Vali Yardımcısı

EK-4. ETİK KURUL KARARI

Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Sosyal Hizmet Politika ve Uygulamaları Tezli Yüksek Lisans Programı öğrenci Sayın Gökhan BODUROĞLU'nun " Kurum Bakımından Ayrılan Bireylerin Yaşamın Düzenlenmesi ve Uyum Sürecinde Karşılaştıkları Sorunlar ve Sosyal Destek Kaynakları" adlı araştırması değerlendirilmiştir.

- Proje etik açısından uygun bulunmuştur.
- Proje etik açısından geliştirilmesi gerekmektedir.
- Proje etik açısından uygun bulunmamıştır.

İmzalar:

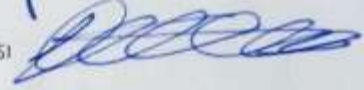
Prof. Dr. M. Fatih UŞAN

Koordinatör

Prof. Dr. Fatih Vehbi ÇELEBİ

Koordinatör Yardımcısı

Prof. Dr. Mehmet BARCA

Üye

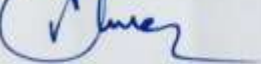
Prof. Dr. Selami AKKUŞ

Üye

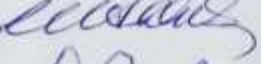
Prof. Dr. Ahmet KANKAL

Üye

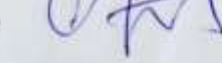
Prof. Dr. Mehmet AKKUŞ

Üye

Prof. Dr. Mustafa Sıtkı BİLGİN

Üye

Prof. Dr. Veli ÇELİK

Üye

Doç. Dr. Özen ÖZENSOY GÜLER

Üye

Safure ARSLAN

Raportör

EK-5. ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER	
Adı Soyadı	:Gökhan BODUROĞLU
Doğum tarihi	:01.06.1990
Doğum yeri	:Sungurlu
Medeni hali	:Bekar
Uyruğu	:T.C.
Adres	: Hisarcık Bahçelievler Mah. Erciyes Bulvarı No:410 Melikgazi/KAYSERİ (İş Adresi)
Tel	: 0541 817 42 25
Faks	:0352 341 18 76
E-mail	:gkhn.boduroglu@gmail.com
EĞİTİM	
Lise	: Ankara Abidinpaşa (Y.D.A.) Lisesi
Lisans	: Adnan Menderes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi-Sosyal Hizmet Bölümü : Anadolu Üniversitesi İktisat Fakültesi- Kamu Yönetimi Bölümü
Yüksek lisans	:
Doktora	: -
YABANCI DİL BİLGİSİ	
İngilizce	:
ÜYE OLUNAN MESLEKİ KURULUŞLAR	
	-

